

ความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดู สัมพันธภาพในครอบครัว ความใกล้ชิดทางศาสนา
กับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ของนักศึกษาผู้ใหญ่ วิธีการเรียนทางไกล
ในจังหวัดราชบุรี

โดย

พระชชาติ คงลีดา

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา ตามหลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษาต่อเนื่อง

ภาควิชาการศึกษานอกโรงเรียน

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2544

ISBN 974 - 653 - 151 - 4

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

**THE RELATIONSHIP OF CHILD REARING, FAMILY RELATION AND RELIGIOUS
RESPECTFULNESS TO MORAL REASONING OF THE ADULT LEARNER,
DISTANCE LEARNING PROGRAM IN RATCHABURI PROVINCE**

By
มหาวิทาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์
Phra Choochart Kongsida

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree

MASTER OF EDUCATION

Department of Nonformal Education

Graduate School

SILPAKORN UNIVERSITY

2001

ISBN 974 – 653 – XXX – X

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร อนุมัติให้วิทยานิพนธ์เรื่อง “ความสัมพันธ์
ระหว่างการอบรมเลี้ยงดู สัมพันธภาพในครอบครัว ความใกล้ชิดทางศาสนา กับการใช้เหตุผล
เชิงจริยธรรม ของนักศึกษาผู้ใหญ่ วิธีการเรียนทางไกล ในจังหวัดราชบุรี” เสนอโดย พระชูชาติ
คงลีดา เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
การศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาและการศึกษาต่อเนื่อง

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จีราวรรณ คงคล้าย)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์

1. รองศาสตราจารย์ ดร. ทวีป ศิริรัมย์

2. อาจารย์ ดร. คีรีบุญ จงวุฒิเวศย์

3. อาจารย์ ดร. มาเรียม นิลพันธุ์

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์ สุพัตรา ชุมเกต)

...../...../.....

.....กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร. ทวีป ศิริรัมย์)

...../...../.....

.....กรรมการ

(อาจารย์ ดร. คีรีบุญ จงวุฒิเวศย์)

...../...../.....

.....กรรมการ

(อาจารย์ ดร. มาเรียม นิลพันธุ์)

...../...../.....

.....กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร. โกศล มีคุณ)

...../...../.....

K 41469005 : สาขาวิชาการศึกษาระดับปริญญาโทและการศึกษาต่อเนื่อง

คำสำคัญ : การอบรมเลี้ยงดู/สัมพันธภาพในครอบครัว /ความใกล้ชิดทางศาสนา /การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม

พระชวชาติ คงสีดา : ความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดู สัมพันธภาพในครอบครัว ความใกล้ชิดทางศาสนา กับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ของนักศึกษาผู้ใหญ่ วิธีการเรียนทางไกล ในจังหวัดราชบุรี

(THE RELATIONSHIP OF CHILD REARING, FAMILY RELATION AND RELIGIOUS RESPECTFULNESS TO MORAL REASONING OF THE ADULT LEARNER, DISTANCE LEARNING PROGRAM IN RATCHABURI PROVINCE) อาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ : รศ.ดร.ทวีป ศิริธรรมิ, อ.ดร.กีรติบุญ จงวุฒิเวศย์ และ อ.ดร.มาเรียม นิลพันธุ์. 155 หน้า. ISBN 974-653-151-4

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักศึกษา 2) ศึกษาเปรียบเทียบการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักศึกษาจำแนกตาม เพศ อายุ สถานภาพสมรส สถานภาพการทำงาน สถานภาพสมรสของบิดามารดา 3) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดู สัมพันธภาพในครอบครัว ความใกล้ชิดทางศาสนา กับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักศึกษา 4) ศึกษาตัวแปรที่ส่งผลต่อการ ใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักศึกษา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักศึกษาผู้ใหญ่ สายสามัญศึกษา วิธีการเรียนทางไกล ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2543 ในจังหวัดราชบุรี จำนวน 351 คน โดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) แบบสอบถามเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดู 2) แบบสอบถามเกี่ยวกับสัมพันธภาพในครอบครัว 3) แบบสอบถามเกี่ยวกับความใกล้ชิดทางศาสนา 4) แบบสอบถามการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่า t - test (independent) ค่า F - test การเปรียบเทียบพหุคูณ (Multiple Comparison) ด้วยวิธีการของ Scheffe' ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation Coefficient) และการถดถอยพหุคูณแบบมีขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression)

ผลการวิจัยพบว่า

1. นักศึกษาผู้ใหญ่ มีระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมอยู่ใน ชั้นที่ 4 อันเป็นชั้นที่ยึดหลักการทำตาม กฎเกณฑ์ของสังคม ซึ่งเป็นระดับที่พึงประสงค์ของสังคมระดับกลาง

2. เพศ สถานภาพในการทำงาน ไม่มีผลทำให้ระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักศึกษาแตกต่างกันมีเพียง อายุ สถานภาพสมรส สถานภาพสมรสของบิดามารดา ที่ทำให้ระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3. การอบรมเลี้ยงดู สัมพันธภาพในครอบครัว ไม่มีความสัมพันธ์กับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักศึกษา มีเพียงความใกล้ชิดทางศาสนา คือ ความเชื่อทางพุทธ การปฏิบัติแบบพุทธ และวิถีชีวิตแบบพุทธ ที่มีความสัมพันธ์กับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และ 0.05

4. ตัวแปรที่ส่งผลต่อการ ใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมคือวิถีชีวิตแบบพุทธ สามารถทำนายเหตุผลเชิงจริยธรรม ได้ ที่ร้อยละ 6.10

ภาควิชาการศึกษานอกโรงเรียน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ปีการศึกษา 2544
ลายมือชื่อนักศึกษา.....

ลายมือชื่ออาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ 1.....2.....3.....

K41469005: MAJOR : ADULT AND CONTINUING EDUCATION

KEY WORD : CHILD REARING/ FAMILY RELATIONSHIP/ RELIGIOUS RESPECTFULNESS/ MORAL REASONING

PHRA CHOOCHART KONGSIDA : THE RELATIONSHIP OF CHILD REARING, FAMILY RELATION AND RELIGIOUS RESPECTFULNESS TO MORAL REASONING OF THE ADULT LEARNER, DISTANCE LEARNING PROGRAM IN RACHABURI PROVINCE. THESIS ADVISORS : ASSO. PROF. TAWEEP SIRIRASSAMEE , Ph.D. , KIRIBOON JONGWUTIWES, Ph.D. , AND MAREAM NILLAPUN, Ed.D. 155 pp. ISBN 974 – 653 – 151 – 4

The purposes of this study were to (1) study the adult students' level of moral reasoning. (2) compare adult students' moral reasoning classified as gender, age, marriage status, work status, parents' marriage status. (3) study the relation of child rearing, family relationship, religious respectfulness to students' moral reasoning and (4) study the variable in students' moral reasoning.

The subjects used in this study were consisted of 351 adult students in the upper secondary educational level, distance leaning program in Ratchaburi province, studying in the 2nd semester in academic year 2000. All were selected by Stratified Random Sampling.

The instrument used in this study were (1) Child rearing questionnaire (2) Family relationship questionnaire (3) Religious respectfulness questionnaire and (4) Moral reasoning questionnaire.

Percentage, Mean, Standard Deviation, t-test (independent) F-test, Multiple Comparison of Scheffe', Pearson's Product Moment Correlation Coefficient and Stepwise Multiple Regression were used to analyze the data.

The results of the study were as follow :

- 1) Moral reasoning level of the adult students was at level 4 : the principle based on social rules level and with is at the medium social satisfying level.
- 2) Gender, work status and accommodation status didn't affect to the difference of students' moral reasoning but age, marriage status and parents' marriage status did statistical significantly at the level . 0.05
- 3) Child rearing and family relationship didn't relate to students' moral reasoning, just only religious respectfulness consist of Buddhist belief Buddhist practice and Buddhist life style did statistical significantly at the level 0.01 and 0.05
- 4) The variable, affecting the moral reasoning was Buddhist life style which could predict moral reasoning at the percentage of 6.10

Department of Nonformal Education Graduate School, Silpakorn University

Academic Year 2001

Student's signature.....

Thesis Advisors' signature 1..... 2..... 3.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยดี โดยได้รับความเมตตาอนุเคราะห์ด้วยดีจากอาจารย์หลายๆ ท่าน ผู้วิจัยขอขอบคุณรองศาสตราจารย์ ดร. ทวีป ศิริรัมย์ อาจารย์ ดร. ศิริบุญ จงวุฒิเวศย์ และอาจารย์ ดร. มาเรียม นิลพันธุ์ อาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ที่ได้เสียสละเวลาให้คำปรึกษาแนะนำ ตลอดจนตรวจแก้ไขวิทยานิพนธ์มาโดยตลอด พร้อมทั้งขอขอบคุณ รองศาสตราจารย์ สุพัตรา ชุมเกต ที่กรุณาเป็นประธานกรรมการ และรองศาสตราจารย์ ดร. โกศล มีคุณ ที่ได้กรุณาเป็นผู้ทรงคุณวุฒิให้คำแนะนำตรวจสอบแก้ไขวิทยานิพนธ์จนสำเร็จลุล่วงด้วยดี ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งและขอขอบคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้ ผู้วิจัยขอขอบคุณคณาจารย์ ภาควิชาการศึกษานอกโรงเรียนทุกๆ ท่านที่ได้ให้ความรู้ ให้โอกาส และให้กำลังใจแก่ผู้วิจัย ตลอดระยะเวลาในการศึกษาจนทำให้ผู้วิจัยได้มีวันนี้

ขอขอบคุณทบวงมหาวิทยาลัย ที่ได้มอบทุนในการทำวิจัยในครั้งนี้ และขอขอบพระคุณในความเมตตาของ พระครูวิฑิตพัฒนาโสภณ รองเจ้าคณะอำเภอโพธาราม เจ้าอาวาสวัดพระศรีอารีย์ ที่ให้การสนับสนุนและให้โอกาสในการศึกษา ขอขอบคุณอาจารย์ประยงค์ ศรีสันเทียะ พระมหาคำปุ่น ระวางวน คุณจิตรา มาคะผล คุณสุทธิกานต์ แยมนิล คุณสุรัตน์ โพธิ์ทอง คุณจันทร์เพ็ญ โชคธนานุกูล คุณปนัดดา พงศ์ณภาพิไล และสมาชิกกร่วมรุ่น 25 ทุกท่าน ที่ให้กำลังใจและมีส่วนช่วยเหลือด้วยน้ำใจทั้งดงามตลอดมา

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะไม่สำเร็จลงได้ ถ้าไม่ได้รับความกรุณาช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกในการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเจ้าหน้าที่ศูนย์บริการการศึกษานอกอำเภอในจังหวัดราชบุรี และนักศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทุกท่าน ผู้วิจัยขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

สุดท้ายนี้คุณค่าและคุณประโยชน์ของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบเพื่อตอบแทนพระคุณของคุณพ่อดี – คุณแม่ทิม คงสีดา และบูรพาจารย์ทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาทั้งหลายแก่ผู้วิจัย ตลอดจนพระวิทยากร โครงการอบรมคุณธรรม “ค่ายพุทธบุตร” วัดพระศรีอารีย์ ทุกท่าน ที่คอยเป็นกำลังใจและให้การสนับสนุนแก่ผู้วิจัยจนสำเร็จการศึกษาสมความปรารถนาด้วยดี

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ฅ
สารบัญแผนภูมิ.....	ญ
บทที่	
1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	9
ข้อคำถามของการวิจัย.....	9
สมมติฐานของการวิจัย.....	9
ขอบเขตการวิจัย.....	10
ข้อตกเบื้องต้น.....	11
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	12
ความสำคัญของการวิจัย.....	15
2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	16
ความหมายของจริยธรรม.....	16
องค์ประกอบของจริยธรรม.....	19
ความสำคัญของจริยธรรม.....	22
แหล่งกำเนิดของจริยธรรม.....	23
ทฤษฎีเกี่ยวกับจริยธรรมของบุคคล.....	25
การวัดเหตุผลเชิงจริยธรรม.....	43
ประเภทของเครื่องมือวัดจริยธรรม.....	46
ความหมายและลักษณะการอบรมเลี้ยงดู.....	49
ผลของการอบรมเลี้ยงดูต่อพัฒนาการทางจริยธรรม.....	58
สัมพันธภาพในครอบครัว.....	60
ครอบครัวกับการปลูกฝังคุณธรรม.....	65

บทที่	หน้า
ความใกล้ชิดทางศาสนา.....	67
ความใกล้ชิดทางศาสนากับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม.....	71
การจัดการศึกษาทางไกล.....	73
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	76
3 วิธีการดำเนินการวิจัย.....	85
การดำเนินการวิจัย.....	85
ระเบียบวิธีการวิจัย.....	86
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	86
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	88
ลักษณะของแบบสอบถาม.....	88
การหาความเชื่อมั่นของเครื่องมือ.....	94
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	94
วิธีการและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	95
4 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	96
ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง.....	97
ตอนที่ 2 ระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักศึกษา.....	101
ตอนที่ 3 เปรียบเทียบการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักศึกษา.....	102
ตอนที่ 4 ความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดู สัมพันธภาพในครอบครัว ความใกล้ชิดทางศาสนาของนักศึกษา.....	107
5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	110
สรุปผลการวิจัย.....	111
การอภิปรายผล.....	112
ข้อเสนอแนะเพื่อนำไปใช้.....	121
ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป.....	122
บรรณานุกรม.....	123
ภาคผนวก.....	137
ประวัติผู้วิจัย.....	155

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1 ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก.....	34
2 แสดงเทคนิคหรือเครื่องมือที่ใช้วัดจริยธรรมลักษณะต่างๆ.....	49
3 จำนวนนักศึกษาผู้ใหญ่สายสามัญ วิธีการเรียนทางไกล.....	88
4 สถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม.....	98
5 จำนวนและร้อยละของนักศึกษาจำแนกตามการอบรมเลี้ยงดู.....	99
6 จำนวนและร้อยละของนักศึกษาจำแนกตามสัมพันธภาพในครอบครัว.....	100
7 จำนวนและร้อยละของนักศึกษาผู้ใหญ่ จำแนกตามความใกล้ชิดทางศาสนา.....	101
8 จำนวนและร้อยละของระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักศึกษา.....	102
9 เปรียบเทียบความแตกต่างของการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ระหว่างเพศ.....	103
10 ค่าสถิติพื้นฐานของการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมที่มีอายุต่างกัน.....	103
11 เปรียบเทียบของการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ของนักศึกษาที่มีอายุต่างกัน.....	104
12 เปรียบเทียบความแตกต่างของการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม จำแนกระหว่าง สถานภาพโสด และสมรส.....	104
13 เปรียบเทียบความแตกต่างของการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม จำแนกระหว่าง มีงานทำและไม่มีงานทำ.....	105
14 ค่าสถิติพื้นฐานของนักศึกษาที่มีสถานภาพสมรสของบิดามารดาต่างกัน.....	106
15 เปรียบเทียบการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ของนักศึกษาที่มีสถานภาพสมรส ของบิดามารดาต่างกัน.....	106
16 เปรียบเทียบการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักศึกษา จำแนกตามสถานภาพ สมรสของบิดามารดา เป็นรายคู่.....	107
17 ค่าความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดู สัมพันธภาพในครอบครัว ความใกล้ชิดทางศาสนา กับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ของนักศึกษา....	108
18 การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ ของตัวแปรที่ส่งผลมีต่อการใช้เหตุผล เชิงจริยธรรม.....	109

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่	หน้า
1 กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	8
2 ลักษณะการอบรมเลี้ยงดู.....	53
3 แสดงประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	87

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยได้ชื่อว่าเป็นประเทศที่พุทธศาสนาเจริญก้าวหน้ามากที่สุดประเทศหนึ่งในโลกมานานแล้ว ในอดีตสังคมไทยมีพุทธศาสนาเป็นหลักสำคัญในการพัฒนาประชาชนให้เป็นมนุษย์ที่มีคุณภาพสูง ต่อมาเมื่อสถาบันการศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมทำหน้าที่พัฒนาเยาวชนไทยอย่างเป็นระบบ ในปัจจุบันสื่อมวลชนหลายแขนงทั้งโทรทัศน์ วิทยุ และสิ่งตีพิมพ์ต่าง ๆ ได้เข้ามามีส่วนเปลี่ยนแปลงความคิดจิตใจของคนไทย (ดวงเดือน พันธุมนาวิน และคณะ 2540 : 1) จากวิวัฒนาการและความเจริญก้าวหน้าในด้านต่าง ๆ ประสิทธิภาพของเทคโนโลยีในด้านการสื่อสารโทรคมนาคมที่มีการพัฒนาขึ้นรับรู้กันได้พร้อมกันทั่วโลก ทำให้เกิดการรับรู้ข่าวสารอย่างรวดเร็ว หลากหลายและยากที่จะปิดกั้นได้หมด ก่อเกิดเป็นกลไกสำคัญของการถ่ายทอดวัฒนธรรม ความเป็นอยู่ของชนในแต่ละชาติและเผ่าพันธุ์ไปโดยปริยาย สิ่งก็ตามมาและเป็นผลพวงที่สามารถเห็นได้ชัดคือการดำรงชีวิตของประชากรที่เริ่มมีความผสมกลมกลืนกันและเริ่มเคลื่อนเข้าจนกระทั่งคล้ายคลึงกันมากขึ้นทุกขณะ โดยเฉพาะพฤติกรรมกรบวิโรค กลไกที่เกิดขึ้นได้กลายเป็นกลไกสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงทั้งในส่วนวิถีชีวิตของผู้คนและการกำหนดโฉมหน้าการดำเนินธุรกิจจากยุคที่อยู่ภายใต้กรอบของรัฐประชาชาติเข้าอยู่ยุคไร้พรมแดน (รัชนี ลาซโรจน์ และคณะ 2537 : 9) และในขณะที่สังคมปัจจุบันมีความเชื่อมโยงสลับซับซ้อนและเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว สำหรับการพัฒนาศรษฐกิจแบบทุนนิยมซึ่งก็คงจะถกเถียงกันได้ว่าดีไม่ใช่อะไร แต่สภาพที่เกิดขึ้นร่วมกันทั่วโลกอย่างหนึ่งก็คือ วิกฤตการณ์ทางสังคม (Social Crisis) องค์การสหประชาชาติจึงจัดการประชุมสุดยอดโลก เพื่อแสวงหาวิธีการที่จะแก้ไขวิกฤตการณ์ทางสังคม (Social Disintegration) ความรุนแรงและอาชญากรรม การละเมิดสิทธิสตรีและเด็ก ปัญหาเสพติด ปัญหาโรคเอดส์ ความเครียดและความรู้สึกท้อถอยและหมดหวัง ซึ่งสภาพทั้งหมดในปัจจุบันจะเรียกว่า เป็นวิกฤตการณ์ทางศีลธรรมก็ได้ (ประเวศ วะสี 2537 : 14 - 15) ซึ่งในเรื่องนี้ พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต) (2538 : 2 - 6) ได้กล่าวถึงเหตุที่ในปัจจุบันปัญหาจริยธรรมแก้ไขได้ยากเพราะในยุคก่อนเรามุ่งการพัฒนาประเทศชาติให้มีความเจริญก้าวหน้าให้พ้นจากสภาพด้อยพัฒนา กระบวนการพัฒนามุ่งไปทางด้านวัตถุมาก เมื่อผ่านไประยะหนึ่งประเทศชาติสังคมก็ควรจะพัฒนาไปได้ไกลพอสมควร แต่ตามสภาพที่เห็นปรากฏว่าเรายังมีปัญหามากมายโดยเฉพาะ ในเรื่องศีลธรรม

นี้ประชาชนมีความเสื่อมโทรมมากยิ่งขึ้นในระยะหลังการพัฒนาประเทศจึงให้ความสนใจเน้นในเรื่องพัฒนาคนและพัฒนาจิตใจมากขึ้น โดยปกติการอบรมปลูกฝังจริยธรรมเป็นเรื่องที่ยุ่งยากอยู่แล้ว ยิ่งเมื่อปล่อยให้ปัญหาปรากฏชัดรุนแรงแล้วก็เลยเป็นเรื่องยาก การแก้ไขต้องใช้เวลา เราจึงต้องยอมรับความยากไว้แต่ต้น อีกประการหนึ่งการที่กระแสนี้รุนแรงขึ้นเพราะเราละเลยเรื่องระบบการควบคุมดูแล ไม่ได้ใส่ใจจัดสรรระบบควบคุมทางจริยธรรม สถาบันต่างๆ หรือระบบทั้งหมดย่อหย่อนก็อ่อนเสียอีก จะต้องกลับไปหาทางช่วยเหลือเสริมกำลังให้สถาบัน และระบบทั้งหมดนั้นเข้มแข็งขึ้นมาจึงเป็นเรื่องที่ยากซ้ำสอง นอกจากนี้ถ้ามองให้ลึกกลงไป สังคมปัจจุบันมีค่านิยมทางวัตถุสูง ย่อมหนุนให้เกิดปัญหาจริยธรรมได้ง่ายและเป็นแรงดันให้การแก้ไขปัญหาจริยธรรมเป็นไปได้ยาก

จากสภาพปัญหาเกี่ยวกับเศรษฐกิจและสังคมได้ทวีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น ทำให้เกิดปัญหาด้านคุณธรรม ปรากฏการณ์เกี่ยวกับปล้น ฆ่า ช่มชู้ และพฤติกรรมเป็นภัยต่อสังคมปรากฏขึ้นอยู่ทั่วไป สังคมปัจจุบันนี้สนใจการพัฒนาทางด้านวัตถุ ขาดความสนใจการพัฒนาในด้านจิตใจ (สมาคมการศึกษาแห่งประเทศไทย 2531 : 1062) ในภาพความเป็นจริงของบุคคลในสังคมปัจจุบันมีลักษณะที่เสื่อมทรามลงไปและควรจะต้องได้รับการเยียวยารักษาอย่างทันที่ ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะสภาพจิตใจของคนในสังคมปัจจุบันกำลังถูกคุกคามด้วยความเจริญรุดหน้าทางด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสมัยใหม่จึงตกเป็นทาสของค่านิยมทางด้านวัตถุมากยิ่งขึ้น โดยลำดับ ขณะเดียวกันกับที่คุณธรรมก็ลดน้อยถอยลงไปจากจิตใจในลักษณะตรงกันข้าม ทำให้เกิดปัญหาทางด้านคุณธรรมนานัปการ (กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักงานพัฒนาคุณธรรม 2533 : 5)

ปัญหาจริยธรรม มีความหมายถึง สภาพการประพฤติปฏิบัติอันไม่พึงปรารถนาของสังคม จำเป็นต้องรีบแก้ไขให้หมดสิ้นไป มิฉะนั้นจะทำความเดือดร้อนมาสู่ส่วนรวม (จำนงค์ อธิวัฒน์สิทธิ์ 2540 : 11) โดยที่มีสาเหตุมาจากหลายสาเหตุ แต่สาเหตุที่สำคัญคือ การพัฒนาประเทศที่เน้นพัฒนาวัตถุมากกว่าจิตใจ เกิดผลกระทบต่อค่านิยมในสังคมไทย เกิดค่านิยมที่บูชาเงินและวัตถุ ทำให้การยกย่องคุณธรรม ความดีงามต่างๆ เปลี่ยนแปลงไป กลับกลายเป็นยกย่องผู้มีอำนาจร่ำรวยเงินทอง ประกอบกับผลประโยชน์จากการพัฒนาประเทศเป็นไปอย่างไม่ทั่วถึง ส่งผลให้ช่องว่างระหว่างคนรวยกับคนจนมากขึ้น ผู้คนมีความเป็นอยู่แบบ “ตัวใคร ตัวมัน” มุ่งผลประโยชน์ส่วนตน และเห็นแก่ตัวเป็นส่วนใหญ่ เป็นไปตามที่วิทย์ วิศทเวทย์ (อ้างถึงใน ทศนาพร ต้นทองทิพย์ 2535) ได้กล่าวไว้ว่า “จริยธรรมในสังคมเสื่อมลงเนื่องจากปัญหาอาชญากรรม ความเห็นแก่ตัวและการหันเหชีวิตออกจากจารีตเดิม”

ลักษณะครอบครัวไทยที่เคยอยู่ร่วมกันชั่วอายุคน เริ่มเสื่อมกลายเป็นครอบครัวเดี่ยว หัวหน้าครอบครัวหรือแม่บ้านก็ต้องออกไปทำงานนอกบ้าน ทั้งเด็กและผู้สูงอายุไว้ให้อยู่ตามลำพัง

ก่อให้เกิดสัมพันธภาพที่ห่างเหินระหว่างคนในครอบครัว ซึ่งทำให้หลักประกันความมั่นคง ความอบอุ่นของสังคมเสื่อมคลายลง ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและการขยายตัวของชุมชนเมืองเป็นไปอย่างรวดเร็ว ทำให้ขาดความสมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจ และพัฒนาด้านจิตใจ คุณธรรมและศีลธรรม (สำนักนายกรัฐมนตรื, สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2534 : 11, อ้างถึงใน สุขุมล พาสว่าง 2541 : บทนำ) จนก่อให้เกิดเสียงวิพากษ์วิจารณ์ทั่วไปว่า ประเทศชาติเจริญแต่เพียงวัตถุ ส่วนทางจิตใจหาได้เจริญไม่ จึงมิใช่ความเจริญอย่างแท้จริง เพราะขาดจากศีลธรรมจะทำให้โลกเสื่อม (ป๊วย อึ้งอาภรณ์ 2530 : 61) หากไม่เริ่มต้นที่จะเปลี่ยนแปลงทิศทางใหม่ในสังคมไทย แต่ละบุคคลต้องดิ้นรนเพราะความอยู่รอดลี้มนึกถึงจริยธรรมของสังคมอันจะก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ ติดตามมามากมายที่มีผลต่อการพัฒนาประเทศ และจากสภาวะปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้แก่ การที่เด็กและเยาวชนส่วนมากมั่วสุมในสถานเริงรมย์ประเภทต่างๆ เช่น ดิสโก้เธค ลานสเก็ต หรือกิจกรรมทางเพศที่เบี่ยงเบนในรูปแบบทอม ดี เกย์ ตุ๊ด หรือการที่เด็กและเยาวชน มีค่านิยมฟุ้งเฟ้อ นิยมการแต่งกายแบบแปลกๆ ซึ่งมีราคาแพง นิยมใช้ของฟุ่มเฟือย หรือการที่เด็กขาดคุณธรรม ศีลธรรม ไม่มีวัตรธรรม ไม่มีการยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณี บุคลิกภาพและใช้ถ้อยคำ ภาษาที่ไม่สุภาพ สิ่งต่างๆ เหล่านี้ ส่วนใหญ่เป็นผลมาจากความบกพร่องในทุกๆ ด้านของสถาบันครอบครัวที่ดูแลความประพฤติของเด็กและที่สำคัญที่สุดคือ เด็กและเยาวชนขาดการปลูกฝังจริยธรรมและศีลธรรม (สุขุมล พาสว่าง 2541: บทนำ)

จากสภาพสังคมเกิดความสับสนวุ่นวาย ขาดความสงบสุข ส่งผลให้มีปัญหาต่างๆ เกิดขึ้นมากมาย เช่น ปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำ บริษัทห้างร้านเลิกสัมกิจการ ก่อให้เกิดปัญหาค้นว่างงาน ปัญหาอาชญากรรม สิ่งเสพติดและปัญหาทางด้านจริยธรรมเสื่อมโทรมลงอย่างน่าเป็นห่วง เกิดการถือโกง เอารัดเอาเปรียบ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนมากกว่าประโยชน์ส่วนรวม ลักษณะปัญหาดังกล่าวจึงส่งผลต่อการพัฒนาประเทศ ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวที่ว่า “ชาติของเรากำลังล่มสลายและต้องการกอบกู้ทางเศรษฐกิจเท่าๆ กับที่กำลังป่วยทางสังคมและจริยธรรม และต้องเยียวยาอย่างเร่งด่วน (สิปปนนท์ เกตุทัต 2541 : 7 – 8)

ปัจจุบันทั่วโลกโดยเฉพาะประเทศที่พัฒนาแล้วทั้งหลายได้ตระหนักว่า การพัฒนาตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ซึ่งมุ่งสร้างความเจริญพร้อมทางวัตถุ โดยเน้นความเติบโต ขยายตัวทางเศรษฐกิจ ได้ก่อปัญหามากมาย ทั้งแก่ชีวิตมนุษย์ ไม่ว่าจะด้านสุขภาพร่างกายหรือจิตใจ ทั้งแก่สังคมและธรรมชาติแวดล้อม นับว่าเป็นการพัฒนาที่ผิดพลาด ดังที่สรุปกันว่าเป็นการพัฒนาที่ไม่ยั่งยืน จึงจำเป็นจะต้องปรับเปลี่ยนแนวทางการพัฒนากันใหม่

ตั้งแต่ พ.ศ. 2530 เป็นต้นมา กระแสเรียกร้องและเร่งเร้าให้ปรับเปลี่ยนแนวทางการพัฒนาใหม่ ให้ปรากฏเด่นชัดยิ่งขึ้น ดังที่องค์การสหประชาชาติได้แนะนำให้ดำเนินการพัฒนาแบบยั่งยืน ซึ่งมีสาระสำคัญว่า ให้เป็นการพัฒนาทั้งเศรษฐกิจก็เจริญได้ และสิ่งแวดล้อมก็อยู่ดี หรือทั้งเศรษฐกิจก็เจริญดี และสิ่งแวดล้อมก็อยู่ดี ซึ่งอาจจะขยายให้ความหมายสมบูรณ์ยิ่งขึ้นว่า ให้เป็นการพัฒนาที่โลกมนุษย์ดำรงอยู่ได้ ท่ามกลางโลกธรรมชาติที่ยังคงอยู่ด้วยดี

ในการพัฒนาประเทศตามแนวทางที่ปรับเปลี่ยนใหม่นั้น ได้มีการย้ำกันว่า จะต้องหันมาเน้นการพัฒนาคมน โดยให้การพัฒนาคมนเป็นแกนกลางของการพัฒนาทุกอย่าง ดังจะเห็นว่า แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (2540 – 2544) ของประเทศไทยเราในปัจจุบัน ก็ยึดถือหลักการสำคัญนี้ ฟังเข้าใจว่า การพัฒนาคมนนั้นมีความหมายสำคัญอยู่ 2 ประการ คือ

1. การพัฒนาคมนในฐานะผู้มีความเป็นมนุษย์
2. การพัฒนาคมนในฐานะทรัพยากรมนุษย์

การพัฒนาคมนในฐานะที่เป็นทรัพยากรมนุษย์ จะช่วยให้สังคมมีทุน มนุษย์ที่มีคุณภาพ และมีประสิทธิภาพในการประกอบกิจกรรมต่างๆ ที่จะก่อให้เกิดผลในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม หรือเรียกง่ายๆ ว่าพัฒนาให้เป็นนักผลิต ซึ่งพร้อมที่จะสนองความต้องการของสังคม ส่วนการพัฒนาคมนในฐานะผู้มีความเป็นมนุษย์ จะช่วยให้บุคคลมีคุณสมบัติพร้อมที่จะดำเนินชีวิตและปัญญาอันดีงาม หรือเรียกสั้นๆ ว่าการพัฒนาให้เป็นบัณฑิตผู้สามารถทำชีวิตและสังคมไปสู่สันติสุข

การพัฒนาด้านต่างๆ ในทางเศรษฐกิจและสังคม จะต้องยึดเอาคนเป็นแกนกลางฉันใด การพัฒนาคมนในความหมายทุกอย่าง ก็จะต้องยึดเอาการพัฒนาคมนในฐานะผู้มีความเป็นมนุษย์ เป็นแกนกลางฉันนั้น (พระธรรมปิฎก (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) 2542 : ความนำ) อีกทั้งแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535 มุ่งให้การศึกษาเป็นการสร้างความเจริญองงามทางสติปัญญา ความคิดจิตใจ จริยธรรม ของบุคคลเป็นสิ่งจำเป็นและเป้าหมายสำคัญ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่สมดุลระหว่างความเจริญทางจิตใจกับความเจริญทางวัตถุ และเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจจนถึงแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2540 มุ่งให้การศึกษาเป็นการพัฒนาบุคคลให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ใฝ่การเรียนรู้ มีระเบียบวินัยและจริยธรรมในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2540 : 57)

จะเห็นได้ว่า ปัญหาทางจริยธรรมของเด็กและเยาวชนเกิดจากสภาพสังคมและการพัฒนาประเทศ การแก้ไขจำเป็นต้องร่วมมือกันหลายฝ่าย ทุกสถาบัน แต่กล่าวเฉพาะบทบาทและหน้าที่ของการศึกษาตามจุดประสงค์ของการศึกษา (Taxonomy of Educational objectives) ที่

Committee of college and University Examiners ของสมาคมจิตวิทยาอเมริกัน กำหนดไว้ดังนี้ (อุทุมพร (ทองอุไทย) จามรรมาน 2531 : 2)

1. พฤติกรรมด้านความรู้ ความคิดหรือพุทธิพิสัย (Cognitive domain) คือพฤติกรรมในด้านการใช้สติปัญญา

2. พฤติกรรมด้านความรู้สึกรู้สึกหรือเจตพิสัย (Affective domain) คือพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องอารมณ์ความรู้สึก ซึ่งสร้างสมจนเป็นคุณลักษณะเฉพาะของแต่ละคน

3. พฤติกรรมด้านคล่องแคล่วทางกายหรือด้านทักษะพิสัย (Psychomotor domain) คือพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของการใช้อวัยวะต่างๆ ของร่างกายให้พอเหมาะสมกับงาน

ดังนั้น บทบาทของสถานศึกษาจึงมุ่งพัฒนาให้เด็กนักเรียนให้ครบถ้วนทั้ง 3 ด้าน คือ ให้มีทั้งความรู้ และสามารถและมีคุณธรรมจริยธรรมที่ดีงาม อันจะสอดคล้องกับสภาพปัญหาของสังคมปัจจุบัน การพัฒนาประเทศทุกวันนี้ต้องการทั้งคนเก่งและคนดี จึงจะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาสังคมโดยรวมอยู่ในสภาพสมดุลขึ้น

นักพัฒนาจริยธรรมของไทย เห็นความสำคัญของปัญหาโดยตลอด และได้พยายามทำการศึกษาและพัฒนาเทคนิควิธีการที่มีความก้าวหน้า พอที่จะนำความรู้มาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาจริยธรรมของบุคคลอย่างมั่นใจ โดยเฉพาะการพัฒนาในเด็กและเยาวชน (ดวงเดือน พันธมนานวีน 2535) จากการศึกษาเอกสาร งานวิจัยเกี่ยวกับเทคนิคการพัฒนาจริยธรรมดังกล่าว พบว่า พัฒนาจริยธรรมส่วนมาก ยึดหลักพัฒนาจริยธรรม ตามทฤษฎีความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ซึ่งได้ศึกษาวิจัยและนำเสนอโดย โคลเบิร์ก (Kohlberg 1969) ได้มีการนำตรวจสอบและใช้ในประเทศไทยอย่างกว้างขวาง ตามทฤษฎีนี้ นักจิตวิทยาพบว่า มนุษย์มีขั้นตอนการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมจากต่ำสุดเมื่อเป็นเด็กไปจนสูงสุด คือขั้น 6 เมื่อเป็นผู้ใหญ่ตอนกลาง ในกรณีที่มีความเจริญทางจิต มิได้หยุดชะงักในขั้นต่ำๆ เสียก่อน โดยขั้นทั้ง 6 ที่เกิดขึ้น ตามอายุที่เพิ่มขึ้นของบุคคล ดังนั้น คือ ขั้นที่ 1 อายุ 2 – 7 ปี เจตนาที่จะหลีกเลี่ยงการโดนลงโทษทางกาย ขั้นที่ 2 อายุ 7 – 10 ปี เจตนาที่จะแสวงหารางวัลที่เป็นวัตถุสิ่งของ ขั้นที่ 3 อายุ 10 – 13 ปี เจตนาที่จะทำตามผู้อื่นเห็นชอบ ขั้นที่ 4 อายุ 13 – 16 ปี เจตนาที่จะทำตามหน้าที่สังคม ขั้นที่ 5 อายุ 16 ปี เจตนาที่จะกระทำตามคำมั่นสัญญา ขั้นที่ 6 วัยผู้ใหญ่ เจตนาที่จะยึดหลักอุดมคติสากล และเป็นที่ยอมรับกันว่าเหตุผลเชิงจริยธรรมขั้นสูงอย่างน้อย คือ ขั้นที่ 4 ย่อมเป็นลักษณะที่พึงประสงค์ หากเราต้องการให้บุคคลมีความเคารพกฎหมาย ตระหนักถึงความจำเป็น ความสำคัญของการอยู่ร่วมกันอย่างมีระเบียบ ยิ่งกว่านั้นจะเป็นที่ปรารถนาสูงสุด ถ้ามีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งถึงหลักพื้นฐานของกฎหมายเป็นข้อบังคับ นั่นคือ ลักษณะการใช้เหตุผลในขั้นที่ 5 และ 6

นอกจากนี้ มีงานวิจัยทั้งในต่างประเทศและในประเทศไทย คือ โคลเบิร์ก (Kohlberg 1970 : 78) ดวงเดือน พันธุมนาวิ และเพ็ญแข ประจันปัจจนิก (2520) เป็นหลักฐานยืนยันได้ว่าระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมย่อมมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมเชิงจริยธรรม และสามารถทายพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของบุคคลได้ ผู้ใหญ่ที่มีเหตุผลในขั้นต่ำ คือขั้น 1,2 และ 3 เท่านั้นมักจะเป็นผู้แก้ปัญหาโดยการสร้างปัญหาใหม่ๆ เพิ่มขึ้น และมักปรากฏมากในคนเป็นอาชญากรและติดคุก (Jurkovic 1980, อ้างถึงใน ดวงเดือน พันธุมนาวิ 2535 : 66) ดังนั้นนักพัฒนาจริยธรรมจึงมีหน้าที่สำคัญ ในการพัฒนาคนไทยตั้งแต่วัยรุ่น วัยผู้ใหญ่ ให้มีเหตุผลเชิงจริยธรรมในขั้น 4 และสูงขึ้นไปเรื่อยๆ ส่วนในเด็กต้องย้ำขั้น 2 และต่อไปถึงขั้น 3 ให้มั่นคงด้วย (ดวงเดือน พันธุมนาวิ 2535)

การฟื้นฟูคุณธรรมจริยธรรมของสังคมนั้น เป็นกิจกรรมที่ต้องอาศัยหน่วยงานและสถาบันสังคมหลายฝ่ายช่วยกัน เป็นต้นว่า บิคมารดาจะต้องรู้จักอบรมสั่งสอนบุตรหลานให้เข้าใจหลักการปฏิบัติตน ทั้งต้องทำตนให้เป็นแบบอย่างด้วย ต่อไปก็เป็นหน้าที่ของโรงเรียนซึ่งมีครูอาจารย์คอยอบรมสั่งสอนและนำศิษย์ให้ประพฤติในสิ่งที่ชอบที่ควรอย่างมีเหตุผล สถาบันศาสนาที่มีภารกิจหลักในการสั่งสอนอบรมให้ศาสนิกชนกระทำแต่ความดีตามหลักธรรมของศาสนา มาตรการทางการเมืองและกฎหมายก็เช่นกันจะต้องมีบรรทัดฐานในการจัดระเบียบของสังคม ข้าราชการก็ต้องปฏิบัติหน้าที่ให้เหมาะและประพฤติตนตามระเบียบข้าราชการพลเรือน ผู้ใดกระทำ ความผิดก็ควรได้รับโทษตามกฎหมาย ด้านสื่อสารมวลชนก็ควรมีจรรยาบรรณ คำนึงถึงผลประโยชน์ผู้อ่านที่มีผลกระทบต่อสังคมบ้าง มิใช่เพื่อหวังผลประโยชน์ทางการเงินอย่างเดียว โดยเฉพาะรัฐบาลบริหารประเทศก็ควรให้ความสนใจโดยมุ่งพัฒนา จริยธรรมของชาติอย่างจริงจัง (อมร รักษาสัตย์ 2522 : 144)

ในกาลก่อน การพัฒนาคนให้เป็นคนดีนั้น อาศัยครอบครัวและศาสนาเป็นสำคัญ ในปัจจุบันมีโรงเรียนและสื่อมวลชนเข้าร่วม แต่การพัฒนาคนให้เป็นคนดี และเก่งไปพร้อมกันนั้น ยังเป็นการพัฒนาที่ขาดระบบ ขาดความรู้ที่ถูกต้อง เชื่อถือ จะเห็นว่าในปัจจุบันการพัฒนาวัตถุล้ำหน้าไปไกลกว่าการพัฒนาจิตใจมาก สาเหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะการพัฒนาทางด้านวัตถุได้อาศัยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ในการแสวงหาความรู้ และการทดลองสร้างวัตถุแปลกใหม่ที่มีประสิทธิภาพสูงขึ้นมาใช้ วิธีการทางวิทยาศาสตร์ คือ การดำเนินการอย่างเป็นระบบระเบียบที่สามารถแยกความเท็จออกจากความจริง แล้วเก็บแต่ข้อความจริงสะสมเป็นมวลความรู้มากขึ้นทุกที จนในที่สุดสามารถนำความรู้เหล่านี้ไปใช้ประโยชน์ร่วมกันอย่างครบเครื่อง การพัฒนาทางวัตถุจึงเป็นไปอย่างรวดเร็ว ดังนั้นการพัฒนาทางจิตใจ ด้านจริยธรรมและศาสนา จึงควรที่จะนำเอาวิธีการทางวิทยาศาสตร์ มาใช้ด้วย เพื่อสะสมความรู้เกี่ยวกับสาเหตุ กระบวนการและผลของการปลูกฝังอบรมเยาวชนและ

ผู้ใหญ่ให้เป็นพุทธมามกะที่ดี จึงจะสามารถพัฒนาคนทางด้านจิตใจได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงและรวดเร็วตามความต้องการ (ดวงเดือน พันธมนาวิน และคณะ 2540 : 2)

ในสมัยปัจจุบัน การพัฒนาการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมที่รู้จักกันแพร่หลายได้แก่แนวความคิดของลอว์เรนซ์ โคลเบิร์ก (Lawrence Kohlberg) ซึ่งเป็นนักการศึกษาด้านจริยธรรมที่มีชื่อเสียงมาก เป็นผู้นำทฤษฎีจริยศึกษาที่สังเคราะห์ขอบเขตความรู้ทางปรัชญา จิตวิทยา สังคมวิทยาและศึกษาศาสตร์ มาประกอบกันขึ้นเป็นทฤษฎีบูรณาการ (Integrate Theory) และนำมาใช้ในการจัดการศึกษาด้านจริยศึกษา (Moral Education) คือ การสอน ปลูกฝังศีลธรรม จริยธรรม แก่ผู้เรียน โดยโคลเบิร์กมีความเชื่อว่า พัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคลจะพัฒนาไปตามระดับขั้น โดยเริ่มตั้งแต่ระดับ 1 – 3 คือ 1. ระดับก่อนกฎเกณฑ์ (Pre -Conventional Level) 2. ระดับมีจริยธรรมตามกฎเกณฑ์ (Conventional Level) 3. ระดับมีจริยธรรมเหนือกฎเกณฑ์ (Post – Conventional Level) โดยเริ่มจากต่ำสุดไปสูงสุด และจะก้าวหน้าไปที่ละขั้น ไม่มีการข้ามขั้นตอน ซึ่งแต่ละคนจะแสดงออกมาในรูปการพิจารณาตัดสิน (Moral Judgment) โดยใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม (Moral Reasoning) (Kohlberg 1976 : 4) ถึงแม้ว่าทฤษฎีพัฒนาการการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของโคลเบิร์กจะศึกษาจากเด็กวัยระหว่าง 7 – 16 ปี แต่ก็สามารถนำมาศึกษาถึงพัฒนาการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของบุคคลทั่วไปได้

ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญและสนใจที่จะศึกษาว่า นักศึกษาผู้ใหญ่สายสามัญศึกษา วิธีการเรียนทางไกล ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในจังหวัดราชบุรี มีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมเป็นประการใด เนื่องจากเหตุผลเชิงจริยธรรมของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง สามารถบอกหรือทำนายพฤติกรรมหรือความประพฤติของบุคคลนั้นได้ โดยจะทำการศึกษารูปแบบพัฒนาการทางจริยธรรมตามทฤษฎีของโคลเบิร์ก (Kohlberg) ที่จะชี้ให้เห็นระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักศึกษาผู้ใหญ่ วิธีการเรียนทางไกล และพิจารณาศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดู สัมพันธภาพในครอบครัว ความใกล้ชิดทางศาสนา กับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักศึกษาทางไกล ผลของการศึกษาครั้งนี้ จะทำให้ทราบถึงการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักศึกษาผู้ใหญ่สายสามัญศึกษา วิธีการเรียนทางไกล ในจังหวัดราชบุรี เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาจริยธรรมของนักศึกษาสืบต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักศึกษาผู้ใหญ่สายสามัญศึกษา วิธีการเรียนทางไกล ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในจังหวัดราชบุรี
2. เพื่อเปรียบเทียบการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักศึกษา จำแนกตาม เพศ อายุ สถานภาพสมรส สถานภาพในการทำงาน สถานภาพสมรสของบิดามารดา ของนักศึกษา
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดู สัมพันธภาพในครอบครัว ความใกล้ชิดทางศาสนา กับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ของนักศึกษา
4. เพื่อศึกษาตัวแปรที่ส่งผลต่อการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักศึกษา

ข้อคำถามของการวิจัย

1. นักศึกษาผู้ใหญ่สายสามัญศึกษา วิธีการเรียนทางไกล ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในจังหวัดราชบุรี มีระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม อยู่ในระดับใด
2. เพศ อายุ สถานภาพสมรส สถานภาพในการทำงาน สถานภาพสมรสของบิดามารดา ที่แตกต่างกัน จะมีระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมแตกต่างกันหรือไม่เพียงใด
3. การอบรมเลี้ยงดู สัมพันธภาพในครอบครัว ความใกล้ชิดทางศาสนา มีความสัมพันธ์กับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมหรือไม่เพียงใด
4. มีตัวแปรด้านการอบรมเลี้ยงดู สัมพันธภาพในครอบครัว ความใกล้ชิดทางศาสนา ส่งผลต่อการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักศึกษาหรือไม่

สมมติฐานในการวิจัย

1. นักศึกษาทางไกลในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในจังหวัดราชบุรี ที่มี เพศ อายุ สถานภาพสมรส สถานภาพในการทำงาน สถานภาพสมรสของบิดามารดาต่างกัน จะมีระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมแตกต่างกัน
2. การอบรมเลี้ยงดู สัมพันธภาพในครอบครัว ความใกล้ชิดทางศาสนา มีความสัมพันธ์กับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม
3. ปัจจัยด้านการอบรมเลี้ยงดู สัมพันธภาพในครอบครัว ความใกล้ชิดทางศาสนา ส่งผลต่อการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม

ขอบเขตการวิจัย

เพื่อให้การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตวิจัยไว้ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ นักศึกษาผู้ใหญ่ สายสามัญศึกษา วิธีการเรียนทางไกล ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดราชบุรี ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2543 จำนวน 3,674 คน

กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาผู้ใหญ่สายสามัญศึกษา วิธีการเรียนทางไกล ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดราชบุรี ปีการศึกษา 2543 จำนวน 351 คน

2. ตัวแปรที่ศึกษา

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดู สัมพันธภาพในครอบครัว ความใกล้ชิดทางศาสนา กับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักศึกษาผู้ใหญ่สายสามัญศึกษา วิธีการเรียนทางไกล ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในจังหวัดราชบุรี ประกอบไปด้วยตัวแปรดังนี้

2.1 ตัวแปรอิสระ (Independent Variable) ได้แก่

1) เพศ	แบ่งเป็น	1.1) ชาย
		1.2) หญิง
2) อายุ	แบ่งเป็น	2.1) ต่ำกว่า 15 ปี
		2.2) 16 – 20 ปี
		2.3) 21 – 25 ปี
		2.4) 26 – 30 ปี
		2.5) 31 ปี ขึ้นไป
3) สถานภาพสมรส	แบ่งเป็น	3.1) โสด
		3.2) สมรส
4) สถานภาพในการทำงาน	แบ่งเป็น	4.1) มีงานทำ
		4.2) ไม่มีงานทำ
5) สถานภาพสมรสของบิดามารดา	แบ่งเป็น	5.1) อยู่ด้วยกัน
		5.2) ไม่อยู่ด้วยกัน
		5.3) บิดา และ/หรือ มารดาเสียชีวิต

6) การอบรมเลี้ยงดู แบ่งเป็น

6.1) แบบรักสนับสนุนมาก - น้อย

6.2) แบบใช้เหตุผล – อารมณ์

7) สัมพันธภาพในครอบครัว แบ่งเป็น

7.1) สัมพันธภาพในครอบครัวดี

7.2) สัมพันธภาพในครอบครัวไม่ดี

8) ความใกล้ชิดทางศาสนา แบ่งเป็น

8.1) ความเชื่อทางพุทธ

8.2) การปฏิบัติทางพุทธ

8.3) วิถีชีวิตแบบพุทธ

2.2 ตัวแปรตาม (Dependent Variable) ได้แก่ การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักศึกษา มี 3 ระดับ แยกย่อยได้เป็น 6 ชั้น คือ

ระดับก่อนกฎเกณฑ์

ชั้นที่ 1 หลักการหลบหลีกการถูกลงโทษและเคารพเชื่อฟังอำนาจภายนอก

ชั้นที่ 2 หลักการแสวงหาประโยชน์และสิ่งแลกเปลี่ยนรวมทั้งมีลักษณะปัจเจกชน

ระดับตามกฎเกณฑ์

ชั้นที่ 3 หลักการทำตามความเห็นชอบของผู้อื่นที่มีความสัมพันธ์กัน

ชั้นที่ 4 หลักการทำตามกฎเกณฑ์และระเบียบของสังคมระดับเหนือกฎเกณฑ์

ระดับเหนือกฎเกณฑ์

ชั้นที่ 5 หลักการทำตามคำมั่นสัญญาของสังคม และหลักการของแต่ละคน

ชั้นที่ 6 หลักการคุณธรรมสากล

ข้อตกลงเบื้องต้น

ในการวิจัยครั้งนี้จะวัดจากระดับชั้นเหตุผลที่ใช้ในการตัดสินใจในแต่ละสถานการณ์ โดยมีข้อกำหนดเกี่ยวกับสถานการณ์ดังนี้คือ

1. เป็นเหตุการณ์ที่นักศึกษาผู้ใหญ่ วิธีการเรียนทางไกลจะเข้าใจได้พอสมควร

2. เป็นสถานการณ์ที่เกิดขึ้นได้จริง

3. เป็นสถานการณ์ที่ต้องใช้เหตุผลประกอบการตัดสินใจ

4. เป็นสถานการณ์ที่ขัดแย้งระหว่างผลประโยชน์สองฝ่ายขึ้นไป และผู้ต้องแสดง

เหตุผลในการตัดสินใจนั้นๆ

นิยามศัพท์เฉพาะ

จริยธรรม (Moral) หมายถึง แนวทางความประพฤติที่พึงปฏิบัติ โดยมีเกณฑ์คือ ความประพฤตินั้นต้องเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

เหตุผลเชิงจริยธรรม (Moral Reasoning) หมายถึง การที่นักศึกษาผู้ใหญ่ ใช้เหตุผลในการตัดสินใจ เลือกที่จะกระทำหรือไม่กระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง ในที่นี้หมายถึงการเลือกที่จะปฏิบัติอย่างไรเมื่อเผชิญกับปัญหาจริยธรรมที่เป็นสถานการณ์ที่ต้องตัดสินใจ (Dilemmas) ซึ่งจะต้องแสดงให้เห็นถึงจริยธรรมของบุคคล อันเป็นเหตุจูงใจที่อยู่เบื้องหลังการตัดสินใจกระทำนั้น ๆ โดยแบ่งการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมตามหลักการของ โคลเบิร์ก (Kolhberg) ออกเป็น 3 ระดับคือ

1. การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมระดับก่อนกฎเกณฑ์ (Preconventional Level) หมายถึง การตัดสินใจเลือกกระทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง ต้องการได้รับผลตอบแทน และกลัวการถูกลงโทษโดยไม่คำนึงถึงผลที่จะเกิดกับผู้อื่น เป็นการใช้อุบายที่ไม่พึงประสงค์ เพราะว่าเป็นการกระทำเพื่อตัวเองเป็นสำคัญ

2. การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมระดับกฎเกณฑ์ (Conventional Level) หมายถึง การตัดสินใจเลือกกระทำที่คำนึงถึงสังคม คำนึงถึงกฎเกณฑ์ มีความรับผิดชอบต่อกฎเกณฑ์ของสังคม เป็นการใช้อุบายที่พึงประสงค์ระดับกลาง เพราะว่าเป็นการกระทำเพื่อส่วนรวมบ้างแต่ที่นำไปเพราะกลัวสังคมไม่ยอมรับซึ่งเป็นการกระทำที่อยู่ในภาวะจำยอม

3. การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมระดับเหนือกฎเกณฑ์ (Postconventional Level) หมายถึง การตัดสินใจเลือกกระทำเพื่อส่วนรวม ตระหนักในหน้าที่ความสงบในสังคม คำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน จะมีจริยธรรมอย่างวิจรรณญาณ และหลักการเป็นของตนเอง เป็นการใช้อุบายที่พึงประสงค์ระดับสูง เพราะเป็นการทำเพื่อส่วนรวม โดยทำเพราะเห็นว่าเป็นความดี เป็นสิ่งที่ควรทำ ไม่ได้ถูกบังคับ หรือต้องการผลตอบแทนแต่อย่างใด

นักศึกษาทางไกล หมายถึง นักศึกษาที่ลงทะเบียนตามหลักสูตรสายสามัญศึกษา พุทธศักราช 2530 ด้วยวิธีเรียนแบบทางไกล (ทก.) ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในจังหวัดราชบุรี

เพศ หมายถึง เพศของนักศึกษาผู้ใหญ่ แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มคือ

1. ชาย
2. หญิง

อายุ หมายถึง อายุของนักศึกษา โดยแบ่งออกเป็น 5 ช่วงอายุด้วยกัน คือ

1. ต่ำกว่า 15 ปี
2. 16 – 20 ปี
3. 21 – 25 ปี
4. 26 – 30 ปี
5. 31 ปีขึ้นไป

สถานภาพสมรส หมายถึง สถานภาพของนักศึกษาผู้ใหญ่สายสามัญศึกษา วิธีการเรียนทางไกล โดยแบ่งเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

1. สถานภาพโสด
2. สถานภาพสมรส

สถานภาพการมีงานทำ หมายถึง สถานภาพการมีงานทำของนักศึกษาผู้ใหญ่ โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

1. มีงานทำ
2. ไม่มีงานทำ

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

สถานภาพการสมรสของบิดามารดา หมายถึง หมายถึงสถานภาพความสัมพันธ์ของบิดามารดา โดยแยกเป็น

1. อยู่ด้วยกัน
2. หย่าร้าง
3. บิดา และ/หรือ มารดาเสียชีวิต

การอบรมเลี้ยงดู หมายถึง วิธีการอบรมเลี้ยงดูที่พ่อแม่ ผู้ปกครองปฏิบัติต่อเด็กด้วยวิธีการแตกต่างกัน เพื่อสนองความต้องการของลูก และอบรมสั่งสอนให้ลูกแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม ซึ่งในที่นี้ผู้วิจัยแบ่งออกเป็น 2 แบบ คือ แบบรักสนับสนุน กับ แบบใช้เหตุผล

การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน หมายถึง การที่บิดามารดารายงานว่า ในการปฏิบัติต่อบุตร ตนได้แสดงความรักใคร่ เอาใจใส่ สนใจทุกข์สุขของบุตรของตนมากเพียงใด มีความใกล้ชิดกับบุตร โดยตนได้กระทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมด้วย

การอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล หมายถึง การที่บิดามารดาได้อธิบายเหตุผลให้แก่บุตร ในขณะที่มีการส่งเสริมหรือขัดขวางการกระทำของบุตร หรือลงโทษบุตร นอกจากนั้นบิดา มารดาที่ใช้วิธีการนี้ยังให้รางวัลและลงโทษบุตรอย่างเหมาะสมกับการกระทำของบุตรมากกว่าที่จะปฏิบัติต่อบุตรตามอารมณ์ของตนเอง การกระทำของบิดามารดาจะเป็นเครื่องช่วยให้บุตรได้เรียนรู้ และทราบถึงสิ่งที่ควรและไม่ควรกระทำ นอกจากนี้ยังช่วยให้บุตรสามารถจะทำนายว่าตนจะได้รับรางวัลหรือโดนลงโทษจากบิดามารดา หลังจากที่ตนกระทำพฤติกรรมต่างๆ แล้วมาน้อยเพียงใด

สัมพันธภาพในครอบครัว หมายถึง ลักษณะพฤติกรรมที่พ่อแม่ปฏิบัติต่อกัน พฤติกรรมที่ลูกปฏิบัติต่อพ่อแม่ และพฤติกรรมที่พ่อแม่ปฏิบัติต่อกัน สมาชิกอื่นๆ ที่อยู่ในครอบครัวปฏิบัติต่อกัน ในด้านต่างๆ แบ่งออกเป็น 2 แบบ คือ สัมพันธภาพในครอบครัวดี และสัมพันธภาพในครอบครัวไม่ดี

ความใกล้ชิดทางศาสนา หมายถึง ลักษณะทางพุทธศาสนาของบุคคล 3 ลักษณะ คือ ความเชื่อทางพุทธ การปฏิบัติทางพุทธ และวิถีชีวิตแบบพุทธ ของบุคคลที่มีต่อพระพุทธศาสนา

ความเชื่อทางพุทธ หมายถึง ความเชื่อในเหตุและผลที่เกี่ยวกับการกระทำดีและชั่ว ความเชื่อสำหรับชาวพุทธมี 3 ชั้นต่อเนื่องกัน คือ ก) ไตรสรณคมนัน ข) กฎแห่งกรรม เอนกชาติ นรก สวรรค์ และ ค) นิพพาน

การปฏิบัติทางพุทธ หมายถึง การปฏิบัติทางศาสนาที่สำคัญและเป็นเบื้องต้น 3 ประการ คือ ทาน ศีล ภาวนา เพื่อให้เกิดความสุข สงบ สมบูรณ์ในชีวิต และจะติดตามไปในเบื้องหน้า

วิถีชีวิตแบบพุทธ หมายถึง หมายถึงผู้ที่ดำเนินชีวิตอย่างพุทธมามกะ เช่น การเลือกอาชีพที่ไม่ต้องทำผิดศีล การเลือกสถานที่และวิธีการเที่ยวเตร่ การพักผ่อนหย่อนใจที่ใกล้ชิดศาสนา นิสัยการให้ทานและการสร้างกุศล ตลอดจนการใช้เวลาว่างระลึกถึงพระรัตนตรัย ศีลาธรรมะ และพูดคุยเรื่องธรรมะทางศาสนากับบุคคลรอบข้าง

การศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญศึกษา หมายถึง การจัดการศึกษาที่ให้ความรู้แก่ผู้เรียนที่ด้อยหรือขาดโอกาสศึกษาในระบบและบุคคลทั่วไป โดยใช้หลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญศึกษา พุทธศักราช 2531

วิธีการเรียนทางไกล หมายถึง ตามหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญศึกษา พุทธศักราช 2530 ซึ่งได้ปรับปรุงมาจากการศึกษาผู้ใหญ่สายสามัญทางวิทยุและไปรษณีย์ที่กำหนดให้นักศึกษาปฏิบัติ ศึกษาบทเรียนด้วยตนเองฟังรายการวิทยุ ไปพบกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมตามเกณฑ์ที่กรมการศึกษานอกโรงเรียนกำหนดและทำกิจกรรมทดสอบย่อยเพื่อเก็บคะแนนสะสมระหว่างภาคเรียนและเข้าสอบปลายภาคเรียน

ความสำคัญของการวิจัย

1. ทำให้ทราบถึงการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักศึกษาผู้ใหญ่ วิธีการเรียนทางไกล ในจังหวัดราชบุรี
2. เพื่อให้ทราบถึงความสัมพันธ์และปัจจัยที่ส่งผลต่อการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักศึกษา
3. เป็นแนวทางสำหรับครู อาจารย์ ผู้ปกครอง หน่วยงานจัดการศึกษานอกโรงเรียน ตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมพัฒนาการทางจริยธรรม ใช้เป็นข้อมูลและแนวทางในการปรับปรุง พัฒนาพฤติกรรมทางจริยธรรมของเยาวชนไทยสืบต่อไป

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

จากที่ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัยมาแล้วในเบื้องต้น ในส่วนนี้จึงเป็นการกล่าวถึงเอกสารและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ประกอบการศึกษาวิจัยในแง่มุมต่างๆ พร้อมทั้งเนื้อหาที่ครอบคลุมขอบข่ายทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษา ประกอบด้วย

1. จริยธรรม ได้แก่ ความหมายของจริยธรรม โครงสร้างของจริยธรรม องค์ประกอบของจริยธรรม ความสำคัญของจริยธรรม พัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคล การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ประเภทเครื่องมือวัดจริยธรรม
2. การอบรมเลี้ยงดู ได้แก่ ความหมายและลักษณะการอบรมเลี้ยงดู ผลของการอบรมเลี้ยงดูต่อพัฒนาการทางจริยธรรม
3. สัมพันธภาพในครอบครัว ได้แก่ ความหมายและลักษณะของสัมพันธภาพในครอบครัว ครอบครัวกับการปลูกฝังคุณธรรม
4. ความใกล้ชิดทางศาสนา ได้แก่ ความเชื่อทางพุทธ การปฏิบัติทางพุทธ วิถีชีวิตแบบพุทธ ความใกล้ชิดทางศาสนากับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม
5. การศึกษาทางไกล ได้แก่ ความหมายของการศึกษาทางไกล หลักการจัดการศึกษาทางไกล
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. จริยธรรม

ความหมายของจริยธรรม

ผู้ทรงคุณวุฒิในวงการด้านจริยธรรม เสนอทัศนะต่อความหมายของจริยธรรม อันเป็นที่ยอมรับในวงการศึกษาด้านจริยธรรมไว้ดังนี้

พระยาอนุนามราชชน (2516 : 406) ได้ให้ความหมายของจริยธรรมไว้ว่า จริยธรรมเป็นการค้นหาความจริงเกี่ยวกับคุณค่าของความประพฤติของสังคม ว่าประพฤติอย่างไรถือว่าถูกต้องหรือดี หรือควรประพฤติ และพฤติกรรมอย่างไรถือว่าผิดหรือชั่ว ไม่ควรประพฤติ แล้ววางหลักกำหนดเป็นมาตรฐานไว้ จริยธรรมเป็นประมวลความประพฤติและความนึกคิดในสิ่งที่ดีงามเหมาะสม

อานวย ทะพิงค์แก และ ชยันต์ วรรณะภูติ (2522 : 29) ได้ให้ความหมายว่า “จริยธรรม หมายถึงกลไกอันหนึ่งของสังคม ทำหน้าที่บรรทัดฐานของความประพฤติ เป็นสิ่งกำหนดว่าอะไรควรปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความดีและถูกต้องในสังคม ”

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2524 ก : 2) ได้ให้ความหมายจริยธรรมว่า จริยธรรม หมายถึงลักษณะทางสังคมของมนุษย์ และมีขอบเขตรวมถึงพฤติกรรมทางสังคมประเภทต่างๆ ด้วยลักษณะและความประพฤติที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรม จะมีคุณลักษณะประเภไต ประเภทหนึ่ง ในสองประเภทคือ เป็นลักษณะที่สังคมต้องการให้มีอยู่ในสมาชิกในสังคมนั้น คือพฤติกรรมที่สังคมนิยมชมชอบ ให้การสนับสนุน และผู้กระทำส่วนมากเกิดความพอใจว่า การกระทำนั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสม อีกส่วนหนึ่งคือ ลักษณะที่สังคมไม่ต้องการให้มีอยู่ในสมาชิกในสังคม เป็นการกระทำที่สังคมลงโทษ หรือพยายามกำจัด และผู้ที่กระทำเป็นส่วนมากรู้สึกเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้องและไม่สมควร ฉะนั้นผู้ที่มีจริยธรรมสูง คือผู้ที่มีลักษณะและพฤติกรรมแรกมาก และพฤติกรรมหลังน้อย ต่อมาดวงเดือน พันธุมนาวิน (2539 : 11) ได้อธิบายเพิ่มเติมว่า จริยธรรมหมายถึงระบบการทำความดี ละเว้นความชั่ว ส่วนคำว่า ระบบ หมายถึงทั้งสาเหตุที่บุคคลจะกระทำหรือไม่กระทำ และผลของการกระทำหรือไม่กระทำนั้นตลอดจนกระบวนการเกิดและการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเหล่านั้น

พุทธทาสภิกขุ (2524 : 17) ได้ให้ความหมายจริยธรรมไว้ว่า จริยธรรมหรือศีลธรรม ได้แก่ ระเบียบซึ่งมุ่งให้ปฏิบัติให้เกิดความผาสุก ความสงบสุขเนื่องด้วยสังคมเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งมนุษย์ได้ทำขึ้น บัญญัติขึ้น แต่งตั้งขึ้นตามเหตุผลของมนุษย์หรือตามความต้องการของมนุษย์

ยนต์ ชุ่มจิต (2526 : 69) ได้กล่าวว่า จริยธรรมนั้นหมายถึง ความประพฤติ การกระทำ รวมทั้งความรู้สึกนึกคิดที่ถูกต้องตามที่สังคมส่วนใหญ่ยอมรับเป็นพฤติกรรมที่ได้แสดงออกไปแล้ว เป็นที่ยอมรับของสังคมทุกคนให้ความสนับสนุนและเกิดความพึงพอใจ

สาโรช บัวศรี (2526 : 26) ได้กล่าวถึงจริยธรรมว่า หมายถึง ความประพฤติที่ดีว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่า ความประพฤติเหล่านี้ประกอบไปด้วยศีลธรรม (การงดเว้นการกระทำสิ่งที่ไม่ดี) คุณธรรม (การกระทำสิ่งที่ดี) เนติธรรม (การกระทำสิ่งที่ดีถูกต้องตามกฎหมาย) และ ธรรมเนียมประเพณี (การกระทำส่วนใหญ่เห็นว่าเหมาะสมและปฏิบัติกันมานาน)

พระเทพเวที (ประยูรค์ ปยุตโต) (2531 : 10) ได้ให้ความหมายของจริยธรรมไว้ว่า จริยธรรม หมายถึง การดำรงชีวิตความเป็นอยู่ การยังชีวิตให้เป็นไป การครองชีพการใช้ชีวิต การเคลื่อนไหวของชีวิตทุกแง่ทุกด้าน ทำทางกาย ทางวาจา ทั้งด้านส่วนตัว ด้านสังคม ด้านอารมณ์ ด้านจิต ด้านปัญญา

เสถียรพงษ์ วรรณปก (2533 : 18 - 19) ได้อธิบายความหมายของจริยธรรมว่า จริยธรรมเป็น “สมุหนาม” (คำเรียกรวม) ของสิ่งที่ควรประพฤติทั้งหลายโดยสามารถแยกรายละเอียดว่า สิ่งที่ควร

ประพจน์เหล่านี้มีอะไรบ้างซึ่งเรียกว่าคุณธรรม เช่น เมตตา เป็นคุณธรรมข้อหนึ่ง กรุณา เป็นคุณธรรมข้อหนึ่ง ขันติ เป็นคุณธรรมข้อหนึ่ง ทั้งเมตตาและกรุณาและขันติ รวมเรียกว่า จริยธรรม ฉะนั้น จริยธรรม จึงหมายถึง ความดีงาม สิ่งที่ดีควรประพฤติ

จิตติมา จำปรัตน์ (2533 : 13) กล่าวว่า จริยธรรมเป็นแนวทางหรือกฎเกณฑ์ความประพฤติของมนุษย์ ซึ่งเกี่ยวข้องกับระบบของสังคม วิถีดำเนินชีวิตเพื่อความสุขและเกี่ยวข้องกับคุณสมบัติพิเศษของมนุษย์ คือเป็นผู้มีปัญญาเกิดผล ซึ่งทำให้มนุษย์สามารถพิจารณาไตร่ตรองว่า สิ่งใดควรกระทำ สิ่งใดไม่ควรกระทำ รวมไปถึงวิธีการที่จะพัฒนาจริยธรรมด้วย

กนกวรรณ สุวรรณปฏิกรณ์ (2534 : 13) ได้ให้ความหมายของจริยธรรมว่า เป็นเรื่องของความประพฤติของบุคคลที่เกิดขึ้นขณะมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น เป็นความรู้สึกลึกซึ้ง ชอบ ชั่ว ดี รู้ว่าสิ่งใดควร หรือไม่ควรในกรณีใด สถานการณ์ใด ในโอกาสหรือเวลาใด เพื่อให้อยู่ในสังคมได้อย่างสงบสุข

สุพจน์ อ่างแก้ว (2534 : 60) ได้ให้ความหมาย จริยธรรม หมายถึง ธรรมที่สร้างเพื่อใช้บังคับให้คนมีพฤติกรรมสุจริตเป็นคนดีมีศีลธรรม หรือพูดอีกอย่างหนึ่ง จริยธรรมเป็นตัวบังคับให้เกิดพฤติกรรมดีทุกอย่าง เช่น ถ้าเป็นการพูด คุย ที่ออกมาในรูปของ “ผู้มีมารยาทดี” เป็นต้น ดังนั้น จริยธรรมจึงเป็นนามธรรม แต่ต้องไม่ได้ หรือเรียก “วัฒนธรรมทางจิต” ของกลุ่มชนก็ได้

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธรรมจิตโต) (2538 : 2) ได้แสดงไว้ว่า จริยธรรม หมายถึง หลักแห่งความประพฤติที่ดีงามสำหรับทุกคนในสังคม ถ้าเป็นข้อมูลความประพฤติทั่วไปเรียกว่า จริยธรรมถ้าเป็นข้อควรประพฤติที่มีศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้องเรียกว่า ศีลธรรม

แพง ชินพงศ์ (2540 : 9) กล่าวถึง จริยธรรม หมายถึง แนวทางแห่งความประพฤติและปฏิบัติเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่นและสังคม

เพียเจ (Piaget 1960) ได้อธิบายว่า จริยธรรมเป็นลักษณะประสบการณ์ของมนุษย์และหน้าที่เกี่ยวกับกฎเกณฑ์ในการให้ความร่วมมือเกี่ยวกับการจัดเตรียมสังคมในเรื่องความสนใจ และอนามัยของแต่ละบุคคล ความสัมพันธ์ร่วมกันในรูปของสิ่งที่ควรกระทำ

โฮแกน (Hogan 1973) ให้ความหมายของจริยธรรมว่า “จริยธรรมเป็นระเบียบกฎเกณฑ์ที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อชี้แนะพฤติกรรมสังคม หรือพฤติกรรมระหว่างบุคคลและสามารถระงับข้อขัดแย้งและข้อผูกพันต่อกัน และอย่างน้อยที่สุด ก็ห้ามการกระทำที่เจตนาชั่วร้าย”

โคลเบอร์ก (Kohlberg 1976 : 48) กล่าวว่า จริยธรรม คือความรู้สึกลึกซึ้งชอบชั่วดีที่เป็นเกณฑ์และมาตรฐานของความประพฤติในสังคม ซึ่งบุคคลจะพัฒนาขึ้นจนกระทั่งมีพฤติกรรมเป็นของตนเอง ผลของการกระทำนั้นจะเป็นเครื่องตัดสินว่า การกระทำนั้นผิดหรือถูก โดยแต่ละระดับของการพัฒนาการทางจริยธรรมจะมีเกณฑ์ในการตัดสินของสังคมนั้นๆ

เรส (Rest 1977 : 73) กล่าวว่า จริยธรรม เป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับความยุติธรรมในสังคม จะเกิดขึ้นขณะที่บุคคลมีปฏิสัมพันธ์กัน แต่ไม่เกี่ยวข้องกับคุณค่าส่วนตัวของบุคคลแต่ละคน ซึ่งไม่ส่งผลกระทบต่อผู้อื่น

จากความหมายของจริยธรรมที่นำมากล่าว ไม่ว่าจะมีการให้ความหมายของว่า จริยธรรมตามแนวใดก็ตาม แต่ความหมายโดยรวมที่สามารถสรุปได้ตรงกันก็คือ จริยธรรมเป็นหลักความประพฤติที่ดี ที่ควรปฏิบัติ โดยเชื่อว่าธรรมชาติของมนุษย์สามารถพัฒนาให้เป็นผู้มีจริยธรรมได้ และเหนือสิ่งอื่นใดจริยธรรมยังหมายถึงความรวมถึงการที่มนุษย์สามารถใช้ปัญญาและเหตุผลไตร่ตรองได้ว่า อะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ เมื่อเผชิญกับสถานการณ์ที่ต้องตัดสินใจซึ่งเราเรียกว่า การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของมนุษย์ จะเห็นได้ว่าจริยธรรมต่ำก็จะเกิดการเบียดเบียนกันเอง ทำให้สังคมมีแต่ความเอารัดเอาเปรียบกัน อันจะนำไปสู่ความเสื่อมโทรมของสังคมนั้น ปัญหาที่มีอยู่ว่า ทำอย่างไรคนเราจึงจะมีกระบวนการของการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมได้อย่างเหมาะสม ทฤษฎีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของโคลเบอร์ก เป็นทฤษฎีที่รู้จักกันดี และได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางในวงการจิตวิทยาศึกษา ซึ่งผู้วิจัยจะได้นำทฤษฎีนี้มาเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยในเรื่องนี้ต่อไป

องค์ประกอบของจริยธรรม

ผู้ทรงคุณธรรม ผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการด้านพัฒนาจริยธรรม ได้ศึกษาองค์ประกอบของจริยธรรม เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณลักษณะทางจริยธรรมของบุคคลให้บรรลุหลักการประพฤติปฏิบัติตนเพื่อความถูกต้องดีงาม นักพัฒนาที่มีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับในวงการจริยธรรมได้แสดงทัศนะในทางจำแนกองค์ประกอบจริยธรรมที่ควรกล่าวถึงดังนี้คือ

พระเทพเวที (ประยูร ชาญ ชาญโต) (2535 : 140 - 160) กล่าวว่า “ระบบจริยธรรมทั้งหมดของชาวพุทธศาสนา หมายถึง มรรค คือวิธีปฏิบัติสายกลาง (มัชฌิมาปฏิปทา) มรรคคือทางอันประเสริฐเป็นไปเพื่อความสงบสุข เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อความตรัสรู้ เพื่อนิพพาน”

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2524 ข : 2 - 4) ได้กล่าวไว้ว่า การที่มนุษย์เราจะเป็นผู้มีจริยธรรมจำเป็นต้องอาศัยองค์ประกอบ ดังต่อไปนี้คือ ความรู้เชิงจริยธรรม (Moral Knowledge) ทัศนคติเชิงจริยธรรม (Moral Attitude) และ เหตุผลเชิงจริยธรรม (Moral Reasoning) ซึ่งอธิบายรายละเอียดโดยสังเขปได้ดังต่อไปนี้

1. ความรู้เชิงจริยธรรม (Moral Knowledge) หมายถึง การมีความรู้ไว้ในสังคมของตนนั้นถือว่ากระทำผิด ควรกระทำและการกระทำใดสมควรควรเว้น ลักษณะและพฤติกรรมประเภทใดเหมาะสมหรือไม่ เหมาะสมมากน้อยเพียงใด ปริมาณความรู้เชิงจริยธรรม หรือความรู้เกี่ยวกับค่า

นิยมทางสังคมนี้ขึ้นอยู่กับ อายุ ระดับการศึกษา และพัฒนาการทางสติปัญญาของบุคคลด้วย ความรู้เกี่ยวกับกฎเกณฑ์ทางสังคมและศาสนาส่วนใหญ่ เด็กจะเริ่มเรียนรู้ตั้งแต่แรกเกิด และโดยเฉพาะในช่วงอายุ 2 ถึง 10 ปี จะได้รับการปลูกฝังค่านิยมเหล่านี้เป็นพิเศษ ความรู้เชิงจริยธรรมของบุคคลประเภทต่างๆ โดยเฉพาะเด็กได้มีผู้วิจัยมาแล้วจำนวนมากในต่างประเทศ ความพยายามในการสำรวจลักษณะบุคลิกเชิงจริยธรรม ทักษคติเชิงจริยธรรม หรือแม้แต่การสอบถามเกี่ยวกับพฤติกรรมเชิงจริยธรรมที่กระทำกันเป็นจำนวนมาก เป็นการศึกษาค้นคว้าความรู้เชิงจริยธรรมของบุคคลเป็นส่วนใหญ่ นอกจากนี้การค้นคว้าเกี่ยวกับความรู้เชิงจริยธรรมให้ผลที่เป็นรายละเอียดเสียส่วนใหญ่ ทำให้ยากแก่การนำไปทำนายพฤติกรรม เพราะความรู้ของบุคคลเป็นเพียงสาเหตุเดียวในหลายๆ สาเหตุของพฤติกรรมของบุคคลนั้น

2. ทักษคติเชิงจริยธรรม (Moral Attitude) หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลเกี่ยวกับลักษณะหรือพฤติกรรมเชิงจริยธรรมต่างๆ ว่าตนชอบหรือไม่ชอบในลักษณะนั้นๆ เพียงใด ทักษคติเชิงจริยธรรมของบุคคลส่วนมากจะสอดคล้องกับค่านิยมในสังคมนั้น แต่บุคคลบางคนในสถานการณ์ปกติ อาจมีทัศนคติแตกต่างไปจากค่านิยมในสังคมนั้นก็ได้ ทักษคติของบุคคลนั้น มีความหมายกว้างกว่าความรู้เชิงจริยธรรมของบุคคล เพราะทัศนคตินั้นรวมทั้งความรู้และความรู้สึกในเรื่องนั้นๆ เข้าด้วยกัน ฉะนั้นทัศนคติเชิงจริยธรรมจึงมีคุณสมบัติที่สำคัญจะใช้ทำนายพฤติกรรมเชิงจริยธรรมได้แม่นยำกว่าการใช้ความรู้สึกเกี่ยวกับค่านิยมทางสังคมของบุคคลเพียงอย่างเดียว

3. เหตุผลเชิงจริยธรรม (Moral Attitude) หมายถึง การที่บุคคลใช้เหตุผลในการเลือกที่จะกระทำหรือเลือกที่จะไม่กระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เหตุผลที่กล่าวถึงนี้จะแสดงให้เห็นถึงเหตุจูงใจ หรือแรงจูงใจที่อยู่เบื้องหลังการกระทำต่างๆ ของบุคคล การศึกษาเหตุผลเชิงจริยธรรมจะทำให้ทราบว่าบุคคลมีจริยธรรมในระดับแตกต่างกัน อาจมีการกระทำที่คล้ายคลึงกันได้เสมอ และบุคคลที่มีการกระทำเหมือนกัน อาจมีเหตุผลเบื้องหลังการกระทำ และท้ายสุดอาจมีระดับจริยธรรมที่แตกต่างกันได้ นักทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม เช่น โคลเบอร์ก ได้ใช้การอ้างเหตุผลเชิงจริยธรรมยังมีความสัมพันธ์กับการพัฒนาด้านอื่นๆ ของบุคคลด้วยโดยเฉพาะทางสติปัญญาและอารมณ์ อีกประการหนึ่ง โคลเบอร์ก และนักวิจัยอื่นๆ พบว่า การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของบุคคลมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมประเภทต่างๆ ของบุคคลนั้นด้วย

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2527 : 5) ได้สรุปจริยธรรมของบุคคลไว้ 3 ประการ คือ

1. ส่วนประกอบด้านความรู้ (Moral Reasoning) คือความเข้าใจในเหตุผลที่ตีงามของความถูกต้องดีงามและสามารถตัดสินใจแยกความถูกต้องออกมาจากความไม่ถูกต้องได้ด้วยความคิด

2. ส่วนประกอบทางด้านอารมณ์ (Moral Attitude and Belief) คือความพึงพอใจ ศรัทธา เลื่อมใส เกิดความนิยมยินดีที่จะรับจริยธรรมมาเป็นแนวทางประพฤติปฏิบัติ

3. ส่วนประกอบทางด้านพฤติกรรมแสดงออก (Moral Conduct) คือพฤติกรรมกรกระทำที่บุคคลตัดสินใจกระทำถูกหรือกระทำผิดในสถานการณ์แวดล้อมต่างๆ เชื่อว่าอิทธิพลส่วนหนึ่งของการกระทำหรือไม่กระทำพฤติกรรมแบบใด จะขึ้นอยู่กับอิทธิพลของส่วนประกอบทั้ง 2 ประการที่กล่าวมาแล้วข้างต้น และบางส่วนอาจขึ้นอยู่กับองค์ประกอบอื่นๆ เช่น ลักษณะทางจิตวิทยาบางประการของบุคคลอื่นๆ หรือความรุนแรงของการบีบบังคับของสถานการณ์ที่รุนแรงบุคคลนั้นอีกด้วย

นอกจากความหมายและองค์ประกอบของจริยธรรมแล้ว จากการศึกษาวิจัยของสุพร พวงวราพันธ์ (2533 : 18 – 19) ได้อธิบายรูปแบบของจริยธรรมไว้แบ่งเป็น 3 รูปแบบด้วยกันคือ

1. จริยธรรมเชิงปัญญา (Wisdom Ethics) หมายถึง หลักการหรือคุณธรรมสากลที่มนุษย์เราสามารถใช้อุปมาและเหตุผล ซึ่งเป็นคุณสมบัติพิเศษของมนุษย์ ในทางปรัชญาเรียกว่า ปรัชญา (Wisdom) เข้าถึงคุณธรรมสากลนี้และใช้เป็นหลักการของการดำเนินชีวิต หรือปฏิบัติ ตาม กล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าจริยธรรมเชิงปัญญาเป็นหลักการหรืออุดมคติที่เป็นจุดมุ่งหมายของการดำเนินชีวิตมนุษย์ การปฏิบัติตนของมนุษย์ในวิชาชีพหรือวิชาการต่างๆ จริยธรรมเชิงปัญญาจะเป็นหลักปรัชญาของวิชาชีพนั้นๆ

2. จริยธรรมเชิงปฏิบัติ (Content Ethics) หมายถึง กฎเกณฑ์ความประพฤติสำหรับมนุษย์ที่ได้มีการกำหนดไว้อย่างชัดเจนว่า การประพฤติปฏิบัติอย่างไรจึงเป็นสิ่งที่ควรประพฤติเพื่อความเจริญก้าวหน้า และเกียรติภูมิของกลุ่มวิชาชีพ กลุ่มบุคคล เช่น จรรยาบรรณแพทย์ จรรยาบรรณพยาบาล จรรยาบรรณครู และอุดมคติตำรวจ เป็นต้น จริยธรรมเชิงปฏิบัตินี้อาจมีการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรได้

3. จริยธรรมในการตัดสินใจ (Ethical Decisions) หมายถึง การที่บุคคลตัดสินใจเลือกการกระทำโดยใช้วิจารณญาณใคร่ครวญอย่างรอบคอบว่าในสถานการณ์ต่างๆ ที่ตนเผชิญนั้นมีข้อเท็จจริงอย่างไร ควรตัดสินใจเลือกการกระทำอย่างไร จึงจะเหมาะสมกับสถานการณ์นั้นๆ และก่อให้เกิดประโยชน์แก่สังคมส่วนรวม และเป็นการตัดสินใจที่เล็งเห็นถึงผลดีผลเสียที่จะตามมาอย่างชัดเจน เป็นการตัดสินใจที่ไม่ได้มุ่งเพื่อประโยชน์ตนเองเป็นหลัก

จากองค์ประกอบของจริยธรรมตามแนวคิดดังกล่าวข้างต้นพอสรุปได้ว่า องค์ประกอบของจริยธรรม สามารถแบ่งได้เป็น 2 ส่วนใหญ่ ๆ คือ ส่วนของจริยธรรมที่อยู่ภายใน ซึ่งได้แก่ ความรู้เชิงจริยธรรม ทศนคติเชิงจริยธรรม หรือความเชื่อเกี่ยวกับจริยธรรม และการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม องค์ประกอบของจริยธรรมอีกส่วนหนึ่ง คือ ส่วนของจริยธรรมที่อยู่ภายนอก คือ

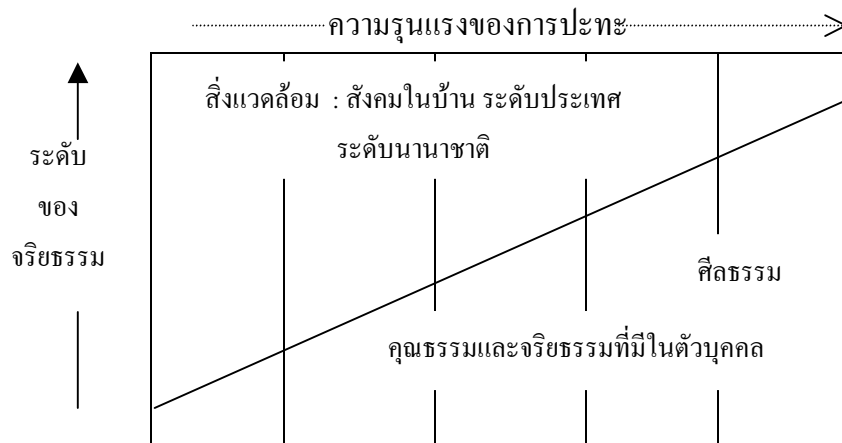
พฤติกรรมเชิงจริยธรรม เป็นส่วนที่บุคคลแสดงออกมาและผู้อื่นสามารถสังเกตเห็นได้ เป็นสิ่งที่สังคมให้ความสำคัญมากกว่าด้านอื่นๆ ทั้งนี้เพราะการกระทำดีหรือเลวของบุคคลนั้นส่งผลโดยตรงต่อความผาสุก และความทุกข์ของสังคม แต่ในการศึกษาพัฒนาการทางจริยธรรมนั้น นักทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมคือ เพียเจต์ และโคลเบอร์ก (Piaget 1932, Kohlberg 1969, อ้างถึงใน ศิริพร แยมนิล 2530 : 13) ได้ใช้การตัดสินใจเหตุการณ์ และการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านอื่นทำได้ยาก และไม่สามารถแสดงพัฒนาการได้อย่างชัดเจน นอกจากนี้การกระทำของบุคคลมักจะเป็นผลมาจากการใช้เหตุผลในการตัดสินใจ และเหตุผลทำนายพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของบุคคลได้

ความสำคัญของจริยธรรม

จริยธรรมถือได้ว่ามีความสำคัญมากไม่ว่าจะมองในลักษณะใด กล่าวคือ ถ้ามองว่าจริยธรรมหมายถึงคุณสมบัติของจิตใจ คนจะกำกับหรือบันดลพฤติกรรมของบุคคลก็ย่อมอธิบายได้ว่า พฤติกรรมของบุคคลย่อมเป็นไปตามแนวคิดเชิงจริยธรรมของเขา หรือแม้ว่าจะมองว่าจริยธรรม หมายถึง กฎเกณฑ์หรือมาตรฐานของสังคม ก็ยังสามารถอธิบายได้ว่าพฤติกรรมของบุคคลก็ย่อมเป็นไปตามจริยธรรมของสังคมอยู่นั่นเอง ดังนั้นจึงให้ความสำคัญแก่จริยธรรมเสมอเมื่อพิจารณาความสุขของสังคม และยังในสภาพสังคมปัจจุบันซึ่งภาวะแวดล้อมของสังคมก่อให้เกิดความกดดันแก่มนุษย์อยู่เป็นอย่างมากแล้ว ก็ยังตระหนักในความสำคัญของจริยธรรมมากขึ้น ดังเช่นที่ สาโรช บัวศรี (ม.ป.ป. : 5 - 6) ได้กล่าวว่า เหตุที่นักการศึกษาในปัจจุบันให้ความสำคัญสนใจแก่จริยศึกษามากขึ้น เพราะนักการศึกษาเริ่มตระหนักว่าการพัฒนามนุษย์ให้เกิดความเฉลียวฉลาดในเชิงวิทยาศาสตร์ (Scientific Intelligence) แต่เพียงอย่างเดียวอาจทำให้สังคมมนุษย์เจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและทางวัตถุ แต่ไม่สามารถทำให้มนุษย์อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขได้ จึงจำเป็นที่จะต้องสร้าง หรือพัฒนาความเฉลียวฉลาดที่จะอยู่ร่วมกัน (Social Intelligence) เพื่อก่อให้เกิดสันติสุขโดยอาศัยจริยธรรมให้มากขึ้น

พระธรรมญาณมุนี (2527 : 412) กล่าวว่า พื้นฐานของการศึกษาได้แก่จริยธรรม เพราะจริยธรรมเป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญยิ่งของคน คนที่มีคุณภาพเป็นที่สมบูรณ์ได้ในสังคมก็ด้วยพลังแห่งจริยธรรม คนที่ไม่มีจริยธรรมหรือมีจริยธรรมน้อย จะเป็นคนที่ไม่มีความสุขความสำเร็จในชีวิต

สาโรช บัวศรี (2537 : 116 - 117) ได้กล่าวไว้ว่า สิ่งสำคัญโลกนี้มีอยู่สองประการคือตัวเราและสิ่งแวดล้อม ผลของความสัมพันธ์ (Interaction) ระหว่างตัวเรากับสิ่งแวดล้อมจะเป็นไปในทางโหดร้ายบ่อนทำลาย หรือในทางที่สันติสุขและสร้างสรรค์ก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสิ่งควบคุมได้แก่จริยธรรม คุณธรรมนั่นเอง ผลความสัมพันธ์แสดงดังภาพประกอบ 1 ต่อไปนี้

ภาพประกอบที่ 1 ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างตัวบุคคลและสิ่งแวดล้อม

เมื่อใดจริยธรรมคุณธรรมในตัวเราและสิ่งแวดล้อมมีไม่มากนัก เมื่อปะทะกันก็เกิด ความรุนแรง โหดร้าย การฆ่าฟัน เบียดเบียน ทุจริต น้อ โกง ถ้าเป็นระดับประเทศก็ทำให้เกิดสงคราม ระหว่างประเทศ หรือสงครามโลก เป็นต้น ดังนั้นจึงเห็นได้ชัดว่า จริยธรรม คุณธรรม และศีลธรรม เป็นเครื่องมือสำคัญยิ่งในการสร้างสันติสุข เป็นเครื่องคุ้มครองโลก สงครามโลกที่เกิดขึ้นแต่ละครั้งเป็น เพราะศีลธรรมและจริยธรรมของบางประเทศขณะนั้น ได้ลดลงถึงขั้นต่ำสุด และฝ่ายธรรมก็เข้า รุกรานฝ่ายธรรมะทันที เมื่อเป็นเช่นนี้ก็สมควรแล้วที่ทุก ๆ คน ทุกๆ สังคม และทุกๆ ประเทศ จะได้ ศึกษาเล่าเรียนและเผยแพร่ศีลธรรม จริยธรรมให้เข้าใจลึกซึ้ง หากประสงค์สันติสุขบ้าง

ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่าจริยธรรมเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับสังคมมนุษย์ เพราะจะช่วยสร้าง สันติสุขให้แก่สังคม ลดการข่มเหง การเอารัดเอาเปรียบและการทำลายล้างซึ่งกันและกัน ยิ่งสังคม พัฒนาไปสู่ความเป็นพลเมืองและสังคมอุตสาหกรรมมากขึ้นเท่าใด จริยธรรมก็ยิ่งมีความจำเป็นต่อ สังคมมนุษย์มากขึ้นเท่านั้น

แหล่งกำเนิดของจริยธรรม

จริยธรรมของบุคคล มีต้นเหตุมาจากอิทธิพลของสังคมมากกว่าอิทธิพลของพันธุกรรม กล่าวคือ บุคคลที่เกิดมาในแต่ละสังคมจะต้องเรียนรู้ และยอมรับจริยประเพณีในสังคมของตน ซึ่ง จะแตกต่างจากจริยประเพณีของสังคมอื่นๆ ไม่มากก็น้อย ฉะนั้นจึงเห็นได้ว่าแหล่งกำเนิดที่สำคัญ ของจริยธรรมบุคคล ก็คือสังคมหรือผู้แวดล้อมตนนั่นเอง รากฐานการเกิดจริยธรรมจะเริ่มก่อตัวขึ้น ในทารกตั้งแต่แรกเกิด โดยการเรียนรู้เกี่ยวกับบุคคลอื่นที่ละน้อยตามี่การพัฒนาทางประสาท สัมผัสต่างๆ จะอำนวยให้ นักทฤษฎีพัฒนาการทางสังคมหลายท่านเชื่อว่าการพัฒนาทางจริยธรรม

จะเกิดขึ้นในช่วงแรกของชีวิตมนุษย์ คือในช่วงสิบปีแรก และจะฝังรากลึกยากแก่การเปลี่ยนแปลง ในช่วงหลังๆ ของชีวิต แต่จากการค้นคว้าทางจิตวิทยา (ดวงเดือน พันธุมนาวิน และเพ็ญแข ประจักษ์จันติก 2520 : 7) นักทฤษฎีทั้งหลายยอมรับว่า จริยธรรมของมนุษย์นั้นมีการเจริญขึ้นเป็นลำดับอย่างเห็นได้ชัดเจนจากวัยทารกไปจนถึงวัยผู้ใหญ่ แม้มนุษย์ทุกคนจะมีพัฒนาการจริยธรรมในจังหวะที่แตกต่างกัน แต่ลำดับขั้นตอนของการพัฒนาเป็นแบบอย่างที่คล้ายคลึงกัน

ถึงแม้ว่านักทฤษฎีทางจิตวิทยาทุกคนให้ความสำคัญแก่อิทธิพลของสังคมแต่ก็ยังมีแนวความคิดที่แตกต่างกัน เป็นเหตุให้เกิดทฤษฎีทางด้านนี้มากมาย ซึ่งสามารถแบ่งทฤษฎีเหล่านี้ ออกเป็น 3 ประเภทได้แก่

1. ทฤษฎีอิทธิพลของสังคมต่อการพัฒนาการทางจิตวิทยา หลักการของทฤษฎีนี้เชื่อว่าสังคมมีส่วนในการปั้นมนุษย์ให้มีลักษณะต่าง ๆ กัน ตามแต่ว่ามนุษย์นั้นจะอยู่ในกลุ่มใดในสังคม เด็กเล็ก ๆ จะเรียนรู้ว่าอะไรชั่วจากผู้อื่นที่อยู่ใกล้ชิด ซึ่งเป็นตัวแทนของสังคม ด้วยขบวนการเทียบเคียง (Identification) เด็กจะใช้วิธีการเลียนแบบจากผู้ที่มีความอำนาจและผู้ที่ตนรัก และยอมรับกฎเกณฑ์ของสังคมมาเป็นหลักปฏิบัติของตนโดยอัตโนมัติ ความสัมพันธ์ของครอบครัวและการควบคุมของกลุ่มต่างๆ ในสังคมส่งผลต่อลักษณะบุคลิกภาพและทัศนคติเชิงจิตวิทยาของมนุษย์ในสังคมเป็นอย่างมาก และสังคมจะมีอิทธิพลโดยตรงต่อการพัฒนาจิตวิทยาของบุคคล

2. ทฤษฎีการพัฒนาการลักษณะที่ส่งเสริมจิตวิทยา หลักการของทฤษฎีนี้เชื่อว่าการพัฒนาทางสติปัญญา และอารมณ์เป็นรากฐานของการพัฒนาทางจิตวิทยาของบุคคล จริยธรรมของเด็กจะเจริญขึ้นตามความเจริญของความสามารรถ (Cognitive ability) สติปัญญาและอารมณ์ของเด็ก และพบว่าผู้ที่มีจริยธรรมสูงเกิดจากความสามารรถในการใช้สมาธิและสามารถควบคุมอารมณ์ตนเองในด้านต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี

3. ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม หลักการของทฤษฎีนี้จะอธิบายวิธีการและขบวนการที่บุคคลได้รับอิทธิพลจากสังคมให้เกิดการยอมรับลักษณะและกฎเกณฑ์ทางสังคมมาเป็นลักษณะของตน ซึ่งทฤษฎีได้นำเอาหลักการส่งเสริมแรงและหลักการเชื่อมโยงมาใช้อธิบายปรากฏการณ์ทางสังคม นั่นคือ จริยธรรมกำหนดขึ้นหรือเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมเป็นผลสืบเนื่องมาจากการเรียนรู้โดยบังเอิญ และการเลียนแบบ ทฤษฎีนี้ให้ความสำคัญแก่ลักษณะของสถานการณ์ซึ่งจะเป็นเครื่องกระตุ้นให้บุคคลกระทำซ้ำ ๆ จนกลายเป็นลักษณะนิสัยของเขาเอง

จากทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับต้นเหตุและการพัฒนาทางจิตวิทยา อันเป็นแหล่งกำเนิดทางจิตวิทยาของบุคคล จะเห็นได้ว่า แหล่งกำเนิดจิตวิทยาของบุคคลแต่ละคนนั้นจะขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมทางสังคม ระดับสติปัญญา และอารมณ์ของบุคคลมากกว่าพันธุกรรม

ทฤษฎีเกี่ยวกับจริยธรรม

นักจิตวิทยาหลายท่าน ได้แสดงทัศนคติเกี่ยวกับพัฒนาการทางจริยธรรมในมุมมองที่แตกต่างกัน บ้างก็ว่าพัฒนาการทางจริยธรรม ก็คือพัฒนาการทางบุคลิกภาพ ดังเช่น ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของ فروยด์ (Psychoanalytic Theory) บ้างก็ว่า พัฒนาการทางจริยธรรม ก็คือ การคิดไตร่ตรองอย่างเป็นเหตุเป็นผล ดังเช่น ทฤษฎีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของโคลเบิร์ก (Kohlberg's theory of moral reasoning) ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะนำเสนอพัฒนาการทฤษฎีจิตวิเคราะห์ ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของเพียเจต์ ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบิร์ก ทฤษฎีเรียนรู้ทางสังคม และทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมตามแนวพุทธศาสตร์ ดังนี้

1. ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalytic Theory)

ทฤษฎีนี้ได้รับอิทธิพลมาจากแนวความคิดทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของ فروยด์ ซึ่งเชื่อว่าบุคลิกภาพของบุคคลมีพื้นฐานมาจากส่วนประกอบสามส่วน ได้แก่ อิด (ID) อีโก้ (Ego) และ ซุปเปอร์อีโก้ (Supper Ego) พัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคลตามแนวความคิดทฤษฎีจิตวิเคราะห์ ถือว่า ซุปเปอร์อีโก้เป็นส่วนสำคัญ เพราะซุปเปอร์อีโก้เป็นส่วนรวมของมโนธรรม ถือหลักประพฤติปฏิบัติอันเป็นที่นิยมกันในสังคมหนึ่งๆ เป็นส่วนที่เกิดจากการเรียนรู้ทางสังคม มิได้ติดตัวมาแต่กำเนิด ซุปเปอร์อีโก้จะเข้ามาอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคล เห็นได้ชัดเมื่ออายุประมาณห้าขวบ เด็กจะพัฒนาบุคลิกลักษณะ ค่านิยม มาตรฐานจริยธรรมของสังคมจากบิดามารดาและบุคคลใกล้ชิด โดยกระบวนการเลียนแบบ (Identification) และยอมรับกฎเกณฑ์ของสังคมเป็นหลักปฏิบัติของตนโดยอัตโนมัติ เมื่อบุคคลมีจริยธรรมเกิดขึ้นในจิตแล้ว ย่อมเปรียบเสมือนมีเครื่องมือคอยควบคุมความประพฤติของบุคคลให้อยู่ในกฎเกณฑ์ของสังคม เมื่อใดที่ตนมีความต้องการหรือมีพฤติกรรมที่ไม่สอดคล้องกับค่านิยม กฎเกณฑ์ หรือมาตรฐานจริยธรรมที่ตนยึดถือและยอมรับอยู่ ซุปเปอร์อีโก้ก็จะกระตุ้นให้เกิดความรู้สึกขัดแย้งในใจ แม้ว่าการกระทำนั้นจะไม่มีผู้รู้ผู้เห็น บุคคลนั้นก็เกิดความละอายใจ ไม่สบายใจ ซึ่งเป็นลักษณะของการลงโทษตนเอง ทำให้บุคคลนั้นระงับหรือละเว้นการกระทำที่ไม่ถูกต้อง ไม่ดี ไม่ควรโดยไม่จำเป็นต้องมีการควบคุมจากบุคคลอื่น ซึ่งหมายถึงบุคคลนั้นได้เกิดคุณธรรมหรือจริยธรรมขึ้นภายในใจของตนเอง รู้ว่าพฤติกรรมใดควรทำและไม่ควรทำ นับได้ว่าบุคคลนั้นมีพัฒนาการทางจริยธรรมเกิดขึ้น (Freud 1949 : 358)

ทฤษฎีนี้สามารถนำมาอธิบายทัศนคติเชิงจริยธรรม ค่านิยมเชิงจริยธรรม และบุคลิกภาพเชิงจริยธรรมของมนุษย์ได้ (ดวงเดือน พันธุมนาวิน 2524 ก : 9)

2. ทฤษฎีพัฒนาทางจริยธรรมของเพียเจต์

เพียเจต์ เป็นนักจิตวิทยาคนแรกที่ริเริ่มความคิดที่ว่า พัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคลขึ้นอยู่กับสติปัญญาและการคิดหาเหตุผลของแต่ละคน นอกจากนี้ยังเชื่อว่า พื้นฐานของจริยธรรมเกิดขึ้นจากการที่บุคคลมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันในสังคม และพัฒนาการทางจริยธรรมมีความเป็นสากลในทุกวัฒนธรรม

เพียเจต์ มีความเชื่อว่าความหมายทางจริยธรรม (Moral Realism) สำหรับเด็กนั้น มี 3 ประการ คือ (พรหมทิพย์ ศิริวรรณบุษย์ 2530 : 236 – 238)

1. หน้าที่ (Duty) พฤติกรรมใดก็ตามที่แสดงถึงการเชื่อฟังและปฏิบัติตามกฎเกณฑ์หรือคำสั่งสอนของผู้ใหญ่เป็นของดี
2. ลายลักษณ์อักษร (Letter) พฤติกรรมทางจริยธรรมคือ สิ่งที่ระบุเป็นตัวอักษรมากกว่าความเชื่อที่เป็นนามธรรม
3. ความรับผิดชอบ (Responsibility) ความรับผิดชอบพฤติกรรมในลักษณะของปรนัยจะลดน้อยลง โดยมีความสัมพันธ์ผกผันกับระดับอายุของเด็ก

ในการศึกษาค้นคว้าทางจริยธรรมของเพียเจต์ เน้นเรื่องจรรยาวิพากษ์ (Moral Judgement) ของเด็กอายุ 5 – 13 ปี โดยได้แนวคิดพัฒนาการทางจริยธรรมที่ดีที่สุดจาก จอห์น ดิวอี้ (John Dewey) เขาพบว่าการศึกษาที่มีวิธีเดียว คือ การสังเกตอย่างใกล้ชิด และสังเกตเป็นรายบุคคลเป็นจำนวนมาก เช่น การศึกษาจริยธรรมในเด็กอาจดูได้จากการเล่นโดยไม่มีกฎเกณฑ์ ใช้ตนเป็นใหญ่ มุ่งเอาแต่ชัยชนะเพื่อตนเพียงอย่างเดียว ต่อมาจึงเกิดความร่วมมือระหว่างเพื่อนเล่นด้วยกัน จนกระทั่งสามารถทำตามกฎเกณฑ์ตามความรู้สึกผิดชอบของตนจากการสังเกตการเล่นลูกหินของเด็กอายุ 5 – 13 ปี เพียเจต์พบว่า พฤติกรรมการเล่นของเด็กแตกต่างกันตามลำดับขั้น ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นเล่นตามลำดับ หรือเล่นตามความสามารถทางการเคลื่อนไหวของตน (Individual หรือ Motor) เด็กจะเล่นลูกหินตามความสามารถของทักษะทางการเคลื่อนไหว หรือเล่นตามความต้องการของเขาเองตามลำพัง โดยไม่คำนึงถึงกฎเกณฑ์ใดๆ

ขั้นที่ 2 ขั้นตนเป็นใหญ่ (Egocentric) ในขั้นนี้เด็กเริ่มยอมรับที่จะเล่นร่วมกับผู้อื่นเมื่ออายุได้ประมาณ 2 – 5 ปี แต่การเล่นร่วมกับคนอื่นนั้นมิได้หมายความว่าเล่นกับคนอื่นจริงๆ เด็กในวัยนี้ยังเล่นตามความต้องการของตนอยู่ มิได้ต้องการจะชนะผู้ใด หรือคิดหาหนทางใดๆ มาเล่นให้แตกต่างไปจากเดิม การเล่นจะเป็นในลักษณะตัวใครตัวมัน

ขั้นที่ 3 ขั้นร่วมมือ (Cooperation) ระยะนี้เด็กจะมีอายุประมาณ 7-8 ปี เด็กเริ่มรู้จักที่จะเล่นเพื่อชนะ ฉะนั้นการเล่นในวัยนี้จึงเริ่มเล่นร่วมกับผู้อื่น แต่การเล่นยังมิได้ถือกฎเกณฑ์เป็นสำคัญ การเล่นมักคำนึงถึงพรรคพวกมากกว่ากฎเกณฑ์

ขั้นที่ 4 ขั้นเล่นอย่างมีกฎเกณฑ์ (Condification of Rules) เด็กในวัยนี้อายุประมาณ 11 – 12 ปี เริ่มใช้กฎเกณฑ์ในการเล่นร่วมกัน เริ่มรู้จักปฏิบัติและรักษาไว้ถึงกฎเกณฑ์ซึ่งแตกต่างไปจากสามขั้นแรกโดยสิ้นเชิง

จากการศึกษาโดยวิธีสังเกต เพ็ญเจท์ได้สรุปว่าพัฒนาการทางจริยธรรมของเด็กน่าจะแบ่งได้เป็น 2 ขั้น คือ (สุรางค์ โคว์ตระกูล 2536 : 48 – 49)

1. ระยะที่เด็กยึดกฎเกณฑ์จากผู้อื่น (Heteronomous) เป็นขั้นที่ผู้กระทำรับกฎเกณฑ์หรือมาตรฐานทางจริยธรรมมาจากผู้มีอำนาจเหนือตน เช่น บิดา มารดา ครูและเด็กโตโดยถือว่ากฎเกณฑ์เป็นสิ่งที่จะต้องปฏิบัติตาม เปลี่ยนแปลงไม่ได้ เด็กที่มีพัฒนาการทางจริยธรรมขั้นนี้เป็นเด็กเล็กที่มีอายุระหว่าง 5 – 8 ปี เด็กวัยนี้จะมีความเชื่อ ดังต่อไปนี้

1.1 พฤติกรรมใดจะถูกต้อง หรือ “ดี” ก็ต่อเมื่อผู้แสดงพฤติกรรมได้ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์

1.2 กฎเกณฑ์มีไว้สำหรับปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัดและแก้ไขไม่ได้

1.3 ทุกคนมีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์โดยเด็ดขาด ถ้าใครทำตามกฎเกณฑ์เป็น “คนดี” และคนที่ไม่ทำตามกฎเกณฑ์เป็น “คนไม่ดี”

1.4 การใช้จรรยาวิพากษ์ หรือการประเมินตัดสินว่าใคร “ผิด” “ถูก” ไม่คำนึงถึงความต้องการ แรงจูงใจหรือเจตนาของผู้กระทำ

2. ระยะที่เด็กมีกฎเกณฑ์ของตนเอง (Autonomous) เป็นขั้นที่ผู้กระทำเชื่อว่ากฎเกณฑ์คือข้อตกลงระหว่างบุคคล กฎเกณฑ์อาจเปลี่ยนแปลงได้ คือ ความร่วมมือ และการนับถือซึ่งกันและกันเป็นเรื่องสำคัญ เด็กที่มีพัฒนาการทางจริยธรรมขั้นนี้จะเป็นเด็กที่มีอายุ 9 ปี ขึ้นไป เด็กวัยนี้จะมีความเชื่อดังต่อไปนี้

2.1 กฎเกณฑ์คือข้อตกลงระหว่างบุคคลและกฎเกณฑ์อาจจะเปลี่ยนแปลงได้ ถ้าหากบุคคลที่ใช้กฎเกณฑ์นั้นตกลงกันว่าจะเปลี่ยน

2.2 กฎเกณฑ์จะมีความหมายหรือมีประโยชน์ก็ต่อเมื่อบุคคลที่จะต้องปฏิบัติตามยอมรับกฎเกณฑ์นั้น

2.3 การร่วมมือและการนับถือซึ่งกันและกัน เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของพัฒนาการทางจริยธรรม

2.4 การใช้จรรยาวิพากษ์หรือประเมินตัดสินว่าใคร “ผิด” “ถูก” คำนึงถึงความต้องการ แรงจูงใจหรือเจตนาของผู้กระทำ

วิธีการในการศึกษาจริยธรรมของเพ็ญเจท์นั้น เป็นการวัดเป็นรายบุคคลในรูปของการสัมภาษณ์โดยสร้างเรื่องเป็นสถานการณ์คู่ กล่าวถึงการกระทำของเด็ก 2 คน ในลักษณะที่คล้ายคลึง

กัน แต่ต่างกันที่ความตั้งใจ แรงจูงใจและผลที่เกิดตามมา ตัวอย่างเช่น เด็กชายจอห์น ทำแก้วแตก 15 ใบ โดยไม่ได้ตั้งใจขณะที่เปิดประตูห้องเข้ามาเพื่อรับประทานอาหาร ส่วนเด็กชายเฮนรี่ ทำแก้วแตก 1 ใบ ขณะที่ปีนขึ้นไปขโมยขวดแยมในตู้ เวลาที่แม่ไม่อยู่บ้าน หรือกรณีที่ 2 มารียากจะเย็บเสื้อผ้าให้แม่ของเขาเพื่อให้แม่ดีใจ ถึงนำกรรไกรมาตัดผ้า แต่ตัดไม่เป็น ตัดเอากระโปรงของเธอขาดเป็นรูเล็กๆ แล้วเพียเจ้ตั้งคำถามว่า “ใครทำผิดมากกว่ากัน ถ้าเธอเป็นพ่อ ใครควรถูกลงมากที่สุด”

หลังจากนำคำตอบทั้งหมดนำมาเพื่อพิจารณาตัดสินตามกฎเกณฑ์ของการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมแล้ว เพียเจ้ตั้งเกณฑ์จริยวิทยัพิกษาไว้ 6 เกณฑ์ ดังนี้คือ (Piaget 1965 : 113 –120, อ้างถึงใน พรหมทิพย์ ศิริวรรณบุษย์ 2530 : 239 – 240)

1. การตัดสินจากเจตนา (Intentionality in Judgment) เด็กอายุน้อยๆจะตัดสินพฤติกรรมว่าดีหรือไม่ดีนั้นมักจะตัดสินปริมาณของความเสียหายที่เกิดขึ้น (Actual Physical Consequences) ส่วนเด็กโตนั้นจะตัดสินโดยดูจากความตั้งใจหรือเจตนาในการกระทำที่ไม่ดีของบุคคลนั้น (Intend to Do Harm) ว่ามีเจตนาของการกระทำไม่ดีหรือเปล่า

2. การตัดสินจากความเกี่ยวข้อง (Relativism in Judgment) เด็กอายุน้อยจะตัดสินความถูกหรือผิดว่าต้องเป็นทางหนึ่งทางใดและในลักษณะเด็ดขาด (Absolute) ทุกคนต้องเห็นเหมือนกัน และถือว่าความคิดเห็นของผู้ใหญ่ย่อมถูกเสมอ ส่วนเด็กโตนั้นจะตัดสินจากสถานการณ์และความเกี่ยวข้องของสภาพการณ์หรือความเกี่ยวข้องของเหตุการณ์นั้นกับบุคคล

3. การตัดสินเหตุการณ์เป็นอิสระจากการลงโทษ (Independence of sanction) เด็กอายุน้อยตัดสินใจความไม่ดีจากการถูกทำโทษ แต่เด็กโตจะตัดสินการกระทำว่าไม่ดีเพราะการกระทำนั้นขัดต่อกฎเกณฑ์ หรือก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น

4. การตัดสินจากการใช้ระบบตาต่อตา (Use of Reciprocity) เด็กอายุน้อย อายุ 4 ปี จะใช้ระบบตาต่อน้อยกว่าเด็กอายุ 7 –10 ปี แต่เด็กอายุ 11 – 13 จะเริ่มมองเห็นสิ่งที่เป็นนามธรรมกว่าระบบตาต่อตา เช่น ความเห็นใจกัน ความกตัญญู หรือความรักความเข้าใจ

5. การตัดสินจากการลงโทษเพื่อคืนดี (Use of Punishment as Restitution and Reform) เด็กอายุน้อยจะสนับสนุนให้มีการลงโทษอย่างหนักเพื่อคืนดีผู้กระทำความผิด ส่วนเด็กโตจะมีการตัดสินใจเช่นนี้น้อยลง

6. การตัดสินจากการยึดหลักของโชคชะตา (Naturalist Views of Misfortune) เด็กอายุน้อยจะมีความเชื่อว่าการบาดเจ็บ หรือการกระทำความผิดเกิดขึ้นโดยบัญชาของพระเจ้าหรือเกิดด้วยโชคชะตามากกว่าเด็กโต

ดวงเดือน พันธุมนาวิน และเพ็ญแข ประจักษ์ปัจฉิม (2520 : 39-40) ได้กล่าวถึงทฤษฎีพัฒนาการของเพียเจ้ ว่าพัฒนาการจริยธรรมของมนุษย์นั้นขึ้นอยู่กับความฉลาดในการที่จะรับ

รู้กฎเกณฑ์และลักษณะต่าง ๆ ทางสังคม พัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคลนี้จึงขึ้นอยู่กับ
พัฒนาการทางสติปัญญาของมนุษย์

3. ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก (Kolhberg' Theory of Moral Development)

ลอเรนซ์ โคลเบอร์ก (Lawrence Kohlberg 1976 : 4 – 12) ศาสตราจารย์แห่งมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด สหรัฐอเมริกา เป็นนักจิตวิทยาที่ได้ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับพัฒนาการทางจริยธรรมในวัยเด็ก วัยรุ่น โดยมีความเชื่อว่า พัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคลจะพัฒนาไปตามลำดับขั้น โดยเริ่มจากต่ำสุดไปสู่สูงสุด และจะก้าวหน้าไปที่ละขั้น ไม่มีการย้อนกลับหรือข้ามขั้น การพัฒนาทางจริยธรรมซึ่งมีความเป็นสากล เป็นกระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างพัฒนาการของมนุษย์กับการเรียนรู้ทางสังคม และสัมพันธ์กับพัฒนาการทางพุทธิปัญญา ซึ่งแต่ละคนจะแสดงออกมาในการพิจารณาตัดสิน (Moral Judgment) โดยใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม (Moral Reasoning) ซึ่งหมายถึงการที่บุคคลใช้เหตุผลตัดสินใจเลือกกระทำหรือไม่กระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยมีมูลเหตุหรือแรงจูงใจที่อยู่เบื้องหลังการกระทำนั้นๆ โดยปกติแล้วการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของบุคคลจะมีส่วนสัมพันธ์กับหลักการทางจริยธรรมในสังคม ได้แก่ ศาสนา กฎหมาย ขนบธรรมเนียม ประเพณี ค่านิยม ฯลฯ เหตุผลเชิงจริยธรรมตลอดจนพฤติกรรมเชิงจริยธรรม มี 3 ด้าน คือ เหตุผลเชิงจริยธรรมมีลำดับขั้นตอนของการพัฒนาตามความเจริญทางจิตใจของบุคคล โดยอาจเทียบได้อย่างคร่าวๆ กับอายุของบุคคล การศึกษาตัวแปรเหตุผลเชิงจริยธรรมจึงมีขั้นตอนรายละเอียดที่ก้าวหน้ากว่าลักษณะอื่นๆ ของจริยธรรม มีวิธีการวัดและมีกฎเกณฑ์มาตรฐานของพัฒนาการทางจิตใจให้เด่นชัด ซึ่งต่อมาได้เป็นเครื่องกำหนดเนื้อหาและวิธีการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาเหตุผลเชิงจริยธรรมในบุคคลที่พัฒนาทางด้านนี้ล่าช้า หรืออยู่ในขั้นที่ต่ำกว่าที่ควรจะเป็น ทฤษฎีและการวัดเหตุผลเชิงจริยธรรมเพิ่งปรากฏขึ้นมาในระยะ 20 ปีมานี้ ทำให้วิชาการทางด้านนี้ก้าวหน้ากว่าวิชาการด้านอื่นๆ มาก และทำให้การศึกษาค้นคว้า ตลอดจนการประยุกต์ทางด้านนี้มีขั้นตอนที่เป็นวิทยาศาสตร์กว่าด้านอื่นๆ ของจริยธรรม

ลักษณะที่สำคัญอีกประการหนึ่งของเหตุผลเชิงจริยธรรม คือ ความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับจิตลักษณะอื่นๆ อย่างเด่นชัด ทั้งในรากฐานทฤษฎีของโคลเบอร์กและทางด้านผลการค้นคว้าวิจัยตามสมมติฐานที่ตั้งจากทฤษฎีนี้ กล่าวคือเหตุผลเชิงจริยธรรมจะพัฒนาได้นั้น บุคคลจะต้องมีพื้นฐานทางจิตใจที่พร้อมใน 3 ด้าน คือ พัฒนาการทางด้านความรู้ การคิด และสติปัญญา มีความสามารถที่จะได้รับประโยชน์จากประสบการณ์ที่เกิดขึ้นกับตนได้ ทั้งระดับรูปธรรมและต่อมาก็ถึงระดับนามธรรม ส่วนสุขภาพจิตและการปรับตัว บุคคลจะต้องมีอารมณ์สงบ ปกติ วิตกกังวลน้อย

รับรู้สภาพแวดล้อมอย่างผิดพลาดน้อย และสามารถเรียนรู้ได้รวดเร็วพอสมควร และประการสุดท้าย ประสพการณ์ทางสังคม การรู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา การเข้าใจในบทบาทหน้าที่ ความอยาก ความต้องการของคนอื่น และการเข้าใจว่าการกระทำของตนจะส่งผลกระทบต่อใครได้บ้าง และให้ผลเป็นอย่างไร มากน้อยเพียงใด ฉะนั้นการเข้าใจระดับเหตุผลเชิงจริยธรรม และการพัฒนาบุคคลทางด้านนี้จึงอาจกระทำได้อย่างมีขั้นตอน และจริยธรรมทางด้านนี้ด้านเดียวที่กล่าวว่าการพัฒนาจริยธรรมนั้นพัฒนาทางนี้โดยตรงอาจจะไม่ได้ผล และจะต้องพัฒนาจิตลักษณะอื่นอะไรอีกบ้างที่ไม่เกี่ยวกับจริยธรรม เพื่อมุ่งพัฒนาจริยธรรมให้ได้ผลในที่สุด

เหตุผลเชิงจริยธรรมมีลักษณะเด่นอีกประการหนึ่งคือ สามารถอธิบายปรากฏการณ์ทางศาสนาได้ด้วยคำค้นคว้าวิจัย และใช้ภาษาทางวิทยาศาสตร์จิตวิทยา เช่น ทางด้านความหมายของเหตุผลเชิงจริยธรรม ซึ่งหมายถึงการลดความเห็นแก่ตัวให้เหลือน้อยที่สุด ทางด้านการพัฒนาบุคคล การเทศนาสั่งสอนให้บุคคลเลื่อมใสยอมรับศาสนาว่าอาจทำได้ผลในผู้รับบางคนเท่านั้น แต่บางคนเป็นบัวได้น้ำ หรือบัวจมโคลน จิตวิทยาจริยธรรมทางด้านเหตุผลเชิงจริยธรรมก็สามารถอธิบายได้ว่าทำไมเป็นเช่นนี้ เพราะบุคคลขาดลักษณะที่เป็นพื้นฐานทางจิตใจด้านหนึ่ง หรือ หลายด้าน จึงไม่พร้อมที่จะรับการพัฒนาจริยธรรมโดยตรง (Kolhberg 1976 : 4 –12)

โคลเบอร์กได้ทำการศึกษา และพบพัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคลนั้น จะพัฒนาไปอีกหลายขั้นตอน ซึ่งจะพัฒนาเต็มที่เมื่ออายุ 20 ปีกว่าๆ หรืออาจจะเกือบ 30 ปี หรือหลังจากนั้น และโคลเบอร์กได้นำผลการศึกษา มาใช้ในการแบ่งขั้นพัฒนาการทางจริยธรรม โดยแบ่งออกเป็น 3 ระดับ ซึ่งในแต่ละระดับยังแบ่งออกเป็น 2 ขั้น ดังนี้คือ (Kolhberg 1981 : 17 – 19)

ระดับที่ 1 ระดับมีจริยธรรมหรือระดับก่อนกฎเกณฑ์ (Preconventional Level)

ลักษณะของพัฒนาการระดับนี้ คือ พฤติกรรมที่ถูกต้องนั้นจะต้องเป็นไปตามกฎเกณฑ์ที่เป็นรูปธรรม ซึ่งกำหนดอำนาจและโทษไว้ด้วย พฤติกรรมที่ถูกต้องนั้นจะต้องเป็นพฤติกรรมที่หลีกเลี่ยงการถูกลงโทษ การคล้อยตามผู้มีอำนาจเหนือตน จะเห็นได้ว่าส่วนใหญ่แล้ว มุมมองทางสังคมในด้านการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมที่ก่อประโยชน์แก่ตนเอง โดยคำนึงถึงผลที่เกิดจากการฝ่าฝืนกฎเกณฑ์ ระดับนี้พบได้ในเด็กที่อายุ 2 – 10 ปี แบ่งออกเป็น 2 ขั้น คือ

ขั้นที่ 1 ใช้หลักการเชื่อฟังเพื่อหลีกเลี่ยงการถูกลงโทษ (The punishment and obedience orientation) ในขั้นนี้เด็กจะเข้าใจว่าสิ่งที่ถูกหรือผิดอยู่ที่ผลจะตามมาทางกายภาพ หากทำอะไรแล้วถูกลงโทษ หรือเป็นอันตรายต่อบุคคลหรือทรัพย์สินก็ไม่ควรทำ เช่น ไม่กล้าหนีโรงเรียนเพราะกลัวถูกครูทำโทษ ดังนั้นเหตุผลของการเลือกกระทำหรือไม่กระทำสิ่งใดก็เพื่อหลีกเลี่ยงมิให้ตนเองถูก

ลงโทษ และถือว่าการเคารพเชื่อฟังเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ ด้วยเหตุนี้เด็กจะยอมทำตามคำสั่งของผู้มีอำนาจเหนือตนโดยไม่มีเงื่อนไข เด็กจะพิจารณาค่าของสิ่งที่เรียกว่า การกระทำที่ถูกต้อง หรือ ความดีในความหมายของสิ่งที่กระทำแล้วไม่ถูกลงโทษ

ขั้นที่ 2 ใช้หลักการแสวงหารางวัลและการแลกเปลี่ยน (The instrumental relativist orientation) สิ่งที่เห็นว่าถูกต้อง คือ สิ่งที่สามารถสนองความต้องการของตนและคนอื่น บุคคลจะเลือกกระทำเฉพาะในสิ่งที่ทำให้เกิดความพอใจ เห็นความสำคัญของการได้รับรางวัลและสิ่งตอบแทนอย่างยุติธรรม เช่น ถ้าคุณเกาหลังให้ฉัน ฉันก็จะเกาหลังให้คุณ (You scratch my back and I'll scratch yours.)

ระดับที่ 2 ระดับมีจริยธรรมตามกฎเกณฑ์ (Conventional Level)

ระดับนี้พฤติกรรมที่ถือว่าถูกต้องนั้นจะต้องเป็นไปตามความคาดหวังของกลุ่มครอบครัว และเชื้อชาติของตนเห็นว่าดี บุคคลจะเลือกแสดงพฤติกรรมตามกฎเกณฑ์ กฎหมาย และศาสนาของกลุ่มชนที่ตนอยู่ร่วมด้วย โดยไม่คำนึงถึงผลที่เกิดขึ้นในขณะนั้น และผลที่จะเกิดตามมา ภายหลัง ในระดับนี้บุคคลจะรู้จักคำนึงถึงจิตใจของผู้อื่น จะประพฤติดนให้สอดคล้องกับความต้องการและความคาดหวังของสังคม นอกจากนี้ยังพยายามที่จะสนับสนุนและดำรงไว้ซึ่งกฎเกณฑ์ของสังคมที่ตนอยู่อย่างด้วย พบมากในวัยรุ่นอายุ 10 – 16 ปี ระดับนี้แบ่งออกเป็น 2 ขั้น คือ

ขั้นที่ 3 ใช้หลักทำตามผู้อื่นเห็นชอบ (The interpersonal concordance or “good boy – nice girl” orientation) บุคคลจะเลือกกระทำในสิ่งที่ได้รับการยอมรับจากกลุ่มโดยเฉพาะเพื่อน จะทำตามความคิดเห็นและความพอใจของกลุ่ม เพื่อให้เป็นที่ชื่นชมและยอมรับของเพื่อน ไม่เป็นตัวของตัวเอง จะคล้อยตามการชักจูงของผู้อื่น เพื่อคงไว้ซึ่งสัมพันธภาพอันดี หรือการปรองดองระหว่างกัน อาจกล่าวได้ว่า การประพฤติดี หมายถึงการกระทำที่สอดคล้องกับความคาดหวัง และการยอมรับของผู้อื่น และถือว่าประโยชน์ของกลุ่มเพื่อนมีความสำคัญกว่าประโยชน์ส่วนตัว

ผู้มีพัฒนาการในขั้นนี้จะพิจารณาความคาดหวังของผู้อื่น การกระทำที่ดี คือการกระทำที่พ่อ แม่ ครูและกลุ่มเพื่อนพอใจหรือเห็นด้วย พัฒนาการในขั้นนี้เกิดจากความสามารถในการมองทัศนคติของผู้อื่น อย่างไรก็ตาม หากกระทำในสายตาของบุคคลที่ใกล้ชิดคนนั้นผิดกฎหมาย เด็กจะเกิดการขัดแย้งซึ่งนำไปสู่การมีพัฒนาการในขั้นที่สูงกว่า พบมากในวัยรุ่นตอนต้น อายุ 10 – 13 ปี

ขั้นที่ 4 ใช้หลักการทำตามหน้าที่ทางสังคม (Society maintaining or the law and order orientation) ในขั้นนี้ พฤติกรรมที่ถูกต้องคือ การกระทำตามหน้าที่ของตนในสังคม หรือในกลุ่มของตน และสนับสนุนกฎระเบียบที่สังคมของตนกำหนดไว้อย่างเคร่งครัด เป็นการกระทำทั้งเพื่อให้

กฎระเบียบคงอยู่ และเพื่อศักดิ์ศรีของตนเอง บุคคลจะมีเหตุผลในการเรียนรู้ถึงบทบาทหน้าที่ของตนในฐานะที่เป็นหน่วยหนึ่งของสังคม เชื้อพืงและดำรงไว้ซึ่งกฎเกณฑ์ของสังคม เช่น หากเรามีทรัพย์สินอย่างถูกต้องตามกฎหมาย และเป็นที่ยอมรับในสังคม คนอื่นๆ ก็จะต้องเคารพในสิทธิของเราอย่างไม่มีเงื่อนไข トラบเท่าที่ทรัพย์สินนั้นมีได้ใช้เพื่อจุดประสงค์ที่ผิดกฎหมาย ผู้ที่ให้ความสำคัญแก่การปฏิบัติตามกฎ จะแสดงอาการรังเกียจการละเมิดสิทธิหรือทรัพย์สิน

ผู้มีพัฒนาการในขั้นนี้จะเห็นความจำเป็นที่ต้องมีกติกา เพื่อที่จะได้ใช้กติกานี้รักษาและป้องกันสิทธิของสมาชิกในสังคม เพื่อสังคมจะได้ไม่วุ่นวายหรือพบกับความวิบัติ และจะยอมรับทัศนคติทางกฎหมาย เพราะเห็นว่ากฎหมายสร้างโดยตัวแทนของสังคม แต่เมื่อเริ่มพัฒนาต่อไป เขาจะเริ่มเข้าใจว่ากฎหมายเกิดขึ้นจากข้อตกลงของผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียนั้น กล่าวคือ ผู้ที่มีพัฒนาการในขั้นนี้จะมีคำถามเกี่ยวกับกฎระเบียบว่า กฎเหล่านี้ให้สิ่งที่ดีแก่คนทั่วไปหรือไม่ หรือกฎเหล่านี้มาจากความคิดเห็นของคนส่วนใหญ่หรือไม่ หรือกฎเหล่านี้มาจากกฎทางจริยธรรมหรือความยุติธรรมหรือไม่ จากคำถามเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าผู้มีพัฒนาการ จะเห็นความไม่เป็นธรรมที่เกิดขึ้นจากการใช้กฎหมายนี้ การที่เล็งเห็นถึงความไม่เป็นธรรมจากการใช้กฎหมายนี้ จะจงใจให้บุคคลค้นหาหลักธรรมในการประกันสิทธิแลเสรีภาพของบุคคล การตระหนักว่ากฎหมายเป็นอำนาจเด็ดขาด และจะใช้ได้ก็ต่อเมื่อกฎหมายนั้นเป็นข้อตกลงร่วมกัน และกฎหมายควรสะท้อนให้เห็นถึงความยุติธรรม กระทั่งได้ดังกล่าวจะนำไปสู่พัฒนาการในขั้นที่ 5 ระยะนี้พบมากในกลุ่มอายุ 13 – 16 ปี

ระดับที่ 3 ระดับมีจริยธรรมเหนือกฎเกณฑ์ หรือระดับจริยธรรมของตนเอง (Postconventional, autonomous, or principled Level)

ระดับนี้พฤติกรรมที่ถูกต้องนั้นเป็นพฤติกรรมที่ยึดหลักการทางด้านมนุษยชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเห็นคุณค่าของชีวิตและเสรีภาพ ผู้ที่มีพัฒนาการในระดับนี้ เชื่อว่าสมาชิกที่ดีของสังคม มีภาระที่จะต้องสนับสนุนสิทธิของสมาชิกทั้งหมด และจะต้องประพฤติปฏิบัติให้สอดคล้องกับคุณค่าทางศีลธรรม ขณะเดียวกันสังคมมีกฎเกณฑ์และกฎหมายตามความจำเป็นของสังคมซึ่งสมาชิกของสังคมยอมรับ สมาชิกจะต้องเข้าใจและทราบจุดหมายด้วย มิใช่เพียงแต่ยอมรับในกฎเกณฑ์เท่านั้นและจะต้องพร้อมที่จะคุ้มครองสิทธิและคุณค่าอื่นๆ บุคคลตัดสินใจขัดแย้งด้วยการนำข้อขัดแย้งนั้นๆ มาคิดไตร่ตรอง แล้วตัดสินใจด้วยตนเองตามคุณค่าที่ตนยึดถือ เมื่อพิจารณาแล้วเห็นว่าสิ่งใดสำคัญมากกว่าที่จะปฏิบัติตามสิ่งนั้น ทั้งนี้โดยมีหลักการของตนเองที่ถูกต้องซึ่งประยุกต์จากกฎเกณฑ์ต่างๆ ทางสังคม และจริยธรรมที่ยอมรับกันโดยทั่วไป นอกจากนี้จะต้องมีหลักการที่ว่า ทำสิ่งที่ดีที่สุดเพื่อคนส่วนมากที่สุด ระดับนี้แบ่งออกเป็น 2 ชั้น คือ

ขั้นที่ 5 ใช้หลักการทำตามคำมั่นสัญญาและข้อตกลงของสังคม (The social contract orientation) ในขั้นนี้สิ่งที่ถูกต้องนั้นจะต้องสนับสนุนสิทธิ คุณค่าขั้นพื้นฐานซึ่งได้จากการกระทำ สัญญาประชาคม ซึ่งอาจจะขัดกับกฎระเบียบและกฎหมายบางข้อของกลุ่มสังคม ผู้มีพัฒนาการในขั้นนี้จะยอมรับกฎเกณฑ์ต่างๆ ในสังคมมีทั้งกฎระเบียบแบบสัมพันธ์ (relation rules) และกฎหมาย ตลอดจนสิทธิและคุณค่าที่ไม่ใช่แบบสัมพันธ์นิยม กฎหมายของสังคมควรได้รับการคำนึงไว้ เพราะมีพื้นฐานจากสัญญาประชาคม ขณะเดียวกันสิทธิและคุณค่าแบบสัมบูรณ์ (absolute) เช่น สิทธิต่อชีวิตและเสรีภาพจะต้องได้รับการคำนึงไว้ ไม่ว่าจะความคิดเห็นของสาธารณชนหรือเสียงส่วนใหญ่จะเห็นด้วยหรือไม่ บุคคลจะเลือกกระทำโดยคำนึงถึงความสำคัญและประโยชน์ของคนหมู่มาก ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น สามารถควบคุมบังคับใจตนเองได้ มีความเชื่อถือและการเคารพซึ่งกันและกัน อย่างสูง หลักสำหรับพัฒนาการในขั้นนี้คือ ทำในสิ่งที่ดีที่สุดเพื่อคนส่วนมากที่สุดในกรณีที่กฎหมายขัดแย้งกับหลักการนี้ จะถือว่ากฎหมายมิได้ทำหน้าที่ธำรงความยุติธรรมอย่างสมบูรณ์ ดังนั้นกฎหมายควรได้รับการเปลี่ยนแปลง ขั้นนี้พบได้ในวัยรุ่นตอนปลาย อายุ 16 ปีขึ้นไป

ขั้นที่ 6 ใช้หลักการยึดอุดมคติสากล (The universal ethical principle orientation) ขั้นนี้ถือว่าเป็นขั้นที่เกิดจากการใช้วิจารณญาณขั้นสูง สิ่งที่ถูกต้องในขั้นนี้ คือการที่บุคคลกระทำตามหลักการหรือจริยธรรมขั้นสูงสุดของตนเอง ซึ่งเหมาะสมกับมนุษย์ทั้งหมดไม่ว่าเวลาใด กฎหมายหรือระเบียบแบบแผนใดที่สร้างขึ้นเพื่อคนจำนวนมาก และกฎหมายใดที่ยกย่องตัวตนของมนุษย์ ถือว่ากฎหมายนั้นยุติธรรมควรจะต้องปฏิบัติตาม ขั้นนี้พบในวัยผู้ใหญ่ อายุ 25 ปี ขึ้นไป ที่มีความเจริญทางสติปัญญา มีประสบการณ์และความรู้อย่างกว้างขวางเกี่ยวกับสังคมของตนและสังคมของกลุ่มชนอื่นๆ ยอมรับความคิดเห็นที่เป็นสากลของผู้อื่น มีอุดมคติและคุณธรรมประจำใจ มีความยึดหยุ่นทางจริยธรรม เลือกหลักจริยธรรมของตนเองอย่างมีสติ และกระทำตามหลักการนั้นโดยสมัครใจ เพื่ออุดมคติสูงสุดเกี่ยวกับความยุติธรรม ความเท่าเทียมกันของสิทธิมนุษยชน และการเคารพในความเป็นมนุษย์ของแต่ละคน จะไม่ยอมให้ใช้ความเป็นมนุษย์เป็นสื่อไปสู่ความยุติธรรม มนุษย์จะต้องได้รับการเคารพในศักดิ์ศรีอยู่ในตัวอยู่แล้ว

การศึกษาที่สนับสนุนเรื่องลำดับขั้นนี้ได้แก่ การศึกษาของแควมเมอร์ (Krammer) ในปี พ.ศ. 2522 นักจิตวิทยาเหล่านี้ได้ศึกษาเด็กแต่ละกลุ่มหลายครั้งในช่วงเวลาต่างๆ กัน พบว่าสามารถทำนายลำดับขั้นของพัฒนาการได้ที่ละขั้น ส่วน คูห์น (Kuhn) ซึ่งศึกษาเด็กอายุ 5-8 ขวบ เมื่อ พ.ศ. 2519 ก็ได้พบพัฒนาการที่ค่อยๆ เกิดขึ้นกับเด็กที่ละขั้นระหว่างการทดสอบหลายๆ ครั้งในช่วงเวลา 1 ปี

2. พัฒนาการทางจริยธรรมมีความสัมพันธ์กับพัฒนาการทางปัญญา

3. พัฒนาการทางจริยธรรมเป็นกระบวนการปฏิสัมพันธ์ (interaction) ระหว่างความเข้าใจของตนเองเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ กับประสบการณ์ใหม่ๆ ที่ได้รับจากสังคม ทั้งนี้จากการศึกษาของ เรสต์ (กรมวิชาการ 2525 : 67 - 68) พบว่าวุฒิภาวะทางด้านการตัดสินใจทางจริยธรรมของผู้ถูกศึกษา สามารถพัฒนาได้ด้วยประสบการณ์ที่ผู้ทดลองจัดให้ ผู้ที่สามารถพัฒนาการได้เป็นกลุ่มที่จัดให้ใช้เหตุผลในขั้นที่สูงกว่าขั้นของตนขึ้นไป 1 ขั้น โดยผู้ที่ถูกศึกษา ถูกขอร้องให้พูดทบทวนข้อความที่ให้เท่านั้น แสดงว่าความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น เกิดจากการจัดระบบความคิดอีกครั้งมากกว่าการเพิ่มความคิดที่ซับซ้อนเข้าไป

4. พัฒนาการทางจริยธรรมมีความเป็นสากล คือ ไม่ว่าคนเรานั้นจะอยู่ในสังคมใด ประเทศใด เชื้อชาติ ศาสนาใดก็ตาม จะมีพัฒนาการทางจริยธรรมที่เป็นลำดับขั้นรูปแบบ (Pattern) เดียวกัน นั่นคือโครงสร้างทางจริยธรรมมีความเป็นอิสระจากเนื้อหาของจริยธรรม โคลเบอร์กได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ในสหรัฐอเมริกา ได้หวั่น เม็กชิโก ตุรกีและยูคาตัน ผลการศึกษาพบว่า พัฒนาการทางด้านความรู้ การคิด และสติปัญญาไปตามลำดับขั้นในสังคมที่มีการศึกษา แต่ในประเทศที่ล้าหลังเช่น ตุรกี หรือยูคาตัน พัฒนาการแต่ละขั้นจะช้ากว่าในประเทศที่พัฒนาแล้ว เมื่อศึกษาด้วยกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุเท่ากัน นอกจากนี้ยังพบว่าเด็กที่พื้นฐานทางด้านประสบการณ์แตกต่างกัน จะใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมต่างกันด้วย โดยสรุป การศึกษาบุคคลต่างวัฒนธรรมหลายตัวอย่างแสดงให้เห็นว่า ลำดับของพัฒนาการมีลักษณะเป็นสากล แต่เนื้อหาอยู่ภายใต้อิทธิพลของวัฒนธรรมและระดับความเจริญทางสังคมนั้นๆ

จะเห็นได้ว่า ทฤษฎีนำมาอธิบายพัฒนาการทางจริยธรรมในด้านความรู้เชิงจริยธรรม และเหตุผลเชิงจริยธรรมซึ่งเป็นจริยธรรมส่วนที่อยู่ภายใน เพราะทฤษฎีนี้เกี่ยวข้องกับพัฒนาการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม และการตัดสินใจเชิงจริยธรรมเสียเป็นส่วนใหญ่ (ดวงเดือน พันธุมนาวิน, อ้างถึงใน ธิตินา จำปีรัตน์ 2523 : 26) ซึ่งก็ไม่ได้หมายความว่าผู้ที่มีมาตรฐานทางจริยธรรมสูง จะเป็นผู้ที่กระทำดี หรือผู้ที่มีมาตรฐานทางจริยธรรมต่ำ จะกระทำชั่ว ทั้งนี้จากผลการศึกษาเรื่องความซื่อสัตย์และจริยธรรม ซึ่ง ฮาร์ตชอร์น (Hartshorne and May, อ้างถึงใน กรรณิศา สิวลีพันธ์ 2543 : 24) ได้ศึกษาและเผยแพร่ผลการศึกษาระหว่างปี พ.ศ. 2263 - 2473

พบว่าพฤติกรรมไม่ซื่อสัตย์ในสถานการณ์หนึ่งไม่สัมพันธ์กับพฤติกรรมเดียวกันในอีกสถานการณ์หนึ่ง นั่นคือ หากสถานการณ์ต่างกัน พฤติกรรมทางจริยธรรมก็จะแตกต่างกัน นอกจากนี้ ยังพบว่าคะแนนระหว่างความรู้ทางจริยธรรมกับพฤติกรรมทางจริยธรรมมีความสัมพันธ์กันน้อยมาก

ยกตัวอย่างเช่น โคลเบิร์ตและคณะ ได้ทำการศึกษาและทดสอบการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมกับพฤติกรรมเชิงจริยธรรม ของนักโทษที่ติดอยู่ในคุก คอนเนคติกัต (Connecticut Prison) ทั้งนี้เพื่อศึกษาว่า การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม จะมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมเชิงจริยธรรมอย่างไร ด้วยการยกสถานการณ์ที่เป็นประสบการณ์จริงของนักโทษ และเป็นข้อขัดแย้งทางจริยธรรม (Moral dilemma) ซึ่งเป็นสถานการณ์ที่มีตัวเลือกสองอย่างหรือมากกว่าในเวลาเดียวกันและทั้งหมดต่างก็เป็นสิ่งที่ไม่พึงปรารถนา หรือให้ผลไม่น่าพึงปรารถนา และให้มีการถกเถียงและตัดสินใจเลือกการกระทำหนึ่งการกระทำใด ผลปรากฏว่า จากการถกเถียงดังกล่าว ทำให้เกิดข้อเปรียบเทียบระหว่างความคิดของกลุ่มว่าจะแก้ไขอย่างไร โดยที่ความคิดของกลุ่มเกี่ยวกับวิธีแก้ปัญหานั้นอยู่ในระดับขั้นที่สูงกว่าการลงมือแก้ไขปัญหานั้น ทั้งนี้ นักโทษที่ร่วมอยู่ในกลุ่มที่ถกเถียงกันนั้น ยอมรับว่า พวกเขาไม่อาจใช้วิธีการแก้ปัญหานั้นตามที่พวกเขาคิดกันได้ ทั้งนี้เป็นเพราะทุกชีวิตที่ต้องอยู่ในคุกต้องเลือกกระทำเพื่อความอยู่รอด เพื่อหลีกเลี่ยงการถูกลงโทษจากผู้มีอำนาจ และเพื่อรางวัลหรือผลตอบแทนที่ตนจะได้รับ จะเห็นได้ว่า ชีวิตในคุกสะท้อนให้เห็นถึงระดับของพฤติกรรมเชิงจริยธรรมว่าอยู่ในระดับก่อนกฎเกณฑ์ ซึ่งเป็นระดับของพัฒนาการขั้นต่ำสุด

ดังนั้น โคลเบิร์ตและคณะจึงขออนุญาตทางเรือนจำเพื่อนำวิธีการ “ชุมชนแห่งความยุติธรรม” (justice community approach) มาใช้ วิธีการดังกล่าวจะช่วยให้การตัดสินใจทางจริยธรรม และพฤติกรรมเชิงจริยธรรม มีความสอดคล้องกันด้วยการปรับบรรยากาศทางจริยธรรม โดยการเปลี่ยนสภาพแวดล้อมภายในเรือนจำให้มีความเป็นประชาธิปไตย กล่าวคือ นักโทษและผู้คุมต้องปรึกษาหารือกันอย่างมีเหตุผล มีความเสมอภาค มีความเป็นประชาธิปไตย ในอันที่จะตัดสินใจเกี่ยวกับระเบียบและวิธีการบังคับใช้ระเบียบ

วิธีการนี้ต่างจากวิธีการที่ให้คนถกเถียงเกี่ยวกับความขัดแย้งทางจริยธรรมตรงที่ว่า ปรึกษาร่วมกันอย่างเป็นชุมชน ไม่เพียงแต่จะทำให้ระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมพัฒนาขึ้นเท่านั้น แต่ยังเอื้อต่อการปฏิบัติการตัดสินใจทางจริยธรรมและทำให้คนปฏิบัติต่อกันอย่างเสมอภาค และยุติธรรมด้วย (Power and Reimer 1978 : 105 – 107)

จากการศึกษาของโคลเบิร์ตและคณะ แสดงให้เห็นว่า การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมไม่มีความสัมพันธ์สอดคล้องกับพฤติกรรมเชิงจริยธรรม ซึ่งหมายถึงบุคคลอาจมีการใช้เหตุผลเชิง จริยธรรมอยู่ในขั้นที่สูง แต่มีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมในขั้นที่ต่ำก็ได้ แต่อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมจะเป็นองค์ประกอบในการทำให้เกิดพฤติกรรม แต่ก็ไม่ใช่องค์ประกอบเดียว ทั้งนี้

เพราะการที่บุคคลจะกระทำพฤติกรรมใดๆ ก็ตาม จะเกิดจากองค์ประกอบหลายอย่าง บรรยากาศทางจริยธรรมหรือสภาพแวดล้อมก็นับว่าเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการเกิดพฤติกรรมเชิงจริยธรรม ซึ่งบรรยากาศทางจริยธรรมจะเกิดขึ้นได้ก็ด้วยความร่วมมือของสังคมหรือชุมชนเปิดโอกาสให้สมาชิกแสดงความคิดเห็นด้วยเหตุผลและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ทั้งนี้เป็นไปภายใต้หลักการแห่งประชาธิปไตย การที่คนคิดได้ด้วยเหตุและผลและยอมรับในความคิดเห็นของผู้อื่นเท่ากับเป็นการพัฒนาระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม และพฤติกรรมเชิงจริยธรรมไปพร้อมๆ กันด้วย ดังนั้นการที่จะทำให้เด็กมีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมและมีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมอยู่ในขั้นที่สูงได้นั้น พ่อแม่และครูอาจารย์ควรสร้างบรรยากาศ เช่น เปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงความรู้สึกรู้สึก ได้มีโอกาสถกเถียงอย่างมีเหตุผล (argument) ในสถานการณ์เช่นนี้ โคลเบิร์ตเรียกว่า การมีโอกาสมวมบทบาท (role – taking opportunity) เด็กจะมีโอกาสมวมบทบาทว่า เกิดจากการที่เด็กได้พบปะพูดคุยกับผู้อื่น แล้วได้มีโอกาสถกเถียงและตัดสินใจปัญหาทางจริยธรรม การมีโอกาสมถกเถียงและตัดสินใจปัญหาทางจริยธรรมนี้ จะช่วยให้เด็กพัฒนาการด้านการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมมากขึ้น อีกทั้งพ่อแม่ และครู ก็ควรส่งเสริมให้เด็กได้มีโอกาสกระทำตามเหตุผลเชิงจริยธรรมของเด็ก ด้วยการสร้างบรรยากาศทางจริยธรรมก็เท่ากับทำให้เด็กมีพัฒนาการพฤติกรรมเชิงจริยธรรมนั่นเอง

จากการศึกษาดังกล่าว อาจกล่าวได้ว่า สภาพทางสังคมมีความสำคัญอย่างยิ่งในการที่จะกระตุ้นหรือขัดขวางพัฒนาการด้านการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม และพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของบุคคล สังคมจะต้องมีบรรยากาศทางจริยธรรมที่เหมาะสมจึงจะเอื้อในการพัฒนาการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม และพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของบุคคลได้ ถ้าเป็นลักษณะสังคมภายในบ้านและครอบครัว โคลเบิร์ตเห็นว่าบรรยากาศทางจริยธรรมจะได้จากลักษณะ 3 ประการ คือ การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ของบิดามารดา พฤติกรรมเชิงจริยธรรมของบิดามารดา และการรักษากฎเกณฑ์ภายในบ้าน ลักษณะ 3 ประการภายในครอบครัวนี้จะส่งผลต่อพัฒนาทาง จริยธรรมของเด็ก ด้วยเหตุนี้วิธีอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาจึงเป็นสิ่งสำคัญ ดังที่ ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2520 : 29) กล่าวว่า การที่พ่อแม่อธิบายสิ่งต่างๆ อย่างมีเหตุผลกับเด็ก จะทำให้เด็กมีพฤติกรรมที่ไม่ก้าวร้าว รู้จักผิดชอบชั่วดี มีพัฒนาการทางความรู้สึกละเอียดต่อการกระทำผิด ส่วนเด็กที่เป็นยุวอาชญากรนั้นส่วนมากมาจากครอบครัวที่ไม่ใช้เหตุผลในการอบรมเด็ก และขาดความคงเส้นคงวาในการลงโทษ หรือให้รางวัลเด็กด้วย

นอกจากนี้ โคลเบิร์ต ยังได้กล่าวถึงปัจจัยต่างๆ ที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาการทางการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของบุคคลมีด้วยกัน 4 ด้าน คือ

1. การกระตุ้นทางความคิดความเข้าใจ การกระตุ้นนี้จะต้องเกิดขึ้นในสถานการณ์ที่เหมาะสมคือสถานการณ์ทางสังคมที่บุคคลมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น

2. สถานการณ์ที่บุคคลมีปัญหาทางจริยธรรมที่ต้องตัดสินใจ การกระตุ้นทางประสบการณ์ทางสังคม การกระตุ้นนี้เน้นให้บุคคลมีโอกาสมอบทบาททางสังคมต่างๆ ซึ่งจะเป็นโอกาสให้บุคคลได้เรียนรู้ทัศนคติทางสังคมของผู้อื่น อันจะเป็นการส่งเสริมให้พัฒนาการทางการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมเป็นไปได้มากขึ้น

3. บรรยากาศทางจริยธรรมของกลุ่ม บุคคลที่อยู่ในกลุ่มที่มีบรรยากาศทางจริยธรรมในขั้นที่สูงกว่าตน มีโอกาสได้รับอิทธิพลต่อการพัฒนาการทางการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมให้สูงขึ้นได้ โคลเบิร์กสนับสนุนประเด็นนี้ ด้วยหลักฐานทางวิจัยในการฝึกให้วัยรุ่นสามารถให้เหตุผลเชิงจริยธรรมในขั้นที่สูงขึ้นกว่าที่เคยใช้อยู่ได้ 1 ขั้น แต่วัยรุ่นเหล่านั้นไม่ยอมรับเอาเหตุผลเชิงจริยธรรมในระดับที่ต่ำกว่าตนไปใช้

4. ความขัดแย้งทางความคิด ความเข้าใจเกี่ยวกับจริยธรรม ทฤษฎีของโคลเบิร์กเน้นว่าพัฒนาการจากขั้นหนึ่ง ไปสู่อีกขั้นหนึ่งจะเกิดขึ้นต่อเมื่อบุคคลเผชิญหน้ากับปัญหาทางจริยธรรมที่เป็นความขัดแย้งกับระดับขั้นเดิมของตน จนทำให้บุคคลต้องมีการจัดระบบความคิดใหม่ แล้วจึงพัฒนาการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมไปสู่ขั้นที่สูงขึ้นไป (Kohlberg 1976 : 31: 52)

พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต) (2534 : 145 – 153) ได้กล่าวถึงทฤษฎีของ Kohlberg ว่า ช่วยทำให้ความคิดเกี่ยวกับจริยธรรมตะวันตกก้าวหน้าไปอีกขั้นหนึ่ง เพราะได้ให้ความสำคัญว่าปัญญาเป็นปัจจัยหลักของกระบวนการพัฒนาจริยธรรม ซึ่งเท่ากับมองว่าพัฒนาการทางจริยธรรมเป็นเรื่องของความเป็นเหตุปัจจัยตามกฎธรรมชาติโดยมีองค์ประกอบภายในคือ ปัญญาเป็นปัจจัยสำคัญ การพัฒนาจริยธรรมไม่ใช่เพียงทำให้เด็กยึดถือตามกฎเกณฑ์ทางจริยธรรมที่กำหนดวางเป็นบัญญัติของสังคมไว้แล้วเท่านั้น และสำหรับระดับขั้น 6 ของ Kohlberg ที่ว่ายึดถือหลักการจริยธรรมสากลนั้น ในทางพุทธศาสนา ความเป็นสากลไม่ใช่อยู่ที่ความเป็นกลาง แต่อยู่ที่ความเป็นจริง จริยธรรมแห่งความเป็นกลางที่แท้มีจุดยืนที่แน่นอนคือ สังฆธรรม เป็นจริยธรรมที่ตั้งอยู่บนฐานแห่งความเป็นจริง อยู่ในระบบความสัมพันธ์ตามกฎแห่งธรรมชาติ

ในการจัดระดับขั้นจริยธรรมนั้น คณะกรรมการโครงการศึกษาจริยธรรมไทยได้จัดการประชุมเกี่ยวกับจริยธรรมไทยเมื่อวันที่ 22 – 27 มกราคม 2533 (กรมวิชาการ 2533) ได้กำหนดแบ่งระดับจริยธรรมไว้เป็น 4 ขั้น คือ

1. ระดับที่ทำดีเพื่อผลประโยชน์ตอบแทนกับตนเอง
2. ระดับที่ทำดีเพื่อผลประโยชน์ของผู้อื่นที่ใกล้ชิด
3. ระดับที่ทำดีเพื่อผลประโยชน์ของสังคมส่วนใหญ่หรือประเทศชาติ
4. ระดับที่ทำดีเพื่อความดีอันเป็นสากล เพื่ออุดมการณ์ไม่หวังค่าตอบแทน

โดยสรุปแล้วจะเห็นได้ว่า การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมจะหลีกเลี่ยงการจัดระดับขั้นจากขั้นต่ำไปขั้นสูงได้ยาก เพราะคนเรานั้นมักจะมีความขัดแย้งส่วนตัว – ส่วนรวมเสมอและเหตุผลที่ใช้ในการเลือกกระทำใดๆ ก็มักจะเริ่มจากเห็นแก่ประโยชน์ของตน คนใกล้ชิดและขยายวงกว้างออกไปเรื่อยๆ ในที่สุดระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมจึงมีขั้นในตนเองไปโดยปริยาย สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยใช้เกณฑ์การแบ่งระดับขั้นการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของ Kohlberg เป็นพื้นฐาน

3. ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory)

ทฤษฎีนี้เป็นทฤษฎีที่อธิบายวิธีการและกระบวนการที่บุคคลได้รับอิทธิพลจากสังคม ทำให้เกิดการยอมรับลักษณะและกฎเกณฑ์ทางสังคมมาเป็นลักษณะของตน โดยนำเอาหลักการเสริมแรง (Principle of reinforcement) และหลักการเชื่อมโยง (Principle of association) มาใช้อธิบายปรากฏการณ์สังคม (ดวงเดือน พันธุมนาวิน 2524 ก : 8) ทฤษฎีนี้มีความเชื่อว่าพัฒนาการทางจริยธรรมเป็นพัฒนาการของจิตใจและพฤติกรรมของบุคคล ซึ่งเป็นผลจากความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับกฎเกณฑ์ทางศีลธรรมของสังคม โดยมีแรงขับพื้นฐานมาจากความต้องการทางชีวภาพ การสนองตอบต่อรางวัลและหลีกเลี่ยงการลงโทษจากสังคม แบนดูรา (Bandura 1977) ผู้นำคนสำคัญในทฤษฎีนี้มองว่า ในปัจจุบันการศึกษาพฤติกรรมนั้นควรคำนึงถึงอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมภายนอกด้วย เพราะพฤติกรรมและสิ่งแวดล้อมรอบตัวมนุษย์นั้นมีปฏิสัมพันธ์กันและไม่สามารถแยกออกจากกันได้ แบนดูรานำมาอธิบายแหล่งกำเนิดและพัฒนาการทางจริยธรรม โดยมีความเชื่อว่า สิ่งแวดล้อมมีผลต่อพฤติกรรมของมนุษย์และประสบการณ์ที่มนุษย์ได้รับจากการแสดงพฤติกรรมนั้นมีผลต่อการตัดสินใจเลือกแสดงพฤติกรรมในครั้งต่อไปด้วย จึงอาจกล่าวได้ว่า พฤติกรรมของมนุษย์เกิดจากการเรียนรู้ การเรียนรู้ที่ทำให้เกิดพฤติกรรมนั้น เกิดจากการเรียนรู้จากผลที่สนองตอบต่อการกระทำของบุคคลนั้นโดยตรง (Learning by response consequences) และการเรียนรู้จากตัวแบบ (Learning through modeling) คือสังเกตพฤติกรรมและผลที่เกิดขึ้นภายหลังการกระทำของบุคคลอื่น แบนดูราได้สรุปแนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมไว้ดังนี้คือ

1. สิ่ง que เรียนรู้ สิ่งที่มนุษย์เรียนรู้ คือ ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างสิ่งต่างๆ รอบตัวมนุษย์ มนุษย์เรียนรู้ระหว่างเหตุการณ์กับเหตุการณ์ เรียนรู้ความสัมพันธ์ของพฤติกรรมกับผลของพฤติกรรมนั้นๆ การเรียนรู้เงื่อนไขความสัมพันธ์ต่างๆ เหล่านี้ทำให้มนุษย์เกิดความคาดหวัง (Expectancy) เกี่ยวกับเหตุการณ์หนึ่งๆ ได้ สามารถคาดหวังเกี่ยวกับผลที่จะเกิดขึ้นตามมาภายหลังการแสดงพฤติกรรมพฤติกรรมหนึ่งๆ พฤติกรรมใด ความคาดหวังนี้จะมีผลต่อการตัดสินใจที่จะเลือกแสดงหรือไม่แสดงพฤติกรรมนั้นๆ เพื่อให้เกิดผลตามที่ตนปรารถนา สิ่ง que เรียนรู้จึงสรุปได้ว่าเป็น

ความรู้ความเข้าใจว่าอะไรสัมพันธ์กับอะไร และเป็นผลจากการสังเกตของผู้เรียนรู้ ความรู้ที่มนุษย์ได้เรียนรู้นี้กลายเป็นความเชื่อที่มีผลในการควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์

2. วิธีการเรียนรู้ มนุษย์สามารถเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง (Direct experience) ของตนเองแต่สิ่งที่เรียนรู้นั้นมีมากมายเกินกว่ามนุษย์จะประสบได้ด้วยตนเองทั้งหมด มนุษย์จึงต้องเรียนรู้ด้วยวิธีการสังเกต (observational learning) ดังนั้นบุคคลที่ช่างสังเกตและช่างคิดจะมีโอกาสได้เรียนรู้และเข้าใจสิ่งต่างๆ ได้มากกว่า การที่มีโอกาสได้ประสบกับตัวแบบที่แตกต่างกันก็จะเกิดการเรียนรู้ที่แตกต่างกันด้วย การเรียนรู้ด้วยวิธีการสังเกตจึงมีความสำคัญมากในการกำหนดวิธีประกอบพฤติกรรมและกำหนดความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ ด้วย

3. ความเชื่อ จากความสามารถในการเรียนรู้ดังกล่าวข้างต้น ผลของการเรียนรู้จะอยู่ในรูปของความเชื่อว่าจะไรสัมพันธ์กับอะไร และสัมพันธ์กันอย่างไร ความเชื่อนี้มีผลในการกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ความเชื่อนี้อาจจะตรงหรือไม่ตรงกับสภาพความเป็นจริงก็ได้ เช่น การยอมอดทนต่อความทุกข์ยากลำบากด้วยความเชื่อว่าจะทำให้มีความสุขในอนาคต เป็นต้น

4. การควบคุมพฤติกรรมด้วยความคิด (Cognitive control) มนุษย์เรียนรู้สิ่งต่างๆ เข้าใจความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ มนุษย์มีความคิดมีสติปัญญา สามารถนำสิ่งที่เรียนรู้ขึ้นมาคิดไตร่ตรอง ผลจากการคิดไตร่ตรองนี้ทำให้มนุษย์สามารถมองเห็นวิธีการที่จะทำให้เกิดผลตามที่ตนปรารถนาได้ และมองเห็นวิธีการจะหลีกเลี่ยงผลที่ตนไม่ต้องการได้ นั่นคือสามารถคิดในเชิงประเมินได้ว่าพฤติกรรมหนึ่งๆ จะทำให้เกิดผลอะไรและเป็นผลที่ตรงกับความปรารถนามากน้อยเพียงใด การคิดในลักษณะนี้จะนำไปสู่การตัดสินใจที่จะแสดงหรือไม่แสดงพฤติกรรมหนึ่งพฤติกรรมใด และนำไปสู่การบังคับตนเองให้ประพฤติปฏิบัติตามที่ตนตั้งใจ

5. จริยธรรม เป็นกฎสำหรับประเมินพฤติกรรมและถือว่าการตัดสินใจทางจริยธรรมเป็นกระบวนการตัดสินใจเกี่ยวกับความถูกต้องของการกระทำตามกฎเกณฑ์ต่างๆ ที่แต่ละบุคคลคิดว่าเกี่ยวข้อง กฎเกณฑ์การตัดสินใจเหล่านี้เกิดจากการเรียนรู้ ทั้งที่เรียนรู้ด้วยประสบการณ์ตรง เรียนรู้ด้วยการสังเกตและเรียนรู้จากคำบอกเล่าของบุคคลอื่นๆ ในสังคมประสบการณ์ต่างๆ ที่ได้รับให้บุคคลนำมาคิดไตร่ตรองและเกิดความเข้าใจว่าการตัดสินใจพฤติกรรมหนึ่งๆ จะต้องคำนึงถึงเกณฑ์อะไรบ้างและจะให้น้ำหนักแก่เกณฑ์ต่างๆ เหล่านี้ได้อย่างไร

6. การบังคับตนเอง (Self regulation) การเรียนรู้กฎเกณฑ์การประเมินพฤติกรรมทำให้สามารถประเมินพฤติกรรมของผู้อื่น และแสดงปฏิกิริยาตอบสนองต่อพฤติกรรมนั้นทั้งที่เป็นการยอมรับ และปฏิเสธนอกจากนั้นมนุษย์ใช้กฎเกณฑ์เหล่านี้ในการประเมินพฤติกรรมของตนเองด้วย และแสดงปฏิกิริยาต่อพฤติกรรมนั้นเช่นกัน ดังนั้นในการบังคับตนเอง บุคคลจำเป็นต้องมีองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ คือ มาตรฐานของการประพฤติปฏิบัติ การประเมินการประพฤติ

ปฏิบัติของตนตามมาตรฐานที่ตนตั้งไว้และความรู้สึกที่เป็นปฏิกิริยาต่อตนเองตามผลของการประเมินองค์ประกอบทั้งสามนี้เกิดจากการเรียนรู้ทั้งโดยตรงและโดยการสังเกตจากตัวแบบ

ทฤษฎีนี้เน้นการเรียนรู้จากประสบการณ์โดยตรง การเรียนรู้โดยบังเอิญและการเรียนรู้จากการเลียนแบบเป็นสำคัญ ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมใช้อธิบายการเกิดและการพัฒนาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมได้มากกว่าลักษณะทางจริยธรรมอื่นๆ (ดวงเดือน พันธุมนาวิน 2524 ก : 9) นอกจากนี้ทฤษฎีนี้ยังเป็นแนวคิดที่นำมาใช้ศึกษาในลักษณะรูปธรรมได้ชัดเจนกว่าแนวคิดและหลักการของทฤษฎีอื่น (พรหมทิพย์ ศิริวรรณบุศย์ 2527: 11)

จากการศึกษาของนักจิตวิทยาการเรียนรู้ทางสังคม อาจสรุปเกี่ยวกับพฤติกรรมจริยธรรมของมนุษย์ได้ดังนี้ (พรหมทิพย์ ศิริวรรณบุศย์ 2530 : 248 –249)

1. พัฒนาการทางจริยธรรม คือ การที่มนุษย์พัฒนาพฤติกรรมและความรู้สึกให้สอดคล้องกับกฎเกณฑ์ที่สังคมกำหนดว่าดีงามและถูกต้องมากกว่าจะเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงของการคิดการเข้าใจทางปัญญา

2. ตัวเสริมแรงหรือแรงจูงใจที่จะทำให้เกิดพัฒนาการทางจริยธรรมนั้น มีพื้นฐานมาจากความต้องการทางสรีระ หรือความต้องการทางจิตใจของมนุษย์ที่จะได้รับการยอมรับ หรือรางวัลจากสังคม

3. พัฒนาการทางจริยธรรมมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับวัฒนธรรม

4. ปทัสถาน (Norm) ของจริยธรรมเป็นมาตรฐานของจริยธรรมได้มาโดยการเรียนรู้จากวัฒนธรรมของสังคม

5. สิ่งที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมจริยธรรม ได้ ตัวเสริมแรงทางบวกและทางลบ ตัวแบบพฤติกรรมที่มีอิทธิพล เช่น บิดามารดา หรือบุคคลที่มีอิทธิพลต่อสังคมนั้นๆ

จากทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม เน้นการเรียนรู้จากประสบการณ์โดยตรง การเรียนรู้โดยบังเอิญ และการเรียนรู้จากการเลียนแบบเป็นสำคัญ ทฤษฎีนี้ใช้อธิบายการเกิดและการพัฒนาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมได้มากกว่าลักษณะทางจริยธรรมอื่นๆ (ดวงเดือน พันธุมนาวิน 2524 ก : 9)

4. ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมตามแนวพุทธศาสตร์

ลำดับขั้นตอนพัฒนาการทางจริยธรรมตามแนวพุทธศาสนา พระธรรมปิฎก (ประยูรช ปยุตโต) (2537 : 103 – 104) ได้อธิบายถึงเรื่องพัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์ตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา ไว้ในหนังสือ ชีวิต งาน สังคมที่สมบูรณ์ ใจความพอสรุปได้ว่า มนุษย์สามารถพัฒนาจริยธรรมได้โดยการฝึกฝน โดยควบคุมสติปัญญาให้พัฒนาขึ้น เมื่อได้รับการพัฒนาแล้ว จดมุ่งหมายหรือประโยชน์ที่ผู้นั้นจะยึดถือหรือต้องการก็จะยกระดับขึ้นไปเอง หากต้องการจะรู้ว่า

ผู้ใดมีจริยธรรมอยู่ในระดับใด ก็สามารถพิจารณาได้จากความมุ่งหวัง หรือความต้องการ และจะนำไปสู่การตัดสินใจกระทำไปเพื่อประโยชน์สุขที่ต้องการในระดับที่ต่างกัน โดยสามารถพิจารณาได้ 3 ระดับ ดังนี้คือ

1. ประโยชน์สุขระดับที่ 1 ด้านรูปธรรม ที่ตามองเห็นหรือเห็นได้กับตา คือ ความต้องการมีสุขภาพดี การมีทรัพย์สินเงินทอง การมีอาชีพการงานเป็นหลักฐาน การมียศ ฐานะ และตำแหน่งหน้าที่ การเป็นที่ขอมในสังคม การมิตรสหาย บริวาร และการมีชีวิตครอบครัวที่ดี

2. ประโยชน์สุขระดับที่ 2 ด้านนามธรรม ที่ลึกล้ำเลยจากตามองเห็น คือเรื่องของคุณธรรมดีงาม การมีความสุขที่เกิดจากความมั่นใจในคุณค่าของชีวิต การได้บำเพ็ญประโยชน์ต่อส่วนรวม การได้ช่วยเหลือเกื้อกูลแก่เพื่อนมนุษย์ ความมีศรัทธาในสิ่งที่ดีงามที่เป็นหลักของจิตใจ และการมีปัญญาที่ทำให้รู้จักปฏิบัติต่อสิ่งทั้งหลายได้ถูกต้อง และสามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ ทำให้ชีวิตดีขึ้น

3. ประโยชน์สุขระดับที่ 3 ด้านนามธรรมขั้นโลกุตตระ ที่อยู่เหนือกระแสความไหลเวียนของโลก คือความเป็นผู้มีจิตใจเป็นอิสระด้วยความรู้เท่าทันต่อสิ่งทั้งหลาย รู้โลกและชีวิตตามความเป็นจริง จนกระทั่งกระแสความอยาก (ตัณหา) เปลี่ยนเป็นกระแสปัญญาและจะกลมกลืนเป็นอันเดียวกับกระแสปัจจัยของธรรมชาติ ทำให้ไม่หวั่นไหวในโลกธรรม วางใจและปฏิบัติได้ถูกต้องตามเหตุปัจจัย ปล่อยให้อนุกรรมชาติทั้งหลายก็เป็นอนุกรรมชาติ อยู่ตามธรรมชาติ ความทุกข์ที่มีอยู่ในธรรมชาติก็คงเป็นทุกข์ของธรรมชาติไป ไม่เข้ามากระทบกระทั่งบีบคั้นจิตใจได้และจะเป็นสุขอยู่กับตนเองตลอดเวลา

สรุปได้ว่าการปฏิบัติธรรมและพัฒนาจริยธรรมนี้จะต้องพัฒนาไปที่ละขั้นอย่างต่อเนื่อง อย่าไปติดอยู่ที่ระดับใดระดับหนึ่ง จะต้องพัฒนาไปจนถึงประโยชน์สุขระดับที่สาม ซึ่งเมื่อพัฒนาไปจนถึงที่สุดแล้ว อนุกรรมชาติที่ว่าสิ่งทั้งปวงเป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา นั้นจะเป็นอย่างไรก็ไม่สามารถทำให้เกิดการหวั่นไหวในจริยธรรมของบุคคลนั้นๆ ได้ ซึ่งถ้าทำได้ถึงขั้นนี้แล้วจิตใจก็จะ เป็นอิสระ มีความสุข โดยที่ไม่ต้องขึ้นต่อวัตถุหรือแม้แต่ความดี คือจะมีความสุขอยู่ในใจตลอดเวลา เป็นความสุขที่ไม่ต้องขึ้นต่อสิ่งใด เป็นความสุขที่เต็มเปี่ยมอยู่ในใจตลอดเวลา เมื่อมีความสุขเต็มอยู่ในใจตลอดเวลาแล้ว จิตใจก็จะ เป็นอิสระและเป็นปัจจุบันทุกขณะ เมื่อถึงขั้นนี้แล้วชีวิตก็จะเป็นชีวิตที่สมบูรณ์ เป็นชีวิตที่มีจริยธรรมที่พึงประสงค์สูงสุดในแนวทางพุทธศาสนา

จากทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการทางจริยธรรมต่างๆ ที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่าแม้แต่ละทฤษฎีจะอธิบายแหล่งกำเนิดและพัฒนาการทางจริยธรรมที่แตกต่างกันในรายละเอียด แต่ก็ มีลักษณะที่ไม่ขัดแย้งกัน เพียงแต่มุ่งอธิบายลักษณะจริยธรรมไปในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง เมื่อพิจารณาแล้ว การศึกษาจริยธรรมที่ครอบคลุมสาระสำคัญได้ทั้งหมด ย่อมมีความเกี่ยวข้องอยู่บน

พื้นฐานของทฤษฎีที่กล่าวมา ผู้วิจัยอาศัยแนวคิดจากทฤษฎีโดยยึดทฤษฎีจิตวิเคราะห์ ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของเพียเจต์ พัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม และทฤษฎีพัฒนาการตามแนวพุทธศาสนา โดยยึดทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์กเป็นหลักในการศึกษา

การวัดเหตุผลเชิงจริยธรรม

การวัดเหตุผลเชิงจริยธรรมเป็นการวัดลักษณะทางจริยธรรมของมนุษย์วิธีหนึ่ง ซึ่งเพิ่งจะเป็นที่นิยมในปัจจุบัน แต่เดิมนั้นได้มีวิธีการวัดจริยธรรมและศีลธรรมของบุคคลหลายวิธี ซึ่งพิทเทลและแมนเดลสัน (Pittel and Mandelson, 1966) ได้แบ่งวิธีการวัดทางจริยธรรมตามระยะเวลาออกเป็น 3 ยุค ดังนี้ (ดวงเดือน พันธมนาวิน 2528 : 60 - 61)

ยุคที่หนึ่ง ก่อน ค.ศ. 1900 ถึงปี ค.ศ. 1935 นิยมการวัดความรู้เกี่ยวกับความดีความชั่ว ความเชื่อและทัศนคติทางจริยธรรมโดยใช้กระดาษ ดินสอ วิธีการในยุคนั้นขาดทฤษฎีแนวคิดที่ชัดเจนในการกำหนดเนื้อหาของแบบวัดต่างๆ แบบวัดโดยใช้กระดาษ ดินสอนี้ใช้สำหรับแยกเด็กออกจากเด็กที่มีแนวโน้มที่จะประกอบอาชญากรรม โดยมีข้อตกลงเบื้องต้นในการวัดว่าพฤติกรรมเชิงจริยธรรมนั้นเกี่ยวข้องโดยตรงกับความรู้ ค่านิยม และทัศนคติทางจริยธรรม จิตลักษณะเหล่านี้เป็นสิ่งจำเป็นแม้จะไม่เพียงพอที่จะกำหนดให้เกิดพฤติกรรมเชิงจริยธรรมในสถานการณ์ต่างๆ ผลการวิจัยส่วนใหญ่แสดงว่าเด็กปกติแตกต่างจากยุวอาชญากรทางด้านสติปัญญาเท่านั้น และเด็กสองประเภทนี้ไม่แตกต่างกันทางด้านความรู้ และความเชื่อทางจริยธรรม และศีลธรรมแต่ประการใด

ยุคที่สอง เริ่มมีหลักและทฤษฎีประกอบการวัดจริยธรรมมากขึ้น โดยเน้นที่พัฒนาการทางจริยธรรมทางการคิดและการตัดสินใจทางจริยธรรม เพียเจต์เป็นผู้นำการใช้วิธีการสัมภาษณ์เด็กเพื่อศึกษาเนื้อหาทางความคิดของเด็ก แล้วเทียบคำตอบตามลำดับขั้นของการพัฒนาความคิดเชิงจริยธรรม ทำให้ทราบว่าเด็กคนใดมีพัฒนาการทางจริยธรรมสูงกว่าใคร แต่มิได้วัดอย่างยุคแรกว่าใครมีจริยธรรมมาก ใครมีจริยธรรมน้อย วิธีการคือเล่าเรื่องให้เด็กฟังทีละ 2 เรื่อง ซึ่งมีความแตกต่างของท้องเรื่องเพื่อเน้นสิ่งเร้าที่ต่างกัน และให้เด็กตอบในลักษณะของการเลือก ในยุคที่สองนี้ วิธีการวัดจริยธรรมเริ่มมีความซับซ้อนและเป็นแนวทางให้แก่วิธีการวัดในยุคที่สาม เนื่องจากได้รับอิทธิพลของการศึกษานุคลิกภาพต่างๆ ตามทฤษฎีจิตวิเคราะห์และทฤษฎีพฤติกรรมนิยม ซึ่งเป็นการวัดกับบุคลิกปกติเพื่อตรวจสอบพัฒนาการของซูเปอร์อีโก้ (Super Ego) และการควบคุมตนเอง (Self control)

ยุคที่สาม ซึ่งครอบคลุมมาถึงปี ค.ศ. 1966 จัดเป็นยุคของวิธีการวัดแบบสะท้อนภาพ (Projective Techniques) โดยมีการวัดพลังมโนธรรมของบุคคล การวัดเนื้อหาทางจริยธรรมในรูปแบบ

ของอิทธิพลของ Super Ego ที่มีต่อการทำงานของบุคลิกภาพของบุคคล วิธีการวัดในยุคที่สามใน รูปแบบการสะท้อนภาพนั้น มีการใช้ภาพกระตุ้นให้ผู้ตอบแสดงความคิดเห็น ต่อมาได้นิยมวิธีต่อ เรื่องให้จบเพื่อวัดความรู้สึกละเอียดเมื่อทำผิด นอกจากนั้นก็มีการใช้หุ่นมือและเล่นละครตุ๊กตาเพื่อ ให้เด็กใส่ความคิดของตนเองลงในบทบาทและคำพูดของตุ๊กตา การวัดในยุคนี้ใช้ได้เป็นคะแนน ของตัวแปรตามเพื่อศึกษาอิทธิพลของการอบรมเลี้ยงดู การเทียบเคียงความแตกต่างระหว่างเพศ และพัฒนาการของมโนธรรมในเด็กการ วัดนี้มีได้มีจุดมุ่งหมายที่จะนำไปใช้ทำนายพฤติกรรม เชิงจริยธรรมโดยตรง

ส่วนการวัดระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมนั้น เป็นวิธีการวัดที่เกิดตามมาจากการ วัดในยุคที่สองตามแนวของเพียเจต์ และมีลักษณะแบบสะท้อนภาพด้วย เนื่องจากเจริญอย่าง รวดเร็วทางด้านทฤษฎีและการวิจัยเกี่ยวกับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม การวัดเหตุผลเชิงจริยธรรม จึงมีความก้าวหน้ามากขึ้น ได้มีผู้คิดวิธีการใหม่ ๆ เพื่อจัดปัญหาที่มีอยู่ในวิธีเดิมได้วิธีการ ได้วิธี การนิยมใช้เพื่อวัดระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมขึ้นเป็น 3 วิธี ดังนี้ (ดวงเดือน พันธมนาวิน 2528 : 61 - 64)

1. วิธีการตอบโดยอิสระ เป็นวิธีการคล้ายคลึงกับวิธีการของเพียเจต์ โดยโคลเบอร์ก ได้ใช้วิธีการเล่าเรื่องให้ผู้ถูกวัดฟังเรื่อง ซึ่งเป็นเรื่องที่เป็นเหตุการณ์ขัดแย้งระหว่างความต้องการ ส่วนบุคคลกับกฎเกณฑ์ทางสังคมหรือหมู่คณะ เป็นเรื่องขัดแย้งทางจริยธรรม ตัวอย่างเช่น การให้ยา ทำลายชีวิตแก่ผู้ป่วยที่อยากตาย ผู้ขัดสนทรัพย์ขโมยยาโรคมะเร็งมาให้ภรรยา เป็นต้น จำนวน เรื่องทั้งหมดถึง 9 เรื่อง ให้ผู้ถูกวัดบอกเหตุผลในการตัดสินใจให้ตัวเองของเรื่องกระทำหรือไม่ กระทำอย่างไรอย่างหนึ่งเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น เหตุผลที่ผู้ตอบให้ในแต่ละเรื่องจะถูกนำมาวิเคราะห์ เนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญเพื่อจัดเข้าชั้นจริยธรรม 1 ถึง 6 ชั้น ตามทฤษฎีพัฒนาการการใช้เหตุผล เชิงจริยธรรมของโคลเบอร์ก คำตอบที่นำมาวิเคราะห์นั้น ส่วนที่เป็นการเลือกที่จะกระทำหรือไม่ กระทำความดี หลีกเลี่ยงหรือกระทำความชั่วนั้น ไม่ใช่ส่วนสำคัญที่จะนำมาใช้ตัดสินในเรื่องนี้ แต่คำตอบส่วนที่สำคัญในทุกข้อ คือ เหตุผลที่ผู้ตอบแต่ละคนให้ในแต่ละเรื่อง การวัดจริยธรรมโดย วิธีการตอบอย่างอิสระนี้ เหมาะสำหรับเริ่มต้นวางรูปแบบของทฤษฎีและกำหนดขั้นพัฒนาการของ มนุษย์ในเรื่องนี้ แต่วิธีการตอบโดยอิสระนี้มีข้อจำกัดหลายประการ ซึ่งคูลดินส์ และเรส (Kutines and Grief 1974; Rest 1976) ได้สรุปไว้ดังนี้

1. ผู้สัมภาษณ์หรือผู้เล่าเรื่องอาจคอยกระตุ้นให้ผู้ถูกวัดตอบให้ละเอียดไปในแนวทางที่ ต้องการศึกษ โดยที่คำถามกระตุ้นเหล่านั้นไม่มีแบบแผนที่แน่นอน จึงอาจเกิดความลำเอียงในการ ถามได้

2. ใช้เวลามากและให้เวลาผู้ตอบต่างกันไปในการวิจัยแต่ละเรื่อง ทำให้ไม่ทราบว่ามีคำตอบที่ได้มาเป็นผลของปัจจัยอะไรบ้างนอกเหนือจากความแตกต่างทางจริยธรรมของบุคคล

3. การตรวจให้คะแนนยากซับซ้อนและเกิดความลำเอียงได้มาก ต้องใช้ผู้ตรวจที่ฝึกฝนมาแล้วเป็นอย่างดีจึงจะน่าเชื่อถือ

4. วิธีการให้และการรายงานคะแนนที่วัดได้มีหลายระบบ ทำให้ยากแก่การตีความหมายของผลที่ได้

5. การวัดลักษณะแบบสะท้อนภาพมากจึงทำให้มีข้อจำกัดตามวิธีการนี้ด้วยคือ คำตอบมีความสัมพันธ์กับระดับสติปัญญา ความสามารถในการใช้ภาษาของผู้ตอบ บุคลิกภาพของผู้ตอบ และปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สัมภาษณ์กับผู้ตอบด้วย

6. ตัวอย่างในเรื่องทั้ง 9 เรื่องของโคลเบิร์ตเป็นผู้ชายทั้งหมด อาจทำให้ใช้กับผู้ตอบหญิงได้เหมาะสมน้อยกว่าผู้ตอบชาย

เนื่องจากมีข้อจำกัดมากมายดังกล่าวข้างต้น ทำให้วิธีการแบบนี้ไม่เกิดความคล่องตัวที่จะใช้อย่างแพร่หลายและไม่เหมาะสมที่จะใช้ในการวิจัยที่ต้องการวัดตัวแปรอื่นๆ อีกด้วย

2. วิธีการวัดแบบมีตัวเลือก วิธีนี้ยังใช้การกระตุ้นด้วยเรื่องขัดแย้งทางจริยธรรม แล้วจัดหาคำตอบไว้ให้ผู้ตอบเลือกข้อที่ใกล้เคียงกับความคิดของตนมากที่สุด เพียง 1 คำตอบ ในแต่ละเรื่อง ฮาน และคนอื่นๆ (Haan and others 1968) เป็นผู้ริเริ่มใช้โดยมีคำตอบให้เลือก 5 คำตอบในแต่ละเรื่อง ส่วนดวงเดือน และเพ็ญแข ประจันปัจฉิม (2520) ได้สร้างแบบทดสอบวัดระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมโดยวิธีนี้ เพื่อคล่องตัวในการใช้ในการวิจัยเรื่อง “จริยธรรมของเยาวชนไทย” โดยใช้เรื่องที่เป็นสถานการณ์ต่างๆ ที่คุ้นเคยของเยาวชนไทย 10 เรื่อง เป็นเรื่องที่บุคคลถูกกำหนดให้ทำความดี 5 เหตุการณ์ และทำความเลว 5 สถานการณ์ แต่ละเรื่องจะมีตัวเลือกเหตุผล 6 ตัวเลือก ซึ่งเป็นตัวเลือกประจำในแต่ละขั้นตามทฤษฎีของโคลเบิร์ต วิธีการวัดแบบนี้สามารถสร้างและใช้ได้อย่างมีมาตรฐานสูง ซึ่งยัสเซน (Yussen 1976) ได้รายงานผลการวิจัยที่ใช้วิธีการวัดแบบปรนัย 12 ตัวเลือก ว่าให้ผลเป็นที่น่าพอใจอย่างยิ่ง แต่แบบวัดระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมแบบปรนัย 6 หรือ 12 ตัวเลือกนี้อาจมีปัญหาคือเนื้อหาของตัวเลือกว่าจะตรงกับขั้นทั้งหมดของโคลเบิร์ตหรือไม่ และการมีคำตอบให้เลือกนั้น จะเร้าให้ผู้ตอบเลือกขั้นที่สูงหรือต่ำกว่าขั้นจริยธรรมจริงของตนมากน้อยเพียงใด จากผลการวิจัยของเรสต์ และคนอื่นๆ (Rest and others 1976) พบว่า ผู้ตอบจะเข้าใจประโยคที่ใช้หลักจริยธรรมของตนเอง นอกจากนั้นยังเข้าใจประโยคที่มีขั้นจริยธรรมของตนได้ ก็จะเลือกประโยคที่ใช้หลักสูงกว่าในส่วนหนึ่งถึงสองขั้นนั้น แทนที่จะเลือกประโยคที่ตรงกับขั้นจริยธรรมที่แท้จริงของตน ดังนั้นคะแนนที่ได้จากการใช้แบบวัดชนิด

ปรณัย 6 หรือ 12 ตัวเลือกนี้ จึงอาจเป็นคะแนนที่สูงเกินจริงไปได้ประมาณหนึ่งชั้นในทฤษฎีของ โคลเบิร์ก

3. วิธีการประเมินผลและเรียงลำดับความสำคัญของประเด็นปัญหา เป็นวิธีที่ปรับปรุงมาจากวิธีการวัดแบบจัดหาคำตอบให้เลือก โดย เรสต์ (Rest 1976) เห็นว่า วิธีการเดิมนั้นตัวเลือกมีลักษณะของการชักจูงให้ยอมรับเหตุผลในชั้นต่างๆ แต่ในการพิจารณาเหตุผลเชิงจริยธรรมยังขึ้นอยู่กับ การวิเคราะห์ปัญหาที่เกี่ยวข้อง และการเห็นความสำคัญของประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอย่าง กว้างขวาง เรสต์ และคนอื่นๆ จึงได้พัฒนาแบบพัฒนาแบบสอบวัดการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมขึ้น ใหม่ให้มีความเป็นปรณัยมากขึ้น คือ The Defining Issues Test หรือ D.I.T. ซึ่งสามารถวัดประเด็น ที่ให้ไว้ แล้วให้นำ 4 ประเด็นที่เห็นว่าสำคัญที่สุดมาจัดเรียงลำดับความสำคัญอีกทีหนึ่ง ดังนั้นสรุป ได้ว่า การวัดวิธีนี้ผู้ตอบจะต้องดำเนินการ 3 ขั้นตอน คือ พิจารณาและอ่านข้อความที่เสนอให้แล้วจึง มาพิจารณาประเมินค่าประเด็นต่างๆ ทั้ง 12 ประเด็นใน 5 อันดับความสำคัญจากสำคัญที่สุด จนถึง ไม่สำคัญเลย และในขั้นสุดท้ายต้องพิจารณาเลือกประเด็นที่สำคัญที่สุด 4 ประเด็น อันดับจากสำคัญ ที่สุดอันดับ 1 จนถึงสำคัญที่สุดอันดับที่ 4

ส่วนวิธีการให้คะแนนแก่ผู้ถูกวัดแต่ละคนนั้น จากการวิจัยเพื่อเปรียบเทียบคุณสมบัติ ของดัชนีทั้ง 3 ประเภทนี้ ทำให้ทราบว่าดัชนีเรียงลำดับให้ค่าความเชื่อมั่นสูงสุด และมีความสัมพันธ์ ทางบวกกับอายุมากที่สุด กับดัชนีประเมินค่า และมีความสัมพันธ์ทางบวกที่สูงสุดกับความสามารถ ในการในการเข้าใจเรื่องด้วย

ประเภทของเครื่องมือวัดจริยธรรม

ลักษณะทางจริยธรรมแต่ละลักษณะมีธรรมชาติและคุณสมบัติที่ค่อนข้างแตกต่างกัน จึง เป็นไปได้ยากที่จะใช้เครื่องมือหรือเทคนิคเดียวกันในการวัดหลาย ๆ ลักษณะ ก่อนจะเลือกหรือ สร้างเครื่องมือเพื่อวัดลักษณะใดจึงควรได้ใช้ความพินิจพิจารณาอย่างรอบคอบเสียก่อน อย่างไรก็ตามในกรณีทั่วๆ ไปอาจเลือกใช้เครื่องมือวัดจริยธรรมให้เหมาะสมกับลักษณะที่ต้องการวัดได้ ดังกล่าว (โกศล มีคุณ 2533 : 94 - 98)

1. ลักษณะความรู้ความคิด เป็นการเน้นความสามารถทางสมองหรือกระบวนการแก้ ปัญหาของมนุษย์ ซึ่งแบ่งออกได้เป็น 6 ชั้น เรียงลำดับจากต่ำสุดไปชั้นสูงสุดได้คือ

- 1.1 ความรู้ความจำ (Knowledge)
- 1.2 ความเข้าใจ (Comprehension)
- 1.3 การนำไปใช้ (Application)
- 1.4 การวิเคราะห์ (Analysis)

1.5 การสังเคราะห์ (Synthesis)

1.6 การประเมินค่า (Evaluation)

หลักของการวัดความสามารถทางสมองคือ นำสิ่งเร้าที่เป็นปัญหา สถานการณ์หรือคำถาม ไปกระตุ้นให้บุคคลได้ใช้สมองในการระลึก การคิดเพื่อการตอบสนองงานเหล่านั้น เครื่องมือที่นิยมใช้เพื่อวัดคุณลักษณะประเภทนี้คือข้อสอบหรือแบบทดสอบ นอกจากนั้นที่พอใช้ได้ก็คือ การซักถาม (สัมภาษณ์) หรือการให้ทำงานแก้ปัญหา

2. ลักษณะทางการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ลักษณะนี้ก็ยังคงถือว่าเป็นความสามารถทางด้านสมอง จึงควรวัดได้ด้วยข้อสอบ การสัมภาษณ์หรือให้ทำงานแก้ปัญหา แต่เนื่องจากเหตุผลเชิงจริยธรรมมีโครงสร้างทางทฤษฎีที่แยกออกไปต่างหาก ดังนั้นวิธีการถามและการตอบจึงอาจแตกต่างกันไปจากข้อสอบที่ใช้วัดลักษณะด้านความรู้ความคิดที่กล่าวมาในข้อ 1 นอกจากนั้นลักษณะคำตอบของคำถามแบบนี้ก็ไม่มีลักษณะถูกผิดเหมือนข้อสอบวัดความรู้ความคิด คำตอบทุกคำตอบจะได้รับการยอมรับและถูกตีค่าออกมาเป็นระดับหรือคะแนน ซึ่งแสดงถึงระดับขั้นทางจริยธรรมของผู้ตอบตามหลักทฤษฎีของการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม การวัดคุณลักษณะนี้ใช้ข้อสอบเป็นสถานการณ์ ซึ่งสามารถทำให้ผู้สอบวัดสามารถพิจารณาตัดสินใจได้จากคำตอบหรือเหตุผลของผู้ถูกวัดว่ามีลักษณะทางจริยธรรมด้านนี้เป็นอย่างไร

3. ลักษณะทางด้านความรู้สึก อันหมายรวมถึงความสนใจ เจตคติ ค่านิยม การวัดทางด้านความรู้สึกไม่สามารถวัดได้ด้วยแบบทดสอบเพราะแบบทดสอบจะให้คำตอบที่ว่าถูกหรือผิดและผู้ถูกทดสอบพยายามจะทำให้ถูก ในสถานการณ์การสอบนั้นก็ต้องพยายามจงใจให้ผู้ถูกทดสอบได้ใช้ความสามารถของเขาอย่างเต็มที่ แต่ในการวัดด้านความรู้สึกนั้นไม่มีคำตอบประเภทถูกหรือผิด สิ่งที่ผู้ทดสอบต้องการทราบก็คือ ความรู้สึกหรือสภาพจิตใจอันแท้จริงของผู้ตอบขณะนั้น ปัญหาของการวัดทางด้านนี้ก็คือเป็นการยากที่จะทราบว่า สิ่งที่เขาตอบนั้นเป็นความเชื่อ ความคิดเห็น เจตคติ หรือความรู้สึกอันแท้จริงหรือไม่ ดังนั้นประเด็นสำคัญก็คือผู้สอบวัดจะต้องพยายามหาวิธีการที่จะทำให้ผู้ตอบเปิดเผยความรู้สึกอันแท้จริงของเขาอย่างตรงไปตรงมา

เครื่องมือที่ใช้สำหรับวัดลักษณะทางด้านความรู้สึกนี้อาจแยกได้เป็น 2 ประเภท คือ ประเภทที่ผู้วัดเป็นผู้ประเมิน เช่น จากการสังเกตพฤติกรรม และประเภทที่ผู้ถูกวัดรายงานความรู้สึกของตนเอง ซึ่งได้แก่การให้ตอบแบบสำรวจ แบบสอบถาม การสัมภาษณ์ และการทำ (ตอบ) สเกลวัดเจตคติ เป็นต้น

4. ลักษณะทางด้านพฤติกรรม การวัดพฤติกรรมเชิงจริยธรรมเป็นการวัดสิ่งที่บุคคลแสดงออกภายนอก ซึ่งผู้สอบวัดอาจสังเกตเห็นได้ เช่น ความรับผิดชอบ ความร่วมมือ ความสนใจ ความมีวินัย ความซื่อสัตย์

วิธีการสังเกตน่าจะเป็นวิธีที่ดีที่สุดสำหรับการวัดพฤติกรรมทางจริยธรรม แต่ข้อจำกัดของวิธีการดังกล่าวอยู่ที่ผู้สังเกตไม่ค่อยมีโอกาสที่จะได้เห็นพฤติกรรมที่แท้จริงตามธรรมชาติของผู้ถูกสังเกต เพราะบุคคลมักจะระมัดระวังพฤติกรรมของตนเองเมื่ออยู่ต่อหน้าผู้อื่น อีกประการหนึ่งก็คือ พฤติกรรมทางจริยธรรมนั้นจะแสดงออกก็ต่อเมื่อมีเหตุการณ์ที่เป็นปัญหาจริยธรรมเกิดขึ้นเท่านั้น และเหตุการณ์ดังกล่าวมิใช่จะเกิดขึ้นตลอดเวลา หรือตามที่ต้องการให้เกิด จึงเป็นการยากที่ผู้สังเกตจะเฝ้ารออยู่ ที่สำคัญอีกประเด็นหนึ่งก็คือ พฤติกรรมที่แสดงออกเพียงครั้งสองครั้งไม่อาจนำมาสรุปได้ว่าเป็นพฤติกรรมประจำบุคคล เพราะมันอาจเป็นพฤติกรรมที่เป็นลักษณะอันแท้จริงของเขาหรือไม่ก็ได้

ด้วยข้อจำกัดของวิธีการสังเกตดังกล่าว การวัดพฤติกรรมเชิงจริยธรรมจึงอาจใช้เทคนิคอื่นๆ ด้วย เช่น

- เทคนิคการให้รายงานพฤติกรรมของตนเองโดยให้มีการบันทึกหรือตรวจสอบ
- พฤติกรรมของตนเองเป็นประจำ เช่น ทุกวัน ทุกสัปดาห์
- การตรวจสอบพฤติกรรมโดยการสังเกตอย่างสม่ำเสมอ และมีบันทึก
- การตรวจสอบผลงาน ซึ่งสะท้อนให้เห็นพฤติกรรมการทำงาน

การวัดพฤติกรรมโดยสร้างสถานการณ์ นักวิจัยทางด้านพฤติกรรมศาสตร์ นิยมใช้วิธีนี้ เพราะสามารถทำให้เกิดเหตุการณ์ที่เร้าให้ผู้ถูกวัดแสดงพฤติกรรมทางจริยธรรม การสร้างสถานการณ์ที่สมจริง และเฝ้าสังเกตโดยผู้ถูกวัดไม่รู้ตัวจะทำให้ทราบพฤติกรรมทางจริยธรรมได้เป็นอย่างดี

ไม่ว่าจะใช้เทคนิควิธีใดก็ตาม สิ่งที่ผู้สอบวัดต้องการก็คือพฤติกรรมอันแท้จริงที่แสดงถึงคุณภาพทางจริยธรรมของผู้แสดงพฤติกรรมนั้น

จากที่กล่าวมาทั้งหมด อาจสรุปเครื่องมือหรือเทคนิควัดจริยธรรมกับคุณลักษณะทางจริยธรรมได้ ดังตาราง

ตารางที่ 2 แสดงเทคนิคหรือเครื่องมือที่ใช้วัดจรรยาบรรณลักษณะต่างๆ

คุณลักษณะทางจรรยาบรรณ	เทคนิคหรือเครื่องมือวัด
1. ลักษณะด้านความเข้าใจ	1. ข้อสอบ หรือแบบทดสอบ 2. การซัก - ถาม หรือสัมภาษณ์ 3. สถานการณ์หรืองานแก้ปัญหา
2. ลักษณะด้านการใช้เหตุผลเชิงจรรยาบรรณ	1. แบบทดสอบที่เป็นสถานการณ์ 2. การสัมภาษณ์โดยใช้สถานการณ์ 3. ให้ทำงานแก้ปัญหาที่เป็นสถานการณ์
3. ลักษณะด้านความรู้สึก	1. การสังเกตพฤติกรรม 2. การสำรวจ 3. แบบสอบถาม 4. การสัมภาษณ์ 5. สเกลวัดเจตคติ
4. ลักษณะด้านพฤติกรรม	1. การสังเกต 2. ให้สถานการณ์ช่วย 3. ตรวจสอบผลงาน 4. รายงานพฤติกรรมตนเอง แบบสำรวจ

ซึ่งจากตารางจะเห็นว่า จรรยาบรรณในแต่ละลักษณะสามารถวัดได้หลายวิธีและบางลักษณะก็อาจใช้วิธีเดียวกันหรือคล้ายกับลักษณะอื่นได้ ในแต่ละลักษณะไม่อาจกล่าวได้ว่าวิธีใดดีที่สุด การเลือกใช้เครื่องชนิดใด ย่อมขึ้นอยู่กับสถานการณ์ความพร้อมและความเหมาะสมในขณะนั้น

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้แบบวัดการใช้เหตุผลเชิงจรรยาบรรณ เป็นแบบทดสอบที่เป็นสถานการณ์ โดยเป็นสถานการณ์ที่นักศึกษาเข้าใจได้พอสมควร เป็นสถานการณ์ที่เกิดขึ้นได้จริง เป็นสถานการณ์ที่ต้องใช้เหตุผลประกอบในการตัดสินใจ และ เป็นสถานการณ์ที่ขัดแย้งระหว่างผลประโยชน์สองฝ่ายขึ้นไป โดยผู้ตอบต้องแสดงเหตุผลในการตัดสินใจ

2. การอบรมเลี้ยงดู

ความหมายและลักษณะการอบรมเลี้ยงดู

มีผู้ให้ความหมายของการอบรมเลี้ยงดู ไว้ดังนี้

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2520 : 21) ได้กล่าวว่า การถูกอบรมเลี้ยงดู คือการที่บิดามารดา หรือผู้ดูแลเด็กปฏิบัติต่อเด็ก โดยการที่ผู้เลี้ยงดูกับเด็กมีการติดต่อเกี่ยวข้องกัน อันเป็นทางให้

ผู้เลี้ยงดู สามารถให้รางวัลหรือลงโทษ การกระทำต่าง ๆ ของเด็กได้ นอกจากนี้เด็กยังได้มีโอกาส
เฝ้าสังเกต และเลียนแบบการกระทำต่างๆ ของผู้เลี้ยงดูอีกด้วย ส่วนวิธีการในการอบรมเลี้ยงดูนั้น
ย่อมขึ้นอยู่กับ ความเชื่อ ลักษณะนิสัย ความนิยมของสังคม หรือของกลุ่มที่ผู้เลี้ยงดูเป็นสมาชิกอยู่
นอกจากนี้ลักษณะต่างๆ ของผู้เลี้ยงดูยังเป็นลักษณะที่คล้ายคลึงกับลักษณะของคนอื่นๆ ในสังคม
นั้นด้วย ฉะนั้นจึงเข้าใจได้ว่า จากวิธีการอบรมเลี้ยงดูนี้ ผู้เลี้ยงดูจะถ่ายทอดลักษณะต่างๆ ในสังคม
นั้นให้แก่เด็ก เช่นกัน

เพ็ญศรี พิชัยสนธิ (2522, อ้างถึงใน กรรณิศา สิวลิพันธ์ 2543 : 39) ได้อธิบายโดยแบ่ง
ความหมายของการอบรมและเลี้ยงดู ดังนี้

การอบรม หมายถึง การแนะนำสั่งสอนและอบรมฝึกฝนที่มุ่งให้เด็กประพฤติดีมี
ระเบียบวินัย รู้จักควบคุมตนเอง มีความรับผิดชอบ เป็นต้น

การเลี้ยงดู หมายถึง การดูแลเพื่อสนองความต้องการของเด็กทั้งทางกายและทางใจ
โดยมุ่งให้เด็กมีสุขภาพดี ร่างกายแข็งแรงทุกระบบ ไม่มีโรค ไม่มี ความพิการ สติปัญญาเฉลียวฉลาด
อารมณ์แจ่มใส อุปนิสัยดี ใจคอหนักแน่น และมีความสัมพันธ์อันดีกับผู้อื่น เป็นต้น

จรรยา สุวรรณทัต (2524 : 134 - 137) ได้ให้ความหมายของการอบรมเลี้ยงดูว่า
หมายถึง การที่ผู้ใกล้ชิดเด็กมีการติดต่อเกี่ยวข้องกับเด็กทั้งทางด้านคำพูดและการกระทำ ซึ่งเป็นการ
สื่อความหมายต่อเด็กทั้งทางด้านความรู้สึกและอารมณ์ของผู้กระทำ ตลอดจนเป็นทางให้ผู้เลี้ยงดู
สามารถจะให้รางวัลและลงโทษได้ นอกจากนี้ยังเป็นโอกาสให้เด็กได้ดูแบบอย่างการกระทำของผู้
เลี้ยงดูตนด้วย

ยาใจ จุลพงษ์ (2524, อ้างถึงใน กรรณิศา สิวลิพันธ์ 2543 : 39) กล่าวว่า การอบรม
เลี้ยงดูเด็ก หมายถึง การบำรุงรักษาเด็กให้มีชีวิตปลอดภัย อันหมายถึงความต้องการทางกาย เช่น
การให้อาหาร นอกจากนั้นยังหมายถึงการฝึกหัดเด็กในสิ่งที่เกี่ยวกับความรู้สึกนึกคิด ความประพฤติ
และมารยาททางสังคม เช่น ฝึกให้เด็กรู้จักรักษาความสะอาด ฝึกให้รู้จักรับผิดชอบ หรือการที่พ่อแม่
ได้อยู่ใกล้ชิดกับเด็ก คอยให้การดูแลรักษาคุ้มครอง ให้ความรัก ความอบอุ่น ให้คำแนะนำสั่งสอน
และให้ความช่วยเหลืออื่น ๆ เพื่อให้เด็กได้มีชีวิตอยู่และเจริญเติบโตเป็นสมาชิกของสังคมตาม
ลักษณะที่ผู้อบรมเลี้ยงดูให้ความมุ่งหวัง

นอกจากนี้ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2527 : 12 – 13 อ้างถึงใน
กรรณิศา สิวลิพันธ์ 2543 : 40) ได้ให้ความหมายของการอบรมเลี้ยงดูว่า

การอบรม หมายถึง การปลูกฝังให้เด็กมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เช่น มีความ
รับผิดชอบ มีระเบียบวินัย พึ่งตนเองได้ เป็นต้น

การเลี้ยงดู หมายถึง การให้ความเอาใจใส่ดูแลเด็กในด้านต่างๆ ซึ่งแบ่งได้ 3 ด้าน คือ

1. การฝึกให้เด็กรับประทานอาหารตามหลักโภชนาการ เช่น รู้จักรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ต่อร่างกาย รับประทานอาหารเป็นเวลา

2. การฝึกให้เด็กมีสุขนิสัย เป็นผู้ที่มีพลานามัยดี เช่น รู้จักรักษาความสะอาดของตนเอง รู้จักป้องกันโรค รู้จักเวลาในการขับถ่าย และรวมถึงการฝึกให้เด็กมีลักษณะนิสัยที่ดีด้วย เช่น เป็นคนร่าเริงแจ่มใส รักษาความสะอาดเรียบร้อยสวยงาม ขยัน ว่องไว ช่างสังเกต เป็นต้น

3. การฝึกให้เด็กมีนิสัยที่ดีในการดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่น เช่น มีความเมตตา กรุณา รู้จักกาลเทศะ มีสัมมาคารวะ มีมารยาทดี เป็นต้น

รัตนวดี รอดภิรมย์ (2533 : 24) สรุปว่า การอบรมเลี้ยงดู หมายถึง การที่บิดา มารดา หรือผู้ปกครองปฏิบัติต่อเด็กโดยการให้คำแนะนำสั่งสอน ดูแลให้ความช่วยเหลือ คุ้มครอง ให้ความรัก ความอบอุ่น และตอบสนองความต้องการทางร่างกาย และใจ เพื่อให้เด็กมีชีวิตอยู่และเจริญเติบโตเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมตามความมุ่งหวัง

จากความหมายต่างๆ ที่กล่าวมาพอสรุปได้ว่า การอบรมเลี้ยงดู หมายถึง วิธีการอบรมเลี้ยงดูที่พ่อแม่ ผู้ปกครองปฏิบัติต่อเด็กด้วยวิธีการที่แตกต่างกัน เพื่อสนองความต้องการของลูก และอบรมสั่งสอนให้ลูกแสดงออกซึ่งพฤติกรรมที่เหมาะสม

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ลักษณะของการอบรมเลี้ยงดู

การอบรมเลี้ยงดู มีลักษณะหลายรูปแบบตามแต่วิธีปฏิบัติของพ่อแม่ที่มีต่อเด็ก เช่น การอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความรัก แบบเข้มงวดกวดขัน แบบประชาธิปไตย โดยใช้เหตุผล ใช้การลงโทษ ปล่อยปละละเลย เป็นต้น ซึ่งการอบรมเลี้ยงดูแต่ละแบบอาจมีแบบอื่นๆ รวมอยู่ด้วย แนวโน้มที่พ่อแม่ปฏิบัติต่อเด็กมีลักษณะไปในทางใด ก็จัดว่าเด็กได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบนั้น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2522 : 27) ซึ่งนักจิตวิทยา และ นักการศึกษา ได้ทำการศึกษาและแบ่งลักษณะการอบรมเลี้ยงดูไว้แตกต่างกันออกไป เช่น

เฮอร์ล็อก (Hurlock 1956 : 504 - 512) ได้ทำการศึกษาการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดา ผู้ปกครองพบว่ามี 3 แบบ คือ

1. การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย (Democratic Rearing) หมายถึงการอบรมเลี้ยงดูที่บุตรบิดามารดาปฏิบัติต่อตนอย่างยุติธรรม บิดามารดาไม่ตามใจจนเกินไป และเข้มงวดกวดขันจนเกินไป ยอมรับความสามารถและความคิดเห็นของบุตร ให้ความร่วมมือแก่บุตรตามโอกาสอันควร

2. การอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขัน (Authoritarian Rearing) หมายถึง การอบรมเลี้ยงดูที่บุตรรู้สึกว่าเป็นทาส ก้าวร้าวทำร้ายตัวเอง และยับยั้งการก้าวร้าวทำร้ายตนเอง

รู้สึกผิดเมื่อแสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ถูกบังคับให้ทำตามความต้องการของบิดามารดา และ บิดามารดาใช้คำพูดที่ทำให้ตนรู้สึกอับอาย

3. การอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย (Laissez - faire Rearing) หมายถึง การอบรมเลี้ยงดูที่บุตรรู้สึกว่าได้รับการตามใจ และไม่ได้รับการเอาใจใส่ คำแนะนำ หรือความช่วยเหลือจากบิดามารดาเท่าที่ควร

เซฟเฟอร์ (Schaefer 1959, อ้างถึงใน รัตนาดี รอดภิรมย์ 2533 : 27) แบ่งการอบรมเลี้ยงดูเป็น 2 มิติ มิติหนึ่งได้แก่ รัก (Love) เป็นการให้ความรัก การยอมรับและการให้รางวัล อีกมิติหนึ่งได้แก่ ควบคุมน้อย เป็นการให้อิสระแก่เด็กบ้าง ควบคุมมาก เป็นการจำกัดขอบเขต ปกป้องคุ้มครองมาก ทั้ง 2 มิติสามารถผสมผสานเป็นแนวปฏิบัติในการอบรมเลี้ยงดู ดังนี้

1. แบบรัก - ควบคุมน้อย บิดามารดามีความเป็นกันเอง อบอุ่นให้การยอมรับ รับฟังความคิดเห็น มีบรรยากาศของความเป็นประชาธิปไตย เปิดโอกาสให้เด็กเรียนรู้ด้วยตนเอง เด็กได้รับคุณค่าความเป็นบุคคลเสมอทุกคนในครอบครัว

2. แบบรัก - ควบคุมน้อย บิดามารดามีความเป็นกันเอง อบอุ่นให้การยอมรับ แต่ในขณะเดียวกันก็ให้การปกป้องคุ้มครองมาก จัดการทุกสิ่งทุกอย่างให้ เด็กไม่มีโอกาสได้เรียนรู้สิ่งต่างๆ ด้วยตนเอง

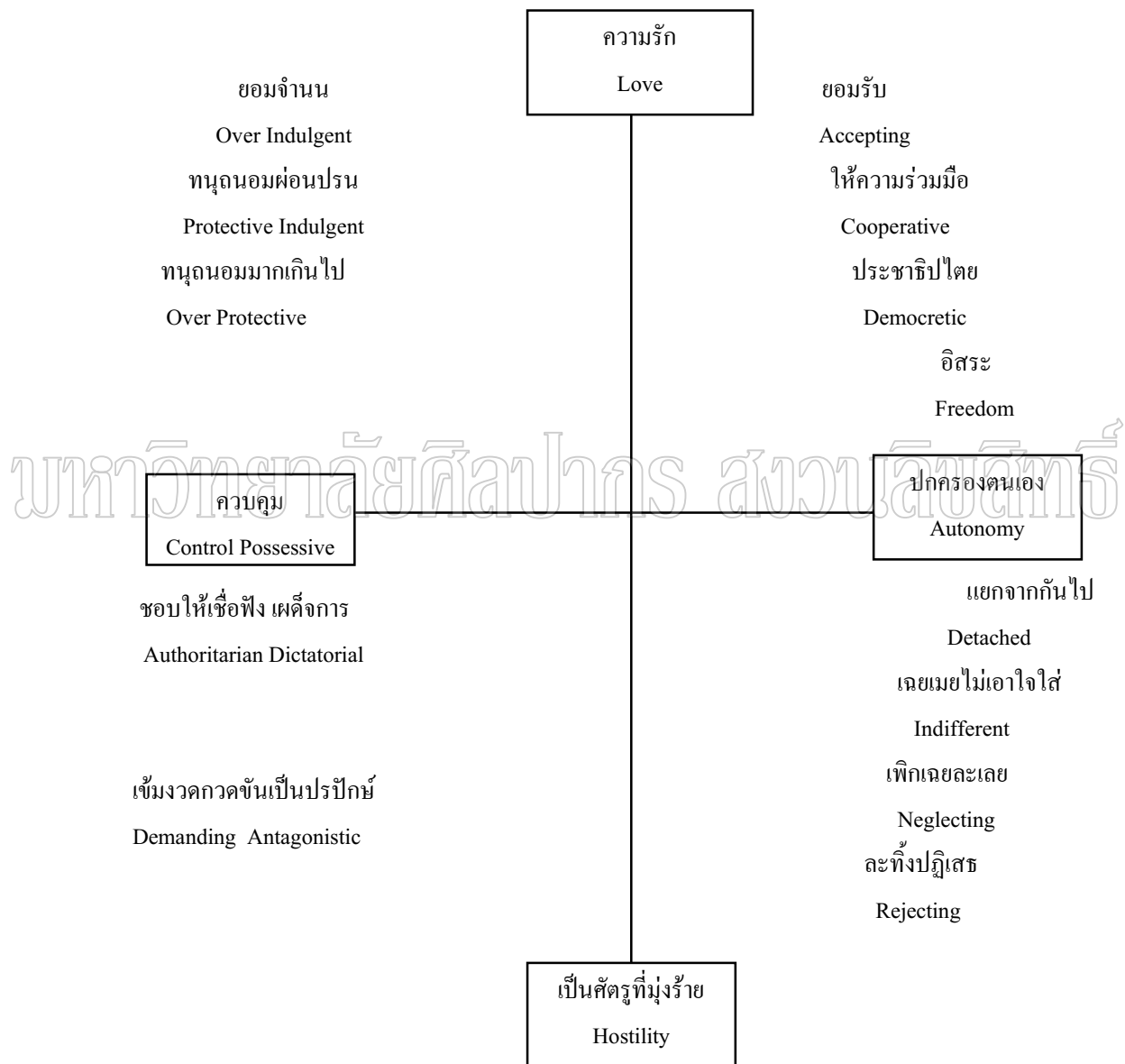
3. แบบไม่เป็นมิตร - ควบคุมน้อย บิดามารดาไม่ดูแลเอาใจใส่ ไม่ให้ความสนใจปฏิเสธทอดทิ้งไม่เป็นมิตร บางครั้งก้าวร้าวใส่บุตร

4. แบบไม่เป็นมิตร - ควบคุมมาก บิดามารดาไม่เป็นมิตรกับบุตร แต่ชอบจัดการก้าวร้าวและ ควบคุมบุตรไว้ในโอวาท

โร และซีเกลแมน (Roe and Siegelman 1963 : 357) ได้แบ่งการอบรมเลี้ยงดูออกเป็น 6 แบบ ได้แก่ 1) แบบทนุถนอม (Protective) เป็นการเลี้ยงดูที่พ่อแม่เอาใจใส่ต่อเด็กเป็นพิเศษ ยอมตามใจให้สิทธิพิเศษ และคอยทำทุกๆ อย่างให้ 2) แบบเข้มงวดกดขี่ เป็นการอบรมเลี้ยงดูโดยสอดส่องให้เด็กทำตามคำสั่งอย่างเคร่งครัด 3) แบบปล่อยปละละเลย พ่อแม่ที่เลี้ยงดูแบบนี้จะไม่เอาใจใส่ต่อ สวัสดิภาพของเด็ก ทำตนเป็นศัตรูของเด็กอย่างเปิดเผย แสดงความโกรธและเกลียดออกมาอย่างชัดเจน 4) แบบเพิกเฉย (Neglecting) เป็นการเลี้ยงดูแบบที่พ่อแม่ไม่ยินดียินร้ายต่อพฤติกรรมของเด็ก ไม่ดูแลไม่ว่ากล่าวตักเตือนใด ๆ ทั้งนี้ แม้ว่าจะทำผิด หรือไม่แสดงความยินดีเมื่อเด็กประพฤติดี 5) แบบตามสบาย (Casual) เป็นการเลี้ยงดูที่ให้เสรีภาพแก่เด็กในการทำสิ่งต่างๆ ได้ตามสบาย ไม่คอยระแวดระวังให้เข้าไปตามกฎเกณฑ์ของตน แต่ถ้ามองไปพบว่า ลูกทำไม่ถูกต้องก็ให้คำแนะนำอบรมตักเตือนตามแต่โอกาส 6) แบบให้ความรัก (Love) การเลี้ยงดูแบบนี้พ่อแม่ให้การอบรมตักเตือน

ตั้งสอนบนพื้นฐานบนพื้นฐานของความรัก การเลี้ยงดูจึงมีลักษณะที่แจ่มเหตุผลและอธิบายให้เด็กเข้าใจถึงเหตุผลของการทำโทษหรือยกย่องชมเชย

เบคเกอร์ (Becker 1964 : 169 - 179) ได้แบ่งการอบรมเลี้ยงดูออกเป็นหลายรูปแบบ โดยในแต่ละแบบอาจจะมีแบบอื่นๆ รวมอยู่ด้วย ถ้าพ่อแม่มีแนวโน้มปฏิบัติต่อเด็กมากไปในทางใดก็จัดได้ว่าเป็นการอบรมเลี้ยงดูแบบนั้น ซึ่งการอบรมเลี้ยงดูของเบคเกอร์ได้เขียนเป็นแผนภูมิดังนี้

แผนภูมิที่ 2 ลักษณะการอบรมเลี้ยงดู

บาลด์วิน และคณะ (Baldwin and others 1970, อ้างถึงใน กรรณิศา สิวลีพันธ์ 2543 : 45) ได้ทำการศึกษา ค้นคว้า และแบ่งลักษณะของการอบรมเลี้ยงดูเป็น 3 แบบ คือ

1. แบบประชาธิปไตย หมายถึงการที่บิดามารดาให้อิสระเสรีภาพแก่บุตรพอประมาณ ไม่ว่าจะเป็นการพูดจา ความประพฤติหรือการตั้งกฎเกณฑ์ที่ใช้กับบุตร จะเน้นหนักไปในด้านการสนองความต้องการ และธรรมชาติของเด็ก เด็กจะมีอิสระเสรีในการขอบเขตที่กำหนด และถ้าเด็กฝ่าฝืนกฎเกณฑ์ที่ตั้งไว้เด็กก็จะถูกลงโทษเป็นครั้งคราว

2. แบบอัตตาธิปไตย หมายถึงการที่บิดามารดาตั้งกฎการกระทำของเด็กทุกชนิด เด็กจะต้องพยายามรักษาระเบียบวินัยอย่างเข้มงวด การฝ่าฝืนกฎนับเป็นความผิดที่รุนแรง

3. แบบไม่มีกฎเกณฑ์ หมายถึงลักษณะที่บิดามารดาจะไม่มีการตั้งข้อบังคับใดๆ เด็กสามารถทำทุกสิ่งได้ตามความปรารถนา

โรเจอร์ส (Rogers 1972 : 177) แบ่งแบบแผนการอบรมเลี้ยงดูเด็ก 3 แบบ คือ

1. การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย หมายถึง วิธีการที่พ่อแม่ใช้วิธีอบรมเลี้ยงดูที่ทำให้ลูกรู้สึกว่าคุณเองได้รับการปฏิบัติด้วยความยุติธรรม พ่อแม่ไม่พอใจจนเกินไปหรือเข้มงวดจนเกินไป ยอมรับนับถือความสามารถและความคิดของลูก ให้ความร่วมมือแก่ลูกตามโอกาสอันควร

2. การอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขัน หมายถึง การอบรมเลี้ยงดูที่ลูกรู้สึกว่าพ่อแม่ก้าวร้าวเรื่องส่วนตัวของตน ยับยั้งการก้าวร้าวและทำให้รู้สึกผิด เมื่อลูกแสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ลูกมีความรู้สึกว่าถูกบังคับให้ทำตามความต้องการของพ่อแม่ พ่อแม่ใช้คำพูดที่ลูกรู้สึกอาย

3. การอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย หมายถึง การอบรมเลี้ยงดูที่ลูกรู้สึกว่าตนเองได้รับการตามใจ และไม่ได้ได้รับความเอาใจใส่ให้คำแนะนำช่วยเหลือ

โดโรธี (Dorothy 1972 : 117) ได้แบ่งการอบรมเลี้ยงดูออกเป็น 3 แบบ ได้แก่

1) แบบปล่อยปละละเลย เป็นการอบรมเลี้ยงดูที่พ่อแม่ปล่อยให้เด็กทำอะไรก็ตามใจตนเอง โดยพ่อแม่ไม่เอาใจใส่แนะนำช่วยเหลือ และเด็กมีความรู้สึกว่าตนถูกเกลียดชัง 2) แบบประชาธิปไตย เป็นการให้การอบรมเลี้ยงดู ซึ่งเด็กมีความรู้สึกว่าตนเองได้รับความยุติธรรม พ่อแม่ที่อบรมเลี้ยงดูแบบนี้มีความอดทนไม่ตามใจ หรือเข้มงวดจนเกินไป พ่อแม่ยอมรับนับถือความสามารถ และความคิดเห็นของเด็ก และยังให้ความร่วมมือในโอกาสอันควรอีกด้วย 3) แบบให้ความคุ้มครองมากเกินไป เป็นวิธีการอบรมเลี้ยงดูแบบที่พ่อแม่คอยคุ้มครองป้องกันภัย และให้ความช่วยเหลือตลอดเวลา ทำให้บุตรมีความรู้สึกว่าตนเองไม่ได้ได้รับความสะดวกใจในการทำสิ่งที่ตนต้องการ

สำหรับในประเทศไทยนั้น ได้มีนักศึกษานักจิตวิทยาตลอดจนผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับเด็กให้ความสนใจและศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดู และได้แบ่งลักษณะการอบรมเลี้ยงดูได้ดังนี้

ทิพย์สุตา นิลสินธุ (2523 : 9) ได้แบ่งลักษณะของการอบรมเลี้ยงดูไว้ 3 แบบ คือ

1. การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย (ใช้เหตุผล) หมายถึง การอบรมเลี้ยงดูที่เด็กมีความรู้สึกว่าเขาเองได้รับการปฏิบัติจากบิดามารดา หรือผู้เลี้ยงดูด้วยความยุติธรรม ความรัก ความห่วงใย รับฟังความคิดเห็นของเด็ก ช่วยเหลือ มีอิสระ ยอมรับในความสามารและมีส่วนร่วมในกิจกรรมของเด็ก

2. การอบรมเลี้ยงดูแบบลงโทษ (เข้มงวดกวดขัน) หมายถึง การอบรมเลี้ยงดูที่เด็กมีความรู้สึกว่าเขาเองได้รับการปฏิบัติจากบิดามารดา หรือผู้เลี้ยงดูด้วยการลงโทษ ใช้อารมณ์ ถูกปฏิเสธ เกรงคร้าม ไม่ปล่อยให้ทำอะไรตามความพอใจ บังคับให้ทำงานตามคำสั่ง และไม่ฟังคำอธิบายของเด็ก

3. การอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย หมายถึง การอบรมเลี้ยงดูที่เด็กมีความรู้สึกว่าเขาเองได้รับการปฏิบัติจากบิดามารดา หรือผู้เลี้ยงดู โดยถูกปล่อยให้ทำอะไรตามใจชอบ ไม่ได้รับการเอาใจใส่ ไม่ขัดขวางการเล่นของเด็ก ไม่สนใจพฤติกรรม ไม่ให้ความอบอุ่นอย่างสม่ำเสมอ มีการลงโทษหรือให้รางวัลตามอารมณ์

ดวงเดือน พันธุมนาวิน และคณะ (2528 : 3 - 5) แบ่งการอบรมเลี้ยงดูเด็กตามแบบสังคมไทยโดยศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดูออกเป็น 5 ประเภท

1. การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน หมายถึง การที่บิดามารดารายงานว่า การปฏิบัติต่อบุตรได้แสดงความรักใคร่ เอาใจใส่ทุกข์สุขของเด็กมาก การอบรมแบบนี้เป็นการให้ในสิ่งที่เด็กต้องการ เด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบนี้ เด็กจะให้ความสำคัญต่อบิดามารดา ยอมรับการอบรมสั่งสอนต่าง

2. การอบรมเลี้ยงดูแบบให้เหตุผล หมายถึง บิดามารดาที่อธิบายเหตุผลแก่เด็กในขณะที่ส่งเสริมหรือขัดขวางการกระทำของลูก ลงโทษลูก มีการให้รางวัลและลงโทษอย่างเหมาะสมกับการกระทำของลูกมากกว่าปฏิบัติต่อลูกตามอารมณ์ ช่วยให้ลูกรู้สึกว่าควรทำหรือไม่ควรทำ

3. การอบรมเลี้ยงดูแบบลงโทษทางกายหรือทางจิต หมายถึง บิดามารดาให้วิธีการลงโทษทางกายหรือจิตกับเด็ก การลงโทษทางกายจะเป็นวิธีการปรับพฤติกรรมที่บิดามารดาใช้อย่างจงใจ ใช้มากหรือน้อยกว่าการให้รางวัล การลงโทษทางกายมีประโยชน์น้อย ยับยั้งพฤติกรรมได้ชั่วคราว ทำให้เด็กก้าวร้าว ซอรังแก ข่มเหงผู้อ่อนแอ ส่วนการลงโทษทางจิตจะช่วยเสริมจริยธรรมของเด็ก

4. การอบรมเลี้ยงดูแบบควบคุม หมายถึง การออกคำสั่งให้เด็กทำตามแล้วผู้ใหญ่คอยตรวจตราใกล้ชิด ว่าทำตามที่ต้องการหรือไม่ ถ้าไม่ทำตามจะลงโทษเด็ก ถ้าควบคุมน้อยลง

จะปล่อยให้เด็กคิดและตัดสินใจเองว่าควรทำหรือไม่ เปิดโอกาสให้เด็กเป็นตัวของตัวเองบ่อยครั้ง ไม่ยุ่งเกี่ยวกับเด็กนัก ถ้าควบคุมน้อยลงจะเป็นการรักสนับสนุน

5. การอบรมเลี้ยงดูให้พึ่งตนเองเร็ว หมายถึง การที่บิดามารดาเปิดโอกาสให้เด็กทำกิจกรรมในชีวิตประจำวันภายใต้การแนะนำและฝึกฝนจากบิดามารดาและผู้เลี้ยงดู ช่วยให้เด็กช่วยตัวเองเร็วและไม่ต้องพึ่งพาผู้อื่นมากและนานไป

ม.ร.ว. สมพร สุทัศนีย์ (2530 : 53) แบ่งลักษณะการอบรมเลี้ยงดูออกเฉพาะที่สอดคล้องกับการวิจัยในครั้งนี้ คือ

1. การอบรมเลี้ยงดูแบบใช้อำนาจควบคุม (Authoritarian) หมายถึง การที่เด็กรายงานว่าตนได้รับการควบคุมทั้งพฤติกรรม ความคิด ทักษะคติ และความรู้สึกโดยตรงและเปิดเผยจากพ่อแม่และคอยออกคำสั่งให้ปฏิบัติตามเสมอ ถ้าไม่ปฏิบัติตามจะถูกลงโทษ (มีติควบคุมและเจตนาร้าย)

2. การอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขัน (Firm Discipline) หมายถึงการที่เด็กรายงานว่า พ่อแม่คอยกวดขัน ดูแล แนะนำให้ปฏิบัติตามกฎระเบียบมาตรฐานของสังคมวัฒนธรรม หรือห้ามไม่ให้ประพฤติปฏิบัติในสิ่งนอกกรอบหรือผิดวินัย ถ้าเด็กไม่ทำตามกฎระเบียบหรือมาตรฐานดังกล่าวก็จะถูกลงโทษ (มีติควบคุมและเจตนาร้าย)

3. การอบรมเลี้ยงดูแบบลงโทษทางกาย (Physical Punishment) หมายถึง การที่เด็กรายงานว่า พ่อแม่ลงโทษให้เจ็บกาย เช่น เข็มขัด ตี หยิก เมื่อเด็กทำผิดหรือแสดงพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ (มีติเจตนาร้ายและควบคุม)

4. การอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความคุ้มครอง (Overprotection) หมายถึง การที่เด็กรายงานว่าพ่อแม่แสดงความรักความห่วงใยเด็กจนเกินไป ให้ความช่วยเหลือจนเกินความจำเป็นมักจะเข้ายุ่งเกี่ยวกับเด็กในทุกเรื่อง ทำให้เด็กรู้สึกว่าตนไม่มีอิสระที่จะทำอะไรด้วยตนเองได้ (มีติรักและควบคุม)

5. การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย (Democracy) หมายถึง การที่เด็กรายงานว่าพ่อแม่แสดงความรักและส่งเสริมให้เด็กมีอิสระในการคิด ตัดสินใจและแก้ปัญหาต่างๆ เด็กจะไม่รับความเสมอภาคในการทำสิ่งต่างๆ (มีติรักและเสรีภาพ)

6. การอบรมเลี้ยงดูและรักตามใจ (Permissiveness) หมายถึง การที่เด็กรายงานว่าพ่อแม่ยินยอมให้เด็กแสดงพฤติกรรมต่างๆ ให้ตามความปรารถนา โดยไม่ต้องทำตามกฎเกณฑ์แม้จะผิดก็ไม่ได้รับการลงโทษ เด็กรู้สึกว่าพ่อแม่ปล่อยให้ทำอะไรตามใจ โดยไม่มีการให้คำแนะนำที่เหมาะสมในการแก้ปัญหา (มีติรักและควบคุม)

7. การอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลยหรือทอดทิ้ง (Rejection) หมายถึงการที่เด็กรายงานว่า พ่อแม่ไม่สนใจ ไม่เอาใจใส่ ไม่ให้ความช่วยเหลือเมื่อจำเป็น วิจารณ์และดำเนินและ

ลงโทษอย่างรุนแรงเมื่อเด็กทำผิด (มติเจตนาร้ายต่อเสรีภาพ)

ทัสนา ทองภักดี (2539 : 29) ได้แบ่งลักษณะของการอบรมเลี้ยงดูได้ 4 แบบ คือ

1. การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน หมายถึง การที่บิดามารดารายงานว่า ในการปฏิบัติหน้าที่ต่อบุตรได้แสดงความรักใคร่ เอาใจใส่ทุกข์สุขของเด็กมาก การอบรมเลี้ยงดูแบบนี้เป็นการทำให้ในสิ่งที่เด็กต้องการ เด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบนี้ เด็กจะให้ความสำคัญต่อบิดามารดา ยอมรับการอบรมสั่งสอนนั้นๆ

2. การอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล หมายถึง บิดามารดาที่อธิบายเหตุผลแก่เด็ก ในขณะที่ส่งเสริมหรือขัดขวางการกระทำของลูก ลงโทษลูก มีการให้รางวัลหรือลงโทษอย่างเหมาะสมกับการกระทำของลูกมากกว่าปฏิบัติต่อลูกตามอารมณ์ ช่วยให้ลูกรู้สึกว่าควรทำหรือไม่ควรทำ

3. การอบรมเลี้ยงดูแบบลงโทษทางกายหรือทางจิต หมายถึง บิดามารดาใช้วิธีการลงโทษทางกายหรือทางจิตกับเด็ก การลงโทษทางกายจะเป็นวิธีปรับพฤติกรรมที่บิดามารดาใช้อย่างจริงจัง ใช้มากหรือบ่อยกว่าการให้รางวัล การลงโทษทางกายมีประโยชน์น้อย ยับยั้งพฤติกรรมได้ชั่วคราว ทำให้เด็กก้าวร้าว ซอบรังแก ข่มเหงอ่อนแอ ส่วนการลงโทษทางจิตจะช่วยเสริมจริยธรรมของเด็ก

4. การอบรมเลี้ยงดูแบบควบคุม หมายถึง การออกคำสั่งให้เด็กทำตามแล้วผู้ใหญ่คอยตรวจตราอย่างใกล้ชิด ว่าทำตามที่ต้องการหรือไม่ ถ้าไม่ทำตามจะลงโทษเด็ก ถ้าควบคุมน้อยลงจะปล่อยให้เด็กคิดและตัดสินใจเองว่าควรทำหรือไม่ เปิดโอกาสให้เด็กเป็นตัวของตัวเองบ่อยครั้งไม่ยุ่งเกี่ยวกับเด็กนัก ถ้าควบคุมน้อยจะเป็นการรักสนับสนุน

จากที่กล่าวมา เกี่ยวกับการจัดแบ่งลักษณะของการอบรมเลี้ยงดูของนักการศึกษาหลายๆ ท่าน ซึ่งแต่ละท่านก็แบ่งรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูไปตามการศึกษาและความเห็นของตน แต่ไม่ว่าจะจัดแบ่งเป็นกี่แบบก็ตาม ลักษณะโดยทั่วไปจะคล้ายคลึงกัน เพียงแต่มีรายละเอียดมากน้อยต่างกันเท่านั้น

สำหรับการวิจัยครั้งนี้ได้ใช้วิธีการอบรมเลี้ยงดู 2 ประเภท คือ การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน และแบบใช้เหตุผล สาเหตุที่ใช้วิธีการอบรมเลี้ยงดูทั้ง 2 ประเภทนี้ ก็เนื่องมาจากการประมวลผลการวิจัยเกี่ยวกับวิธีการอบรมเลี้ยงดูของ ดวงเดือน พันธมนาวิน และเพ็ญแข ประจันปัจจนึก (2524) ในงานวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ภายในครอบครัวกับสุขภาพจิตและจริยธรรมของนักเรียนวัยรุ่น จากการประมวลผลการวิจัยเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูทั้ง 4 ประเภท คือ การอบรมเลี้ยงดูแบบควบคุม การอบรมเลี้ยงดูแบบลงโทษทางจิต การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน และการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน และการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล พบว่า การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนและการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลนั้นเกี่ยวข้องกับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม

ส่วนการอบรมเลี้ยงดูแบบควบคุม และแบบลงโทษทางจิตนั้นยังให้ผลที่สับสน และอาจเกี่ยวกับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในทางอ้อมเท่านั้น นอกจากนี้เหตุผลดังกล่าวยังพบความสำคัญของการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน และแบบใช้เหตุผล จากการประมวลสังเคราะห์ผลงานวิจัยในประเทศไทยเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กในประเทศไทยของ จรรยา สุวรรณทัต และลัดดาวัลย์ เกษตรเนตร (2533) พบว่า การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน และการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อพัฒนาการทางด้านต่างๆ รวมทั้งการปลูกฝังและพัฒนาจริยธรรมให้แก่เยาวชน

ดังนั้นผู้วิจัยเห็นความสำคัญของการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนและแบบใช้เหตุผล จึงได้นำการอบรมเลี้ยงดูทั้ง 2 แบบ มาใช้ในการวิจัยครั้งนี้ โดยให้นิยามว่า

1. การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน หมายถึง การที่บิดา มารดา ได้ปฏิบัติต่อบุตรของตนโดยแสดงความรักใคร่ เอาใจใส่ สนใจทุกข์สุขบุตรของตน มีความใกล้ชิดกับบุตร โดยกระทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกับบุตร การให้ความสนิทสนม การสนับสนุนช่วยเหลือ และให้ความสำคัญแก่บุตรด้วย ทำให้บุตรมีความมั่นใจในตนเอง มีเหตุผล รู้จักใคร่ครวญถึงผลที่เกิดขึ้นกับตนเองว่าเป็นผลเนื่องจากการกระทำของตนเองมากกว่าที่จะโทษถึงบุคคลอื่นหรือสิ่งอื่นๆ ที่จะทำให้เกิดขึ้น

2. การอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล หมายถึง การที่บิดามารดาใช้เหตุผลในการส่งเสริมหรือขัดขวางพฤติกรรมของบุตรหลาน และมีการลงโทษและให้รางวัลอย่างเหมาะสมกับพฤติกรรมของบุตร มากกว่าที่จะปฏิบัติต่อบุตรตามอารมณ์ของตนเอง ทำให้บุตรรู้สึกรับผิดชอบ มีความรู้สึกละเอียดต่อการทำผิด และไม่เป็นเด็กก้าวร้าว

ผลของการอบรมเลี้ยงดูกับพัฒนาการทางจริยธรรม

ความสำคัญและอิทธิพลของพ่อแม่หรือผู้ปกครองในการให้การอบรมเลี้ยงดูนั้น จะทำให้เด็กเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ หรือพลเมืองที่เลวร้ายได้ ดังเอกสาร แผลผลงานวิจัยที่สนับสนุนถึงการอบรมเลี้ยงดูที่เหมาะสมจะทำให้เด็กมีพัฒนาการ ตลอดจนคุณธรรม จริยธรรมที่ดี ทำให้เด็กมีพฤติกรรมที่เหมาะสม ดังเช่น

ไซมอนด์ (Symond 1939 : 285) ได้ทำการศึกษา พฤติกรรมของพ่อแม่ที่แสดงถึงการยอมรับลูก เปรียบเทียบกับการปฏิเสธลูก พบว่า เด็กที่พ่อแม่ให้การยอมรับจะเป็นผู้ที่เพื่อนฝูงรักใคร่และให้การยอมรับเป็นอย่างดี ชอบเข้าสังคม สนใจการงาน มีเพื่อนมาก มองโลกในแง่ดี ให้ความร่วมมือกับผู้อื่น ปรับตัวได้ดี มีความมั่นคงทางอารมณ์ มีความเข้าใจในตนเองสูง รู้สึกว่าตัวเองมีค่า มีความปลอดภัย ผลการศึกษาของไซมอนด์ ตรงกับคำกล่าวของ เฮอร์ลอค (Hurlock 1964 : 661, อ้างถึงใน รัตนาวิ รัตติกรมย์ 2533 : 35) กล่าวว่าพ่อแม่ที่ยอมรับรักเด็ก ให้ความรัก ความสนใจ

เด็ก และสร้างความอบอุ่นให้เกิดขึ้นในบ้าน และเห็นความสำคัญของเด็ก ผลที่ตามมาคือ ทำให้เด็กเป็นบุคคลที่มีความร่วมมือ เป็นมิตร ซื่อสัตย์ มีอารมณ์มั่นคง ร่าเริง มีความรับผิดชอบ ระมัดระวัง รักษาทรัพย์สินสมบัติของส่วนรวมเท่าๆ กันกับของตนเอง มีความตรงไปตรงมา ไว้วางใจได้ และสามารถเผชิญกับชีวิตด้วยความมั่นใจ มองตัวเองได้ตรงกับความเป็นจริง

บอลด์วิน (Balwin 1945, อ้างถึงใน กรรณิศา สิวลิพันธ์ 2543 : 50) ได้ศึกษาพฤติกรรมของเด็กก่อนวัยเรียน แล้วย้ายเข้าโรงเรียนที่มาจากบ้านที่มีบรรยากาศแบบประชาธิปไตย แบบผ่อนปรน และแบบปฏิเสธเด็ก ผลปรากฏว่า เด็กวัยก่อนเข้าโรงเรียนที่มาจากครอบครัวที่มีบรรยากาศแบบประชาธิปไตย ยังไม่แสดงความสามารถในการเข้าสังคม และแสดงความเป็นเพื่อน แต่เด็กที่มาจากบ้านแบบผ่อนปรนที่มีความเป็นมิตรมากกว่า ส่วนเด็กที่มาจากบ้านแบบปฏิเสธ เด็กจะมีพฤติกรรมที่ต่างจากเกณฑ์มาตรฐาน

ฮอฟแมน (Hoffman 1970 : 261 - 291) ได้รวบรวมการวิจัยที่ศึกษาการเลี้ยงดูแบบให้ความรักกับลักษณะที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรม 4 ประการ คือ การยึดหลักภายในตน การมีความรู้สึกผิด การต้านทานสิ่งที่ยั่วชวนใจ และการยอมรับและสารภาพผิด ปรากฏว่า เด็กที่ถูกเลี้ยงดูแบบได้รับความรักมาก กล่าวคือ ผู้เลี้ยงดูรัก เข้าใจ ให้การสนับสนุน และให้ความสำคัญแก่เด็ก พยายามอธิบายสิ่งต่างๆ ให้เด็กฟัง ใช้การลงโทษให้เจ็บกายแต่น้อย และให้เหตุผลในการบังคับเด็กเสมอ เด็กประเภทนี้ทั้งชายและหญิงที่มีอายุ 4 - 13 ปี จะมีลักษณะทางจริยธรรมทั้งสี่ประการสูงกว่าเด็กที่ได้รับการอบรมแบบรักน้อย นอกจากนี้ ฮอฟแมนยังพบว่า การใช้เหตุผลในการอบรมสั่งสอนเด็ก มีความสัมพันธ์ทางบวกกับลักษณะทางจริยธรรมของเด็ก โดยเฉพาะในเด็กที่มีอายุห้าปี ซึ่งตรงกับ การวิจัยของ วอลเตอร์ และพาร์ค (Walters and Parke 1976 : 207 - 217, อ้างถึงใน ดวงเดือน พันธุมนาวิน 2520 : 29) ที่พบว่า เด็กที่ถูกเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล จะเป็นเด็กที่ไม่ก้าวร้าว รู้จักผิดชอบชั่วดี และมีความรู้สึกละอายผิด ส่วนการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย เด็กได้รับความรักและความอบอุ่น ได้รับสิทธิเสรีภาพอย่างพอเหมาะพอควร เด็กจะรู้สึกว่า บิดา มารดา ปฏิบัติต่อเขาด้วยความยุติธรรม เด็กจะไม่เกิดความคับข้องใจ หรือรู้สึกว่าตนถูกบังคับ หรือทอดทิ้ง ทำให้เด็กมีความรู้สึกที่ดีต่อบิดามารดา และผู้อื่น ซึ่งเบอร์ตัน (Burton 1976 : 167) ได้สรุปไว้ว่า จากงานวิจัยของนักจิตวิทยาหลายคนพบว่า ความสัมพันธ์อันอบอุ่นระหว่างพ่อแม่กับลูก เป็นสถานการณ์ที่จำเป็นสำหรับการปลูกฝังและส่งเสริมความดีงามให้กับลูก ซึ่งตรงกับการศึกษาของเอดเวิร์ด (Edwards 1974 : 76 - A, อ้างถึงใน ทิพย์สุดา นิลสินธพ 2523 : 23) ที่พบว่าเด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยให้เหตุผลเชิงจริยธรรมสูงกว่าเด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขัน

เอริกสัน (Erikson, อ้างถึงใน ดวงเดือน พันธุมนาวิน 2520 : 23) กล่าวว่า การที่พ่อแม่ให้ความรักความอบอุ่นแก่ลูกอย่างเพียงพอ จะทำให้ลูกมีความมั่นคงในอารมณ์ เกิดความรู้สึก

มั่นใจในความดีงามในโลกนี้ เป็นรากฐานของการสนใจในความต้องการของผู้อื่นต่อไป เมื่อเด็กมีความไว้วางใจในขั้นเริ่มต้นของชีวิตแล้ว จะทำให้เด็กมีความเชื่อถือในผู้อื่นเมื่อเติบโตขึ้นด้วย

ส่วนการวิจัยในประเทศไทย มีผู้ศึกษาเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูกับพัฒนาการทางจริยธรรม มีอาทิเช่น

ดวงเดือน พันธุนาวัน และเพ็ญแข ประจักษ์จติก (2520 : 33) ได้ประมวลทฤษฎีและผลวิจัยที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่าง วิธีการอบรมเลี้ยงดู 4 แบบ คือ แบบให้ความรักแบบควบคุม แบบใช้เหตุผล และแบบลงโทษทางจิต กับลักษณะต่างๆ ทางจริยธรรมของผู้ถูกเลี้ยงดู และ สรุปว่า วิธีการเลี้ยงดูแบบให้ความรักนั้น สำคัญที่สุดต่อพัฒนาการทางจริยธรรมของเด็ก นอกจากนั้นการเลี้ยงดูแบบรักยังมีปฏิสัมพันธ์ กับวิธีการอบรมเลี้ยงดูประเภทอื่นๆ ไปในทางที่ช่วยให้การเลี้ยงดูแบบต่างๆ อีก 3 แบบ มีประสิทธิภาพในการส่งเสริมจิตใจของเด็กได้เป็นอย่างดีด้วย นอกจากนี้ยังได้กล่าวว่า การอบรมเลี้ยงดูเด็ก โดยการอธิบายให้เด็กฟังถึงผลของพฤติกรรมของเด็กว่าจะกระทบกระเทือนตัวเด็กเองและผู้อื่นหรือทำให้เกิดผลดี หรือความเสียหายอย่างไรได้บ้าง จะทำให้เด็กรู้เกี่ยวกับกฎเกณฑ์ และขนบธรรมเนียมประเพณี เพื่อเด็กจะได้ใช้เป็นหลักปฏิบัติต่อไปวัยเรียนมีความสัมพันธ์กับการอบรมเลี้ยงดู

ชมพูนุท ศรีเสาวลักษณ์. (2530, อ้างถึงใน ธิดารัตน์ เสดะบุตรตะ 2536 : 36) ได้ทำการวิจัยเรื่องการอบรมเลี้ยงดูกับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษาส่วนกลางที่ 11/7 กรุงเทพมหานคร โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดู กับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ผลการวิจัยพบว่า การอบรมเลี้ยงดูแบบให้เหตุผลมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในนักเรียนที่มีอายุ 12 และ 14 ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

จะเห็นได้ว่า การอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดา ตามแบบหรือประเภทต่างๆ มีผลต่อพัฒนาการทางด้านจริยธรรมของบุตรในระดับต่างๆ ที่แตกต่างกันออกไป เช่น ความซื่อสัตย์ ความอดทน ความมีระเบียบวินัย มีอารมณ์มั่นคง มีความรับผิดชอบ และการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม

สัมพันธภาพในครอบครัว

พ่อแม่เป็นบุคคลสำคัญอันดับแรก และสำคัญที่สุดในการพัฒนาบุคลิกภาพ บุคลิกภาพอันสมบูรณ์ของลูกย่อมมาจากความสัมพันธ์อันอบอุ่นจากพ่อแม่ ความรักความอบอุ่นที่ลูกได้รับจะเป็นรากฐานที่สำคัญในการปรับตัว และแบบแผนพฤติกรรมที่ดีงาม (นิยม บุญมี 2526 : 131) ลักษณะความสัมพันธ์ในครอบครัวระหว่างพ่อแม่และลูก จำเป็นต้องมีการเปลี่ยนให้เหมาะสมกับ

การเจริญเติบโต และความต้องการของเด็ก กล่าวคือ ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่และลูกในระยะแรกควรมีลักษณะของการป้องกันคุ้มครองทั้งนี้เพราะเด็กไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ ต้องพึ่งพาอาศัยพ่อแม่แทนทุกอย่าง โดยเฉพาะในปีแรกๆ ของชีวิต ต่อมาเมื่อเด็กมีวุฒิภาวะเพิ่มมากขึ้น เด็กจำเป็นต้องเรียนรู้สิ่งต่างๆ เพื่อให้สามารถพึ่งตนเองได้ ดังนั้นความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่ลูกจึงอยู่ในลักษณะที่พ่อแม่ต้องสั่งสอนลูกของตน และเมื่อเด็กสามารถพึ่งตนเองได้มีวุฒิภาวะที่ใกล้เคียงกับพ่อแม่ เด็กก็ต้องการความเป็นเพื่อน ดังนั้นสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่และลูก ก็ต้องเปลี่ยนไปตามลักษณะของการยอมรับความสามารถในการกระทำสิ่งต่างๆ ด้วยความพึงพอใจ และมีความรัก ไว้วางใจในตัวลูก (Smart 1953 : 71) จึงทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่และลูกดำเนินไปด้วยดี เพราะพ่อแม่สนองความต้องการของลูกได้อย่างถูกต้อง (กุลวรรณ วิทยาวงศ์รุจิ 2526 : 2)

สัมพันธ์ภาพในครอบครัว หมายถึงลักษณะพฤติกรรมที่พ่อแม่ปฏิบัติต่อลูก พฤติกรรมที่ลูกปฏิบัติต่อพ่อแม่และพฤติกรรมที่ปฏิบัติต่อกันในด้านต่างๆ โดยที่ กุลวรรณ วิทยาวงศ์รุจิ (2526 : 5-7) ได้จำแนกพฤติกรรมที่แสดงถึงความสัมพันธ์ภาพในครอบครัว ดังนี้

1. การพักผ่อนร่วมกันในครอบครัว หมายถึงการที่พ่อแม่และลูกได้มีกิจกรรมร่วมกันในการพักผ่อนหย่อนใจเมื่อมีเวลาว่าง
2. การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น และรับรู้เรื่องราวต่างๆ หมายถึงการที่ลูกได้มีส่วนร่วมกับพ่อแม่ ในการแสดงความคิดเห็น และรับรู้เกี่ยวกับทุกข์สุข ความลับในเรื่องต่างๆ ของพ่อแม่ เช่น ปัญหาทางการเงิน ปัญหาทางการงาน
3. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ หมายถึง การที่ลูกได้มีส่วนร่วมกับพ่อแม่ในการตัดสินใจกระทำสิ่งต่างๆ ภายในบ้าน เช่น การจัดระเบียบกฎเกณฑ์ภายในบ้าน
4. การเห็นชอบของพ่อแม่ หมายถึง พฤติกรรมที่พ่อแม่แสดงต่อลูกในลักษณะการเห็นด้วยกับการกระทำ ความคิดเห็นของลูก เช่น การไม่ปฏิเสธข้อเสนอแนะข้อคิดเห็น หรือการกระทำต่างๆ ของลูก
5. ความรักความห่วงใยของพ่อแม่ หมายถึง พฤติกรรมของพ่อแม่ ที่ลูกรับรู้ว่าเป็นพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความรัก ความห่วงใยที่มีต่อลูก เช่น การช่วยเหลือคลี่คลายปัญหาต่างๆ การให้ความเป็นกันเองกับลูก
6. ความไว้วางใจของพ่อแม่ หมายถึง พฤติกรรมของพ่อแม่ ที่แสดงความไว้วางใจในตัวลูกว่าสามารถปฏิบัติตนเองได้อย่างเหมาะสม สามารถช่วยเหลือตนเองได้ มีความรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง

7. การที่พ่อแม่เห็นด้วยกับกิจกรรมของเพื่อนๆ ของลูก หมายถึง พฤติกรรมของพ่อแม่ที่แสดงถึงการเห็นด้วยกับการที่ลูกไปมีกิจกรรมกับเพื่อนๆ โดยที่ไม่ขัดขวาง หรือเป็นอุปสรรค หรือแสดงถึงความไม่ไว้วางใจในการไปร่วมกิจกรรม

8. การที่ลูกยอมรับกฎเกณฑ์มาตรฐานของพ่อแม่ หมายถึงการที่ลูกแสดงพฤติกรรมยอมรับมาตรฐานพฤติกรรมต่างๆ มาตรฐานการดำรงชีวิตของพ่อแม่ เช่น เห็นด้วยกับความคิดเห็นของพ่อแม่ในด้านการเรียน การทำงาน ทัศนคติ และยินยอมกระทำตามกฎเกณฑ์ที่พ่อแม่กำหนดด้วยความยินดี

9. ความรักและความเคารพของลูกที่มีต่อพ่อแม่ หมายถึง พฤติกรรมของลูกที่แสดงต่อพ่อแม่ซึ่งเป็นการแสดงถึงความรัก ความเคารพพ่อแม่โดยการเชื่อฟังพ่อแม่ ไม่ขัดใจ ไม่ทำให้พ่อแม่เสียใจ

10. การไม่มีข้อกำหนดมากเกินไป หมายถึงการที่พ่อแม่ไม่แสดงพฤติกรรมที่เป็นการกำหนด หรือจำกัดความประพฤติของลูกมากเกินไป

11. การไม่เข้มงวดกวดขันเกี่ยวกับระเบียบวินัยมากเกินไป หมายถึงการที่พ่อแม่ไม่แสดงการกระทำใดๆ ที่สื่อแสดงถึงความเข้มงวดในระเบียบวินัย เช่น การลงโทษอย่างรุนแรง การไม่ยืดหยุ่นในระเบียบวินัย การบังคับให้ลูกปฏิบัติตามระเบียบวินัยอย่างเคร่งครัด โดยไม่คำนึงถึงความพร้อม

13. การที่พ่อแม่ไม่คอยย้าเตือนถึงความสำเร็จเกินไป หมายถึงพ่อแม่ไม่คอยย้าเตือนหรือรบเร้าให้ลูกได้รับความสำเร็จในการทำงานมากเกินไป เช่น ไม่เคี่ยวเข็ญให้ลูกกระทำสิ่งต่างๆ มากเกินไป

14. การยินดีให้กำลังใจเพื่อความสำเร็จ หมายถึง การที่พ่อแม่ให้กำลังใจส่งเสริมหรือกระตุ้นให้ลูกประสบความสำเร็จในการเรียน การทำงาน ทั้งการกระทำ และด้วยคำพูด

15. ความกลมเกลียวของพ่อแม่ หมายถึงพฤติกรรมของพ่อแม่กระทำต่อกันในลักษณะที่ไม่มีความขัดแย้งซึ่งกันและกัน มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน มีความรักใคร่สามัคคีกัน ถ้อยทีถ้อยอาศัย

สัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่จึงเป็นเรื่องที่สำคัญมาก การที่เด็กจะเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีบุคลิกภาพที่ดี มีอนาคต สามารถปรับตัวได้ จะต้องได้รับสิ่งสำคัญอันเป็นรากฐานอย่างเพียงพอ นั่นคือความรัก ความอบอุ่น และการเลี้ยงดู ซึ่งกุลวรรณ วิทยาวงศ์รุจิ (2526) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพในครอบครัวกับปรับตัวของวัยรุ่นที่กำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียนสหศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลายในกรุงเทพมหานคร จำนวน 499 คน ผลปรากฏว่าสัมพันธภาพในครอบครัวมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการปรับตัว โดยมีค่าสหสัมพันธ์ .4534 นั่นคือ เด็กวัยรุ่น

ที่มีความสัมพันธ์ในครอบครัวดีจะมีการปรับตัวดี แต่ถ้าวัยรุ่นมีสัมพันธภาพในครอบครัวไม่ดีก็จะปรับตัวไม่ดีไปด้วย ทั้งนี้เนื่องมาจากสภาพบ้านที่อยู่ภายในบ้านมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกันระหว่างพ่อแม่ลูก ทำให้ลูกสามารถปรับตัวได้ และเข้าสังคมได้โดยไม่ก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ

เด็กวัยรุ่นภายในครอบครัวจึงเป็นเรื่องสำคัญที่น่าพิจารณา เพราะครอบครัวเป็นโลกแห่งแรกของพัฒนาการต่างๆ จะมีจุดเริ่มต้นมาจากชีวิตในครอบครัว ถ้าเขาได้รับการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัวมาดี เขาก็สามารถพัฒนาบุคลิกภาพของเขาออกมาได้รับการกระทบกระเทือนไปด้วย (สมชาย รัชชนกุล 2526 : 66) ดังนั้นความสัมพันธ์ที่ราบรื่นในครอบครัวจะเป็นเครื่องมือในการป้องกันปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับเด็กได้อย่างมีประสิทธิภาพ (จรรยา สุวรรณทัต 2523 : 54-56)

ปัจจัยที่มีส่วนในการสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัวซึ่ง จรรยา สุวรรณทัต ได้สรุปไว้ดังนี้

1. สถานภาพทางเศรษฐกิจ - สังคม ของครอบครัว กล่าวคือครอบครัวใดมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจไม่ขัดสน ย่อมนำมาซึ่งความสงบของครอบครัว เกิดความกลมเกลียวสมัครสมานกัน ในครอบครัว ดังเช่น การศึกษาของ โคห์น (Kohn 1963) ในเรื่องเกี่ยวกับฐานะความเป็นอยู่ และสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่และลูก พบว่า พ่อแม่ที่มีฐานะในระดับปานกลาง (ครอบครัวชนชั้นกลาง) มีค่านิยมในการให้ความสุข และความเห็นอกเห็นใจลูกมากกว่าชนชั้นกรรมกรที่ใช้แรงงานนอกจากนี้ นรา สมประสงค์ (2520) ได้ศึกษาเปรียบเทียบการรับรู้พฤติกรรมแม่ของเด็กในครอบครัวระดับกลางกับระดับต่ำในกรุงเทพมหานคร - ชนบุรี กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กมัธยมศึกษาปีที่ 2 และ 3 จำนวน 120 คน แบ่งเป็นเด็กชั้นกลาง 60 คน และชั้นต่ำ 60 คน และสอบถามแม่ของเด็กเหล่านี้ด้วย ผลการศึกษาสอดคล้องกับ โคห์น ว่าแม่ชนชั้นกลางให้ความรักแก่ลูกมากกว่าแม่ในครอบครัวระดับต่ำ

2. การรู้จักบทบาท และหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัวตลอดจนสามารถปฏิบัติการให้สอดคล้องกับบทบาทและหน้าที่ของตนเองทั้งพ่อแม่และตัวเด็กเอง พ่อแม่มีหน้าที่ในการอบรมสั่งสอนลูกควรกระทำโดยรากฐานจากเหตุและผลไม่กระทำด้วยอารมณ์จากการศึกษาของซิลเบิร์ก (Silberg 1977) ได้ศึกษาพฤติกรรมการพูด และคุณภาพของปฏิสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่กับลูกวัยรุ่นที่ปัญหาทางอารมณ์ 10 ครอบครัว ดิคาเสฟติด 10 ครอบครัว และครอบครัวปกติอีก 10 ครอบครัว โดยทำการสัมภาษณ์ชนิดที่มีคำถามเป็นโครงสร้างกำหนดไว้ ครอบครัวละ 1 ชั่วโมง และมีผู้ตัดสิน 3 คน นั่งอยู่หลังกระจกที่มองเห็นทางเดียว พบว่าครอบครัวปกติแตกต่างจากครอบครัวผิดปกติทั้งสองประเภทในหลายด้าน และอิสระในการแสดงออก นอกจากนี้ยังพบว่า ครอบครัวที่มีปัญหาทางอารมณ์กับครอบครัวของเด็กที่ดิคาเสฟติด จะมีความคล้ายคลึงกันในด้านต่างๆ ที่ศึกษาดังรายละเอียดข้างต้น นอกจากนี้ ศิริพร หลิมศิริวงศ์ (2511) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับปัญหาครอบครัว

ที่ทำให้ เด็กต้องมาอยู่ในสถานพินิจ และคุ้มครองเด็กกลาง พบว่าส่วนใหญ่เด็กอยู่กับพ่อแม่ แต่สภาพภายในบ้านแตกแยก พ่อแม่ทะเลาะวิวาทกันเสมอๆ ซึ่งเป็นการทำลายสุขภาพจิตของเด็กอย่างยิ่ง พ่อแม่ทะเลาะวิวาทกันเสมอๆ ซึ่งเป็นการทำลายสุขภาพจิตของเด็กอย่างยิ่งในเรื่องความสัมพันธ์ภายในครอบครัว ปรากฏว่าเนื่องจากพ่อแม่ ของเด็กมีปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาครอบครัว และปัญหาหย่าร้าง จึงทำให้สภาพจิตใจของพ่อแม่ได้รับความกระทบกระเทือน มีอารมณ์ฉุนเฉียวหงุดหงิดง่าย ไม่สามารถควบคุมอารมณ์ของตนเองได้ และได้ระบายออกกับเด็ก

3. การรู้จักลักษณะธรรมชาติ และความต้องการมูลฐานของเด็ก พ่อแม่ที่พยายามเข้าใจลักษณะธรรมชาติของการเจริญเติบโต และมีความพร้อมที่จะช่วยเหลือเด็กเมื่อมีปัญหาย่อมมีส่วนช่วยสร้างเสริมความสัมพันธ์อันดี ดังเช่นคำกล่าวของ เฟลมมิง (Fleming 1957 : 14) ที่ว่าพ่อแม่ที่ไม่มีความรู้ทางจิตวิทยาเกี่ยวกับวัยรุ่น พ่อ ไม่เข้าใจวัยรุ่น จะเป็นสาเหตุให้เกิดความขัดแย้งระหว่างพ่อแม่ และเด็กวัยรุ่นได้

4. ความคงเส้นคงวาของพ่อแม่ในการวางระเบียบวินัยปัจจุบันนี้พบว่าอิทธิพลต่อบรรยากาศในครอบครัวเฉพาะวัยรุ่น ซึ่งมีความอดทนน้อยต่อการไม่คงเส้นคงวาของพ่อแม่ซึ่งเป็นต้นเหตุให้เกิดความคลอนแคลนในการสร้างความสัมพันธ์ภาพระหว่างพ่อแม่และลูก ดังเช่นการศึกษาของวาสนา ศรีมณี และคณะ (2517) ได้ทำการศึกษาเด็กที่มาจากครอบครัวที่พ่อแม่เป็นโรคจิต 11 ราย พบว่าเด็กเหล่านี้มักจะป่วยเป็นโรคจิตด้วย ที่เป็นเช่นนี้เพราะพ่อแม่ที่เป็นโรคจิตจะมีการสื่อสารทางวาจา และความสัมพันธ์ที่ผิดปกติกับลูก

จากการศึกษาที่กล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่า สภาพทางเศรษฐกิจ การควบคุมอารมณ์ของพ่อแม่ และการไม่เข้าใจธรรมชาติของเด็ก ล้วนมีผลต่อการสร้างสัมพันธ์ภาพในครอบครัวและสัมพันธ์ภาพในครอบครัวที่คลอนแคลนก็จะส่งผลต่อเด็ก ซึ่งจะก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ อีกมากมาย

นอกจากปัจจัยที่มีส่วนในการสร้างสัมพันธ์ภาพในครอบครัวที่กล่าวมาแล้ว นวลละออ สุภาพผล (อ้างถึงใน ลักขณา ฤทธิสุนทร์ 2532 : 15 - 16) ได้กล่าวถึงสัมพันธ์ภาพที่ดีในครอบครัวมักจะขึ้นอยู่กับสิ่งต่อไปนี้ด้วย

1. ระเบียบกฎเกณฑ์ และความคาดหวังต่างๆ พ่อแม่ควรมีอย่างแจ่มชัด ถึงเวลากลับบ้าน การทำการบ้าน ช่วยเหลืองานในครอบครัวและความรับผิดชอบอื่นๆ

2. การยึดหยุ่น เด็กวัยรุ่นมองทุกอย่างด้วยความสดชื่นแต่พ่อแม่อาจต้องการให้เขาคิดทบทวนพฤติกรรมของเขาใหม่ ควรเป็นในลักษณะผ่อนปรน

3. สนับสนุนให้กำลังใจ พ่อแม่ต้องแสดงความไว้วางใจ และเชื่อมั่นว่าเขาเป็นคนดี

4. ตระหนักถึงความต้องการเป็นอิสระ และความปลอดภัยเป็นเอกัตบุคคล การตัดสินใจในเรื่องต่างๆ และความผิดพลาดบางอย่าง

5. หลีกเลี้ยงวิพากษ์วิจารณ์ และติเตียน เด็กวัยรุ่นยังไม่มีความแน่ใจเกี่ยวกับตนเอง การติเตียนหรือวิจารณ์ อาจทำให้เขารู้สึกผิดหวัง

6. ความรักและเอาใจใส่ เด็กวัยรุ่นจะไม่แสดงว่าตนต้องการ 2 สิ่งนี้ แต่แท้จริงเขายังต้องการให้พ่อแม่รักใคร่ และยอมรับเขา

เด็กวัยรุ่นกับชีวิตภายในครอบครัวจึงเป็นเรื่องสำคัญที่น่าจะพิจารณา เพราะครอบครัวเป็นโลกแห่งแรกของเด็กพัฒนาการต่างๆ จะมีจุดเริ่มต้นมาจากชีวิตในครอบครัว ถ้าเขาได้รับการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัวมาดี เขาก็สามารถพัฒนาบุคลิกภาพของเขาได้เรียบร้อยและราบรื่น แต่ถ้าเขาประสบปัญหาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ในครอบครัวบุคลิกเขาจะไม่ได้รับการกระทบกระเทือนตามไปด้วย (สมชาย รัชชนกุล 2526 : 66) ดังนั้นความสัมพันธ์ที่ราบรื่นในครอบครัวจะเป็นเครื่องมือในการป้องกันปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับเด็กได้อย่างมีประสิทธิภาพ (จรรยา สุวรรณทัต 2523 : 54 – 56)

ครอบครัวกับการปลูกฝังจริยธรรม

ครอบครัวเป็นสถาบันทางสังคมสถาบันแรกที่มีความสำคัญต่อชีวิตมนุษย์ในช่วงทารก เพราะเป็นแหล่งแรกที่ทำให้กระบวนการเรียนรู้ทางสังคมแก่เด็ก ซึ่งจะมีผลต่อการปลูกฝัง การพัฒนาบุคลิกภาพ และการแสดงพฤติกรรมเมื่อเด็กเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ในอนาคต สุวิทย์ นิมน์น้อย (อ้างถึงใน โสภา ชูชัยกุล และคณะ 2531:1) กล่าวว่า บุคลิกภาพของเด็กที่จะพัฒนาขึ้นอยู่กับครอบครัว ในการที่จะสร้างนิสัย ความคิดอ่าน ค่านิยม ความเชื่อ และทัศนคติ นอกจากนี้ นักจิตวิทยาหลายท่านได้พยายามสร้างทฤษฎีและวิธีการศึกษา โดยมุ่งเน้นในเรื่องของครอบครัว เพื่อผลที่ได้จากการศึกษาจะทำให้ทราบกระบวนการเรียนรู้ทางสังคม ระหว่างครอบครัวกับเด็ก การเปลี่ยนแปลงหรือการคงที่ที่มีต่อการเรียนรู้ ความสัมพันธ์ระหว่างบิดา มารดา กับเด็ก การเปลี่ยนแปลงหรือการคงที่ของความสัมพันธ์ อันเนื่องมาจากความพร้อมและความเจริญเติบโตของเด็ก ฉะนั้นจุดที่จะเน้นถึงที่นี้อยู่ที่ความแตกต่างระหว่างครอบครัวและสภาพแวดล้อมต่างๆ ไปทางสังคม วิธีที่แต่ละครอบครัวปฏิบัติต่อเด็กจะต่างกันไปในแต่ละครอบครัว บิดา มารดา จึงเปรียบเสมือนเบ้าพิมพ์ ในอันที่จะหล่อหลอมชีวิตของลูกให้เป็นไปตามแบบที่วางไว้

จากการศึกษาของ มาสโลว์ (Maslow 1954, อ้างถึงใน โสภา ชูชัยกุล และคณะ 2531 : 2) เกี่ยวกับความต้องการความรักและความอบอุ่น พบว่า เด็กไม่ได้ต้องการแต่เพียงอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค และที่อยู่อาศัยเท่านั้น แม้บิดามารดาจะสนองความต้องการทางด้านจิตใจ อันได้แก่ ความรัก ความอบอุ่น เด็กที่เกิดในครอบครัวที่พ่อแม่เข้าใจให้ความรักความอบอุ่นแก่ลูกเพียงพอ ปลูกฝังสิ่งที่พ่อแม่ต้องการให้ลูก อบรมบ่มนิสัยให้รู้จักรับผิดชอบชั่วดี รู้จักหน้าที่ มีคุณธรรมและศีลธรรม เมื่อเด็กโตขึ้นจะมีสุขภาพจิตที่ดี มองโลกในแง่ดี มีความเชื่อมั่นในตนเอง

สามารถเผชิญปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้ด้วยดี รู้จักตัดสินใจหรือแก้ปัญหาเฉพาะหน้าที่เกิดขึ้นได้ด้วยเหตุผล รู้จักควบคุมอารมณ์ มีความโอบอ้อมอารี เห็นใจผู้อื่น รักเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน และเป็นกำลังของประเทศชาติได้ดีในอนาคต ในทางตรงกันข้ามเด็กที่มาจากครอบครัวที่ขาดระเบียบ เมื่อโตขึ้นก็จะมีผลไปทางคล้อยตามคือ เป็นคนขาดระเบียบ หรือเด็กที่เกิดจากครอบครัวที่ไม่ได้รับความรัก ความอบอุ่น หรือได้รับไม่เพียงพอ เมื่อโตขึ้นจะมีความไม่ปกติทางจิตตมาด้วย เป็นเด็กที่มีปัญหา เก็บตัว มองโลกในแง่ร้าย ต่อต้านสังคม ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง เชื่อคนง่าย หรือถูกชักจูงง่าย สิ่งเหล่านี้จะทำให้เด็กไม่รู้จักรักใครและมองคนอื่นเป็นศัตรูไปหมด ซึ่งเรียกว่าบุคลิกภาพเป็นปฏิปักษ์ต่อสังคม ในกรณีที่เด็กไม่ได้รับความรักจากพ่อแม่เพียงพอ เด็กจะเบื่อบ้าน และขาดความอบอุ่นนี้ เป็นครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ หรือครอบครัวที่บกพร่อง ซึ่ง เชลดอน และกูลิค (Sheldon and Gulicks, อ้างถึงใน เพชรสวาท นัทรวิไล 2533 : 69) ได้ให้ความหมายของ “ครอบครัวบกพร่อง” ไว้ว่า หมายถึง “การขาดความสัมพันธ์ในครอบครัว เด็กขาดผู้อบรม และให้คำแนะนำ เด็กไม่รู้จักรใช้เวลาว่าง และขาดสันตนาการ ประการสุดท้ายขาดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันภายในครอบครัว” ในสังคมปัจจุบันพ่อแม่ต้องทำงานแข่งเวลา มีเวลาให้ลูกน้อยหรืออาจจะไม่มีเลย เห็นความสำคัญของวัตถุมากกว่าจิตใจ มีเด็กบางคนไม่เคยพบหน้าพ่อแม่เป็นเวลาหลายเดือน เพราะพ่อแม่ไปใช้แรงงานในเมืองใหญ่ และเวลาว่างส่วนใหญ่ก็ถูกใช้ไปเพื่อการทำมาหากินเลี้ยงชีพ ทำให้เวลาที่อยู่ใกล้และอบรมสั่งสอนบุตรมีน้อยลงสถาบันครอบครัวเป็นสภาพแวดล้อมอันดับแรก และมีความสำคัญต่อเด็ก เพราะสถาบันครอบครัวมีหน้าที่ในการอบรมสั่งสอน ซึ่งเป็นหน้าที่พื้นฐานที่จะอบรมสั่งสอนให้เด็กสามารถปรับตัวให้เข้ากับสังคมได้ และมีพฤติกรรมสอดคล้องกับความต้องการของสังคม เมื่อสถาบันครอบครัวไม่สามารถที่จะทำหน้าที่ ถ่ายทอดกระบวนการนี้ได้อย่างสมบูรณ์แล้ว ปัญหาย่อมจะเกิดขึ้นแก่ตัวเด็กอย่างแน่นอน จะเห็นว่า คุณค่าทางวัตถุ หรือเงินตรา ไม่สามารถทดแทนคุณค่าทางจิตใจ ความต้องการ ความรัก ความอบอุ่น และความเข้าใจได้ จึงเกิดปัญหาครอบครัวขึ้น นอกจากนี้ยังพบว่า บางครอบครัวเลี้ยงลูกอย่างทะนุถนอมเกินไป เด็กไม่สามารถตัดสินใจได้ด้วยตนเอง เป็นคนอ่อนแอพึ่งตนเองไม่ได้ บางครอบครัวบ้านแตกสาแหรกขาด เด็กไม่รู้จะหันหน้าไปพึ่งใคร เพราะพ่อแม่แยกกันอยู่ ทำให้ขาดความรัก ความเข้าใจ สภาวะภายในบ้านและความสัมพันธ์ภายในครอบครัว จึงมีความสัมพันธ์กับชีวิตของเด็กอย่างใกล้ชิด วัยเด็กเป็นวัยที่อ่อนไหวต้องการความอบอุ่น ความรัก ความปกป้องดูแลจากบ้านและบุคคลในครอบครัว หากสภาวะภายในบ้าน และความสัมพันธ์ในครอบครัวไม่ดีถึงขนาดเรียกว่า “บ้านแตก” และเมื่อเด็กขาดที่พึ่ง ขาดความรักใคร่เอาใจใส่จากพ่อแม่พี่น้องแล้ว อาจจะทำให้เด็กกลายเป็นบุคคล ที่ประพฤติดตนเป็นปฏิปักษ์ต่อสังคม หรือกลายเป็นผู้กระทำผิดได้

นักวิจัยทางจิตวิทยาได้ศึกษาพบว่า เด็กจะเรียนรู้สิ่งต่างๆ จากบุคคลอื่น โดยที่บุคคลนั้นจะตั้งใจสอนสิ่งนั้นให้หรือไม่ก็ตาม ส่วนมากเด็กจะเรียนรู้ในสิ่งที่ผู้ใหญ่ไม่ได้ตั้งใจจะสั่งสอน ดังนั้นเด็กจะมีจริยธรรมอันดีได้ย่อมต้องอยู่ใกล้ชิดผู้ใหญ่ที่มีคุณธรรม ซึ่งเด็กพร้อมที่จะเลียนแบบ นอกจากนั้นการเลี้ยงดูเด็กของบิดามารดาหรือผู้ปกครอง ก็มีอิทธิพลต่อจริยธรรมของเด็ก ดังที่ฮอฟแมน (Hoffman 1970 : 286) ได้วิจัยพบว่า การที่ผู้ใหญ่เลี้ยงดูเด็กด้วยการให้ความรัก ความอบอุ่นแก่เด็ก จะทำให้เด็กเกิดความมั่นใจในความรักและความหวังดีของผู้ใหญ่ และพบว่าเด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูแบบให้ความรักมากคือ ผู้เลี้ยงรักใคร่เข้าใจให้การสนับสนุนและให้ความสำคัญแก่เด็ก พยายามกล่าวอธิบายสิ่งต่างๆ ให้เด็กฟัง ใช้การลงโทษให้เจ็บกายแต่น้อย และให้เหตุผลในการบังคับกับเด็กเสมอ เด็กประเภทนี้ทั้งชายและหญิงในช่วงอายุ 4 – 13 ปี มีคุณลักษณะทางจริยธรรมด้านการยึดหลักภายในตน การมีความรู้สึกรับผิดชอบ การต้านทานสิ่งยั่วยวนใจ การยอมรับสารภาพผิดสูง เด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูแบบพ่อแม่ และผู้ใหญ่ใกล้ชิดให้ความรักน้อย ซึ่งสอดคล้องกับ ดวงเดือน พันธุมนาวิ (2520 : 16) ที่ได้ทำการวิจัยภาคสนามพบว่า เด็กวัยรุ่นชาวไทยที่ได้รับการรักจากผู้เลี้ยงดูมาก มีลักษณะความรับผิดชอบ มีวินัยทางสังคม และความเอื้อเฟื้อสูงกว่าเยาวชนที่ได้รับการรักน้อยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

จากผลการวิจัยดังกล่าวแล้ว แสดงให้เห็นว่าความรักของบิดามารดาและผู้ใหญ่ในครอบครัว มีอิทธิพลต่อจริยธรรมของเด็ก คือเด็กจะเลียนแบบผู้ที่ให้ความรัก ความอบอุ่นแก่ตน ซึ่งถ้าต้นแบบมีจริยธรรมอันดีงาม เด็กก็จะมิจริยธรรมอันดีงามตามไปด้วย

4. ความใกล้ชิดทางศาสนา

เนื่องจากพุทธศาสนามีเนื้อหาสลับซับซ้อนมาก ทั้งทางด้านความเข้าใจเกี่ยวกับจักรวาลโลก สิ่งมีชีวิต และตัวมนุษย์เอง ทั้งในอดีต ในปัจจุบัน และในอนาคตทั้งด้านเกี่ยวกับกาย วาจา และจิตใจของมนุษย์ การกำหนดลักษณะความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธศาสนา จึงต้องกระทำอย่างระมัดระวัง โดยมีการศึกษาเอกสารทางพุทธศาสนาจากหลายแหล่งมาประกอบกัน ในการประมวลเอกสารทางพระพุทธศาสนา ทำให้เห็นความจำเป็นที่จะต้องวัดลักษณะทางพุทธศาสนาของบุคคลในหลายด้านไปพร้อมกัน โดยพบว่าการเป็นพุทธศาสนิกชนในระดับเยาวชน และผู้ครองเรือนนั้น จะต้องมึลักษณะสำคัญของพุทธมามกะทั้งทางด้านความเชื่อ และการปฏิบัติทางศาสนาไปพร้อมกัน โดยมีรายละเอียดทั้งในด้านความเชื่อในพระรัตนตรัยใน 3 ด้านดังนี้คือ

ก) ความเชื่อว่าพระพุทธเจ้ามีจริง ท่านทรงเป็นผู้รู้และผู้ปฏิบัติชอบ ข) พระธรรม คือความจริงที่พระองค์ค้นพบและทรงนำมาสั่งสอนผู้อื่น เราควรเรียนรู้และปฏิบัติตาม ค) พระสงฆ์ คือผู้ศึกษา

และปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า และเป็นผู้ที่นำคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้ามาเผยแผ่แก่ประชาชนตลอดจนถึงปัจจุบัน ส่วนศีล 5 ข้อ จะอยู่ในตัวแปรการปฏิบัติทางพุทธศาสนา ซึ่งจะได้กล่าวต่อไป

ความเชื่อทางพุทธศาสนา หมายถึงความเชื่อในไตรสรณคมนั้นเป็นลักษณะขั้นต้นของพุทธมามกะชั้นกลางคือ ความเชื่อเรื่องผลแห่งการกระทำ คือการกระทำดีควรเชื่อว่าย่อมได้ดี ส่วนการทำชั่วย่อมได้ชั่ว อยู่แต่ว่าผลดีผลเสียเหล่านี้จะปรากฏเร็วหรือช้าหลังการกระทำนั้นเท่านั้น และยังเชื่อต่อไปว่า ผลของการกระทำที่บุคคลกำลังได้รับอยู่ในขณะหนึ่งๆ นั้น ย่อมมีทั้งผลของกรรมเก่าในอดีตอันนานไกล และผลของกรรมหรือการกระทำในปัจจุบัน หรือในอดีตที่เพิ่งผ่านไปใหม่ๆ ย่อมผลประกอบกันในปัจจุบันของบุคคล ความเชื่อส่วนนี้เน้นที่ควรเพียรพยายามของบุคคลในการละเว้นความชั่ว ทำแต่ความดีในชีวิตปัจจุบัน เพื่อประกันว่าได้รับผลดีในอนาคตต่อไป (พระราชวรมูณี (ประยูร ปรยุตโต) 2529 : 205 – 207)

สืบเนื่องมาจากความเชื่อในสาเหตุและผล ที่เกี่ยวกับการทำความดีและความชั่วว่าจะส่งผลต่อบุคคลในการต่อมา ซึ่งอาจจะเป็นผลที่เกิดในชาติปัจจุบัน คือ ชาติเดียวกับที่บุคคลนั้นได้กระทำความกรรมไว้ หรืออาจจะเกิดผลในชาติหลังๆ ก็ได้ ซึ่งขึ้นอยู่กับปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกรรมนั้นหลายประการ (พระราชวิสุทธิโสภณ (วิลาส ญาณวโร) 2520) ซึ่งเป็นเหตุผลสมควรที่พุทธมามกะจะต้องมีความเชื่อเรื่องอนาคตของมนุษย์ ว่าเราแต่ละคนมีประวัติการเกิดในชาติต่างๆ มากมาย ย้อนไปในอดีตอันนานไกล และเกิดในภพภูมิต่างๆ ด้วย นอกจากนี้คนส่วนใหญ่ในโลกจะต้องเกิดอีกหลายชาติในอนาคตเรื่องของการรับผลดีผลเสียของการกระทำของตนนั้น ทำให้ต้องมีความเชื่อเรื่องนรก และสวรรค์ว่ามีจริง (พระราชวรมูณี (ประยูร ปรยุตโต) 2529 : 198) ซึ่งหลายศาสนากับยอมรับความสอดคล้องกันในเรื่องนี้ แต่ทางพุทธศาสนาได้กล่าวไว้อย่างชัดเจนว่า ผู้ที่ตกนรกคือผู้ที่ผิดศีล 5 ข้อนี้เป็นผู้ขึ้นสวรรค์ (สุชีพ ปุญญานุภาพ 2524 : 65 – 65) และพุทธศาสนายังได้จำแนกภูมิสองนี้ไว้อย่างละเอียดมากกว่าศาสนาอื่นๆ (พระราชวิสุทธิโสภณ (วิลาส ญาณวโร) 2524) ส่วนความเชื่อขั้นสูงสุดในพุทธศาสนา ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของพุทธศาสนา เพราะในศาสนาอื่นๆ ไม่มี ความเชื่อนี้ คือความเชื่อในเรื่องนิพพาน ซึ่งความหมายตามตัวอักษรแปลว่า “ออกไปแล้วจากค้นหาที่เป็นเครื่องร้อยติดไว้กับภพ ไม่มีกิเลส (รัก โลภ หลง) และดับทุกข์ทั้งปวง ซึ่งสมควรเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดของชีวิตมนุษย์และควรเชื่อว่าบุคคลเมื่อปฏิบัติกาย วาจา ใจ แล้วอาจบรรลุได้ในชาตินี้ โดยทุกคนจะเข้าถึงนิพพานได้โดยไม่จำกัดเพศ ชาติตระกูล หรือฐานะ (พระราชวรมูณี (ประยูร ปรยุตโต) 2529) ความเชื่อทางพระพุทธศาสนา สำหรับพุทธมามกะที่ดีจึงมี 3 ชั้น ต่อเนื่องกัน คือ ก) ไตรสรณคม ข) กฎแห่งกรรม เอนกชาติ นรก สวรรค์ และ ค) นิพพาน มีข้อที่น่าสังเกตว่าความเชื่อทางพุทธ 3 ชั้นนี้ ตามเนื้อหา มีลักษณะเหมือน

Guttman Scale คือผู้ที่เชื่อขั้นสูงสุด คือนิพพาน ต้องเชื่อขั้นกลางและต่ำด้วย ส่วนผู้เชื่อขั้นกลาง คือกฎแห่งกรรม นรก สวรรค์ อาจไม่เชื่อเรื่องนิพพานก็ได้ แต่ผู้เชื่อเรื่องการเวียนว่ายตายเกิดมีจริงมักจะเชื่อในไตรสรณคมณ์ด้วย และอาจมีผู้ที่เชื่อแต่เรื่องไตรสรณคมน้อย่างเดียวกันอยู่เป็นจำนวนมาก ส่วนผู้ที่ไม่เชื่อเลยทั้ง 3 ข้อก็มีอีกด้วย ดังนั้น เครื่องมือวัดความเชื่อทางพุทธมีทั้ง 3 ชั้น คาดว่า จะเป็นแบบวัดที่จำแนกชาวพุทธได้ดีกว่าเครื่องมือวัดที่มีอยู่เดิม การวัดความเชื่อทางพุทธศาสนา ที่มีขอบเขตกว้างปานกลางจะช่วยให้พบความสัมพันธ์กับลักษณะอื่นๆ ของผู้ตอบได้ชัดเจนด้วย ดังที่เราสํได้วัดความเชื่อทางศาสนาคริสต์ศาสนาในเรื่องที่แคบเกินไป จนไม่พบผลว่าสัมพันธ์กับลักษณะอื่นๆ ของผู้ตอบ และได้แนะนำว่าให้วัดตัวแปรความเชื่อโดยมีเนื้อหาที่กว้างขวางครอบคลุมให้มากขึ้น (Krause 1993)

การปฏิบัติทางพุทธศาสนา เป็นด้านที่มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าความเชื่อทางพุทธศาสนา การปฏิบัติทางศาสนาของชาวพุทธ ก็มีลักษณะที่คล้ายคลึงกันกับการปฏิบัติของคนในศาสนาอื่น แต่อาจมีรายละเอียด และจังหวะขั้นตอนต่างกัน

พุทธมามกะควรมีการปฏิบัติทางศาสนาที่สำคัญ และเป็นเบื้องต้น 3 ประการ คือ ทาน ศีล และภาวนาสมาธิ เพื่อจะได้เกิดสุขสงบสมบูรณ์ในชีวิตนี้ และจะเป็นคุณสมบัติที่จะติดไปยังชีวิตในเบื้องหน้า ท่านเจ้าคุณพระปัญญาพิศาลเถระ (จิตตกรุโฆ 2530) ได้เน้นว่ามนุษย์ที่ไม่ประมาทควรเร่งสำรวจตนเอง ว่าได้ปฏิบัติในด้านเหล่านี้ไปแล้วหรือยัง และปฏิบัติมากน้อยเพียงใด ในทุกกรณีของทุกคนควรเร่งปฏิบัติให้มากยิ่งขึ้น

ท่าน ในพุทธศาสนา หมายถึงการให้ การสละ การเผื่อแผ่แบ่งปัน เป็นการให้เพื่ออนุเคราะห์ ท่านมีหลายประเภท ตั้งแต่การให้ทานที่เป็นวัตถุสิ่งของเงินทอง การกระทำทางกายที่เป็น การช่วยเหลือ การให้ทางทางวาจาด้วยการพูดแนะนำสั่งสอน ให้ธรรมเป็นทาน และการให้ทานทางใจคือ การไม่คิดใจเอาผิดกล่าวโทษแก่ผู้ที่ทำร้ายตนหรือล่วงละเมิดตน ซึ่งเรียกว่าภัยทาน ศีล หรือ การงดเว้นที่จะกระทำการอันจะเป็นการเบียดเบียนผู้อื่นและเบียดเบียนตนเอง ในขั้นของผู้ครองเรือน ศีลมี 5 ข้อ คือ 1) การไม่ประทุษร้ายต่อชีวิตร่างกายของสิ่งมีชีวิตทุกประเภท 2) การไม่ลักขโมยหรือละเมิดกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของผู้อื่น 3) การไม่ละเมิดต่อของรักของหวงของผู้อื่นโดยเฉพาะทางด้านเพศสัมพันธ์ เป็นสำคัญ 4) การไม่กล่าวเท็จ ไม่ประทุษร้ายผู้อื่นด้วยวาจา เพื่อประโยชน์ของตนเอง และ 5) การละเว้นจากการดื่มสุรายาเสพติด ที่จะทำให้ขาดสติสัมปชัญญะ ประพฤติชั่วไปได้โดยง่าย นักวิจัยไทยได้เห็นความสำคัญเรื่องศีลห้า และได้สร้างแบบวัดที่มีลักษณะต่างๆ เพื่อวัดทางด้านนี้โดยเฉพาะ เช่น วัดทัศนคติต่อการถือศีล 5 (ภัทรา นิคมานนท์ 2517) เป็นต้น

ภาวนา คือการฝึกปรีชิตและปัญญาให้นักแน่นเข้มแข็ง เจริญด้วยคุณธรรมต่างๆ การภาวนา สวดมนต์หรือสัจรวมจิต คือ การทำสมาธินั่นเอง ซึ่งจะเป็นทางให้เกิดปัญญา รู้เท่าทันโลก และชีวิต สามารถควบคุมขัดเกลากิเลสของตนเองเป็นอย่างดี (พระราชวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตโต 2529 :596 – 599) ส่วนสมาธินั้น ความหมายที่ชัดเจนยิ่งขึ้น คือการบังคับจิตของตนให้อยู่ในสภาพมั่นคง สงบบริสุทธิ์ เพื่อที่จะใช้ประโยชน์ได้มากที่สุด เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ และเห็นแจ้งในสิ่งทั้งหลายตามที่เป็นจริงโดยสมบูรณ์ (พระพุทธทาสภิกขุ 2499) การทำสมาธิของบุคคลนั้น อาจทำได้ทั้งในขณะที่ทำกิจวัตรประจำวัน และในช่วงพิเศษ ได้มีผู้สร้างและแบบวัดความสามารถในการทำสมาธิในขณะที่ฝึกกรรมฐานแก่ประชาชน โดยมีการวัดทางด้านนี้อย่างละเอียดลึกซึ้ง ตามลำดับญาณ ตั้งแต่ไม่ได้เลยถึงญาณสี่ เช่น แบบวัดของนายแพทย์จีน โอสโด หัสบำเรอ และแบบวัดของสายธรรมกายที่จังหวัดราชบุรี ส่วนแบบวัดใช้วิธีสอบระดับจิตในการทำสมาธิ โดยการถามตอบหลังทำสมาธิแล้ว

ทาน ศีล ภาวนา นี่เป็นเนื้อหาที่จะใช้วัดการปฏิบัติทางศาสนาแบบบูรณาการ เพื่อใช้วัดประชาชนชาวพุทธในการวิจัยนี้เชิงปริมาณ ว่าได้ปฏิบัติแต่ละด้านมากน้อยเพียงไร ซึ่งจะแสดงถึงการเป็นพุทธมามกะในปริมาณต่างๆ

วิถีชีวิตแบบพุทธ ในส่วนการวิจัยชาวพุทธนี้ ได้มีการวัดลักษณะทางพุทธศาสนาด้านที่ 3 คือ วิถีชีวิตแบบพุทธในผู้ใหญ่ ผู้ซึ่งมีอิสระที่จะเลือกดำเนินชีวิตในทิศทางที่ตนต้องการ ซึ่งอาจจะสอดคล้องหรือขัดแย้งความเชื่อและหลักปฏิบัติทางพระพุทธศาสนา ทางด้านทาน ศีล และภาวนา ในปริมาณต่างๆ กัน การเป็นชาวพุทธของคนไทยนั้น อาจเป็นไปได้ตั้งแต่ในทะเบียนบ้านไปจนกระทั่งการเป็นผู้ที่ใช้ชีวิตอย่างพุทธมามกะในปริมาณต่างๆ ในการวิจัยนี้จะได้ศึกษาผู้ใหญ่ไทยที่มีความเคร่งในพระพุทธศาสนาในปริมาณน้อยไปจนถึงมาก โดยที่ตัวแปรวิถีชีวิตแบบพุทธนี้จะเป็นตัวบ่งชี้ที่สำคัญ นอกเหนือจากความเชื่อ และการยึดหลักปฏิบัติทางพุทธ เนื้อหาในแบบวัดวิถีชีวิตแบบพุทธ จึงประกอบด้วยทางเลือกอาชีพที่ไม่ต้องทำผิดพลาด การเลือกสถานที่และวิธีการเที่ยวเตร่ พักผ่อนหย่อนใจที่ใกล้ชิดทางศาสนา นิสัยการให้ทานและการสร้างกุศล ตลอดจนการใช้เวลาว่างระลึกถึงพระรัตนตรัย ศึกษาธรรมะและพูดคุยเรื่องธรรมะทางศาสนากับคนรอบตัว โดยจะให้ผู้ตอบรายงานว่า พฤติกรรมเหล่านี้เป็นลักษณะของตนจริงหรือไม่เพียงใด แบบวัดนี้เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของบุคคลในหลายด้าน และเกี่ยวข้องกับหลักปฏิบัติและความเชื่อทางพุทธศาสนาในหลายแง่มุมพร้อมกันในลักษณะที่เป็นบูรณาการ การใช้แบบวัดวิถีชีวิตแบบพุทธนี้จะสะท้อนให้เห็นว่า ผู้ตอบแต่ละคนมีศูนย์รวมของการดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับหลักทางพระพุทธศาสนาในปริมาณใดบ้างตัวแปรวิถีชีวิตแบบพุทธนี้ มีความคล้ายคลึงกับตัวแปรการใช้ชีวิตตามแนวศาสนา (Intrinsic Religiousness) ที่กล่าวมาแล้ว และพบในการวิจัยในช่วงหลังๆ

ว่าเป็นตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรเชิงเหตุ และตัวแปรเชิงผลของการนับถือศาสนา มาก ดังจะ
กล่าวในตอนต่อไป การใช้ตัวแปรวิถีชีวิตแบบพุทธนี้ จะสามารถใช้เป็นเครื่องบ่งชี้ทางพุทธศาสนา
และสามารถชี้แนวทางการพัฒนา และปรับปรุงเปลี่ยนแปลงบุคคลให้เป็นพุทธมามกะให้มากขึ้น
ได้ด้วย ดังที่ทางจิตวิทยาการให้คำปรึกษา ได้ใช้ลักษณะวิถีชีวิตของบุคคล ในการวิเคราะห์และ
บำบัดทางจิตและพฤติกรรมอยู่ตลอดมา (Eckstein 1994) แบบวัดลักษณะทางพุทธทั้ง 3 ด้านนี้
ได้สร้างอย่างมีคุณภาพสูง ทั้งคุณภาพรายข้อและคุณภาพของแต่ละชุดทั้งทางด้านความเที่ยงตรง
(Validity) และความคงที่ (Reliability) (ดวงเดือน พันธมนาวิน และคณะ 2540 :18 – 29)

ความใกล้ชิดทางศาสนากับเหตุผลเชิงจริยธรรม

เหตุผลเชิงจริยธรรม (Moral Reasoning) หมายถึง ความมุ่งหวัง หรือเจตนาของ
บุคคลที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ หรือหลีกเลี่ยงโทษ ที่อาจเกิดต่อตนเอง ผู้อื่นหรือส่วนรวม โดย
การที่ตนจะกระทำหรือไม่กระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง ในสถานการณ์ที่ตนมองเห็นว่า การกระทำดังกล่าว
จะก่อให้เกิดประโยชน์กับคนบางฝ่ายหรือตนเอง และในขณะเดียวกันก็จะเกิดโทษหรือผลเสียกับ
ฝ่ายอื่นๆ ได้ เหตุผลในการเลือกตัดสินใจกระทำของบุคคลนั้นอาจจำแนกได้เป็น 6 ประเภท
เรียงอันดับจากขั้นต่ำสุด ไปสู่ขั้นสูงสุด ตามวุฒิภาวะทางจิตใจของบุคคล ขั้นต่ำสุดคือ การมี
เจตนาที่จะหลบหลีกการโดนลงโทษทางกาย ขั้นที่สอง คือ เจตนาที่จะได้รับรางวัลที่เป็นวัตถุสิ่งของ
เงินทอง ขั้นสามคือ เจตนาที่จะทำตามที่ผู้อื่นเห็นชอบเพื่อให้เขารัก และยอมรับตน ขั้นที่สี่คือ
เจตนาที่จะทำตามปทัสถานของสังคม เคารพกฎหมาย และหลักศาสนา ขั้นที่ห้าคือ การเคารพตน
เอง สามารถควบคุมตนเองได้ รู้จักละอายใจตนเองเมื่อทำผิดหรือทางพุทธศาสนาเรียกว่าhiri
และขั้นที่หกคือ เจตนาที่จะยึดอุดมคติที่เป็นหลักสากล เช่น ความยุติธรรม เสมอภาค การเห็นแก่
ส่วนรวม การมีมนุษยธรรม หรือการเกลียดกลัวความชั่วในแนวของโอดด์ปีปะ ตามหลักพุทธศาสนา
บุคคลตั้งแต่เด็กจนเป็นผู้ใหญ่จะพัฒนาเหตุผลเชิงจริยธรรมขึ้นตามขั้น จากขั้นต่ำสุด สู่ขั้นที่สูงขึ้น
ไปหนึ่งขั้นตามลำดับ แต่เมื่อเป็นผู้ใหญ่พัฒนาการของความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของ
บุคคลแต่ละคน แต่ละประเภทอาจไปหยุดอยู่ในขั้นที่แตกต่างกันได้ (Kohlberg 1969, 1979) ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ
เหตุหลายประการ

ในขั้นแรกโคลเบอร์ก กล่าวว่า พัฒนาการของเหตุผลเชิงจริยธรรมในเด็กจนถึงผู้ใหญ่
นั้น ไม่ได้เกิดจากการสอนศาสนา หรือการปลูกฝังความเชื่อความศรัทธาในศาสนา เพราะ
โคลเบอร์กได้พบว่าคนที่นับถือศาสนาต่างกัน อาจมีเหตุผลเชิงจริยธรรมในระดับเดียวกัน หรือคนที่นับถือ
ศาสนาเดียวกันอาจมีพัฒนาการทางด้านนี้แตกต่างกันก็ได้ (Kohlberg 1967 : 180) แต่จากการศึกษา
ความสัมพันธ์ระหว่างการนับถือศาสนา ความเชื่อทางศาสนา และการปฏิบัติทางศาสนากับระดับ

การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของคนในศาสนาต่างๆ นั้น ได้พบความสัมพันธ์อย่างชัดเจน จึงจัดกับความคิดและข้อมูลในขั้นต้นของโคลเบอร์กและคณะ

มีผลการวิจัยที่แสดงว่า ระดับความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของบุคคล เป็นเครื่องกำหนดลักษณะความเชื่อ และลักษณะการนับถือศาสนาของบุคคล เมื่อบุคคลมีพัฒนาการของเหตุผลจริยธรรมสูงขึ้น ลักษณะความเชื่อและลักษณะการนับถือศาสนาของบุคคล ก็จะเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย แสปปี้และโจน (Sapp and Jones 1986) ได้แบ่งนักศึกษา 100 คน ตามลักษณะการนับถือศาสนาของเขา 3 ประเภท คือ พวกนับถือศาสนาเพื่อเป็นเครื่องมือหาประโยชน์ (Means) หรือเป็นเป้าหมาย (End) หรือการนับถือแบบแสวงหาความจริง (Quest) ผลปรากฏว่า ผู้ที่นับถือศาสนาเพื่อแสวงหาความจริงมากที่สุด จะมีเหตุผลเชิงจริยธรรมในขั้นที่ 5 และที่ 6 มากตามไปด้วย (ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ คือ .49 และมีนัยสำคัญทางสถิติในระดับ .001) ต่อมาได้แบ่งคนตามลักษณะผสมของสองมิติแรก คือ การนับถือศาสนาเป็นเครื่องมือ หรือเป็นเป้าหมาย พวกนักศึกษาที่ได้คะแนนต่ำในทั้งสองด้านนี้ เรียกว่า พวกปฏิเสธศาสนา (Antireligious) ส่วนพวกที่ได้คะแนนสูงในทั้งสองด้านเรียกว่าพวกยอมรับศาสนา (Proreligious) จากการเปรียบเทียบเหตุผลเชิงจริยธรรมของคนเหล่านี้ พบอย่างชัดเจนว่า พวกปฏิเสธศาสนามีเหตุผลเชิงจริยธรรมสูงกว่าพวกยอมรับศาสนา

การที่ผู้เคร่งศาสนาแบบดั้งเดิม หรือพวกนับถือศาสนาเพื่อประโยชน์หลายด้าน กลับมีเหตุผลเชิงจริยธรรมต่ำนั้น มีผู้อธิบายไว้ว่าอาจจะเพราะคำสั่งสอนในศาสนาของเขาเหล่านั้น ตรงกับขั้นที่ 4 ตามทฤษฎีของโคลเบอร์กเท่านั้น ผู้ถูกศึกษาจึงไม่เลือกใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในขั้นที่ 5 และ 6 ซึ่งผู้ตอบเข้าใจว่าไม่สอดคล้องกับหลักศาสนาของตน (Richards and Davison 1992) นอกจากนั้นยังมีผู้พบว่าจุดมุ่งหมายของการปลูกฝังในครอบครัว และทางศาสนา คือต้องการให้เยาวชนมี “ความเจริญทางจริยธรรม” (Moral maturity) ซึ่งเมื่อผู้วิจัยวิเคราะห์เนื้อหาที่แสดงความเจริญเต็มที่ทางจริยธรรม ในการปลูกฝังอบรมทางศาสนาแก่เยาวชนอเมริกันแล้ว ก็อยู่ไม่เกินขั้นที่ 4 ตามทฤษฎีของโคลเบอร์กนั่นเอง ส่วนขั้นที่ 5 และ 6 กลับไม่เป็นที่ต้องการ (Philibert 1982) โคลเบอร์ก (Kohlberg 1976) ได้กล่าวว่ามีหลักฐานที่แสดงว่า พัฒนาการของเหตุผลเชิงจริยธรรมนั้น ขึ้นอยู่กับพัฒนาการของความสามารถทางการรู้จักคิด (Cognitive Ability) ตามทฤษฎีของเพียเจต์ (Piaget) ประกอบกับการได้รับประสบการณ์ทางสังคมที่เหมาะสม ความเชื่อตามคัมภีร์ของคริสต์ศาสนา ซึ่งวัดได้ตั้งแต่ระดับรูปธรรมไปจนถึงระดับนามธรรมขั้นสูงนั้น มีความสัมพันธ์กับความสามารถของการคิดของบุคคล โดยผู้วิจัยได้ศึกษาวัยรุ่นในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย และนักศึกษาในมหาวิทยาลัย จำนวนรวมกัน 70 คน ได้พบค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทั้งสองนี้ คือ .39 ซึ่งมีนัยสำคัญทางสถิติในระดับ .01 และเมื่อควบคุมความแปรปรวนตาม

อายุเอาไว้ ได้ค่าต่ำกว่าเดิมเล็กน้อยเป็น .32 ซึ่งแสดงว่า ความสามารถในการรู้จักคิดของบุคคล สัมพันธ์กับความเข้าใจและความเชื่อในชั้นนามธรรมทางศาสนาอย่างยอมรับได้ (Zachry 1990) จาก ผลการวิจัยนี้ร่วมกับหลักฐานของโคลเบอร์กที่ได้กล่าวมาข้างบนนี้ ทำให้สรุปได้ว่า ทั้งเหตุผล เชิงจริยธรรมและลักษณะการนับถือศาสนาของบุคคล ต่างก็อาจจะเป็นผล หรือได้รับอิทธิพลจาก ความสามารถทางการรู้การคิดในชั้นรูปธรรม หรือชั้นนามธรรมของบุคคลนั่นเอง (ดวงเดือน พันธุมนาวิน และคณะ 2540 : 80 – 84)

จึงสรุปได้ว่า เหตุผลเชิงจริยธรรมมีความสัมพันธ์กับการนับถือศาสนาของบุคคล โดยเหตุผลเชิงจริยธรรมอาจจะเป็นได้ทั้งสาเหตุ และผลของการนับถือศาสนา และในขณะเดียวกัน ทั้งเหตุผลเชิงจริยธรรมและการนับถือศาสนา หรือความเชื่อความเข้าใจทางศาสนาอาจมีสาเหตุร่วม กันคือ ระดับพัฒนาการทางการรู้จักคิดของบุคคล และประสบการณ์ทางศาสนาที่เขาได้รับนั่นเอง ส่วนความเชื่อทางพุทธศาสนานั้น คือ ความเชื่อในไตรสรณคมน์ ความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม สวรรค์ นรก และนิพพานนั้น มีลักษณะเป็นนามธรรมมากขึ้นตามลำดับ จึงคาดว่าผู้ที่มีความเชื่อทาง ศาสนามาก เป็นผู้ที่มีเหตุผลเชิงจริยธรรมสูงด้วย

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

5. การจัดการศึกษาทางไกล

ความหมายของการศึกษาทางไกล

การศึกษาทางไกล (Distance Education) มีนักการศึกษาที่เกี่ยวข้องได้ให้ความหมาย ไว้มากมายดังนี้

วิจิตร ศรีสอ้าน (2529 : 4) กล่าวว่า “...การศึกษาทางไกล ถือว่าเป็นการศึกษาขยาย วงกว้าง โดยมุ่งขยายโอกาสให้แก่ผู้เรียนอย่างกว้างขวางทั่วถึงและเป็นธรรม ลดภาวะความจำกัดทั้ง ด้านกระบวนการ โครงสร้างและสิ่งแวดล้อมด้านการเรียน”

วิรัช กุมุทมาศ (2532 : 10) อธิตอธิบายกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ได้กล่าวถึงหลักการ ของการศึกษาทางไกลว่า เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนจำนวนมากได้ศึกษาด้วยตนเอง

เชียรศรี วิวิธสิริ (2535 : 27) ได้ให้ความหมายของการศึกษาทางไกลไว้ว่าเป็นการ เรียนการสอนที่ผู้เรียนเรียนด้วยตนเองอย่างอิสระ โดยไม่ต้องติดต่อสื่อสารหรือนั่งเผชิญหน้ากับผู้ สอนโดยตรง ห่างไกลกันในเรื่องของเวลา คือ เวลาสอนและเวลาเรียนไม่ตรงกัน ยึดหลักการ ผสมผสานระหว่างสังคมการเรียนรู้และเทคโนโลยีเข้าด้วยกัน โดยอาศัยสื่อประสมที่ผู้เรียนใช้เรียน ด้วยตนเองในเวลาและสถานที่ที่สะดวก

จากความหมายของการศึกษาทางไกล ตามทัศนะของนักการศึกษากล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า การจัดการศึกษาทางไกล หมายถึง การจัดการศึกษาให้กับผู้เรียน โดยที่ผู้เรียน ไม่ต้องเข้าชั้นเรียนประจำ ถึงแม้ผู้เรียนจะอยู่ห่างไกลกัน ก็สามารถจัดกิจกรรมโดยอาศัยสื่อ จึงกล่าวได้ว่า การศึกษาทางไกล เป็นระบบการจัดการศึกษาที่ผู้เรียน ผู้สอน ไม่ต้องมาเข้าชั้นเรียนเป็นประจำ ถึงแม้ว่าผู้เรียนผู้สอนอยู่ห่างไกลกัน แต่ก็สามารถจะทำกิจกรรมการเรียน การสอนได้ โดยอาศัยสื่อต่างๆ เช่น เอกสารเสริมความรู้ ศูนย์การเรียน เทปคาสเซ็ทหรือแหล่งวิทยากรอื่นๆ นอกจากนี้ยังสามารถอาศัยสื่อทางไกลจากรายการวิทยุ รายการโทรทัศน์ ไปรษณีย์และเป็นการศึกษาระบบเปิดเพื่อช่วยให้ประชาชนทั่วไป ได้มีโอกาสเข้าศึกษาเล่าเรียน ตามความต้องการของแต่ละบุคคล

หลักการจัดการศึกษาทางไกล

การจัดการศึกษาทางไกลมีหลักในการจัดดังนี้ (ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา 2533 ก : 6)

1. เป็นการเรียนโดยใช้สื่อประสม ได้แก่ สื่อสิ่งพิมพ์ รายการวิทยุ และการจัดกลุ่มผู้เรียน

2. เป็นการเรียนระบบเปิด คือ ผู้เรียนสามารถลงทะเบียนได้อย่างทั่วถึง เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนทุกสถานที่ ทุกเวลา ตามความสามารถ ความสะดวกของผู้เรียน และส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างไม่มีข้อจำกัด

3. เป็นการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการพึ่งตนเอง คือให้ผู้เรียนวางแผนการเรียนด้วยตนเองโดยใช้สื่อประสม

โฮล์มเบิร์ก (Holmberg 1981, อ้างถึงใน กรมการศึกษานอกโรงเรียน 2533 ก : 11) ได้ให้หลักการจัดการศึกษาทางไกลไว้ดังนี้

1. เน้นการศึกษาเป็นรายบุคคล แต่อาจจะมีการเรียนเป็นกลุ่มในลักษณะเผชิญหน้ากัน (Face to Face) ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนบ้างเป็นบางครั้ง

2. มีการวางแผนและจัดกระบวนการเรียนการสอนไว้เป็นอย่างดี โดยมีการสร้างและจัดเตรียมสื่อการเรียนการสอนและระบบการสอนไว้ล่วงหน้า

3. ใช้สื่อมวลชนต่างๆ เพื่อการถ่ายทอดความรู้จากผู้สอนไปสู่ผู้เรียน ทำให้การเรียนการสอนสามารถเข้าถึงกลุ่มผู้เรียนได้อย่างกว้างขวาง

4. ใช้สื่อการเรียนการสอนทางไกล ผู้เรียนต้องศึกษาด้วยตนเอง โดยอาศัยสื่อหลักที่สำคัญ 3 สื่อ (หน่วยงานการศึกษานอกโรงเรียน 2533 : 11)

4.1 สื่อสิ่งพิมพ์ ได้แก่ คู่มือเรียน เอกสารทางวิชาการที่ส่งเสริมการอ่าน

4.2 สื่อวิทยุ เป็นสื่อที่ส่งข่าวได้รวดเร็ว ครอบคลุมพื้นที่ เนื้อหาที่นำมาเสนอเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับสภาพที่เกิดขึ้นในสังคม ซึ่งสอดแทรกความรู้ทางวิชาการ และให้ข้อคิดเห็นแก่ผู้เรียน เป็นประเด็นคำถาม เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนอยากศึกษาค้นคว้าต่อไป

4.3 สื่อบุคคล ได้แก่ การพบกลุ่ม ผู้เรียนการศึกษาผู้ใหญ่ต้องมาร่วมทำกิจกรรมกลุ่มเพื่อแก้ปัญหาเกี่ยวกับการเรียนที่ได้ศึกษาจากคู่มือเรียน จากการฟังรายการวิทยุ ในการแก้ปัญหาจะใช้กระบวนการกลุ่ม โดยเน้นการคิดและแก้ปัญหาาร่วมกัน ทั้งนี้จะมี “ครูประจำกลุ่ม” เป็นผู้ประสานงานในการจัดกระบวนการกลุ่มและการแก้ปัญหา ในการพบกลุ่มจะมีลักษณะการพบกลุ่ม 2 ประเภท คือ (ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา 2533 ข : 37) การพบกลุ่มย่อยและการพบกลุ่มใหญ่ ในการพบกลุ่มย่อยจะมี 3 ลักษณะ คือ ลักษณะที่ 1 พบกลุ่มสัปดาห์ละ 1 ครั้งๆ ละไม่น้อยกว่า 3 ชั่วโมง ลักษณะที่ 2 พบกลุ่มรายปักษ์ๆ ละไม่น้อยกว่า 6 ชั่วโมง ลักษณะที่ 3 พบกลุ่มเดือนละครั้งๆ ละ 2 วันๆ ละไม่น้อยกว่า 6 โมง

ในการพบกลุ่มใหญ่ จะจัดขึ้นเพื่อให้นักศึกษามาฟังบรรยายพิเศษจากวิทยากร เพื่อเสริมความรู้เป็นหมวดวิชา ในการพบกลุ่มใหญ่จะต้องมีนักศึกษาไม่น้อยกว่า 50 คน โดยจัดให้พบกลุ่มเสริมความรู้เดือนละ 1 ครั้งๆ ละไม่เกิน 3 ชั่วโมง ต่อหมวดวิชา นักศึกษาจะเข้าร่วมกลุ่มหรือไม่เข้าร่วมกลุ่มก็ได้ตามอัธยาศัย

จะเห็นได้ว่า ในการจัดการเรียนการสอนทางไกลนั้นต้องมีการทำทเรียนและเอกสารให้นักศึกษาโดยส่งทางไปรษณีย์ มีการออกอากาศเรียนทางวิทยุ มีการพบกลุ่มและทำกิจกรรม มีการบรรยายสรุป มีการบริหารด้านวิชาการ จึงเป็นการใช้สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อวิทยุ และสื่อบุคคลเพื่อร่วมกันในการจัดการศึกษาทางไกล

การจัดกิจกรรมในหมวดกิจกรรมของนักศึกษาทางไกล นักศึกษาทางไกลระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ต้องทำกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ต่อชุมชนและสังคม จำนวน 48 หน่วยกิจกรรม เฉลี่ยต้องทำอย่างน้อยภาคเรียนละ 1 กิจกรรม เป็นกิจกรรมใหญ่ ปานกลาง หรือเล็กก็ได้ โดยนักศึกษาร่วมกันทำโครงการ เสนอผ่านครูประจำกลุ่มไปยังคณะกรรมการเพื่อพิจารณาโครงการ และกำหนดหน่วยกิจกรรม แล้วเสนอหัวหน้าสถานศึกษาอนุมัติตามลำดับ เมื่อได้รับอนุมัติแล้วให้นักศึกษาดำเนินการตามโครงการที่เสนอให้

การให้นักศึกษาทางไกลปฏิบัติกิจกรรมในหมวดกิจกรรมนี้ เป็นการมุ่งเน้นการทำงานกลุ่มภาคปฏิบัติที่มุ่งการเสียสละเพื่อส่วนรวมและชุมชนอย่างแท้จริง ทำให้นักศึกษารักการทำงานร่วมกัน มีความรับผิดชอบและมีความผูกพันกับชุมชนที่ตนอาศัย รู้จักการคิด การทำและการแก้ปัญหา ซึ่งก่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิต (กรมการศึกษานอกโรงเรียน 2532 : 29)

จากความหลากหลายด้วยวิธีการเรียนรู้ ที่มุ่งให้นักศึกษาได้เรียนรู้ด้วย จากสื่อ และ แหล่งความรู้ต่างๆ ตามปกติแล้วนักศึกษาผู้ใหญ่ วิธีการเรียนทางไกล มีโอกาสพบปะกับผู้สอนโดยตรงน้อยมาก ด้วยความจำกัดเรื่องเวลา บุคลากร โอกาสที่ครู อาจารย์ จะได้อบรมสั่งสอน คุณธรรม จริยธรรม นั้นมีน้อย และประกอบกับความหลากหลายของวัยผู้เรียน ที่มีความแตกต่างเรื่องอายุ การงาน และครอบครัว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาถึงสภาพการได้รับการอบรมเลี้ยงดูของบิดา มารดา สัมพันธภาพในครอบครัว และความใกล้ชิดทางศาสนา กับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของ นักศึกษา ว่าเป็นประการใด เพื่อเป็นข้อมูลในการพัฒนาด้านจริยธรรมแก่นักศึกษาผู้ใหญ่ต่อไป

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยเกี่ยวกับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม

บัญชากร แก้วส่อง (2522 : 61 - 65) ได้ศึกษาการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักศึกษา ในระดับอายุ 13 - 18 ปี ที่กำลังเรียนอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานครและในจังหวัด ศรีสะเกษ จำนวน 300 คน พบว่า เด็กวัยรุ่นมีระดับพัฒนาการสูงขึ้นตามอายุ และในปีเดียวกันนี้ เดช วิโย (2522 : 47 - 56) ได้ศึกษาการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของเด็กชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 เขตการศึกษา 9 จำนวน 180 คน พบว่า การให้เหตุผลเชิงจริยธรรมพัฒนาขึ้นตามลำดับชั้นเรียน และเด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูต่างกันจะให้เหตุผลเชิงจริยธรรมต่างกัน โดยเด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดู แบบประชาธิปไตยจะมีเหตุผลเชิงจริยธรรมสูงสุด และเด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวด จะมีเหตุผลเชิงจริยธรรมสูงกว่า เด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย

โกศล มีคุณ (2524 : 255 - 231) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การวิจัยเชิงทดลองฝึกอบรมการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมและทักษะการสวมบทบาทของเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษา” เป็นการวิจัย เพื่อต้องการตรวจสอบประสิทธิภาพของวิธีการฝึกฝน 4 แบบโดยทดลองกับนักเรียนชั้นประถมศึกษา ศึกษปีที่ 5 และ 6 จำนวน 191 คน ซึ่งถูกจัดเข้ากลุ่มต่างๆ 4 กลุ่ม ผลปรากฏว่ากลุ่มที่ได้รับการ ฝึกฝนเหตุผลเชิงจริยธรรม และกลุ่มที่ฝึกฝนการสวมบทบาท มีประสิทธิภาพของการฝึกสูงกว่า กลุ่มควบคุมอย่างเด่นชัด และยังพบว่าความสามารถในการสวมบทบาทเป็นปัจจัยสำคัญต่อการ พัฒนาการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของบุคคล

ดวงเดือน พันธมนาวิน และเพ็ญแข ประจันปัจฉิม (2524 : 91) ศึกษาความสัมพันธ์ ระหว่างความซื่อสัตย์ของวัยรุ่นกับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม และลักษณะมุ่งอนาคต กลุ่มตัวอย่าง เป็นวัยรุ่นชาย ฐานะปานกลาง และฐานะต่ำในกรุงเทพมหานคร จำนวน 300 คน โดยใช้เล่นเกมใน ห้องปฏิบัติการ จากการทดลอง พบว่า จิตลักษณะด้านการให้เหตุผลเชิงจริยธรรม ลักษณะมุ่งอนาคตและ ทักษะคิดต่อคุณธรรมด้านความซื่อสัตย์มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมซื่อสัตย์ และสามารถทำนายพฤติกรรม

ชื่อสัตย์อย่างเชื่อมั่นได้ และในปีเดียวกันนี้ วิรัช จาบถนอม (อ้างถึงใน ทบวงมหาวิทยาลัย และ มหาวิทยาลัยศรีปทุม 2532 : 42) ได้ศึกษาเปรียบเทียบการคิดหาเหตุผลตามหลักตรรกศาสตร์ และการคิดหาเหตุผลเชิงจริยธรรมของเด็กอายุ 13 ปี และ 15 ปี ในกรุงเทพมหานคร และจังหวัด ฉะเชิงเทรา จำนวน 120 คน พบว่า การให้เหตุผลตามหลักตรรกศาสตร์ และการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของเด็กสองกลุ่มนี้ ไม่แตกต่างกัน

อักรอนงค์ ปราโมช (2525 : 60 - 62) ได้ศึกษาเรื่อง “การให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของ พยาบาลวิชาชีพในกรุงเทพมหานคร” เพื่อศึกษาระดับการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของพยาบาล วิชาชีพ และเปรียบเทียบระดับการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของพยาบาลวิชาชีพที่มีตำแหน่งหน้าที่ และวุฒิการศึกษาต่างกัน โดยใช้แบบสอบถามอะดีไพไนน์ อิซซูส์เทสต์ ซึ่งยึดเกณฑ์การจัดชั้น จริยธรรมของโคลเบอร์กับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 430 คน ผลปรากฏว่า พยาบาลวิชาชีพส่วนใหญ่มีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมอยู่ในระดับสูง พยาบาลฝ่ายการศึกษาและพยาบาลฝ่ายบริการพยาบาลมีระดับการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และพยาบาลที่มีวุฒิทางการศึกษามีระดับการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมสูงกว่าพยาบาลที่มีวุฒิทางการศึกษาต่ำกว่า อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ฉกาจ ช่วยไค (2525 : 125) ได้ศึกษาผลการฝึกอบรมตามโครงการฝึกอบรมจริยศึกษา สำหรับนักศึกษาวิทยาลัยครูสงขลา ผลการศึกษา พบว่า ผู้เข้าอบรมมีทัศนคติ และเหตุผลเชิงจริยธรรมสูงขึ้นจากเดิม ผู้ที่มีเหตุผลเชิงจริยธรรมต่ำมีพัฒนาการการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมมากกว่าผู้ที่มีเหตุผลเชิงจริยธรรมสูงอยู่เดิม และมีแนวโน้มว่า ผู้มีทัศนคติเชิงจริยธรรมที่ดีน้อยอยู่ เดิม จะมีพัฒนาการมากกว่าผู้ที่เดิมมีอยู่มาก ความสามารถในการเรียนสูงและต่ำเกี่ยวข้องกับพัฒนาการด้านเหตุผลเชิงจริยธรรม หรือการมีทัศนคติเชิงจริยธรรมแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด แต่อย่างไร

มารุต คำชะอม (2525 : 64 - 69) ได้ทำการศึกษาระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของ นักศึกษาวิทยาลัยครูสงขลา เพื่อเปรียบเทียบพัฒนาการทางจริยธรรมของนักศึกษาครูระดับการ ศึกษา ป.กศ. สูงปีที่ 1 กับ ค.บ. ปีที่ 2 นักศึกษาหญิงกับชายและศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการใช้ เหตุผลเชิงจริยธรรมกับลักษณะมุ่งสู่อนาคตของนักศึกษาโดยใช้แบบสัมภาษณ์ตามโครงสร้างที่ กำหนดไว้กับแบบทดสอบวัดคุณลักษณะมุ่งสู่อนาคต อาศัยทฤษฎีของโคลเบิร์กเป็นเกณฑ์ พิจารณา ระดับเหตุผลเชิงจริยธรรม จากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักศึกษาครู จำนวน 100 คน ผลปรากฏว่านัก ศึกษาระดับ ป.กศ. สูงปีที่ 1 มีพัฒนาการทางจริยธรรมต่ำกว่านักศึกษาระดับ ค.บ.ปีที่ 2 นักศึกษาเพศ หญิงและชายมีพัฒนาการทางจริยธรรมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ นักศึกษามีความสัมพันธ์ทางลบกับลักษณะมุ่งสู่อนาคต

ศิริพร แยมินิล (2530 : บทคัดย่อ) ศึกษาความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของบุคคลที่มีอายุ ระดับการศึกษา และระยะเวลาที่จบการศึกษาต่างกัน กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ที่กำลังศึกษาและผู้ที่ยังจบการศึกษาแล้ว ที่มีอายุระหว่าง 10 – 50 ปี ในกรุงเทพมหานครในระดับประถมศึกษาปีที่ 6 และมัธยมศึกษาปีที่ 6 จากการศึกษาในระบบ (หลักสูตรปกติ) และศึกษานอกระบบ (การศึกษาผู้ใหญ่) โดยจบมาแล้วเป็นเวลาไม่เกิน 1 ปี หรือกำลังจบ และจบมาแล้วเป็นเวลากว่า 4 ปี รวมทั้งสิ้น 437 คน ผลการวิจัยพบว่า ในกลุ่มผู้มีอายุมากกว่า 25 ปี ผู้มีการศึกษาสูงให้ความสำคัญแก่เหตุผลเชิงจริยธรรมในขั้นสูง (ขั้น 5,6) มากกว่าผู้มีการศึกษาน้อย และผู้มีการศึกษาน้อยให้ความสำคัญแก่เหตุผลเชิงจริยธรรมในขั้นต่ำ (2,3) มากกว่าผู้มีการศึกษาสูง และพบผลเช่นเดียวกันนี้อีกในกลุ่มรวม กลุ่มฐานะสูง และกลุ่มผู้กำลังศึกษา ส่วนกลุ่มผู้มีอายุตั้งแต่ 25 ปีขึ้นไป ไม่พบว่าผู้มีระดับการศึกษาต่างกัน นอกจากนี้ยังพบว่า ในกลุ่มผู้มีอายุน้อยกว่า 25 ปี ผู้มีการศึกษาน้อยให้ความสำคัญแก่เหตุผลเชิงจริยธรรมขั้น 4 มากกว่าผู้มีการศึกษาต่ำเพิ่งจบ ส่วนกลุ่มผู้มีอายุตั้งแต่ 25 ปีขึ้นไป พบว่าผู้มีการศึกษาน้อยให้ความสำคัญแก่เหตุผลเชิงจริยธรรมขั้น 5,6 มากกว่าผู้มีการศึกษาเพิ่งจบ

มยุรี เจริญทรัพย์ (2533 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่องการศึกษาค่านิยมที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของบุคลากรศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดใน 4 ด้าน คือ การพึ่งตนเอง ขยันหมั่นเพียร และมีความรับผิดชอบ, การประหยัดและออม, การมีระเบียบวินัยและเคารพกฎหมาย การปฏิบัติตามคุณธรรมทางศาสนาและศึกษาลำดับความสำคัญของค่านิยมที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงาน ผลการวิจัยพบว่า บุคลากรการศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดมีความคิดเห็นต่อค่านิยมที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานโดยส่วนรวมอยู่ในเกณฑ์สูง ส่วนค่านิยมที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานที่มีลำดับความสำคัญสูงสุด คือ ค่านิยมด้านการพึ่งตนเอง ขยันหมั่นเพียร และมีความรับผิดชอบ ค่านิยมที่มีความสำคัญน้อยที่สุด คือ ค่านิยมด้านการประหยัดและออม

ทัศนพร ต้นทองทิพย์ (2535) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อความแตกต่างในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 5 : ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาและโรงเรียนสาธิตแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ของโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษากับโรงเรียนสาธิตสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐในกรุงเทพมหานคร และศึกษาความแตกต่างในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนที่มีความแตกต่างกันในด้านประเภทโรงเรียน เพศ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม และสถานภาพสมรสของบิดามารดา จำนวน 334 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในลักษณะสถานการณ์ต่างๆ ผลการวิจัยพบว่า ประเภทโรงเรียนที่แตกต่างกัน เพศ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ฐานะทางเศรษฐกิจ

และสังคม สถานภาพสมรสของบิดามารดาที่แตกต่างกัน ล้วนไม่มีผลต่อการใช้เชิงจริยธรรมของนักเรียน ยกเว้นในกลุ่มที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมระดับต่ำกับระดับสูงเท่านั้นที่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และมีระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมอยู่ในขั้นที่ 4

สำราญ มีแจ้ง (2535 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การเหตุผลเชิงจริยธรรมของนักศึกษาสถาบันราชภัฏเลย” ประชากรที่ศึกษาครั้งนี้จำแนกตามระดับชั้น สาขาที่ศึกษาและเพศ จำนวน 172 คน ผลการวิจัยพบว่า 1. พัฒนาการทางจริยธรรมของนักศึกษาปีที่ 4 สูงกว่าพัฒนาการทางจริยธรรมของนักศึกษาปีที่ 1 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2. พัฒนาการทางจริยธรรมของนักศึกษาวิชาชีพครูไม่แตกต่างกับพัฒนาการทางจริยธรรมของนักศึกษาสาขาวิชาการอื่นๆ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3. พัฒนาการทางจริยธรรมของนักศึกษาชาย ไม่แตกต่างกับพัฒนาการทางจริยธรรมของนักศึกษาหญิง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 4. ระดับจริยธรรมของนักศึกษาสถาบันราชภัฏเลย มีความสัมพันธ์ทางลบกับลักษณะมุ่งอนาคต

วรรณุช เหมือนพลอย (2537 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ระดับเหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนเขตเมืองกับโรงเรียนเขตชนบทของจังหวัดเชียงใหม่” เพื่อศึกษาเปรียบเทียบระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนในเขตเมืองและชนบท โดยวัดคุณลักษณะ 5 ด้าน คือ ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความระเบียบวินัย ความกตัญญูต่อบุคคล และความประหยัด กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 480 คน ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ ปีการศึกษา 2536 ผลการวิจัยพบว่า 1. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของจังหวัดเชียงใหม่มีระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในทุกลักษณะจริยธรรมอยู่ในระดับ 4 ซึ่งเป็นระดับที่ยึดหลักการกระทำดีด้วยใจบริสุทธิ์เพราะเห็นว่าถูกต้อง โดยใช้สติปัญญาตัดสินใจและไม่ใช้เหตุผลเพื่อประโยชน์เข้าข้างตนเอง 2. ระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียนเขตเมืองและชนบทในทุกลักษณะจริยธรรม แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3. ความรู้ด้านจริยศึกษาของนักเรียนในเขตเมืองสูงกว่าในเขตชนบทในทุกลักษณะจริยธรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 4. ระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมและความรู้ด้านจริยธรรมของนักเรียนมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 โดยมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง

ธารทิพย์ มันทาวิจักขณ์ (2540 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “ปัจจัยที่ส่งผลต่อการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของพนักงานฝ่ายโทรศัพท์นครหลวง องค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย” เพื่อศึกษาระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของพนักงาน รวมทั้งปัจจัยที่ส่งผลต่อการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ พนักงานกองบริการโทรศัพท์สาธารณะ ฝ่ายโทรศัพท์นครหลวง องค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย จำนวน 244 คน การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้แบบสอบถามซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่ แบบสอบถามลักษณะส่วนตัวของบุคคล แบบวัดสภาพแวดล้อม และแบบวัดการใช้เหตุผล

เชิงจริยธรรมในการตัดสินใจ โดยใช้ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบิร์กเป็นหลักในการศึกษา ผลการวิจัยพบว่า (1) พนักงานมีระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมอยู่ในขั้นที่ 4 อันเป็นขั้นที่ยึดหลักการทำตามกฎเกณฑ์ของสังคม (2) ปัจจัยส่วนบุคคลด้านเพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ อายุการทำงาน สถานภาพสมรส สัมพันธภาพกับหัวหน้างาน และลักษณะงานไม่มีผลต่อการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม (3) ปัจจัยส่วนบุคคล - สิ่งแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมด้านขนบธรรมเนียม ประเพณี มีผลต่อการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมที่ระดับ .01 (4) ปัจจัยส่วนบุคคลด้านสัมพันธภาพกับเพื่อนมีผลต่อการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมที่ระดับ .05

ปรานอม เอียงกฤษ (2539 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ผลการฝึกการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้วยวิธีอภิปรายกลุ่มในเด็กมัธยมศึกษาตอนต้นที่มีจิตลักษณะบางประการแตกต่างกัน” มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาผลของการฝึกการพัฒนาการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมโดยวิธีอภิปรายกลุ่มในเด็กชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชายหญิงมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3 จำนวน 120 คน อายุตั้งแต่ 13 – 16 ปี จากโรงเรียน 2 แห่ง ในจังหวัดราชบุรี นักเรียนแต่ละโรงเรียนได้จัดเข้ากลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ผลของการวิจัยปรากฏว่า นักเรียนที่ได้รับการฝึกการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมมีจิตลักษณะสูงกว่า นักเรียนที่ไม่ได้รับการฝึกอย่างเด่นชัด และพบว่าผู้มีสุขภาพจิตดี มีเหตุผลเชิงจริยธรรมสูงกว่าผู้มีสุขภาพจิตไม่ดี กล่าวได้ว่า การฝึกให้เหตุผลเชิงจริยธรรมสามารถพัฒนาการให้เหตุผลดังกล่าวได้โดยใช้ระยะเวลาในการฝึกสั้นๆ ฉะนั้นจึงควรนำชุดการฝึกไปใช้เป็นการถาวรต่อไป

วรวิทย์ พิงวิวัฒน์นิกุล (2540 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง “ความสามารถทางสติปัญญาและความสามารถในการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไทย” เพื่อศึกษา 1) ระดับความสามารถทางสติปัญญาและระดับการให้เหตุผลเชิงจริยธรรม 2) เปรียบเทียบความสามารถทางสติปัญญาและความสามารถในการให้เหตุผลเชิงจริยธรรม จำแนกต่างเพศ อายุ ระดับการศึกษา และภูมิภาค 3) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถทางสติปัญญาและความสามารถในการให้เหตุผลเชิงจริยธรรม กลุ่มตัวอย่าง เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งได้รับการเลือกตั้งจากการเลือกตั้งทั่วไป เมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน พ.ศ. 2539 จำนวน 66 คน เป็นชาย 56 เป็นหญิง 10 คน ผลการวิจัย พบว่า 1) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีความสามารถทางสติปัญญาระดับปานกลาง 2) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรส่วนใหญ่มีความสามารถในการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมในขั้น A และขั้น 4 ตามลำดับ 3) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเพศชายและเพศหญิง มีความสามารถทางสติปัญญาไม่แตกต่างกัน 4) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มีอายุต่างกัน มีความสามารถทางสติปัญญาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 5) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มีระดับการศึกษา ภูมิภาค เพศ อายุ ระดับการศึกษา มีความสามารถ

ในการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมไม่แตกต่างกัน 6) ความสามารถทางสติปัญญาและความสามารถในการให้เหตุผลจริยธรรมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่มีความสัมพันธ์กัน

ศิริเพ็ญ ไพบูลย์ผล (2540 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การศึกษาการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา” เพื่อศึกษาถึงการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม และศึกษาความแตกต่างในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนที่มีความแตกต่างกันในเรื่องเพศ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ภูมิหลังทางครอบครัวซึ่งวัดจากฐานะทางเศรษฐกิจสังคมและสถานภาพของบิดามารดา กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ของโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา ปีการศึกษา 2539 จำนวน 198 เป็นนักเรียนชาย 80 คน และนักเรียนหญิง 118 คน ผลการวิจัยสรุปได้ว่า นักเรียนมีระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมอยู่ในขั้นที่ 4 อันเป็นขั้นที่ยึดหลักการทำตามกฎเกณฑ์ของสังคม กล่าวคือ ในเรื่องเพศ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และสถานภาพสมรสของบิดามารดา ไม่มีผลทำให้ระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนแตกต่างกัน มีเพียงเรื่องฐานะทางเศรษฐกิจสังคมของครอบครัวเท่านั้นที่ทำให้ระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนแตกต่างกันบ้างเล็กน้อย

โคลเบอร์ก (Kohlberg 1976 : 404) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ของเหตุผลเชิงจริยธรรมกับระดับอายุ โดยแบ่งเหตุผลเชิงจริยธรรมออกเป็น 6 ขั้น พบว่าเด็กอเมริกันอายุ 7,11,13 และ 16 มีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในขั้นสูงขึ้นตามระดับอายุ คือ เด็กอายุ 7 ปี เกือบทุกคน (90%) ใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในขั้นที่ 1 และ 2 เด็กอายุ 10 ปี ยังคงใช้เหตุผลในขั้นที่ 1 และ 2 อยู่เป็นส่วนใหญ่ (กว่า 50%) แต่ก็มีพวกที่เริ่มใช้เหตุผลในขั้นที่สูงขึ้นคือ ขั้นที่ 3 และ 4 บ้างแล้ว (35%) วัยรุ่นอายุ 13 ปี ให้เหตุผลเชิงจริยธรรมขั้นที่ 3 และ 4 เป็นส่วนใหญ่ (กว่า 50%) และยังมีผู้ใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในขั้นที่ 1 และ 2 อยู่บ้าง (ประมาณ 20%) ส่วนวัยรุ่นตอนปลายอายุ 16 ปี แม้จะยังคงใช้เหตุผลในขั้นที่ 3 และ 4 มาก (กว่า 50%) แต่ก็ปรากฏว่ามีผู้ใช้เหตุผลในขั้นที่ 5 และ 6 มากกว่าเด็กกลุ่มอื่น (23%) ซึ่งแสดงว่าเหตุผลเชิงจริยธรรมกับอายุมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r=0.59$)

เบิร์ดส์ (Bird 1982 : 1883 - A) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการใช้เหตุผลทางจริยธรรมการรับรู้และมโนภาพแห่งตนของนักศึกษาวิทยาลัยครูที่ลงทะเบียนเรียนวิชาจิตวิทยาการศึกษา ในคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยของรัฐที่เมืองเมมฟิส จำนวน 120 คน โดยใช้แบบสอบถามทดสอบ 3 ชุด คือ วัดการใช้เหตุผลทางจริยธรรม (The defining Issues Test) วัดทิศทางการรับรู้ (The Human Relations Incident) วัดมโนภาพแห่งตน (The Tennessee Self Concept Scale) ผลปรากฏว่า ตัวแปรเกี่ยวกับ

อายุ เพศ จำนวนหน่วยกิตที่สอบได้ และค่าคะแนนเฉลี่ยสะสมกับตัวแปรเกี่ยวกับทิศทางการรับรู้ และมโนภาพแห่งตน มีส่วนช่วยในการให้เหตุผลทางจริยธรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ดี ย้ง (De Young 1982 : 1436 - A) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ของระดับการให้เหตุผลทางจริยธรรมระหว่างครูกับนักเรียนในประเทศญี่ปุ่น กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาหญิงชั้นปีที่ 2 จากวิทยาลัยไอวา จูเนียร์ (Eiwa Junior College) จำนวน 47 คน และจากมหาวิทยาลัยชิเซากะ (Shizouka University) อีก 47 คน ครูประจำภาควิชาภาษาอังกฤษจากวิทยาลัยไอวา จูเนียร์ (Eiwa Junior College) จำนวน 10 คน และจากมหาวิทยาลัยชิเซากะ 17 คน ครูอเมริกันที่สอนภาษาอังกฤษในประเทศญี่ปุ่นอีก 30 คน รวมทั้งสิ้น 151 คน โดยใช้แบบสอบถามดีไฟนิง อิชซู (Defining Issue Test) (D I T) ที่สร้างโดย เจมส์ เรสต์ (James Rest) แห่งมหาวิทยาลัยมิเนโซตา ผลปรากฏว่า ครูจากภาควิชาภาษาอังกฤษของทั้งสองสถาบันให้เหตุผลเชิงจริยธรรมอยู่ในระดับที่สูงกว่านักศึกษาของทั้งสองสถาบัน นักศึกษาจากมหาวิทยาลัยชิเซากะ (Shizouka University) ให้เหตุผลเชิงจริยธรรมในระดับที่สูงกว่านักศึกษาจากวิทยาลัยไอวา จูเนียร์ (Eiwa Junior College) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติแต่ระดับการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของครูจากทั้งสองสถาบันไม่แตกต่างกัน และระดับการให้เหตุผลทางจริยธรรมจากภาควิชาภาษาอังกฤษของทั้งสองสถาบันกับครูชาวอเมริกันที่สอนภาษาอังกฤษในประเทศญี่ปุ่น ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ทูเรียล (Turiel 1991 : 618) ได้วัดระดับจริยธรรมของเด็กวัยรุ่นตอนต้นแล้วให้เด็กแสดงเป็นบุคคลในเรื่องซึ่งมีปัญหาและไปขอคำแนะนำจากเพื่อนสองคน เพื่อนทั้งสองคนแนะนำเด็กไปคนละทางโดยใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมที่แตกต่างกัน เด็กบางคนได้รับคำแนะนำที่ให้เหตุผลสูงกว่าระดับจริยธรรมของตนเพียงหนึ่งขั้น บางคนจะได้รับคำแนะนำที่ใช้เหตุผลสูงกว่าระดับจริยธรรมของตนถึงสองขั้น บางคนได้รับคำแนะนำที่ต่ำกว่าระดับจริยธรรมของตนหนึ่งขั้น เด็กบางคนไม่ได้รับประสบการณ์ดังกล่าวเลย หลังจากนั้นนำเด็กทุกคนมาวัดระดับเหตุผลเชิงจริยธรรมอีกครั้งหนึ่ง ผลปรากฏว่า เด็กที่ได้รับคำแนะนำประเภทที่ใช้เหตุผลสูงกว่าระดับจริยธรรมของตนหนึ่งขั้นหนึ่งนั้น มีพัฒนาการทางจริยธรรมมากที่สุด และเป็นลักษณะพัฒนาการที่แผ่ขยายไปยังปัญหาอื่นๆ ได้ด้วย ในทำนองเดียวกัน เลอเฟอจี และวาโลชิน (Lefurgy and Waloshin 1991 : 104 - 110) ได้ทดลองยกระดับจิตใจของเด็กโดยใช้กลุ่มเพื่อน คือให้เด็กที่รับการทดลองรับฟังเหตุผลจากเพื่อน ผลการวิจัยพบว่า เหตุผลที่เพื่อนๆ เสนอนั้นมีอิทธิพลอย่างรุนแรงถึงขั้นสามารถเพิ่มหรือลดขั้นพัฒนาการทางจริยธรรมได้ และการเปลี่ยนแปลงนี้มีผลคงทนวัดได้หลังจากฝึก 100 วัน และความคงทนในการเปลี่ยนแปลงระดับจริยธรรมสูงชันมีมากกว่าการเปลี่ยนแปลงไปสู่ขั้นที่ต่ำลง

สรุปได้ว่า ระดับจริยธรรมของบุคคลมีความแตกต่างกัน ตามเพศ อายุ สถานภาพสมรส สถานภาพการทำงาน สถานภาพสมรสของบิดามารดา ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษา

เปรียบเทียบตามตัวแปรเหล่านี้ เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาจริยธรรมของคนไทยต่อไป

งานวิจัยเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดู

ดวงเดือน พันธุนาวิน และคณะ (2520) ได้ศึกษาจริยธรรมของเยาวชนไทย กลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียนโรงเรียนรัฐบาลและนิติตั้งชายและหญิง เป็นชาย 730 หญิง 670 คน ผลการวิจัยในประเด็นนี้พบว่า การถูกอบรมเลี้ยงดูในครอบครัวนั้น มีส่วนเกี่ยวข้องกับจริยธรรมของบุคคลอย่างมาก และอิทธิพลของครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับลักษณะทางจริยธรรมของบุคคลนี้ มีความคงทนไปถึงวัยผู้ใหญ่ตอนต้นด้วย การถูกอบรมเลี้ยงดูแบบรักมากและใช้เหตุผลมาก มีความสัมพันธ์กับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมสูงของผู้ถูกศึกษาทุกกลุ่มอายุ

ทิพวรรณ กิตติวิบูลย์ (2522 : 153 - 155) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูและพัฒนาการทางจริยธรรมในเด็กก่อนวัยเรียน จากแบบวัดการตัดสินใจเชิงจริยธรรมตามทฤษฎีของเพียเจต์ พบว่า เด็กไทยก่อนวัยเรียนมีระดับการตัดสินใจทางจริยธรรมอยู่ทั้งในขั้นต่ำ และขั้นสูง โดยเด็กที่มารดาอบรมเลี้ยงดูแบบรักมาก และเด็กที่มารดาอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลมาก มีคะแนนการตัดสินใจทางจริยธรรมสูงกว่าเด็กที่มีลักษณะตรงข้าม นอกจากนี้การอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลสัมพันธ์ทางบวกกับการตัดสินใจเชิงจริยธรรม ส่วนบทบาทการอบรมเลี้ยงดูแบบรักนั้น มีความสัมพันธ์น้อยกว่า ในการวิจัยนี้

ทิพย์สุดา นิลสินธพ (2523 : 64) ได้ทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพัฒนาการทางจริยธรรมกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กก่อนวัยเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร ปรากฏว่า เด็กก่อนวัยเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแตกต่างกันจะมีพัฒนาการทางจริยธรรมแตกต่างกัน โดยเด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย จะมีจริยธรรมสูงกว่าเด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวด และแบบปล่อยปละละเลย และเด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดจะมีจริยธรรมสูงกว่าเด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย และพบว่าจริยธรรมของเด็กก่อน

นืออน กลิ่นรัตน์ (2536 : 37) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนกับวิธีการอบรมเลี้ยงดูของผู้ปกครองในชนบทที่มีสภาพพัฒนาต่างกัน” ผลการวิจัยพบว่าการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลมีความสัมพันธ์กับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม เท่ากับ .30 และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน ไม่พบว่ามีความสัมพันธ์กับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ธิดารัตน์ เสดะปุตะตะ (2536 : 65) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบการอบรมเลี้ยงดูกับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของเด็กไทย ในเขตเมืองและนอกเมือง จังหวัดนครราชสีมา” ผลการวิจัย พบว่า การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนของนักเรียนในเขตเมืองกับนอกเขตเมืองแตก

ต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนในเขตเมืองกับนอกเขตเมืองทุกคุณลักษณะแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 การอบรมเลี้ยงดูของนักเรียนในเขตเมืองกับนอกเขตเมือง มีความสัมพันธ์กับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

Hoffman (อ้างถึงใน ธิดารัตน์ เสดะปุตตะ 2536 : 36) ได้รวบรวมงานวิจัยต่างๆ ที่ศึกษาการเลี้ยงดูแบบให้ความรักกับลักษณะที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรม 4 ประการ คือ การยึดหลักภายในคน การมีความรู้สึกผิด การต้านทานสิ่งชั่วร้าย และการยอมรับ สารภาพผิด โดยศึกษากับเด็กอายุ 4 ปี ถึง 13 ปี พบว่า เด็กที่มีการเลี้ยงดูแบบให้ความรักมากมีจริยธรรม 4 ประการ สูงกว่าเด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักน้อยและนอกจากนี้ยังพบว่า การใช้เหตุผลในการอบรมสั่งสอนเด็กมีความสัมพันธ์ทางบวกกับลักษณะทางจริยธรรมของเด็ก

Johns (1984) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่ เด็ก ที่เกี่ยวข้องกับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของของนักเรียนในชั้นมัธยมตอนปลาย กลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วยนักเรียนชายชั้นมัธยมปลาย จำนวน 510 คน และพ่อแม่ จากครอบครัวที่สมบูรณ์ ผลการวิจัยพบว่าความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่และเด็ก มีความสัมพันธ์กับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม นอกจากนี้ยังพบว่าระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของพ่อแม่คือตัวแปรสำคัญที่สามารถทำนายการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของลูกชาย

Dunton (1989) ได้ศึกษาการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่กับการพัฒนาการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของเด็ก ผลการวิจัยพบว่า การอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความรักและความอบอุ่น มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในระดับของเด็ก ในขณะที่การปกครองแบบเข้มงวดของพ่อแม่ มีความสัมพันธ์กับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในระดับต่ำของเด็ก นอกจากนี้ยังพบว่าเด็กที่มีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในระดับสูงจะมีภูมิปัญญาและความสามารถสูงด้วย

จากเอกสารและงานวิจัยที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่า การอบรมเลี้ยงดู สัมพันธภาพในครอบครัว และความใกล้ชิดทางศาสนา มีผลต่อการปลูกฝังและพัฒนาจริยธรรมของบุคคลเป็นอย่างมาก ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดู สัมพันธภาพในครอบครัว ความใกล้ชิดทางศาสนา ของนักศึกษาผู้ใหญ่ วิธีการเรียนทางไกล ในจังหวัดราชบุรีว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างไร เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้เกี่ยวข้องกับการอบรมสั่งสอนได้หาแนวทางวิธีการ อบรม สั่งสอน ให้เยาวชนไทยมีพัฒนาการทางจริยธรรมที่พึงประสงค์

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักศึกษาผู้ใหญ่ วิธีการเรียนทางไกล ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในจังหวัดราชบุรี 2) เปรียบเทียบการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักศึกษา จำแนกตามเพศ อายุ สถานภาพสมรส สถานภาพในการทำงาน สถานภาพสมรสของบิดามารดา ของนักศึกษา 3) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดู สัมพันธภาพในครอบครัว ความใกล้ชิดทางศาสนา กับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ของนักศึกษา 4) ศึกษาตัวแปรที่ส่งผลต่อการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักศึกษา การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research) โดยการใช้นักศึกษาผู้ใหญ่สายสามัญศึกษา วิธีการเรียนทางไกล ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เป็นหน่วยวิเคราะห์ (Unit of analysis) ส่วนการดำเนินการวิจัยนั้น ประกอบไปด้วยหลักการสำคัญ 2 ประการ คือ การดำเนินการวิจัย และระเบียบ

วิธีวิจัย

การดำเนินการวิจัย

เพื่อเป็นแนวทางสำหรับดำเนินการวิจัยให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ แล้วเสร็จตามกำหนดเวลา และเกิดประสิทธิภาพ จึงได้กำหนดรายละเอียดและขั้นตอนของการดำเนินการวิจัยไว้เป็น 3 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 เป็นการเตรียมโครงการ ซึ่งเป็นการศึกษาเอกสาร ตำรา ข้อมูล สถิติ ปัญหาเกี่ยวกับการวิจัย ปัญหาเกี่ยวกับจริยธรรม และการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แสวงหาเครื่องมือที่มีผู้สร้างไว้ ทดสอบหาความเชื่อมั่น

ขั้นตอนที่ 2 การดำเนินการวิจัย เป็นขั้นตอนที่นำเครื่องมือไปทำการสำรวจ ณ แหล่งข้อมูลที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง โดยผู้วิจัยมีหนังสือขอความร่วมมือไปยังศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดราชบุรี ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง และแจ้งกำหนดการเก็บรวบรวมข้อมูลในช่วงวัน เวลา ตามที่กำหนดในแผนงาน

ขั้นตอนที่ 3 รายงานผลการวิจัย เป็นขั้นตอนของการตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูล การแปรผล วิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ และรายงานผลการวิจัยเสนออาจารย์ผู้ควบคุม

ตรวจสอบและแก้ไขรายงานวิจัยฉบับร่าง ตามที่กรรมการผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์เสนอแนะ เสนอ
อนุมัติโครงการวิจัย และพิมพ์รายงานผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์ส่งบัณฑิตวิทยาลัย

ระเบียบวิธีวิจัย

เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการวิจัย จึงได้กำหนดระเบียบวิธีการวิจัย ซึ่งประกอบด้วย
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง เทคนิคการสุ่ม ตัวแปรที่ศึกษา เครื่องมือการวิจัย
การหาค่าความเชื่อมั่น วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ประชากร

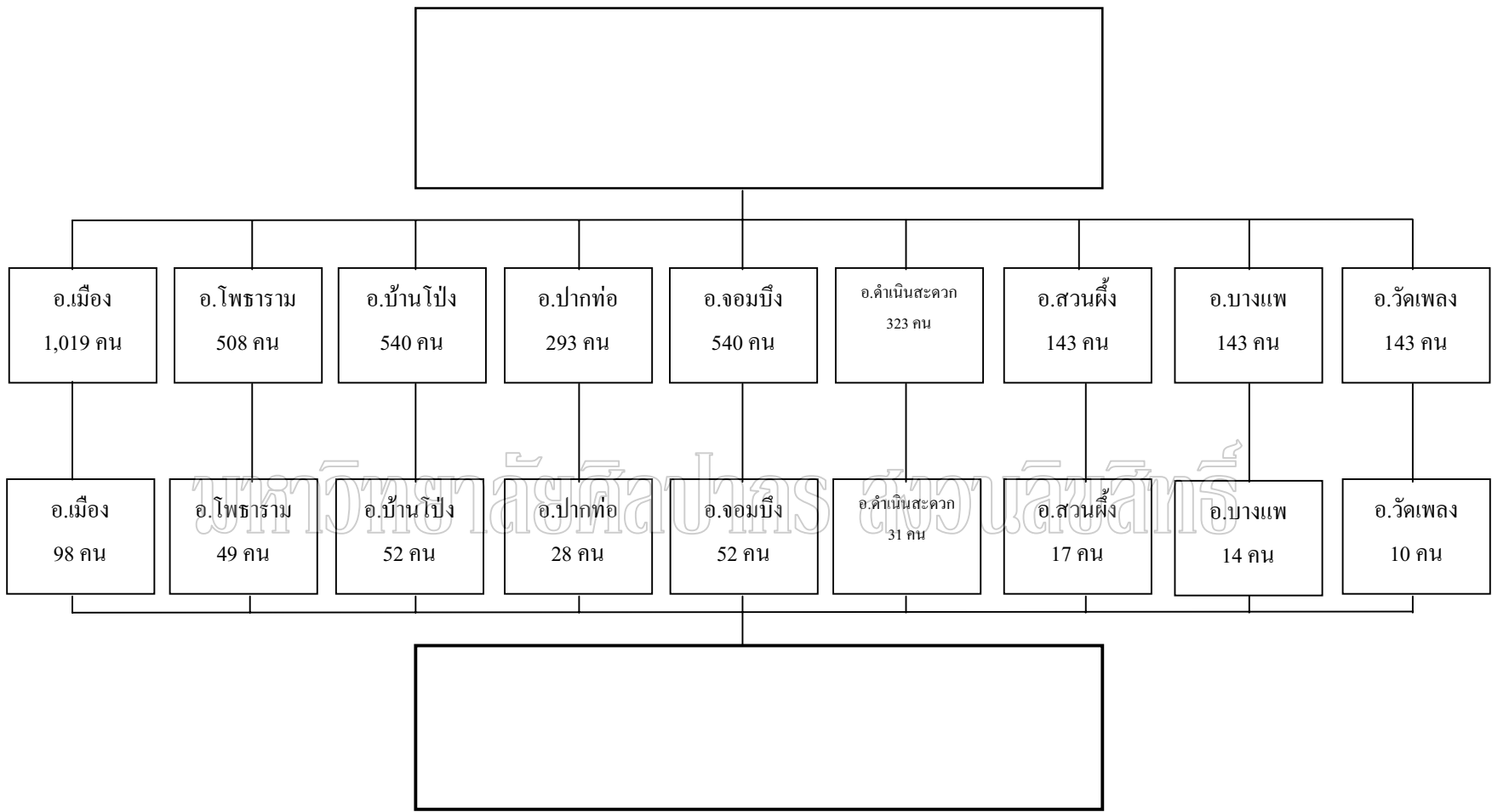
ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักศึกษาผู้ใหญ่ สายสามัญศึกษา วิธีการเรียนทางไกล
ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดราชบุรี ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2543 จำนวน 3,658 คน

ตัวอย่าง

ตัวอย่าง คือ นักศึกษาผู้ใหญ่สายสามัญศึกษา วิธีการเรียนทางไกล ระดับมัธยมศึกษา
ตอนปลาย จังหวัดราชบุรี ปีการศึกษา 2543 จำนวน 351 คน ซึ่งกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดย
ใช้ตาราง Krejcie and Morgan (อ้างถึงใน พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2540 : 303) การสุ่มตัวอย่างใช้วิธี
สุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) มีขั้นตอนในการสุ่มดังนี้

ขั้นที่ 1 ทำการแบ่งนักศึกษาผู้ใหญ่ สายสามัญศึกษา วิธีการเรียนทางไกล ระดับมัธยม
ศึกษาตอนปลายในจังหวัดราชบุรี ออกตามแต่ละอำเภอ ทั้งหมด 9 อำเภอ โดยใช้วิธีการสุ่มแบบ
แบ่งชั้น (Stratified Random Sampling)

ขั้นที่ 2 สุ่มนักศึกษาผู้ใหญ่ สายสามัญศึกษา วิธีการเรียนทางไกล ระดับมัธยมศึกษา
ตอนปลายจังหวัดราชบุรี ในแต่ละอำเภอ ด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling)
โดยใช้การกำหนดขนาดตัวอย่างตามตารางของ Kiejcic and Morgan โดยได้จำนวน นักศึกษา
ทั้งสิ้น 351 คน ดังรายละเอียดตามแผนภูมิที่ 2 และตารางที่ 3

แผนภูมิที่ 2 : ประชากรและตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ตารางที่ 3 แสดงจำนวนนักศึกษาผู้ใหญ่สายสามัญ วิธีการเรียนทางไกล ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในจังหวัดราชบุรี ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

ที่	รายชื่อ ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียน	จำนวนนักศึกษา	
		ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
1	อำเภอเมืองราชบุรี	1,019	98
2	อำเภอโพธาราม	508	49
3	อำเภอบ้านโป่ง	540	52
4	อำเภอปากท่อ	293	28
5	อำเภอจอมบึง	540	52
6	อำเภอดำเนินสะดวก	323	31
7	อำเภอสวนผึ้ง	180	17
8	อำเภอบางแพะ	143	14
9	อำเภอวัดเพลง	106	10
	รวม	3,658	351

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ประกอบด้วยแบบสอบถาม 1 ฉบับ แบ่งเป็น 5 ตอน ดังนี้

- ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม
- ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดู
- ตอนที่ 3 แบบสอบถามสัมพันธภาพในครอบครัว
- ตอนที่ 4 แบบสอบถามความใกล้ชิดทางศาสนา
- ตอนที่ 5 แบบสอบถามการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม

ลักษณะของแบบสอบถาม

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม คือ เพศ อายุ สถานภาพสมรส สถานภาพในการทำงาน สถานภาพสมรสของบิดามารดา ลักษณะคำถามเป็นแบบเลือกตอบ (Check List) และเติมข้อความสั้นๆ ตามความเหมาะสมของคำตอบในแต่ละข้อ จำนวน 5 ข้อ

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดู ในการวิจัยครั้งนี้ใช้แบบสอบถามของ ทศนา ทองภักดี (2539 : 125 – 126) เป็นคำถามเพื่อวัดปริมาณการใช้วิธีการอบรมเลี้ยงดู 2 แบบ คือ การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน แบบใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์ จำนวนแบบละ 10 ข้อ

2.1 ลักษณะของแบบสอบถาม เป็นมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scales) ชนิด 6 ระดับ จากจริงที่สุด ถึงไม่จริงเลย

ตัวอย่าง แบบวัดเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนมาก – น้อย

(0) พ่อแม่เอาใจใส่ดูแลทุกข์สุขของฉันอยู่เสมอ

จริงที่สุด จริง ก่อนข้างจริง ก่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

ตัวอย่าง แบบวัดการเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล – อารมณ์

(0) พ่อแม่จะอธิบายเหตุผลในการที่ลงโทษฉันทุกครั้ง

จริงที่สุด จริง ก่อนข้างจริง ก่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

2.2 เกณฑ์การให้คะแนน

ข้อความทางบวก		ข้อความทางลบ	
ตอบจริงที่สุด	ให้ 6 คะแนน	ตอบจริงที่สุด	ให้ 1 คะแนน
ตอบจริง	ให้ 5 คะแนน	ตอบจริง	ให้ 2 คะแนน
ตอบก่อนข้างจริง	ให้ 4 คะแนน	ตอบก่อนข้างจริง	ให้ 3 คะแนน
ตอบก่อนข้างไม่จริง	ให้ 3 คะแนน	ตอบก่อนข้างไม่จริง	ให้ 4 คะแนน
ตอบไม่จริงเลย	ให้ 2 คะแนน	ตอบไม่จริง	ให้ 5 คะแนน
ตอบไม่จริงเลย	ให้ 1 คะแนน	ตอบไม่จริงเลย	ให้ 6 คะแนน

ผลจากคะแนนที่ได้ผู้วิจัยได้หาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ของคะแนนทั้งหมดแล้ว แบ่งการวิเคราะห์ เป็น 2 ลักษณะ คือ ผู้มีคะแนนเท่ากับหรือสูงกว่าค่าเฉลี่ย ถือว่า มีการการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนมาก ผู้ที่มีคะแนนต่ำกว่าค่าเฉลี่ย ถือว่ามีการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนน้อย ส่วนการอบรมเลี้ยงดูใช้เหตุผล – อารมณ์ ก็เช่นเดียวกัน

ตอนที่ 3 แบบสอบถามสัมพันธภาพในครอบครัว ในการวิจัยครั้งนี้ใช้แบบสอบถามของ อัญชลี ศีลาเกษ และคณะ (2539) เป็นแบบสอบถามวัดความสัมพันธ์ภาพในครอบครัวดี และสัมพันธภาพในครอบครัวไม่ดี มีทั้งหมด 30 ข้อ

3.1 ลักษณะของแบบวัดเป็นมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scales) ชนิด 4 ระดับ จากเป็นประจำ ถึงไม่เคยเลย

ตัวอย่าง แบบวัดความห่วงใยซึ่งกันและกัน

(0) ฉันเจ็บป่วย พ่อ แม่ หรือสมาชิกในครอบครัวดูแลเอาใจใส่ฉัน หรือพาฉันไปหาหมอ

เป็นประจำ เป็นส่วนมาก เป็นบางครั้ง ไม่เคยเลย

ตัวอย่าง แบบวัดการให้อิสระแก่กัน

(0) พ่อ แม่ หรือสมาชิกในครอบครัวให้โอกาสฉันในการตัดสินใจเกี่ยวกับการเรียน
ของฉัน

เป็นประจำ เป็นส่วนมาก เป็นบางครั้ง ไม่เคยเลย

ตัวอย่าง แบบวัดความมีน้ำใจเอื้ออาทรต่อกัน

(0) พ่อ แม่ สมาชิกในครอบครัว และตัวฉันช่วยกันรับผิดชอบในงานบ้าน

เป็นประจำ เป็นส่วนมาก เป็นบางครั้ง ไม่เคยเลย

ตัวอย่าง แบบวัดการพักผ่อนร่วมกัน

(0) พ่อ แม่ หรือสมาชิกในครอบครัว และตัวฉันมีโอกาสดูโทรทัศน์ ฟังเพลง
ด้วยกัน

เป็นประจำ เป็นส่วนมาก เป็นบางครั้ง ไม่เคยเลย

ตัวอย่าง แบบวัดการมีประชาธิปไตยในครอบครัว

(0) พ่อ แม่ และสมาชิกในครอบครัวมีโอกาสได้ทำงานอดิเรกร่วมกัน เช่นปลูกต้นไม้

เป็นประจำ เป็นส่วนมาก เป็นบางครั้ง ไม่เคยเลย

3.2 เกณฑ์การให้คะแนน

เป็นประจำ =	3	คะแนน
เป็นส่วนมาก =	2	คะแนน
เป็นบางครั้ง =	1	คะแนน
ไม่เคยเลย =	0	คะแนน

ผลจากคะแนนที่ได้ ผู้วิจัยได้หาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ของคะแนนทั้งหมดแล้ว แบ่งการวิเคราะห์เป็น 2 ลักษณะ คือ ผู้มีคะแนนเท่ากับหรือสูงกว่าค่าเฉลี่ยถือว่า มีสัมพันธภาพในครอบครัวดี ส่วนผู้ที่มีคะแนนต่ำกว่าค่าเฉลี่ย ถือว่ามีสัมพันธภาพในครอบครัวไม่ดี

ตอนที่ 4 เป็นแบบสอบถามความใกล้ชิดทางศาสนา ผู้วิจัยได้ใช้แบบวัดของดวงเดือน พันธมนาวิน และคณะ (2540) เป็นแบบวัดลักษณะทางพระพุทธศาสนา 3 ด้าน คือ ความเชื่อทางพระพุทธศาสนา ข้อที่ 1 – 10 การปฏิบัติทางพระพุทธศาสนา ข้อที่ 11 – 20 วิถีชีวิตแบบพุทธศาสนา ข้อ 20 – 30 รวม 30 ข้อ

4.1 ลักษณะแบบสอบถาม เป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scales)

ชนิด 6 คำตอบ จากจริงที่สุด ถึง ไม่จริงเลย

ตัวอย่าง แบบวัดความเชื่อทางพุทธ

- (0) ข้าพเจ้าเชื่อว่าการปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้าจะทำให้ข้าพเจ้ามีความสุขอย่างแท้จริง

จริงที่สุด จริง ก่อนข้างจริง ก่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

ตัวอย่าง แบบวัดการปฏิบัติทางพุทธ

- (0) ข้าพเจ้าพร้อมที่จะพูดปด ถ้าคำพูดนั้นช่วยให้ข้าพเจ้าได้รับประโยชน์

จริงที่สุด จริง ก่อนข้างจริง ก่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

ตัวอย่าง แบบวัดวิถีชีวิตแบบพุทธ

- (0) ข้าพเจ้าชอบที่จะไปเที่ยวตามวัดวาอารามมากกว่าสถานที่อื่นๆ

จริงที่สุด จริง ก่อนข้างจริง ก่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

4.2 เกณฑ์การให้คะแนน

ข้อความทางบวก		ข้อความทางลบ	
ตอบจริงที่สุด	ให้ 6 คะแนน	ตอบจริงที่สุด	ให้ 1 คะแนน
ตอบจริง	ให้ 5 คะแนน	ตอบจริงที่สุด	ให้ 2 คะแนน
ตอบค่อนข้างจริง	ให้ 4 คะแนน	ตอบจริงที่สุด	ให้ 3 คะแนน
ตอบค่อนข้างไม่จริง	ให้ 3 คะแนน	ตอบจริงที่สุด	ให้ 4 คะแนน
ตอบไม่จริง	ให้ 2 คะแนน	ตอบจริงที่สุด	ให้ 5 คะแนน
ตอบไม่จริงเลย	ให้ 1 คะแนน	ตอบจริงที่สุด	ให้ 6 คะแนน

ผลจากคะแนนที่ได้ ผู้วิจัยได้หาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ของคะแนนทั้งหมดแล้ว แบ่งการวิเคราะห์ เป็น 2 ลักษณะ คือ ผู้มีคะแนนเท่ากับหรือสูงกว่าค่าเฉลี่ย ถือว่า มีความเชื่อทางพุทธสูง ส่วนผู้ที่มีคะแนนต่ำกว่าค่าเฉลี่ย ถือว่า มีความเชื่อทางพุทธต่ำ ส่วนการปฏิบัติทางพุทธ วิถีชีวิตแบบพุทธก็ เช่นเดียวกัน

ตอนที่ 5 แบบวัดการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม แบบวัดในการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัย ใช้แบบวัดการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของ ดวงเดือน พันธุมนาวิน และเพ็ญแข ประจักษ์ปก (2520) ซึ่งมีลักษณะเป็นปัญหา ที่ขัดแย้งทางด้านจริยธรรม จำนวน 10 เรื่อง แต่ละเรื่องมีคำตอบให้ เลือก 6 ตัวเลือก ในแต่ละตัวเลือก จะแสดงถึงการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมที่อยู่เบื้องหลังการ ตัดสินใจทั้ง 6 ชั้น

ตัวอย่าง แบบวัดการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม

- (0) ถ้าหน่วยแพทย์และพยาบาลเคลื่อนที่มาขอรับบริจาคโลหิตที่โรงเรียนของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าจะไม่ร่วมในการบริจาคโลหิต เพราะ
 - ก. เป็นการเสียสละที่ได้ผลไม่คุ้มค่า
 - ข. เป็นหน้าที่ของข้าพเจ้าที่จะต้องรักษาสุขภาพของตน
 - ค. ข้าพเจ้ากลัวว่า จะรู้สึกเจ็บและเมื่อรับบริจาคโลหิตแล้ว จะทำให้ร่างกายอ่อนแอ ติดโรคได้ง่าย
 - ง. บุคคลไม่จำเป็นต้องละอายแก่ใจตนเองเมื่อไม่ได้บริจาคโลหิตเพราะการทำความดี นั้นทำได้หลายอย่าง

- จ. ข้าพเจ้าไม่กลัวเพื่อนๆ จะหาว่า ข้าพเจ้าเป็นคนใจแคบ เพราะมีเพื่อนข้าพเจ้าหลายคน ที่คงไม่ยอมบริจาคโลหิต
- ฉ. คนที่ไม่บริจาคโลหิตเพราะมีเหตุผลอันสมควรย่อมไม่ทำให้ความภาคภูมิใจในตนเองลดลง

เกณฑ์การให้คะแนน

พิจารณาว่า ผู้ตอบเลือกเหตุผลที่แสดงถึงการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมขั้นใด จากขั้นที่ 1 – 6 ตามทฤษฎีของ โคลเบอร์ก โดยตัวเลือกทั้งหมดในแต่ละเรื่องนั้น เป็นขั้นของการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมทั้ง 6 ขั้น และถูกนำมาพิมพ์เรียงลำดับปะปนกัน ผู้ตอบคนใดเลือกข้อใดก็จะได้คะแนนตรงกับขั้นของการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของตัวเลือกนั้น คือ

ขั้นที่ 1 หลักการหลบหลีกการถูกลงโทษ

ขั้นที่ 2 หลักการแสวงหารางวัล

ขั้นที่ 3 หลักการทำตามผู้อื่นเห็นชอบ

ขั้นที่ 4 หลักการทำตามหน้าที่สังคม

ขั้นที่ 5 หลักการทำตามค่านิยมสามัญ

ขั้นที่ 6 หลักการยึดอุดมคติสากล

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ในการจำแนกขั้นการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม เนื่องจาก Rest และ คณะ (อ้างถึงในดวงเดือน พันธุมนาวิน 2524 : 42) ได้วิจัยพบว่า บุคคลจะสามารถเข้าใจประโยชน์ที่ใช้หลักจริยธรรมของตนได้ต่ำกว่าขั้นของตน 1 ขั้น และสูงกว่าขั้นของตน 1 ขั้น ดังนั้นในการแบ่งช่วงคะแนนของขั้นการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม คะแนนที่อยู่ระหว่างขั้นหนึ่งกับอีกขั้นหนึ่ง จึงควรปิดไปให้อยู่ในขั้นที่ต่ำกว่า และคะแนนที่เกินจุดกึ่งกลางจึงควรปิดให้อยู่ในขั้นที่สูงกว่า ดังนั้นค่าเฉลี่ยจึงคิดตามระดับขั้นได้ดังนี้

ขั้นที่ 1 มีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 1.00 – 1.50

ขั้นที่ 2 มีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 1.51 – 2.50

ขั้นที่ 3 มีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 2.51 – 3.50

ขั้นที่ 4 มีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 3.51 – 4.50

ขั้นที่ 5 มีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 4.51 – 5.50

ขั้นที่ 6 มีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 5.51 – 6.00

การหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability)

นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try out) กับนักศึกษาผู้ใหญ่ สายสามัญศึกษา วิธีการเรียนทางไกล ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 35 คน และนำผลการตอบแบบสอบถามมาทำการวิเคราะห์หาความเชื่อมั่น ((Reliability) โดยใช้วิธีการหาค่าความเชื่อมั่นของครอนบัทซ์ (Cronbach, อ้างถึงใน เอกวิทย์ แก้วประดิษฐ์ 2537 : 109)

จากสูตร

$$r = \frac{n}{n-1} \left[1 - \frac{\sum s_i^2}{s_t^2} \right]$$

เมื่อ	a	หมายถึง	สัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น
	n	หมายถึง	จำนวนข้อ
	s_i^2	หมายถึง	คะแนนความแปรปรวนแต่ละข้อ
	s_t^2	หมายถึง	คะแนนความแปรปรวนทั้งฉบับ

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ได้ค่าความเชื่อมั่น ดังนี้

1. การอบรมเลี้ยงดู ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.75
2. สัมพันธภาพในครอบครัว ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.90
3. ความใกล้ชิดทางศาสนา ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.83
4. การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.60

ซึ่งถือว่าแบบสอบถามเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดู สัมพันธภาพในครอบครัว ความใกล้ชิดทางศาสนา และการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม มีความเชื่อมั่นพอที่จะนำไปสอบวัดกับกลุ่มตัวอย่างได้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูล คือ นักศึกษาผู้ใหญ่สายสามัญศึกษา วิธีการเรียนทางไกล ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในจังหวัดราชบุรี ที่ได้รับการสุ่มมาเป็นกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้ดำเนินการเป็นขั้นตอนดังนี้

1. ผู้วิจัยติดต่อขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ไปยังผู้อำนวยการ ศูนย์บริการการศึกษาออกโรงเรียนอำเภอ ทั้ง 9 อำเภอ ในจังหวัดราชบุรี เพื่อขอความร่วมมือในการ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง

2. ผู้วิจัยขอความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ศูนย์บริการการศึกษาออกโรงเรียนอำเภอและ ครูประจำศูนย์การเรียนชุมชน เพื่อแจกแบบสอบถามให้นักศึกษาตอบแบบสอบถาม

3. ขอความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่ศูนย์บริการการศึกษาออกโรงเรียนอำเภอและครูประจำ กลุ่มเก็บรวบรวมแบบสอบถามส่งคืนผู้วิจัยทางไปรษณีย์

ผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลตั้งแต่วันที่ 2 พฤศจิกายน 2543 ถึงวันที่ 30 พฤศจิกายน 2543 ได้รับแบบสอบถามคืน จำนวน 320 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 91.17 ของแบบสอบถามทั้งหมด

วิธีการและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลและหาค่าสถิติต่างๆ ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้โปรแกรมสำเร็จ รูป SPSS For Windows (The Statistical Package for the Social Sciences For Windows) และสถิติ ที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล มีดังต่อไปนี้

1. สถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยการหาค่าร้อยละ
2. ข้อมูลเกี่ยวกับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักศึกษาผู้ใหญ่ วิธีการเรียนทางไกล ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในจังหวัดราชบุรี นำมาวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)

3. เปรียบเทียบความแตกต่างของระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักศึกษาผู้ใหญ่ สายสามัญศึกษา วิธีการเรียนทางไกล ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในจังหวัดราชบุรี จำแนกตาม เพศ อายุ สถานภาพสมรส สถานภาพในการทำงาน สถานภาพของบิดามารดา โดยใช้วิธีการ ทดสอบโดย t – test (independent) กรณีที่ตัวแปรเป็น 2 กลุ่ม กรณีเปรียบเทียบ 2 กลุ่ม และใช้วิธี การทดสอบ F – test กรณีที่ตัวแปร 3 กลุ่มขึ้นไป เมื่อเปรียบเทียบ 3 กลุ่มขึ้นไปพบความแตก ต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้ทำการเปรียบเทียบพหุคูณ (Multiple Comparison) ด้วยวิธีการของ เชฟเฟ่ (Scheffe')

4. หาความสัมพันธ์ที่ละคู่ระหว่างการอบรมเลี้ยงดู สัมพันธภาพในครอบครัว ความใกล้ชิด ทางศาสนา กับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม โดยการวิเคราะห์ความสัมพันธ์อย่างง่ายด้วยการหาค่า สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ แบบเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation) หาความสัมพันธ์ ระหว่างการอบรมเลี้ยงดู สัมพันธภาพในครอบครัว ความใกล้ชิดทางศาสนา กับเหตุผล เชิงจริยธรรมโดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณเป็นขั้น (Stepwise Multiple Regression Analysis)

บทที่ 4

การวิเคราะห์ข้อมูล

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดู สัมพันธภาพในครอบครัว ความใกล้ชิดทางศาสนา กับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักศึกษาผู้ใหญ่ วิธีการเรียนทางไกล ในจังหวัดราชบุรี” เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ตามลำดับดังนี้

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักศึกษาผู้ใหญ่ วิธีการเรียนทางไกล

ตอนที่ 3 การวิเคราะห์เปรียบเทียบการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักศึกษาผู้ใหญ่ วิธีการเรียนทางไกล จำแนกตาม เพศ อายุ สถานภาพสมรส สถานภาพในการทำงาน สถานภาพของบิดามารดา

ตอนที่ 4 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดู สัมพันธภาพในครอบครัว ความใกล้ชิดทางศาสนา กับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักศึกษาผู้ใหญ่ วิธีการเรียนทางไกล

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลและแปลความหมายของการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกัน ผู้วิจัยจึงกำหนดสัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลดังต่อไปนี้

N	แทนจำนวนกลุ่มตัวอย่าง
\bar{X}	แทนค่าคะแนนเฉลี่ย
S.D	แทนค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน
t	แทนค่าความแตกต่างระหว่างค่าคะแนนเฉลี่ยของสองกลุ่มตัวอย่าง (t – distribution)
F	แทนค่าความแตกต่างระหว่างคะแนนเฉลี่ยมากกว่าสองกลุ่มตัวอย่าง (F – distribution)
df	แทนชั้นแห่งความอิสระ (Degree of Freedom)
SS	แทนผลบวกของค่าความเบี่ยงเบนยกกำลังสอง (Sum of Square)

MS	แทนค่าเฉลี่ยความเบี่ยงเบนยกกำลังสอง
R	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์
*	แทนนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
**	แทนนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
X ₁	การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสันทนุสน
X ₂	การอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล
X ₃	สัมพันธภาพในครอบครัว
X ₄	ความเชื่อทางพุทธ
X ₅	การปฏิบัติทางพุทธ
X ₆	วิถีชีวิตทางพุทธ
Y	การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม

รายละเอียดเกี่ยวกับผลการวิเคราะห์ข้อมูล มีดังต่อไปนี้

บทที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

การวิเคราะห์ข้อมูลในตอนต้นที่ 1 เป็นการนำเสนอข้อมูลส่วนตัวของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส สถานภาพในการทำงาน สถานภาพสมรสของบิดามารดา ค่าสถิติที่นำเสนอ ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ดังแสดงในตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 4 แสดงสถานภาพและข้อมูลทั่วไปของนักศึกษาผู้ใหญ่ ในจังหวัดราชบุรี

n = 320

สถานภาพและข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ	ค่าเฉลี่ย	ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน
1. เพศ				
ชาย	151	47.2		
หญิง	169	52.8		
2. อายุ				
ต่ำกว่า 16 ปี	21	6.6		
16 – 20 ปี	150	46.9		
21 – 25 ปี	69	21.6	22.85	7.76
26 - 30 ปี	35	10.9		
31ปีขึ้นไป	45	14.1		
3. สถานภาพสมรส				
โสด	250	78.1		
สมรส	70	21.9		
4. สถานภาพการทำงาน				
มีงานทำ	238	74.4		
ไม่มีงานทำ	82	25.6		
5. สถานภาพบิดา มารดา				
อยู่ด้วยกัน	250	64.1		
หย่าร้าง	55	17.2		
บิดาหรือมารดาเสียชีวิต	60	18.8		

จากตารางที่ 4 แสดงให้เห็นว่า กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 320 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 47.2

อายุ พบว่า ส่วนใหญ่มีอายุอยู่ระหว่าง 16 – 20 ปี คิดเป็นร้อยละ 66 รองลงมา อายุ 21 – 25 ปี คิดเป็นร้อยละ 21.6 อายุ 31 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 14.1 อายุ 26 – 30 ปี คิดเป็นร้อยละ 10.9 อายุ 15 ลงมา คิดเป็นร้อยละ 6.6 โดยนักศึกษามีอายุเฉลี่ย 22.85 ปี (S.D. = 7.76)

สถานภาพสมรส พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่ยังเป็นโสด คิดเป็นร้อยละ 78.1 รองลงมา
สมรสแล้ว คิดเป็นร้อยละ 21.9

สถานภาพในการทำงาน พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่มีงานทำแล้ว คิดเป็นร้อยละ
74.4 รองลงมาคือยังไม่มีการทำงาน คิดเป็นร้อยละ 25.6

สถานภาพบิดามารดา พบว่า บิดามารดาของนักศึกษาส่วนใหญ่อยู่ด้วยกัน คิดเป็นร้อยละ
64.1 รองลงมา ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดเสียชีวิต คิดเป็นร้อยละ 18.8 และบิดามารดาหย่าร้างกัน คิด
เป็นร้อยละ 17.2 ตามลำดับ

ตัวแปรด้านการอบรมเลี้ยงดู

ผู้วิจัยได้แบ่งการอบรมเลี้ยงดูของนักศึกษาออกเป็น 2 ลักษณะ คือ การอบรมเลี้ยงดู
แบบรักสนับสนุนมาก – น้อย และการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล – อารมณ์ ซึ่งผู้วิจัยวิเคราะห์
ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ ปรากฏรายละเอียดดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 จำนวนและร้อยละของนักศึกษากลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามการอบรมเลี้ยงดู

การอบรมเลี้ยงดู	จำนวน (คน)	ร้อยละ
แบบรักสนับสนุน		
รักสนับสนุนมาก	168	52.5
รักสนับสนุนน้อย	152	47.5
รวม	320	100.00
แบบใช้เหตุผล		
แบบใช้เหตุผล	172	53.8
แบบใช้อารมณ์	148	46.3
รวม	320	100.00

จากตารางที่ 5 นักศึกษา ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนมาก คิดเป็นร้อยละ
52.5 ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนน้อย คิดเป็นร้อยละ 47.5 ได้รับการอบรมเลี้ยงดู
แบบใช้เหตุผล คิดเป็นร้อยละ 53.8 แบบใช้อารมณ์ คิดเป็นร้อยละ 46.3

ตัวแปรด้านสัมพันธภาพในครอบครัว

ผู้วิจัยได้แบ่งสัมพันธภาพในครอบครัวออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่มีสัมพันธภาพในครอบครัวดี และกลุ่มที่มีสัมพันธภาพในครอบครัวไม่ดี ซึ่งผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ ปรากฏรายละเอียดดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 จำนวนและร้อยละของนักศึกษาในกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามสัมพันธภาพในครอบครัว

สัมพันธภาพในครอบครัว	จำนวน (คน)	ร้อยละ
สัมพันธภาพในครอบครัวดี	147	45.9
สัมพันธภาพในครอบครัวไม่ดี	173	54.1
รวม	320	100.00

จากตารางที่ 6 พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่มีสัมพันธภาพในครอบครัวไม่ดี คิดเป็นร้อยละ 54.1 นักศึกษามีสัมพันธภาพในครอบครัวดี คิดเป็นร้อยละ 45.9

ตัวแปรด้านความใกล้ชิดทางศาสนา

ได้แบ่งความใกล้ชิดทางศาสนา ออกเป็น 3 ลักษณะ คือ ความเชื่อทางพุทธ การปฏิบัติทางพุทธ และวิถีชีวิตแบบพุทธ ซึ่งผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ ปรากฏรายละเอียดดังตารางที่ 7

ตารางที่ 7 จำนวนและร้อยละ ของนักศึกษากลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามความใกล้ชิดทางศาสนา

ความใกล้ชิดทางศาสนา	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ความเชื่อทางพุทธ		
ความเชื่อทางพุทธสูง	151	47.2
ความเชื่อทางพุทธต่ำ	169	52.8
รวม	320	100.00
การปฏิบัติทางพุทธ		
การปฏิบัติทางพุทธสูง	176	55.0
การปฏิบัติทางพุทธต่ำ	144	45.0
รวม	320	100.00
วิถีชีวิตแบบพุทธ		
วิถีชีวิตแบบพุทธสูง	148	46.3
วิถีชีวิตแบบพุทธต่ำ	172	53.8
รวม	320	100.00

จากตารางที่ 7 พบว่า นักศึกษาที่มีความเชื่อทางพุทธสูง คิดเป็นร้อยละ 47.2 มีความเชื่อทางพุทธต่ำ คิดเป็นร้อยละ 52.8 มีการปฏิบัติทางพุทธสูง คิดเป็นร้อยละ 55.0 มีการปฏิบัติทางพุทธต่ำ คิดเป็นร้อยละ 45.0 มีวิถีชีวิตแบบพุทธสูง คิดเป็นร้อยละ 46.3 และมีวิถีชีวิตแบบพุทธต่ำ คิดเป็นร้อยละ 53.8

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักศึกษา

การวิเคราะห์ระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักศึกษา ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ตามระดับที่กำหนดไว้ ดังรายละเอียดในตารางที่ 8

ตารางที่ 8 จำนวนและร้อยละของระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักศึกษา

ระดับเหตุผลเชิงจริยธรรม	จำนวน/คน	ร้อยละ	\bar{X}	S.D.
ขั้นที่ 1 หลักการหลบหลีกการถูกลงโทษ	-	-		
ขั้นที่ 2 หลักการแสวงหารางวัล	1	.3		
ขั้นที่ 3 หลักการทำตามผู้อื่นเห็นว่าชอบ	44	13.8		
ขั้นที่ 4 หลักการทำตามหน้าที่ทางสังคม	194	60.6		
ขั้นที่ 5 หลักการทำตามคำมั่นสัญญา	81	25.3		
ขั้นที่ 6 หลักการยึดอุดมคติสากล	-	-		
รวม	320	100.00	4.11	.63

จากตารางที่ 8 พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่มีเหตุผลเชิงจริยธรรมอยู่ในขั้นที่ 4 หลักการทำตามหน้าที่ทางสังคม ร้อยละ 60.6 รองลงมาคือขั้นที่ 5 หลักการทำตามคำมั่นสัญญา ร้อยละ 25.3 ขั้นที่ 3 หลักการทำตามผู้อื่นเห็นชอบ ร้อยละ 13.8 ขั้นที่ 2 หลักการแสวงหารางวัล ร้อยละ .3 โดยการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมมีค่าเฉลี่ย (\bar{X}) = 4.11 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) = .63 คือเหตุผลเชิงจริยธรรมในขั้นที่ 4

ตอนที่ 3 การวิเคราะห์เปรียบเทียบการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักศึกษาผู้ใหญ่ วิธีการเรียนทางไกล ที่จำแนกตาม เพศ อายุ สถานภาพสมรส สถานภาพในการทำงาน สถานภาพสมรสของบิดามารดา

เพศ

เมื่อแบ่งนักศึกษาจำแนกตามเพศ คือ เพศชาย ร้อยละ 47.2 เพศหญิง ร้อยละ 52.8 ในการศึกษาทดสอบความแตกต่างของการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมนักศึกษาระหว่างเพศ โดยการเปรียบเทียบด้วย t-test ดังผลปรากฏในตารางที่ 9 ดังนี้

ตารางที่ 9 เปรียบเทียบความแตกต่างของการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม จำแนกตามเพศ

เพศ	n	\bar{X}	S.D.	t - test	df	Sig.
ชาย	149	4.1596	.5438	.624	318	.533
หญิง	169	4.1207	.5685			

$$\alpha = .05 \quad df = 318 \quad t = 1.96$$

ผลการทดสอบในตารางที่ 9 นักศึกษาที่มีเพศต่างกัน มีระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อายุนักศึกษา

เมื่อแบ่งอายุของนักศึกษาออกเป็น 5 ช่วง คือ ต่ำกว่า 15 ปี ร้อยละ 6.6 อายุ 16 – 20 ปี ร้อยละ 46.6 อายุ 21 – 25 ปี ร้อยละ 21.6 อายุ 26 – 30 ปี ร้อยละ 10.9 อายุ 31 ปีขึ้นไป ร้อยละ 14.1 ดังผลการวิเคราะห์ที่เป็นค่าสถิติพื้นฐานในตารางที่ 10

ตารางที่ 10 ค่าสถิติพื้นฐานของการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักศึกษามีอายุต่างกัน

	น้อยกว่า 15 ปี		16 – 20 ปี		21 – 25 ปี		26 – 30 ปี		31 ปีขึ้นไป	
	n = 21		n = 150		n = 69		n = 35		n = 45	
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.
เหตุผลเชิงจริยธรรม	4.028	.6687	4.0780	.5352	4.1391	.5505	4.1914	.6985	4.3533	.3986

ในการเปรียบเทียบความแตกต่างของการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักศึกษามีอายุต่างกัน ได้นำค่าเฉลี่ยมาเปรียบเทียบด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (ONE WAY ANOVA) ดังปรากฏในตารางที่ 11

ตารางที่ 11 การเปรียบเทียบการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักศึกษาที่มีอายุต่างกัน

	แหล่งความแปรปรวน (Source)	df	SS	MS	F	Sig.
การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม	ระหว่างกลุ่ม	4	2.978	.744	2.448*	.046
	ภายในกลุ่ม	315	95.804	.3004		
	รวม	319	98.782			

$$\alpha = .05 \quad df = 4,315 \quad F = 2.40$$

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 11 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวน พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่าอายุที่แตกต่างกันเป็นสาเหตุสำคัญของการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมแตกต่างกัน เมื่อนำไปวิเคราะห์เปรียบเทียบพหุคูณด้วยวิธีการของเชฟเฟ (Scheffe') พิจารณาเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ พบว่าแตกต่างอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

สถานภาพสมรส

เมื่อแบ่งนักศึกษาตามสถานภาพสมรสออกเป็น 2 กลุ่ม คือ โสด ร้อยละ 78.1 สมรส ร้อยละ 21.9 ในการทดสอบความแตกต่างของการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักศึกษาระหว่างสถานภาพสมรส โดยการเปรียบเทียบด้วย t - test ดังผลปรากฏในตารางที่ 12 ดังนี้

ตารางที่ 12 เปรียบเทียบความแตกต่างของการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม จำแนกตามสถานภาพระหว่าง โสด และ สมรส

สถานภาพ	n	\bar{X}	S.D.	t - test	df	Sig.
โสด	250	4.1056	.5500	- 2.008*	318	.047
สมรส	70	4.2586	.5671			

$$\alpha = .05 \quad df = 318 \quad t = 1.960$$

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการทดสอบในตารางที่ 12 นักศึกษาที่มีสถานภาพสมรสต่างกัน มีระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยค่าเฉลี่ยการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักศึกษากลุ่มสมรส ($\bar{X}=4.25, S.D=.56$) สูงกว่านักศึกษากลุ่มโสด ($\bar{X}=4.10, S.D=.55$)

สถานภาพการมีงานทำ

เมื่อแบ่งนักศึกษาตามสถานภาพการมีงานทำออกเป็น 2 กลุ่ม คือ มีงานทำ ร้อยละ 74.4 ไม่มีงานทำ ร้อยละ 25.6 ในการทดสอบความแตกต่างของการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมระหว่างนักศึกษาที่มีงานทำและไม่มีงานทำ โดยการเปรียบเทียบด้วย t-test ดังผลปรากฏในตารางที่ 13 ดังนี้

ตารางที่ 13 เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ระหว่างการมีงานทำ และไม่มีงานทำ

สถานภาพ	n	\bar{X}	S.D.	t - test	df	Sig.
มีงานทำ	238	4.1542	.5550	.829	318	.408
ไม่มีงานทำ	82	4.0951	.5619			

$$\alpha = .05 \quad df = 318 \quad t = 1.960$$

ผลการทดสอบในตารางที่ 13 นักศึกษาที่มีสถานภาพการทำงานต่างกัน มีระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สถานภาพการสมรสของบิดามารดา

เมื่อแบ่งสถานภาพสมรสของบิดามารดาของนักศึกษาออกเป็น 3 กลุ่ม คือ บิดามารดาอยู่ด้วยกัน ร้อยละ 64.1 บิดามารดาไม่ได้อยู่ด้วยกัน (หย่าร้าง) ร้อยละ 17.2 บิดาหรือมารดาเสียชีวิต ร้อยละ 18.8 ดังผลการวิเคราะห์ที่เป็นค่าสถิติพื้นฐานในตารางที่ 14

ตารางที่ 14 ค่าสถิติพื้นฐานของการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ของนักศึกษาที่มีสถานภาพสมรสของ บิดามารดาต่างกัน

	บิดามารดาอยู่ด้วยกัน n = 205		หย่าร้าง n = 55		บิดาหรือมารดาเสียชีวิต n = 60	
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.
การใช้เหตุผล เชิงจริยธรรม	4.1395	.5561	3.9636	.5569	4.2983	.5163

ในการเปรียบเทียบความแตกต่างของการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักศึกษาที่มีสถานภาพการสมรสของบิดามารดาต่างกัน ได้นำค่าเฉลี่ยมาเปรียบเทียบด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (ONE WAY ANOVA) ดังปรากฏในตารางที่ 15

ตารางที่ 15 การเปรียบเทียบการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักศึกษาที่มีสถานภาพสมรสของบิดามารดาต่างกัน

	แหล่งความแปรปรวน (Source)	df	SS	MS	F	Sig.
การใช้ เหตุผล เชิงจริย ธรรม	ระหว่างกลุ่ม	2	3.215	1.607	5.332*	.005
	ภายในกลุ่ม	317	95.567	.301		
	รวม	319	98.782			

$$\alpha = .05 \quad df = 2,317 \quad F = 3.03$$

*. มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 15 จะเห็นว่า จากผลการวิเคราะห์ความแปรปรวน พบว่า คะแนนการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม แปรปรวนไปตามสถานภาพสมรสของบิดามารดาต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงได้ทำการวิเคราะห์เพื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของกลุ่มเป็นรายคู่ ด้วยวิธีการของเชฟเฟ้ (Scheffe') ผลปรากฏดังตารางที่ 16 ดังนี้

ตารางที่ 16 เปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยของการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักศึกษาจำแนกตามสถานภาพสมรสของบิดามารดาเป็นรายคู่โดยวิธีของเชฟเฟ้ (Scheffe')

สถานภาพสมรสของบิดามารดา	ค่าเฉลี่ย \bar{X}	หย่าร้าง	อยู่ด้วยกัน	บิดาหรือมารดาเสียชีวิต
หย่าร้าง	3.96	-	.18	.33*
อยู่ด้วยกัน	4.13		-	0.16
บิดาหรือมารดาเสียชีวิต	4.29			

*. มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 16 พบว่า นักศึกษาที่มีสถานภาพสมรสของบิดามารดาต่างกัน มีเหตุผลเชิงจริยธรรมต่างกันอยู่ 2 คู่ คือ บิดามารดาหย่าร้างมีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมแตกต่างจากนักศึกษาที่บิดาหรือมารดาเสียชีวิต อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยที่กลุ่มนักศึกษาที่บิดามารดาเสียชีวิต ($\bar{X} = 4.29, S.D. = .51$) มีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมสูงกว่ากลุ่มที่บิดามารดาหย่าร้าง ($\bar{X} = 3.96, S.D. = .55$) และกลุ่มที่นักศึกษาที่บิดามารดาอยู่ด้วยกันมีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมแตกต่างจากนักศึกษาที่บิดามารดาเสียชีวิต อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยกลุ่มนักศึกษาที่บิดามารดาเสียชีวิต ($\bar{X} = 4.29, S.D. = .51$) มีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมแตกต่างสูงกว่านักศึกษาที่บิดามารดาอยู่ด้วยกัน ($\bar{X} = 4.13, S.D. = .55$)

ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดู สัมพันธภาพในครอบครัว ความใกล้ชิดทางศาสนา กับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการทดสอบค่าสหสัมพันธ์ โดยใช้ค่าสถิติ Pearson Product Moment Correlation ระหว่างตัวแปรในแต่ละด้าน กับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม พบว่า ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมดังนี้คือ การปฏิบัติทางพุทธ (X_5) มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 วิธีชีวิตแบบพุทธ (X_6) มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ด้านความเชื่อทางพุทธ (x_4) มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมที่ระดับ .05 (ตารางที่ 17) และวิเคราะห์โดยใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression) พบว่า ลักษณะความสัมพันธ์ของตัวแปรที่สามารถอธิบายความแปรปรวนของการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของกลุ่มตัวอย่าง ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีอยู่ 1 ด้าน คือวิธีชีวิตแบบพุทธ (X_6)

ส่งผลต่อการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของกลุ่มตัวอย่าง กล่าวได้ว่าการมีวิถีชีวิตแบบพุทธในระดับที่มากขึ้น เป็นลักษณะที่ทำให้มีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมสูงขึ้น (ตารางที่ 17)

ตารางที่ 17 ค่าความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดู สัมพันธภาพในครอบครัว ความใกล้ชิดทางศาสนา กับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของกลุ่มตัวอย่าง

	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	X ₅	X ₆	Y
X ₁	-						
X ₂	.524**	-					
X ₃	.524**	.446**	-				
X ₄	.178**	.190**	.139*	-			
X ₅	.221**	.264**	.111*	.426**	-		
X ₆	.259**	.141*	.265**	.504**	.554**	-	
Y	.017	.074	-.004	.113*	.166**	.246**	-

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 17 พบว่า มี 3 ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม และเป็นความสัมพันธ์ในเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ คือความเชื่อทางพุทธ (x₄) มีความสัมพันธ์กับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม(y) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าความสัมพันธ์อยู่ในระดับต่ำเท่ากับ .133 การปฏิบัติทางพุทธ(x₅) มีความสัมพันธ์กับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม(y) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าความสัมพันธ์อยู่ในระดับต่ำเท่ากับ .166 วิถีชีวิตทางพุทธ (X₆) มีความสัมพันธ์กับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมที่ระดับ .01 โดยมีค่าความสัมพันธ์อยู่ในระดับต่ำเท่ากับ .246 ส่วนตัวแปรที่ไม่มีความสัมพันธ์กับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมคือการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน (X₁) การอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลและสัมพันธภาพในครอบครัว (x₂)

จึงได้ทำการวิเคราะห์หาความสัมพันธ์เชิงเหตุปัจจัย - ผล ระหว่างตัวแปร 3 ตัว คือ ความเชื่อทางพุทธ การปฏิบัติทางพุทธ วิถีชีวิตแบบพุทธ กับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่าง 1,2 และ 3 ด้วยวิธีของสหสัมพันธ์พหุคูณแบบลดถอยเป็นขั้น (Stepwise Multiple Regression Analysis) พบว่า มีเพียงตัวแปรด้านวิถีชีวิตทางพุทธเพียงตัวแปรเดียวเท่านั้นที่สามารถทำนายการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมได้ ดังปรากฏในตารางที่ 18 ดังนี้

ตารางที่ 18 ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ ของตัวแปรแต่ละด้านที่มีต่อการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม

ตัวแปร	R	R ²	B	β	t	p
วิถีชีวิตแบบพุทธ(X_0) ค่าคงที่	.246	.061	.212 3.256	.246	4.53	.00

จากตารางที่ 18 พบว่า ตัวแปรที่ได้รับการคัดเลือกเข้าสมการมีเพียงตัวแปรเดียวคือ วิถีชีวิตแบบพุทธ (X_0) ซึ่งเป็นตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม โดยมีค่าประสิทธิภาพในการทำนาย (R^2) เท่ากับ .061 นั่นคือ ปัจจัยด้านวิถีชีวิตแบบพุทธสามารถทำนายการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ได้ ร้อยละ 6.10

$$\begin{aligned} \text{สมการทำนาย } y &= a + bx \\ &= 3.256 + .212(x_0) \end{aligned}$$

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดู สัมพันธภาพในครอบครัว ความใกล้ชิดทางศาสนา กับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ของนักศึกษาผู้ใหญ่ วิธีการเรียนทางไกล ในจังหวัดราชบุรี” เป็นการวิจัยเชิงบรรยาย (Descriptive Research) มีวัตถุประสงค์ในการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. เพื่อศึกษาระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักศึกษาผู้ใหญ่ วิธีการเรียนทางไกล
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักศึกษาผู้ใหญ่ จำแนกตาม เพศ อายุ สถานภาพสมรส สถานภาพมีงานทำ สถานภาพสมรสของบิดามารดา ของนักศึกษา
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดู สัมพันธภาพในครอบครัว ความใกล้ชิดทางศาสนา กับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักศึกษา
4. เพื่อศึกษาตัวแปรที่ส่งผลต่อการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักศึกษา

ตัวแปรต่างๆ ที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส สถานภาพการมีงานทำ สถานภาพสมรสของบิดามารดา การอบรมเลี้ยงดู สัมพันธภาพในครอบครัว ความใกล้ชิดทางศาสนา กับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ของนักศึกษา

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักศึกษาผู้ใหญ่ สายสามัญศึกษา วิธีการเรียนทางไกล ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในจังหวัดราชบุรี จำนวน 351 คน ได้มาจากการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถาม จำนวน 1 ชุด ประกอบด้วย 5 ตอน คือ

- ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม
- ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดู
- ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับสัมพันธภาพในครอบครัว
- ตอนที่ 4 แบบสอบถามเกี่ยวกับความใกล้ชิดทางศาสนา
- ตอนที่ 5 แบบวัดการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม

การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาคำตอบตามข้อคำถามในการวิจัยครั้งนี้ ใช้สถิติค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ค่าสถิติ t – test (independent) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) F – test และการทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ (Multiple Comparison) ด้วยวิธีการของ Scheffe’s method) สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson’s Product – Moment Correlation Coefficient) และ สหสัมพันธ์ถดถอยเป็นขั้น (Stepwise Multiple Regression Analysis) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS/PC (Statistical Package for Social Sciences/PC)

สรุปผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลสามารถสรุปเป็นประเด็นสำคัญได้ดังนี้

1. สถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ส่วนใหญ่นักศึกษาเป็นเพศหญิง ร้อยละ 52.8 มีอายุระหว่าง 16 – 20 ปี ร้อยละ 46.9 อายุโดยเฉลี่ย 22.85 ปี ส่วนใหญ่ยังเป็นโสด ร้อยละ 78.1 มีงานทำแล้ว ร้อยละ 74.4 บิดามารดาอยู่ด้วยกัน ร้อยละ 64.1 อาศัยอยู่กับบิดามารดา ร้อยละ 55.6 ส่วนตัวแปรด้านการอบรมเลี้ยงดู นักศึกษาส่วนใหญ่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบมาก ร้อยละ 52.5 รองลงมา แบบรักสนับสนุนน้อย ร้อยละ 47.3 ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล ร้อยละ 53.8 แบบใช้อารมณ์ ร้อยละ 46.3 ส่วนใหญ่มีสัมพันธภาพในครอบครัวไม่ดี ร้อยละ 54.1 รองลงมา มีสัมพันธภาพในครอบครัวดี ร้อยละ 45.9 ส่วนตัวแปรด้านความใกล้ชิดทางศาสนา นักศึกษามีความเชื่อทางพุทธต่ำ ร้อยละ 52.8 มีความเชื่อทางพุทธสูง ร้อยละ 47.2 มีการปฏิบัติทางพุทธสูง ร้อยละ 55.0 มีการปฏิบัติทางพุทธต่ำ ร้อยละ 45.0 วิถีชีวิตแบบพุทธต่ำ ร้อยละ 53.8 วิถีชีวิตแบบพุทธสูง ร้อยละ 46.3

2. ระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักศึกษา นักศึกษาส่วนใหญ่มีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในขั้นที่ 4 คือ หลักการทำตามหน้าที่ทางสังคม ร้อยละ 60.6 รองลงมาคือขั้นที่ 5 หลักการทำตามคำมั่นสัญญา ร้อยละ 25.3

3. การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักศึกษา เมื่อจำแนกตามเพศ พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานวิจัยที่กำหนดไว้

4. การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักศึกษา เมื่อจำแนกตามสถานภาพสมรส พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยค่าเฉลี่ยของการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักศึกษากลุ่มที่สมรสแล้วสูงกว่ากลุ่มที่ยังเป็นโสด ซึ่งยอมรับสมมติฐานการวิจัยที่กำหนดไว้

5. การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักศึกษา เมื่อจำแนกตามสถานภาพการมีงานทำพบว่า นักศึกษาทั้งสองกลุ่มมีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยที่กำหนดไว้

6. การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักศึกษา โดยแบ่งตามอายุ พบว่า ค่าเฉลี่ยของเหตุผลเชิงจริยธรรมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อนำมาวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างกลุ่มเป็นรายคู่ พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยที่กำหนดไว้

7. การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักศึกษา โดยแบ่งตามสถานภาพสมรสของบิดามารดา พบว่า ค่าเฉลี่ยของเหตุผลเชิงจริยธรรมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งยอมรับสมมติฐานการวิจัยที่กำหนดไว้ และเมื่อนำมาวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างกลุ่มเป็นรายคู่ พบว่า ค่าเฉลี่ยของการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีอยู่ 2 คู่ คือ กลุ่มที่บิดามารดาหย่าร้างมีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมแตกต่างกันจากนักศึกษาที่บิดาหรือมารดาเสียชีวิต อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยที่กลุ่มบิดามารดาเสียชีวิต มีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมสูงกว่ากลุ่มที่บิดามารดาหย่าร้าง และกลุ่มที่บิดามารดาอยู่ด้วยกันมีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมต่างกันจากกลุ่มนักศึกษาที่บิดาหรือมารดาเสียชีวิต อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยกลุ่มที่บิดามารดาหย่าร้างมีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมสูงกว่ากลุ่มที่บิดามารดาอยู่ด้วยกัน

8. ตัวแปรที่มีผลต่อความสัมพันธ์กับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม มี 3 ตัวแปร ได้แก่ ความเชื่อทางพุทธ ($r = .113$) การปฏิบัติทางพุทธ ($r = .166$) และวิถีชีวิตแบบพุทธ ($r = .217$) ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ในเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ .05 และเมื่อตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ระหว่าง 3 ตัวแปร คือ ความเชื่อทางพุทธ การปฏิบัติทางพุทธ และวิถีชีวิตแบบพุทธ หากความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร 1,2 และ 3 ด้วยวิธีของสมการพหุคูณแบบลดถอยเป็นขั้น พบว่า มีเพียงตัวแปรเดียวเท่านั้นที่สามารถทำนายเหตุผลเชิงจริยธรรมได้ โดยค่าทำนาย เป็นร้อยละ 6.10 นั่นคือ วิถีชีวิตแบบพุทธ

อภิปรายผล

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า นักศึกษามีความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมอยู่ในขั้นที่ 4 คิดเป็นร้อยละ 60.6 อันเป็นขั้นยึดหลักการตามกฎเกณฑ์ของสังคม (Conventional Level) เป็นไปตามทฤษฎีโคลเบอร์ก (Kohlberg 1976 : 33) ได้กล่าวไว้ว่า คนในวัยหนุ่มสาวจำนวนมากมีระดับจริยธรรมอยู่ในขั้นที่ 3 - 4 อันเป็นขั้นปฏิบัติธรรมกฎเกณฑ์ของสังคมเท่านั้น สอดคล้อง

กับผลการวิจัยของของ Holeystein (1976) พบว่า วัยรุ่นตอนกลางมีจริยธรรมอยู่ในขั้นที่ 4 สอดคล้องกับผลการวิจัยของดวงเดือน พันธมนาวิน และเพ็ญแข ประจวบจันทน์ (2520 : 178) ตั้งแต่วัยรุ่นตอนกลางเป็นต้นไป จริยธรรมชายและหญิงจะอยู่ในขั้นที่ 3 - 4 และสอดคล้องกับศิริเพ็ญ ไพบุญผล (2540 : 89) สรุปว่า นักเรียนเตรียมอุดมศึกษามีระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมอยู่ในขั้นที่ 4 สอดคล้องกับผลการวิจัยของทวีวัฒน์ บุญจิต (2530) พบว่า ผู้ใหญ่จะสามารถให้เหตุผลเชิงจริยธรรมได้ในขั้นที่ 3 - 5 และทัศนีย์ ตัณฑทองทิพย์ (2535) พบว่า นักศึกษามัธยมศึกษาตอนปลายมีระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมอยู่ในขั้นที่ 4 สอดคล้องกับธารทิพย์ มันทาวิจักษ์ (2540 : 111) พบว่า พนักงานองค์การโทรศัพท์นครหลวง มีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในขั้นที่ 4 ซึ่งถือว่าเป็นจริยธรรมระดับสูง ผลการศึกษาครั้งนี้สอดคล้องกับทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบิร์กที่ พัฒนาการทางการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมเป็นไปตามขั้น 1 ผ่านแต่ละขั้นจนถึงขั้นที่ 6 บุคคลจะพัฒนาข้ามขั้นไม่ได้ เพราะการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในขั้นที่สูงขึ้นไป จะเกิดขึ้นได้ด้วยการมีความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในขั้นที่ต่ำกว่าอยู่แล้ว และต่อมาบุคคลได้รับประสบการณ์ทางสังคมใหม่ ๆ หรือสามารถเข้าใจความหมายของประสบการณ์เก่า ๆ ได้ดีขึ้น จึงเกิดการเปลี่ยนแปลงความคิดและเหตุผล ทำให้การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในขั้นที่สูงขึ้นไปมีมากขึ้นตามลำดับ ส่วนเหตุผลในขั้นที่ต่ำกว่าจะถูกใช้น้อยลงทุกที และถูกละทิ้งไปหมดในที่สุด นอกจากนี้ มนุษย์ทุกคนไม่จำเป็นจะต้องมีพัฒนาการทางจริยธรรมไปถึงขั้นที่สูงสุด คือ ขั้น 6 แต่อาจจะหยุดชะงักอยู่ในขั้นหนึ่งต่ำกว่าได้ โคลเบิร์กพบว่า ผู้ใหญ่ส่วนมากจะมีพัฒนาการในขั้นที่ 4 เท่านั้น (Kohlberg n.d., อ้างถึงใน ดวงเดือน พันธมนาวิน 2524 ก : 31) ซึ่งถือว่าเป็นจริยธรรมที่พึงประสงค์ของสังคม เพราะเหตุผลเชิงจริยธรรมระดับที่ 4 เป็นขั้นที่ยึดหลักการทำตามหน้าที่ของตนเองตามกฎเกณฑ์ต่างๆ ที่สังคมกำหนดไว้อย่างเคร่งครัด สำหรับนักศึกษาส่วนใหญ่ที่ได้ผ่านการอบรมให้รู้จักหน้าที่ และยึดมั่นในการปฏิบัติตามกฎระเบียบต่างๆ จากโรงเรียน และการอบรมในครอบครัวแล้วในวัยเด็ก เมื่อเป็นผู้ใหญ่มีการใช้เหตุผลมากขึ้น และมีการพัฒนาความคิดของตนเอง ดังนั้น ในการตัดสินใจหาข้อขัดแย้งต่างจึงเห็นด้วยกับกฎเกณฑ์และคำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวม ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น ซึ่งมักกระทำการต่างๆ ให้เป็นไปตามกฎเกณฑ์หรือระเบียบต่าง ๆ ที่สังคมกำหนดไว้ ไม่ให้แตกต่างไปจากบุคคลอื่น ๆ ที่อยู่รอบข้างหรือให้สอดคล้องกับค่านิยมหรือขนบธรรมเนียมประเพณี เพื่อให้ได้รับการยอมรับนับถือยกย่องในวงสังคม ดังที่ สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (2537, อ้างถึงใน ธารทิพย์ มันทาวิจักษ์ 2540 : 112) ได้สรุปไว้ว่า จริยธรรมในขั้นที่ 4 นั้นเรียกว่า ระดับตามกฎเกณฑ์ เป็นลักษณะของมนุษย์ที่มีจิตใจเป็นมนุษย์ ด้วยเหตุที่นักศึกษามีจริยธรรมในขั้นที่ 4 เหมือนดังเช่นบุคคลทั่วไปแล้วนั้น อาจกล่าวได้ว่า นักศึกษาเป็นบุคคลที่ดำรงชีวิตเฉกเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป

ของสังคม ดังนั้นการปฏิบัติต่างๆ เพื่อให้ได้รับการยอมรับนับถือ มีหน้ามีตาและเป็นเสมือนส่วนหนึ่งของสังคม ซึ่งดวงเดือน พันธุมนาวิน (2520 : 109) ได้กล่าวไว้ว่า สังคมจะเป็นประชาธิปไตยได้อย่างสมบูรณ์ ผู้ใหญ่ในสังคมส่วนใหญ่ (70 %) ควรจะมีจริยธรรมในขั้นที่ 4 ขั้นที่ 5 หรือ ขั้นที่ 6 ฉะนั้น จึงควรมีนโยบายพัฒนาจริยธรรมในวัยรุ่นและผู้ใหญ่อย่างเร่งด่วน จะพัฒนาสังคมไทยเป็นประชาธิปไตยอย่างสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

2. เปรียบเทียบการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักศึกษาที่มีอายุต่างกัน พบว่า นักศึกษาที่มีอายุแตกต่างกันมีความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ สอดคล้องกับโคลเบอร์กที่ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเหตุผลเชิงจริยธรรมกับอายุ พบว่า เด็กอเมริกันอายุ 7, 10, 13 และ 16 ปี นิยมใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในขั้นที่สูงขึ้นตามอายุ กล่าวคือ เด็กอายุ 7 ปี แทบทุกคน (กว่าร้อยละ 90) ใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในขั้นที่ 1 และ 2 เด็กอายุ 10 ปี แม้จะยังใช้เหตุผลในขั้น 1 และ 2 เป็นส่วนมาก (กว่าร้อยละ 50) แต่มีอีกพวกหนึ่งที่ใช้เหตุผลในขั้นที่ 3 และ 4 (ร้อยละ 35) ส่วนวัยรุ่นอายุ 13 ปี ใช้เหตุผลในขั้นที่ 3 และ 4 มาก (กว่าร้อยละ 50) และมีพวกที่ใช้เหตุผลในขั้นที่ 1 และ 2 น้อยกว่า (กว่าร้อยละ 20) ส่วนวัยรุ่นตอนปลายอายุ 16 ปี แม้จะยังใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมขั้นที่ 3 และ 4 มาก (กว่าร้อยละ 50) แต่ปรากฏว่ามีผู้ใช้เหตุผลในขั้นที่ 5 และ 6 (ร้อยละ 23) มากกว่ากลุ่มที่อายุต่ำกว่าทุกกลุ่ม (Kohlberg 1964) ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก (Kohlberg 1964 : 30, อ้างถึงใน ดวงเดือน พันธุมนาวิน และ เพ็ญแข ประจันปัจฉิม 2520 : 15 – 16) ที่เชื่อว่า กฎเกณฑ์ที่บุคคลใช้ตัดสินใจความถูกต้องของการกระทำจะพัฒนาเป็นขั้นๆ จากต่ำสุดไปสู่ขั้นที่สูงกว่าที่แต่ละขั้นดังกล่าววิจัยของ สุวณีย์ จุติดำรงพันธ์ (2522 : 76) ได้ทำการศึกษาพัฒนาการทางจริยธรรมของนักเรียนมัธยมศึกษาในภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคใต้ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามลำดับ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 และมัธยมศึกษาปีที่ 5 ของโรงเรียนภาคการศึกษาต่าง ๆ พบว่า นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 5 ในภาคกลางและภาคใต้มีพัฒนาการทางจริยธรรมสูงกว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 สำหรับภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นอกจากนี้ จากการศึกษาของ สแนร์รี่ (Snarey 1985 : 202 – 232) ซึ่งรวบรวมงานวิจัยงานวิจัยต่าง ๆ ที่ศึกษาพัฒนาการทางจริยธรรมตามทฤษฎีของโคลเบอร์ก 45 เรื่อง จาก 27 ประเทศ พบผลเป็นเครื่องยืนยันว่า บุคคลมีพัฒนาการไปตามลำดับขั้น โดยพบว่าผู้มีอายุ 10 – 12 ปี มีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมอยู่ในขั้น 1 ถึง 3 ผู้มีอายุ 13 – 17 ปี มีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมอยู่ในขั้นที่กำลังจะเลื่อนเป็นขั้นที่ 2 ถึงขั้นที่ 3ที่กำลังจะเลื่อนเป็นขั้นที่ 4 ส่วนผู้ที่มีอายุ 18 – 22 ปี มีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมอยู่ในขั้น 2 ที่กำลังจะเลื่อนเป็นขั้น 3 ถึงขั้น 4 ที่กำลังจะเลื่อนเป็นขั้นที่ 5 สอดคล้องกับผลการศึกษาดังกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นว่าเด่นชัดว่า เหตุผลเชิงจริยธรรมของบุคคลมีพัฒนาการตามอายุ

3.เปรียบเทียบการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักศึกษาที่มีความแตกต่างระหว่างเพศกับความความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักศึกษา พบว่า นักศึกษาเพศชาย และเพศหญิงมีความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ผู้วิจัยตั้งไว้ จากผลงานวิจัยของโฮลสไตน์ (Holestein 1976) รีเมอร์ (Reimers 1986) สุวินัย สมันเลาะ (2534) และทิพวรรณ ลิมสุขนิรันดร์ (2535) ซึ่งพบว่าพัฒนาการทางจริยธรรมมีความสัมพันธ์กับเพศ และจากทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของฟรอยด์ ซึ่งทำนายว่าชายจะมีซูเปอร์อีโก้หรือจริยธรรมสูงกว่าหญิง ส่วนทฤษฎีพัฒนาการของลักษณะที่ส่งเสริมจริยธรรมมีความคิดขัดแย้งว่า เมื่อเปรียบเทียบหญิงกับชายแล้วพบว่ามีการพัฒนาการที่ต่างกัน โดยหญิงมีพัฒนาการทางภาษาเร็วกว่าชาย ทำให้ฉลาดและมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าชาย ซึ่งทำให้หญิงเข้าใจกฎเกณฑ์ที่เป็นข้อเรียกร้องทางสังคมได้เร็วและมากกว่าชาย แต่ด้วยลักษณะที่ยึดมั่นต่อสังคมอาจทำให้พัฒนาการทางจริยธรรมของหญิงช้าลงในวัยรุ่นตอนปลาย (ดวงเดือน พันธมนาวิน และเพ็ญแข ประจันปัจฉิม 2520 : 16 – 17) อย่างไรก็ตามผลการศึกษาค้นคว้าของชปิรา (Shapira 1976) วอร์ซอร์ (Warshaw 1978) สุรณีย์ จุติดำรงพันธ์ (2522) ซึ่งพบว่า นักเรียนชาย และหญิงมีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมไม่แตกต่างกัน และจากการรวบรวมการวิจัยต่างๆ ที่เปรียบเทียบงานวิจัยในด้านต่างๆ ของเพศชายและเพศหญิงนั้น ไรท์ (Wright 1971 : 57, 145, อ้างถึงใน ดวงเดือน พันธมนาวิน 2524 ก : 11) พบว่า ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาพฤติกรรมกรโกงในการทดลองหรือพฤติกรรมกรเอื้อเฟื้อก็ตาม ส่วนมากแล้วไม่พบความแตกต่างกันระหว่างเพศชายและเพศหญิง สอดคล้องกับการศึกษาข้ามวัฒนธรรมของสแนเรย์ (Snarey 1985 : 202 – 232) ซึ่งรวบรวมการวิจัย 17 เรื่อง จาก 15 ประเทศ ที่ศึกษาพัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคลทั้งเพศชายและเพศหญิง ปรากฏว่า 16 เรื่องที่ศึกษาไม่พบว่าเพศชาย และเพศหญิงมีความแตกต่างกันในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในระดับที่ยอมรับได้

4. เปรียบเทียบการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักศึกษา ที่มีสถานภาพสมรสต่างกัน ผลการศึกษาพบว่า นักศึกษาที่ยังโสดกับนักศึกษาที่สมรสแล้ว มีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ วิจิตร ชาตกิจเจริญ (2543 : 81) ที่พบว่าตำรวจที่มีสถานภาพสมรสมีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในการปฏิบัติหน้าที่ที่พึงประสงค์ระดับสูง รองลงมาคือตำรวจที่สถานภาพหม้าย/หย่า และตำรวจที่มีสถานภาพสมรสโสดตามลำดับ จะเห็นได้ว่านักศึกษาที่มีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมสูงคือนักศึกษาที่สมรสแล้ว ต่อประเด็นนี้แสดงให้เห็นได้ว่าในการที่นักศึกษามีครอบครัวแล้วทำให้การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักศึกษาดีขึ้น อาจเป็นเพราะนักศึกษาที่มีครอบครัวทำให้มีความสุข รอบคอบมากขึ้น ไม่ตัดสินใจทำอะไรที่ไม่ควรเนื่องจากเกรงว่าจะเกิดปัญหากับครอบครัว และการตัดสินใจ

ทำอะไร ต้องคำนึงคู่สมรส และครอบครัว ไม่เอาแต่ใจตนเองซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ บุญศรี ทรัพย์เวชการกิจ (2539 : 104) ที่พบว่า นักศึกษาผู้ใหญ่ที่มีสถานภาพสมรสต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับจริยธรรมของครูผู้สอนการศึกษานอกโรงเรียน แต่ละด้านแตกต่างกัน ทั้งนี้เพราะ นักศึกษาที่มาศึกษาต่อจะมีทั้งโสดและสมรส กลุ่มที่เป็นโสดส่วนมากจะมีอายุไม่เกิน 20 ปี และกลุ่มที่สมรสแล้วจะมีอายุ 20 ปีขึ้นไป ซึ่งตามปกติแล้วจะมีประสบการณ์มากและมีความรู้สึกนึกคิดที่เห็นใจอีกฝ่ายหนึ่ง ไม่เอาแต่ใจตนเองเหมือนยังเป็นโสด จึงมีความคิดเห็นเกี่ยวกับจริยธรรมของครูผู้สอนการศึกษานอกโรงเรียน โดยรวมและรายด้านทุกด้านแตกต่างกันต่างจากนักศึกษาที่เป็นโสด

5. เปรียบเทียบการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักศึกษา ที่มีสถานภาพการทำงาน ต่างกัน พบว่า พบว่า นักศึกษาที่มีสถานภาพการทำงานต่างกัน มีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมไม่ต่างกัน ไม่ซึ่งไม่เกินไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า นักศึกษาที่ตอบว่าไม่มีงานทำ ความจริงแล้วก็มีรายได้ในด้านอื่น เช่น จากการรับจ้าง ช่วยพ่อแม่หรือญาติทำงานชั่วคราว ซึ่งยังไม่ มีงานที่เป็นหลักแหล่งแน่นอน แต่ก็ทำงานเพื่อรับผิดชอบค่าใช้จ่ายของตนเองได้โดยส่วนใหญ่ จึงอาจจะเป็นสาเหตุให้การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมไม่แตกต่างกัน และอีกประเด็นหนึ่งที่เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะนักศึกษามีความคิด สติปัญญา การใช้เหตุผลคล้ายคลึงกัน และมีการศึกษาอยู่ในระดับ เดียวกัน จึงมีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมไม่แตกต่างกัน ดังที่ สุ่มนัส จิตพิทักษ์ (2520 : 24) กล่าวว่า ความคิดเห็นของบุคคลขึ้นอยู่กับลักษณะของสิ่งแวดล้อมที่บุคคลได้รับ หากสิ่งแวดล้อมคล้ายคลึง กันก็มีผลให้ความคิดเห็นคล้ายกัน หรือเหมือนกันไปด้วย

6. เปรียบเทียบการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักศึกษาที่มีสถานภาพสมรสของบิดา มารดาต่างกัน ผลการศึกษาพบว่า มีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมแตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่ง สอดคล้องกับงานวิจัยของของนนทิกา เข้มสรวล (2522 : 88 – 89) พบว่า นักเรียนที่มีสถานภาพ สมรสของบิดา – มารดาต่างกัน มีมีโนภาพแห่งตนและมีพฤติกรรมตอบสนองระหว่างบุคคล ลักษณะปัญหา และลักษณะบีบบังคับแตกต่างกันทั้งหมด ทั้งนี้เพราะบิดา มารดา เปรียบเหมือน باءพิมพ์ในอันที่จะหล่อหลอมชีวิตของลูกให้เป็นไปตามที่ตนวางไว้ บิดา มารดาจึงเป็นภาพที่เด็ก เรียนรู้และเลียนแบบมากที่สุด ถ้าเด็กเห็นภาพบิดามารดาทะเลาะกัน ทูตตีกัน เป็นประจำ ย่อมมีความ สัมพันธ์ระหว่างบิดามารดาแตกแยกกันรุนแรงมากเท่าใด เด็กก็ยิ่งจะก้าวร้าว สอดคล้องกับ จรรยา สุวรรณทัต (2510 อ้างถึงใน ศิริเพ็ญ ไพบูลย์ผล 2540 : 19) กล่าวว่า “ผลอันเกิดจากการหย่าร้างใน ครอบครัวจะกระทบกระเทือนต่อทัศนคติ และการมองโลกและชีวิตของเด็กเป็นอย่างมากเด็กที่ประสบ ปัญหาในการหย่าร้างของบิดามารดา มักมีปัญหามากกว่าเด็กที่มาจากครอบครัวที่บิดามารดาอยู่ด้วยกัน โดยปกติสุข” ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดตามทฤษฎีของโคลเบอร์ก (Kohlberg 1976 : 31 – 53) ได้กล่าวถึง

การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของบุคคลว่าจะพัฒนาไปตามวุฒิภาวะทางปัญญา บุคคลจะเรียนรู้เกี่ยวกับบทบาทของตนเองต่อบุคคลอื่น บทบาทของบุคคลอื่นๆ และข้อกำหนดจากกฎเกณฑ์ต่างๆ ของสังคม ประสบการณ์ทางสังคมที่ได้รับจะทำให้ เกิดการเปลี่ยนแปลงทางความคิด รู้จักใช้เหตุผลในขั้นที่สูงขึ้นได้ โคลเบอร์กเชื่อว่า พัฒนาการทางจริยธรรมนั้นสัมพันธ์กับพัฒนาการทางปัญญาและเป็นกระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างการพัฒนาของมนุษย์กับการเรียนรู้ทางสังคม

7. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านการอบรมเลี้ยงดู พบว่า การอบรมเลี้ยงดูไม่มีความสัมพันธ์กับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งขัดแย้งกับงานวิจัยของ นีออน กลีนรัตัน (2536 : 39) การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนในหมู่บ้านพัฒนาระดับกลางบางส่วนมีความสัมพันธ์กับวิธีการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าสภาพการณ์ในปัจจุบันที่ครอบครัวไทย ส่วนใหญ่แม่แต่ครอบครัวในชนบทต่างก็ได้ รับผลกระทบจากปัญหาเศรษฐกิจ ทำให้พ่อบ้านและแม่บ้านต้องช่วยกันประกอบอาชีพนอกบ้าน เพื่อหารายได้มาพุงฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว ทำให้พ่อแม่ต้องลดบทบาทในการดูแลบุตรหลาน ได้มอบให้เป็นภาระหน้าที่ทางโรงเรียน ซึ่งเป็นสถาบันทางการศึกษาที่มีการปฏิบัติอย่างมีเหตุผลและหลักวิชาการมีการปลูกฝัง ถ่ายทอด และประเมินผลอย่างเป็นระบบ ทำให้นักเรียนมีโอกาสเรียนรู้ และมีพัฒนาการทางจริยธรรมจากกิจกรรมทั้งในและนอกหลักสูตร และจากเพื่อนนักเรียนด้วยตนเอง (ดวงเดือน พันธมนาวิน 2525) นอกจากสถาบันทางการศึกษาแล้วสถาบันอีกแห่งหนึ่งที่มีอิทธิพล สำคัญต่อการปลูกฝังและถ่ายทอดจริยธรรมแก่บุคคลในสังคมได้คือ สถาบันสื่อมวลชน ในปัจจุบันสื่อมวลชนต่างๆ นับว่าแพร่หลายและสามารถเข้าถึงบุคคลได้ทุกระดับ ไม่ว่าจะอยู่ในสภาพเศรษฐกิจหรือสังคมแบบใด ทั้งวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือประเภทต่างๆ เช่น หนังสือพิมพ์ หนังสือสำหรับเด็ก ทั้งนิทาน การ์ตูน ฯลฯ สามารถปลูกฝังจริยธรรมแก่เด็กได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม ด้วยเหตุที่สถาบันการศึกษาและสถาบันสื่อมวลชนได้เข้ามามีอิทธิพลแก่เด็กมากขึ้น จะทำให้ครอบครัวมีบทบาทน้อยลง จึงมีส่วนให้ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียน กับการอบรมเลี้ยงดูของผู้ปกครองลดน้อยลงไปด้วย ดังเช่นงานวิจัยของดวงเดือน พันธมนาวิน และคณะ (2529 :261 – 263) พบว่า การรับสื่อสารมวลชนที่มีประโยชน์เกี่ยวข้องกับเหตุผลเชิงจริยธรรม นอกจากนี้ Schneider (1979, อ้างถึงใน นีออน กลีนรัตัน 2536 : 40) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ของพัฒนาการทางจริยธรรมของเด็กในเรื่องการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม เพื่อศึกษาเรื่องการอบรมเลี้ยงดูกับพัฒนาการทางจริยธรรม ผลการวิจัยปรากฏว่า การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมและพฤติกรรมทางจริยธรรมของเด็กไม่ได้ขึ้นอยู่กับลักษณะการอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความรักหรือแบบออกคำสั่งบังคับและการลงโทษของบิดามารดา แต่ขึ้นอยู่กับระดับสติปัญญาของเด็ก การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมจึงไม่น่าจะมีความสัมพันธ์กับวิธีการอบรมเลี้ยงดูสอดคล้องกับผลการวิจัยในครั้งนี้

8. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพในครอบครัว พบว่าสัมพันธภาพในครอบครัว ไม่มีความสัมพันธ์กับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุขุมล พาสว่าง (2541 : 173) พบว่า ชาวชนบทที่มีลักษณะสัมพันธ์ในครอบครัวต่างกัน มีพฤติกรรมจริยธรรมในภาพรวม และมีค่าเฉลี่ยของคะแนนพฤติกรรมทางจริยธรรมแต่ละด้าน แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งอาจจะมีสาเหตุหลายประการที่ได้ผลการวิจัยเช่นนี้ รวมทั้งอาจจะมีตัวแปรอื่นๆ ที่ไม่ได้ทำการศึกษา แต่มีผลต่อการวิจัยครั้งนี้ด้วย นอกจากนี้ ดังที่งานวิจัยของธารทิพย์ มันทาวิจักษ์ (2540 : 113) ยังพบว่า สิ่งแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมมีผลต่อการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และสัมพันธภาพกับเพื่อนมีผลต่อการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ที่กล่าวอย่างนี้ได้เพราะ Kohlberg (1970, อ้างถึงใน ธารทิพย์ มันทาวิจักษ์ 2540 : 114) ได้ให้ความสำคัญกับการที่บุคคลมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมซึ่งจะช่วยพัฒนาทางด้านจริยธรรมของบุคคลพัฒนาขึ้นจนถึงขั้นสูงสุดได้ หรือจำกัดอยู่ในใดขั้นหนึ่งไม่อาจพัฒนาต่อไปจนถึงขั้นสูงสุดได้ หรือ Skinner (1971 : 162 – 128) กล่าวว่า สิ่งแวดล้อมทางสังคม ได้แก่จารีต ประเพณี ตลอดจนค่านิยมต่างๆ จะเป็นสิ่งกำหนดเงื่อนไขทางสังคมและเงื่อนไขทางสังคมนี้จะเป็นสิ่งควบคุมพฤติกรรมของบุคคลในสังคมนั้นๆ เป็นสิ่งชี้แนะชี้วัด ถึงแม้ว่าบุคคลจะไม่ได้มีจริยธรรมหรือความต้องการทางจริยธรรมมาตั้งแต่กำเนิด แต่เมื่อโตขึ้นก็ต้องมีจริยธรรมและพฤติกรรมไปตามโครงสร้างทางวัฒนธรรมของสังคมนั้น หรือ ดวงเดือน พันธุนาวัน (2524 ก อ้างถึงใน ธารทิพย์ มันทาวิจักษ์ 2540 : 114) ได้กล่าวว่า จริยธรรมของบุคคลมีต้นเหตุมาจากอิทธิพลของสังคมมากกว่าทางพันธุกรรม กล่าวคือ บุคคลที่เกิดมาในแต่ละสังคมจะต้องเรียนรู้และยอมรับประเพณีในสังคมของตนซึ่งจะแตกต่างจากจารีตประเพณีของสังคมอื่นๆ และกัญนิกา พรหมณพิทักษ์ (2530) กล่าวว่า แหล่งกำเนิดที่สำคัญของจริยธรรมคือสังคมและผู้อื่นที่อยู่แวดล้อม แต่นักวิชาการบางท่านยังเชื่อมั่นในมนุษยธรรมว่าเป็นคนดีมีจริยธรรม การเกิดพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมต่าง ๆ ในสังคมเกิดจากความไขว่เขว เกิดจากสภาพสังคมที่บีบบังคับให้เขาเป็นไปตามที่สังคมกำหนด ดังที่ พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุษย์ (2529) ได้กล่าวไว้ว่า คนไทยยังปรารถนาจะทำในสิ่งที่ดี ที่ถูก ที่ควร และยังเชื่อในเรื่องกรรม การทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ฉะนั้นการที่พฤติกรรม จริยธรรมของคนไทยเบี่ยงเบนไปบ้าง ก็เป็นเพราะตัวแปรภายนอก เช่น ความตกต่ำทางเศรษฐกิจ ความก้าวร้าว ที่เกิดขึ้นในสังคม การย่อหย่อนระเบียบวินัยของผู้บริหาร ทำให้คนไทยโดยรวมย่อหย่อนระเบียบวินัยได้ไปด้วย เพราะแน่นอนที่สุด การทำความชั่วนั้นย่อมง่ายกว่าการทำความดี และถ้าการทำความชั่วนั้นให้ผลตอบแทนที่ดีทันตาเห็นหลายๆ ครั้ง อาจเป็นสาเหตุในอนาคตให้คนไทยเชื่อเรื่องทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่วลดลงได้ สอดคล้องกับ Lantshenger (1993) ที่ทำการศึกษาเปรียบเทียบผลกระทบของความแตกต่างในสัมพันธ์ของ

บุคคล กับการจัดการทางจริยธรรมในการเผชิญสภาวะปัญหา ซึ่งพบว่า สิ่งแวดล้อมมีผลอย่างมาก ต่อกระบวนการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม

9. ผลการวิจัยพบว่า ด้านความใกล้ชิดทางศาสนา มีความสัมพันธ์กับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 และ .05 นักศึกษามีระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในชั้นที่ 4 เป็นชั้นที่ตรงกับหลักคุณธรรมและหลักการทางศาสนาทั่ว ๆ ไป ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ดวงเดือน พันธุมนาวิน และคณะ (2540 : 84) พบว่า เหตุผลเชิงจริยธรรมอาจจะเป็นไปได้ทั้งเหตุและผลของการนับถือศาสนา และในขณะเดียวกันทั้งเหตุผลเชิงจริยธรรมและการนับถือศาสนา หรือความเชื่อทางศาสนา อาจมีสาเหตุร่วมกันคือ ระดับพัฒนาการทางการรู้ การคิดของบุคคล และประสบการณ์ทางศาสนาที่เขาได้รับนั่นเอง ส่วนความเชื่อทางพุทธศาสนานั้น คือความเชื่อในไตรสรณคมณ์ ความเชื่อในกฎแห่งกรรม สวรรค์ นรก และนิพพาน นั้น มีลักษณะเป็นนามธรรมมากขึ้นตามลำดับ ซึ่งคาดว่ามีความเชื่อทางพุทธศาสนามากเป็นผู้มีเหตุผลเชิงจริยธรรมสูง ขึ้น ทั้งนี้เพราะ ระดับความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของบุคคลนั้นเป็นเครื่องกำหนดความเชื่อและลักษณะการนับถือศาสนาของบุคคล เมื่อบุคคลมีพัฒนาการของเหตุผลเชิงจริยธรรมสูงขึ้น ลักษณะความเชื่อและลักษณะการนับถือศาสนาของบุคคลก็จะเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย สอดคล้องกับงานวิจัยของแซปปี้และโจนส์ (Sapp and Jones 1986) ได้แบ่งนักศึกษา 100 คน ตามลักษณะการนับถือศาสนาของเขา 3 ประเภท คือ พวกนับถือศาสนาเพื่อเป็นเครื่องมือหาประโยชน์ (Means) หรือเป็นเป้าหมาย (End) หรือนับถือแบบแสวงหาความจริง (Quest) ผลปรากฏว่า ผู้นับถือศาสนาแบบแสวงหาความจริงมากเท่าไร จะมีเหตุผลเชิงจริยธรรมในชั้นที่ 5 และ 6 มากตามไปด้วย สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาบุญเพียร แก้ววงษ์น้อย (2544 : บทนำ) ที่กล่าวว่า ครอบครัวยุคใหม่ในอดีตยึดถือหลักศาสนาเป็นหลักปฏิบัติและอบรมสั่งสอนบุตรหลานอย่างเคร่งครัด หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาได้ถูกนำมาเป็นแนวในการอบรมสั่งสอนเด็กในครอบครัว เช่นความสันโดษ ความเมตตา กรุณา ความกตัญญู กตเวทิตะ กฎแห่งกรรม ความเชื่อเรื่องบาปบุญคุณโทษ เป็นต้น ดังในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้น พบว่าเด็กชายอายุ 7 – 8 ปี บิดามารดาจะส่งให้ไปศึกษากับพระในวัด โดยการบวชเรียนเพื่อเรียนหนังสือ ทั้งการอ่าน เขียน และวิชาเลข ตลอดจนให้รู้เรื่องชาดกและศีลธรรม นอกจากนั้น วัดยังเป็นสถาบันที่กำหนดกิจกรรมและแนวทางในการปฏิบัติต่าง ๆ ในสังคมเพื่อให้พระสงฆ์และศิษย์วัด ตลอดจนพุทธศาสนิกชนได้ใช้ในการดำเนินชีวิต จนกลายเป็นขนบธรรมเนียมประเพณีที่สืบทอดมาถึงปัจจุบัน เช่น ประเพณีการทำบุญในวันสำคัญ เทศกาลสงกรานต์ วันเข้าพรรษา ออกพรรษา เป็นต้น ซึ่งขนบธรรมเนียมประเพณีเหล่านี้ได้หล่อหลอมให้คนไทยมีค่านิยมและความเชื่อที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากพระพุทธศาสนา จึงนับว่าพระพุทธศาสนาเป็นหัวใจสำคัญของวัฒนธรรมและความเชื่อที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากพระพุทธศาสนา ครอบครัวยุคใหม่

ที่มีความผูกพันกับศาสนา มาก เช่นครอบครัวที่ส่งบุตรหลานเข้าไปศึกษาต่อในวัดหรือครอบครัวที่บิดาบ้านเคยเป็นศิษย์วัดและเคยบวชเรียนมาแล้ว ก็จะนำเอาค่านิยมความเชื่อทางพระพุทธศาสนา มาถ่ายทอดให้กับสมาชิกในครอบครัวด้วย สอดคล้องกับงานวิจัยของ ดวงเดือน พันธุนาวิณ และคณะ (2540 : 84) ได้สรุปไว้ว่า เหตุผลเชิงจริยธรรม มีความสัมพันธ์กับการนับถือศาสนาของบุคคล โดยเหตุผลเชิงจริยธรรมอาจจะเป็นได้ทั้งสาเหตุและผลของการนับถือศาสนา และขณะเดียวกัน ทั้งเหตุผลเชิงจริยธรรมและการนับถือศาสนา หรือความเชื่อความเข้าใจในศาสนาอาจมีเหตุร่วมกันคือ ระดับพัฒนาการทางการรู้การคิดของบุคคล และประสบการณ์ทางศาสนาที่เขาได้รับนั่นเอง

เมื่อวิเคราะห์รายด้าน พบว่า มีเพียงตัวแปรด้านวิถีชีวิตแบบพุทธเท่านั้นที่สามารถทำนายการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมได้ ที่ร้อยละ 6.10 นั่นคือ หากคนปฏิบัติตามวิถีชีวิตแบบพุทธได้ จะทำให้พัฒนาการทางด้านการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในระดับที่สูงขึ้น ทั้งนี้เป็นเพราะว่าการประพฤติปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวันของบุคคลที่มีความสอดคล้องตามหลักความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธศาสนา เช่น การนำหลักความเชื่อและการปฏิบัติมาประกอบการตัดสินใจเลือกอาชีพ เลือกคบเพื่อน เลือกกระทำกิจกรรมในยามว่าง เลือกวิธีการพักผ่อนหย่อนใจ ตลอดจนเลือกที่จะกระทำหรือไม่กระทำพฤติกรรมผิดศีลธรรมในสถานการณ์ต่างๆ ด้วย เป็นการใช้หลักพระพุทธศาสนามาฝึกฝน พัฒนา จิตใจให้สูงขึ้น มีสติ - สัมปชัญญะ และมีเหตุผลในการเลือกวิถีทางชีวิตไปในทางที่ดีงาม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของธานี กลิ่นเกษร (2537 : 83) ที่พบว่า ผู้ที่ได้รับการฝึกฝนอบรมทางพระพุทธศาสนามีการเปลี่ยนแปลงทัศนคติที่ดีต่อพระพุทธศาสนาและมีหิริ-โอตตัมปะสูงขึ้นไปกว่าผู้ที่ไม่ได้รับการฝึกฝนอบรม และผลงานวิจัยของ ฉกาจ ช่วยโต และ ดวงเดือน พันธุนาวิณ (2533) ให้ไว้สืบเนื่องจากผลการวิจัยกลุ่มพระสงฆ์ไทยในภาคใต้ ซึ่งพบว่ากลุ่มพระสงฆ์บวชใหม่ มีลักษณะเชิงพุทธหลายประการในปริมาณสูงกว่าเพื่อนของท่านที่ไม่ได้บวช ขณะบวชพระสงฆ์ที่ได้รับประสบการณ์การบวชอย่างเหมาะสม เช่น ได้รับฝึกจากพระเถระผู้ใหญ่ในวัด ฝึกส่ำรวมด้านศีลมาก และฝึกปฏิบัติกิจกรรมของพระสงฆ์ในวัดและชุมชนอย่างเหมาะสม เป็นพระสงฆ์ที่ทัศนคติที่ดีต่อคุณธรรมด้านต่าง ๆ และสามารถใช้เวลาใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมมากกว่าพระสงฆ์ที่ได้รับประสบการณ์บวชเหมาะสมน้อย จึงถือได้ว่า วิถีชีวิตแบบพุทธส่งผลต่อพัฒนาการด้านการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของบุคคล

ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยได้แบ่งข้อเสนอแนะเป็น 2 ประการดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำไปใช้
2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

ข้อเสนอแนะเพื่อนำไปใช้

จากผลการวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดู สัมพันธภาพในครอบครัว ความใกล้ชิดทางศาสนา ของนักศึกษาผู้ใหญ่ วิธีการเรียนทางไกล ในจังหวัดราชบุรี ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อนำไปพัฒนาจริยธรรม ให้กับเยาวชนไทย ดังนี้

1. ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษามีระดับจริยธรรมอยู่ในขั้นที่ 4 อันเป็นขั้นที่ยึดถือและปฏิบัติตามกฎเกณฑ์และระเบียบของสังคม ซึ่งควรจะพัฒนาได้อีก เพราะจริยธรรมในขั้นนี้ยังเป็นขั้นที่ทำตามกฎเกณฑ์ที่ควบคุมจากภายนอกของตัวบุคคล ซึ่งบุคคลจะทำได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลนั้น ควรจะเป็นบุคคลที่ศักยภาพภายในตัวเอง กล่าวคือ ควรเป็นคนที่มีความคิด มีวิจรรณญาณ รวมทั้งสามารถแยกแยะสิ่งต่างๆ ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ควรเป็นบุคคลที่ยึดอุดมคติสากล นั่นคือ หลักการแห่งตน หลักสิทธิมนุษยชนและหลักมนุษยธรรม ถ้ามีการพัฒนาอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ทั้งในระบบและนอกระบบ โดยเฉพาะการจัดการเรียนการสอน ครูอาจารย์ควรส่งเสริมให้นักเรียน นักศึกษามีพัฒนาการทางด้านจริยธรรมได้ โดยคิดหาเหตุผลทางด้านจริยธรรม ตามทฤษฎีของโคลเบอร์ก (Kohlberg) พบว่า การสวมบทบาท (Role – taking) หรือการได้มีการขัดแย้งทางความคิด (Cognitive – moral conflict) บ่อยๆ จะช่วยยกระดับพัฒนาโครงสร้างการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมได้ ผู้วิจัยคิดว่ารูปแบบการเรียนการสอน ควรมีการสอนที่ทำให้ได้ฝึกคิดหาเหตุผล ฝึกแก้ไขปัญหาโดยใช้เหตุผล วิจรรณญาณของตนเอง การเรียนโดยการอภิปรายกลุ่ม การสัมมนา การโต้วาที การเล่นเกม ฯลฯ เพื่อให้ผู้เรียนได้อยู่ท่ามกลางความขัดแย้ง ฝึกหาเหตุผลและแสดงความคิดเห็นของตนเองอย่างอิสระ ในขณะที่เดียวกันก็ต้องรับฟังความคิดเห็น และเหตุผลของคนอื่นด้วย จะทำให้เกิดพัฒนาการด้านจริยธรรมในขั้นที่สูงขึ้น อันจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาประเทศชาติ

2. จากผลการวิจัยพบว่า ความใกล้ชิดทางศาสนา ประกอบด้วย ความเชื่อทางพุทธ การปฏิบัติแบบ วิถีชีวิตแบบพุทธ มีความสัมพันธ์กับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ดังนั้นบทบาทของวัดจึงมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมลักษณะทางพุทธศาสนาของคนไทย ด้วยการปลูกฝัง อบรมสั่งสอน ทั้งด้านความเชื่อ การปฏิบัติ และวิถีชีวิตแบบพุทธ ให้กับพุทธศาสนิกชนในทุกเพศ ทุกวัย นอกจากนั้น

วัดควรจัดบรรยากาศ กิจกรรม สภาพแวดล้อม ให้เหมาะกับการเข้าไปศึกษาหาความรู้ และปฏิบัติธรรม ได้อย่างเหมาะสม ส่วนกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ควรจัดหลักสูตร กิจกรรมร่วมกับวัด ฝึกอบรมให้ความรู้กับนักศึกษา เพื่อยกระดับจริยธรรม เช่น จัดปฏิบัติธรรม เข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา ฯลฯ เพื่อให้ นักศึกษาได้ประยุกต์หลักพุทธธรรมมาใช้ในชีวิตประจำวัน

3. ผลจากการวิจัยพบว่า วิถีชีวิตแบบพุทธ ส่งผลต่อการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ดังนั้น ทั้งสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันทางศาสนา ฯลฯ ควรควรปลูกฝัง และส่งเสริมให้เยาวชน เห็นความสำคัญของการดำเนินชีวิตแบบพุทธ เช่น การเลือกคบเพื่อน การกระทำกิจกรรมยามว่าง การเลือก สถานที่เที่ยวเตร่ พักผ่อนหย่อนใจใกล้ชิดศาสนา การตัดสินใจเลือกอาชีพที่ไม่ต้องทำผิดศีล นิสสัยการให้ทาน สร้างกุศล ศึกษาธรรมะ และหาโอกาสพูดคุยสนทนาธรรมะกันภายในครอบครัว เป็นต้น จะเป็นแนวทาง พัฒนาจริยธรรมให้กับเยาวชนได้เป็นอย่างดี

4. จากผลการวิจัย พบว่า อายุ สถานภาพสมรส สถานภาพสมรสของบิดามารดา ต่างกัน มีเหตุผลเชิงจริยธรรมต่างกัน ดังนั้นหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบด้านการจัดการศึกษา ทั้งในระบบและ นอกกระบบ ควรอบรมบุคลากรให้มีความรู้ ความเข้าใจ ในการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตต่าง ๆ ให้กับ นักเรียน นักศึกษา อย่างสม่ำเสมอ กำหนดแนวทางในการปฏิบัติ เพื่อส่งเสริมและพัฒนาจริยธรรม ในด้านต่างๆ โดยเน้นให้สอดคล้องเนื้อหาทางจริยธรรม ที่พึงประสงค์

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยในเรื่องนี้กับกลุ่มตัวอย่างอื่น เช่น นักเรียนระดับประถมศึกษา ระดับ มัธยมศึกษาในระบบโรงเรียน เพื่อจะได้ทราบถึงการอบรมเลี้ยงดู สัมพันธภาพในครอบครัว ความใกล้ชิด ทางศาสนา และพัฒนาการทางจริยธรรมของเด็กไทย จะได้นำผลการวิจัยมาส่งเสริมให้เด็กมีพัฒนาการ ทางจริยธรรมสูงขึ้น

2. ควรมีการศึกษาระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในด้านต่างๆ เช่น ความซื่อสัตย์ ความเมตตา กรุณา ความรับผิดชอบ การประหยัด ความขยันหมั่นเพียร การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม เหล่านี้เป็นต้น เพื่อจะได้พบพัฒนาการทางจริยธรรม ได้ครอบคลุมในประเด็นต่างๆ มากยิ่งขึ้น

3. ควรมีการศึกษาความสัมพันธ์ของการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมกับจิตลักษณะด้านต่าง ๆ ได้แก่ สติปัญญา สุขภาพจิต ประสบการณ์ทางสังคม ความเชื่อในอำนาจแห่งตน แรงจูงใจ ใฝ่สัมฤทธิ์ และทัศนคติ เพราะเป็นตัวแปรสำคัญที่น่าสนใจ และมีอิทธิพลต่อวัยรุ่นในสมัยปัจจุบัน

4. ควรมีการวิจัยและพัฒนารูปแบบการสอนทางพระพุทธศาสนา เพื่อยกระดับการใช้เหตุผล เชิงจริยธรรม

5. ควรมีการวิจัยเชิงทดลองเกี่ยวกับกระบวนการ วิธีการ เพื่อนำมาพัฒนากระดับจริยธรรมของ พฤติกรรมด้านต่าง ๆ ที่อยู่ในระดับต่ำให้ดีขึ้นเพื่อยกระดับมาตรฐานจริยธรรมไทยให้สูงขึ้น

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กนกวรรณ สุวรรณปฏิกรณ์. “การเปรียบเทียบค่านิยมทางจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาลที่ได้รับการสอนจริยธรรมโดยวิธีการหาค่านิยมให้กระจำกับการสอนโดยวิธีการสอนแบบปกติ วิทยาลัยพยาบาล สภากาชาดไทย.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, 2534.

กรมการศึกษานอกโรงเรียน. เกณฑ์การจัดกิจกรรมการพบกลุ่มตามหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญ พุทธศักราช 2534. กรุงเทพฯ : โอเดียนสแควร์, 2535.

_____. รายงานผลการดำเนินงานกรมการศึกษานอกโรงเรียน 2532 กระทรวงศึกษาธิการ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2532.

_____. ก ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา. คู่มือการดำเนินงานการศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญ การเรียนทางไกล. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, 2533.

_____. คู่มือนิเทศกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญ. กรุงเทพฯ : ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา, 2533.

กรมวิชาการ. การศึกษาเกณฑ์ปกติของระดับการพัฒนาการทางจริยธรรม และองค์ประกอบการพัฒนาทางจริยธรรม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการศาสนา, 2525.

_____. รายงานการประชุมทางวิชาการเกี่ยวกับจริยธรรมไทย เรื่อง แนวทางการพัฒนาจริยธรรมไทย 22 – 27 มกราคม 2523. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ศาสนา, 2533.

_____. รายงานการวิจัยโครงการทดลองหารูปแบบที่มีประสิทธิผลต่อการเรียนการสอนจริยธรรม. กรุงเทพฯ : ชนประดิษฐ์การพิมพ์, 2527.

กรรณิศา สีวลีพันธ์. “ความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูและความมีระเบียบวินัยในตนเอง ศึกษาเฉพาะกรณี : นักเรียนประจำโรงเรียนมหิดลวิทยานุสรณ์.” วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาจริยศาสตร์ศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, 2543.

กระทรวงศึกษาธิการ. สำนักงานพัฒนาคุณธรรม. คู่มือการพัฒนาคุณธรรม. กรุงเทพมหานคร : สำนักพัฒนาคุณธรรม, 2533.

กัญนิกา พรหมณ์พิทักษ์. “บทบาทโรงเรียน ครอบครัวและมัสยิดในการปลูกฝังคุณธรรมแก่นักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา ในชุมชนมัสยิด : ศึกษาเฉพาะกรณีตำบลลุมพลี อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.

กุลวรรณ วิทยาวงศ์รุจิ. “ความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพในครอบครัวกับการปรับตัว.” วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาพัฒนาการ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2526.

โกศล มีคุณ. การวัดจริยธรรม. ราชบุรี : วิทยาลัยครูหมู่บ้านจอมบึง ราชบุรี, 2533.

_____. “การวิจัยทดลองฝึกรวมการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมและทักษะในการสวมบทบาทของเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษา.” วิทยานิพนธ์การศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ สาขาวิชา การวิจัยและพัฒนาหลักสูตร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2524.

จรรยา สุวรรณทัต. “ครอบครัวสัมพันธ์.” คุรุปริทัศน์ 6, 52 – 57 (มิถุนายน 2523) : 26

จ่านง อติวัฒน์สิทธิ์. “เอกสารประกอบการสอนวิชาจริยธรรมสำหรับผู้เฒ่าทางสังคม.” กรุงเทพฯ : ภาควิชาสังคมวิทยาและมนุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2540

ชวิกา พงษ์ชนโชติ. “ผลของการใช้ชุดการเรียนแบบศูนย์การเรียน วิชาพระพุทธศาสนาที่มีต่อการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ของนักเรียนชั้นปีที่ 4 โรงเรียนวัดบางหญ้าแพรก จังหวัดสมุทรปราการ.” วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2542.

ชัยพร วิชชาวุธ. “ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมโคลเบอร์ก VS แบนดูรา.” เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่อง ทิศทางของการวิจัยทางจริยธรรมและค่านิยม. กรุงเทพฯ : โครงการพัฒนาสังคมศาสตร์เกี่ยวข้องกับการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการสถานศึกษาแห่งชาติ, 2526.

ชิดกมล สังข์ทอง. “การศึกษาองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อวินัยในตนเองของวัยรุ่น.” วิทยานิพนธ์
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536.

เชิธรศรี วิวิธสิริ . การศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษานอกโรงเรียนเทคโนโลยีทางการศึกษา. กรุงเทพฯ
: ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร, 2535.

ดวงเดือน พันธุมนาวิน. “การวัดระดับเหตุผลเชิงจริยธรรม.” วารสารการวัดผลการศึกษา 7, 9
(พฤษภาคม - สิงหาคม 2528) : 60 – 64.

_____ . “การควบคุมอิทธิพลสื่อมวลชนของครอบครัว กับจิตลักษณะที่สำคัญของเยาวชน
ไทย.” รายงานการวิจัย : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2529.

_____ . ก พฤติกรรมศาสตร์ เล่ม 2 : จิตวิทยาจริยธรรมและจิตวิทยาภาษา. กรุงเทพมหานคร :
ไทยวัฒนาพานิช, 2524.

_____ . ข “จริยธรรมในสังคมไทยในทศวรรษของนักพฤติกรรมศาสตร์” รายงานการ
สัมมนาจริยธรรมในสังคมไทยในปัจจุบัน. กรุงเทพมหานคร : การศาสนา, 2524.

_____ . ค จิตวิทยาจริยธรรมและจิตวิทยาภาษา. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2524.

_____ . ทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรม : การวิจัยและการพัฒนาบุคคล. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.

_____ . “วิทยาศาสตร์การพัฒนจริยธรรมในเด็กและเยาวชน.” แนะแนว 26, 140
(เมษายน – พฤศจิกายน 2535) : 54 – 71.

ดวงเดือน พันธุมนาวิน และคณะ. “ความเชื่อและการปฏิบัติทางศาสนาของคนไทย : การปลูกฝัง
คุณธรรมและคุณภาพชีวิต.” รายงานการวิจัย : คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิต
พัฒนบริหารศาสตร์, 2540.

ดวงเดือน พันธุมนาวิน และเพ็ญแข ประจันปัจฉิม. จริยธรรมของเยาวชน. รายงานการวิจัยฉบับ
ที่ 21. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร, 2520.

ดวงเดือน พันธุมนาวิน และเพ็ญแข ประจันปัจฉิม. ความสัมพันธ์ภายในครอบครัว สุขภาพ และจริยธรรมของนักเรียนวัยรุ่นไทย. รายงานการวิจัยฉบับที่ 26. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2524.

ทวีวัฒน์ บุญชิต. “ผลของการชักจูงโดยใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในการเปลี่ยนเจตคติ.”
วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาจิตวิทยาการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2530.

ธานี กลิ่นเกษร. “ผลของการฝึกอบรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาhiri – โอตตปปะและทัศนคติต่อพระพุทธศาสนาของนักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคพัทลุง.” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2537.

ทัศนาก ทอภักดี. “การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดู ความเชื่อในอำนาจแห่งตน และความคิดเกี่ยวกับตนของเด็กในเมืองและชนบท.” รายงานการวิจัย : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2539.

ทัศนากพร ดันทองทิพย์. “ปัจจัยที่มีผลต่อความแตกต่างในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 : ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาและโรงเรียน สาคิตแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาพัฒนาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2535.

ทิพย์สุดา นิลสินธพ. “ความสัมพันธ์ระหว่างพัฒนาการทางจริยธรรมและการอบรมเลี้ยงดูเด็กก่อนวัยเรียน ในเขตกรุงเทพมหานคร.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2533.

ทิพวรรณ กิตติวิบูลย์. “การอบรมเลี้ยงดูและพัฒนาการทางจริยธรรมของเด็กก่อนวัยเรียนในกรุงเทพมหานคร.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาจิตวิทยาพัฒนาการ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2522.

ทิพวรรณ ลิ้มสุขนิรันดร์. “ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียน.”
วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาจิตวิทยาการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2535.

ธารทิพย์ มันทาวิชักษณ์. “ปัจจัยที่มีผลต่อการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของพนักงานฝ่ายโทรศัพท์
นครหลวง องค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาจิตวิทยาอุตสาหกรรม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2540.

ธิดารัตน์ เสดะปุตุตะ. “การศึกษาเปรียบเทียบการอบรมเลี้ยงดูกับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของ
เด็กไทยในเขตเมืองกับเขตนอกเมือง จังหวัดนครราชสีมา.” วิทยานิพนธ์ปริญญา
คหกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
เกษตรศาสตร์, 2536.

ธิดิมา จำปรัตน์. “ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมกับพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของ
นักศึกษาพยาบาลในเขตกรุงเทพมหานคร.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาพยาบาลศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร, 2533.

นรา สมประสงค์. “ความสัมพันธ์ระหว่างความขัดแย้งของวัยรุ่นกับพ่อแม่และการอบรมเลี้ยงดูของ
พ่อแม่.” วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาพัฒนาการ
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2520.

นวลศิริ เปาโรหิตย์. ศิลปการสร้างวินัยที่ชนะใจลูก. กรุงเทพมหานคร : หจก. การพิมพ์, 2534.

นิยม บุญมี. ครอบครัวสัมพันธ์. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, 2526.

นีออน กลิ่นรัตน์. “การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนกับวิธีการอบรมเลี้ยงดูของผู้ปกครองใน
ชนบทที่มีสภาพแตกต่างกัน.” รายงานการวิจัย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ขอนแก่น, 2536.

ประเวศ ะสี. “วิกฤติการณ์อุดมศึกษาและการยกเครื่องมหาวิทยาลัย.” วารสารการเมืองแห่งชาติ
28, 2 (ธันวาคม 2536 – มกราคม 2537) : 14 – 22 .

ปรานอม เอียงกฤษ. “ผลการฝึกการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้วยวิธีอภิปรายกลุ่มในเด็กมัธยม
ศึกษาตอนต้นที่มีจิตลักษณะบางประการแตกต่างกัน.” วิทยานิพนธ์การศึกษามหา
บัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาพัฒนาการ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2539.

ป้วย อึ้งอาภรณ์. ผลการพัฒนาสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2530.

พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุศย์. ทฤษฎีจิตวิทยาพัฒนาการ. กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาจิตวิทยา
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527.

_____. ทฤษฎีจิตวิทยาพัฒนาการ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.

พระเทพเวที (ประยูรค์ ปยุตโต). การพัฒนาจริยธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิ
พุทธธรรม, 2535.

_____. ทางสายอิสราภาพของการศึกษาไทย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2534.

_____. จริยธรรมสำหรับคนรุ่นใหม่. พิมพ์ครั้งที่ 2 . กรุงเทพฯ : มูลนิธิโกมลคีมทอง, 2531.

พระธรรมญาณมุนี. “จริยศึกษา.” ใน ธรรมญาณนิพนธ์, 4-6. กรุงเทพฯ : อมรินทร์การพิมพ์, 2527.

พระธรรมปิฎก (ประยูรค์ ปยุตโต) วินัย เรื่องใหญ่กว่าที่คิด. พิมพ์ครั้งที่ 2 . กรุงเทพมหานคร :
บริษัทสหธรรมิกจำกัด, 2538.

_____. วัฒนธรรมไทย ผู้การเป็นผู้นำและเป็นผู้ให้. พิมพ์ครั้งที่ 2 . กรุงเทพฯ : บริษัท
สหธรรมิกจำกัด, 2537.

_____. พุทธศาสนาพัฒนาคนและสังคม. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, 2542.

พระปัญญาพิศาลเถระ (จิตตกรโกภิกขุ). สำรวจตนเอง. กรุงเทพฯ : ธรรมสภาวัดราชประดิษฐ์,
2530.

พระมหาบุญเพียร แก้ววงษ์น้อย. “แนวคิดและวิธีการขัดเกลาทางสังคมในสถาบันครอบครัวตาม
แนวพระพุทธศาสนา.” วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
พระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, 2544.

พระเมธีธรรมากรณ์ (ประยูร ธรรมจิตโต). จรรยาบรรณข้าราชการ. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์
มูลนิธิพุทธธรรม, 2538.

พระราชวรมนี (ประยูรค์ ปยุตโต). พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ. กรุงเทพฯ : มหาจุฬ
าลงกรณ์ราชวิทยาลัย วัดมหาธาตุ, 2529.

พวงรัตน์ ทวีรัตน์. วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ : สำนักทดสอบการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2540.

พุทธทาส อินทปัญโญ. คู่มือมนุษย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ธรรมสภา, ม.ป.ป.

_____. “ความแตกต่างระหว่างศีลธรรมกับศาสนา.” ใน อนุสรณ์พระราชทานเพลิงศพคุณไพบรรณานาถ, 20 – 22. นนทบุรี : เอกรินทร์, 2524.

เพชรสวาท ฉัตรวิไล. “รายงานการวิจัยระดับมโนคติเกี่ยวกับพฤติกรรมเชิงจริยธรรมด้านปัญญากับระดับค่านิยมพื้นฐานที่มีต่อกลุ่มการทำงานพื้นฐานอาชีพของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี.” อุบลราชธานี : โรงเรียนบ้านหมากมี, 2533.

แพง ชินพงศ์. “การวิเคราะห์บทความด้านจริยธรรมของเด็กปฐมวัยในนิตยสารของครอบครัว.”

ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2540.

มยุรี เจริญทรัพย์. “การศึกษาค่านิยมที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของบุคลากรศูนย์การศึกษา

นอกโรงเรียนจังหวัด.” ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษา

ผู้ใหญ่ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2533.

ยนต์ ชุ่มจิต. ปรัชญาและคุณธรรมสำหรับครู. กรุงเทพฯ : แพรววิทยา, 2526.

รัชนี้ ลาซโรจน์ และคนอื่นๆ. อาหารไทยในกระแสโลกาภิวัตน์. กรุงเทพฯ ภาควิชา

คหกรรมศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร,

2537.

รัตนาวดี รอดภิรมย์. “การศึกษาพฤติกรรมความช่วยเหลือของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดู

แตกต่างกัน.” วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2533.

ลักขณา ฤทธิสนธิ์. “สัมพันธภาพระหว่างบิดามารดากับบุตรวัยรุ่นที่มีผลต่อการปรับตัวของบุตร : ศึกษาเปรียบเทียบเขตเมืองและชนบทในจังหวัดนครราชสีมา.” วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2532.

วรรณุช เหมือนพลอย. “ระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนในเมืองกับโรงเรียนเขตชนบทของจังหวัดเชียงใหม่.” วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต สาขาวิชาประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2537.

วรวิทย์ พิงวิวัฒน์นิกุล. “ความสามารถทางสติปัญญาและความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไทย.” วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาพัฒนาการ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2540.

วันชัย สุมโนจิตราภรณ์. “การศึกษาพฤติกรรมจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนเมืองพัทยา 8 ในเมืองพัทยา.” วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2532.

วันเพ็ญ พิศาลพงศ์ และคณะ. “การศึกษาวิธีการอบรมเลี้ยงดูและพัฒนาการทางร่างกายและความพร้อมทางการเรียนของเด็กก่อนวัยเรียนในกรุงเทพฯ.” รายงานการวิจัยฉบับที่ 29. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2526.

วาสนา สรมณี และคนอื่นๆ. “ข้อสังเกตด้านสังคมและจิตวิทยาเกี่ยวกับเด็กที่เป็นโรคจิตกับพ่อแม่ที่เป็นโรคจิต.” จิตวิทยาคลินิก 5, 1 (มกราคม 2517) : 9 – 19.

วิจิตร ชาตกิจเจริญ. “การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของตำรวจในการปฏิบัติหน้าที่ : ศึกษาเฉพาะกรณี ตำรวจภูธรจังหวัดนครปฐม.” วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจริยศาสตร์ศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, 2543.

วิจิตร ศรีสอ้าน. การศึกษาทางไกล. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช, 2529.

วิรัช กุมุทมาศ. “การแนะแนวการศึกษานอกโรงเรียน.” ใน รวมบทความการศึกษานอกโรงเรียน, 256. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, 2532.

ศิริพร คูภิมย์. “การเปรียบเทียบความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งสอนด้วยกิจกรรมคัดสรร และ กิจกรรมตามแผนการสอนปกติ.”
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527.

ศิริพร แยมินิล. “ความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมกับอายุและการศึกษาของคนไทย.” วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัย
พฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร, 2530.

ศิริพร หลิมศิริวงศ์. “ปัญหาทางครอบครัวที่ทำให้เด็กมาอยู่ในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กกลาง.”
วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร, 2511.

ศิริเพ็ญ ไพบูลย์ผล. “การศึกษาการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, 2540.

สมชาย ธัญธนากุล. จิตวิทยาวัยรุ่น. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พิมพ์เกษตร, 2526.

สมพร สุทัศน์ีย์, ม.ร.ว. “ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์เชิงสาเหตุกับพฤติกรรมก้าวร้าวของโรงเรียนในเขตกรุงเทพฯ.” วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยา
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.

สมาคมการศึกษาแห่งประเทศไทย. การศึกษาตามแนวพุทธศาสตร์เพื่อสันติภาพและการพัฒนา.
กรุงเทพฯ : ศิลปสนองการพิมพ์, 2531.

สาโรช บัวศรี. “จริยธรรมศึกษา.” กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2526
(อัดสำเนา)

_____. “จริยธรรมศึกษา : เอกสารแผ่นปลิวคำสอน 5 – 6.” สงขลา : มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, ม.ป.ป. (อัดสำเนา)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 – 2544). กรุงเทพฯ : สำนักนายกรัฐมนตรี, 2540.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. รายงานการสัมมนา จริยธรรมในสังคมไทยในปัจจุบัน.

กรุงเทพฯ : โครงการพัฒนาสังคมศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2522.

.. แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 – 2544). กรุงเทพฯ : สำนักนายกรัฐมนตรี, 2540.

สำราญ มีแจ้ง. “การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักศึกษาศาสนาบ้านราชภัฏเลย.” รายงานการวิจัย สถาบันราชภัฏเลย, 2535.

ลีปนนท์ เกตุทัต. ความจริงของแผ่นดิน. กรุงเทพฯ : เจ. พี. ลิม โปรเซส, 2541.

สุภูมาน พาสว่าง. “จริยธรรมกับความสามารถในการคิดเป็นของชาวชนบท อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษาต่อเนื่อง บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2541.

สุชีพ ปุณฺณภาพ. พระไตรปิฎกฉบับประชาชน. กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์, 2524.

สุพจน์ อ่างแก้ว. “ดนตรีไทยเพื่อจริยธรรม.” ใน คำบรรยายทางวิชาการและหลักปฏิบัติในการฝึกอบรมข้าราชการตามโครงการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมข้าราชการ, 30 – 35 กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, บรรณาธิการ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, 2534.

สุพร พวงวราพันธ์. “ความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์การเรียนรู้กับพฤติกรรมจริยธรรมของนักเรียนพยาบาล.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาพยาบาลสาธารณสุข บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, 2533.

สุรณี จุติดำรงค์พันธ์. “พัฒนาการทางจริยธรรมของนักเรียนมัธยมศึกษาในภาคใต้.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2522.

สุรางค์ ไคว่ตระกูล. จิตวิทยาการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536.

สุวินัย สะมันเลาะ. “การศึกษาในระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนไทยมุสลิมชั้นประถม
ศึกษาปีที่ 6 ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตหนองจอก กรุงเทพมหานคร.”
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2524.

เสถียรพงษ์ วรรณปก. “การปลูกฝังคุณธรรมในแนวทางพัฒนาค่านิยมและคุณธรรมของเยาวชนใน
ปัจจุบัน.” ใน เอกสารวิชาการเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูสังคมศึกษา, 10 –12. กรุงเทพฯ :
บริษัท พี.เอ.ลีฟวิ่ง, 2533.

..... “ส่องทางนิพพาน.” ไทยรัฐ, 15 มีนาคม 2530 , 8.

โสภณ ชูพิชัชกุล และคณะ. “การศึกษาทัศนคติเกี่ยวกับจริยธรรม ค่านิยม ประเพณี และวัฒนธรรม
ของครอบครัวไทยที่มีผลต่อการอบรมเลี้ยงดูบุตร : ศึกษาเฉพาะกรณีใน
เขตกรุงเทพมหานคร.” กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2531.

..... ศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี รำลึก. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ,
2537.

อนุমানราชชน, พระยา. ชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : บรรณาการ, 2516.

อมร รักษาสัตย์. “การพัฒนาอุดมการณ์และการฟื้นฟูคุณธรรมของชาติเพื่อแก้ไขความเสื่อมโทรมใน
สังคมไทย.” ใน รายงานการสัมมนาจริยธรรมในสังคมไทยในปัจจุบัน , 144 – 171.
กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานรัฐมนตรี, 2522.

อักรอนงค์ ปราโมช, ม.ล. “การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาลวิชาชีพในกรุงเทพมหานคร.”
วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพยาบาลศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525.

อำนวย ทะพังก์แก และชยันต์ วรรณชะภูติ. “จริยธรรมในสังคมไทยในทัศนะของนักศึกษา.”
วารสารสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 13, 3 (มิถุนายน 2522) : 29 – 45.

อุทุมพร (ทองอุไทย) จามรมาน. จุดมุ่งหมายทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด
พินนี้พับลิชชิ่ง, 2531.

เอกวิทย์ แก้วประดิษฐ์. การวิจัยเทคโนโลยีทางการศึกษา. กรุงเทพฯ : ศูนย์วิจัยสื่อและพัฒนา
หลักสูตร มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, 2537.

เอกวิทย์ ณ ถลาง. “สัมภาษณ์ อธิบดี กรมวิชาการ ดร. เอกวิทย์ ณ ถลาง.” คุรุปริทัศน์ 5, 9
(กันยายน 2523) : 24 – 27.

ภาษาอังกฤษ

Balwin, A.L. and others. “Patterns of Behavior.” Psychological Monograph 3, 58 (1945) :
20 –22.

Bandura, Albert. Social Learning Theory. New Jersey : Prentice – Hall, 1977.

Becker, W.C. “Consequences as of Different kind of Parental Disciplin.” In Review of child
Development Research, 30 – 32 . New York : Russell sage Foundation, 1964.

Birks, Mary Dutcher. “The relationships among moral reasoning perceptual orientation and
self concept.” Dissertation Abstracts International 43 (December 1982) : 16 – 18.

Brown, R. Social Psychology. New York : Appleton Century Cripts, 1978.

Conroy, Babara J. Case. “Teachers’ Moral Resoning and Their Attitudes and Behaviors
Regarding Discipline.” Disertation Abstract International 47,11 (May 1968) :3917–A.

De Young, Anna Marie. “A study of relationships between teacher and student level of
moral reasoning in a Japanes setting.” Dissertation Abstracts International 43,5
(November 1982) : 3852 – A.

Dunton, K.J. “Parental practices associated with their children’s moral resoning development.”
Dissertation Abstract International 49 (November 1989) : 3306 – A.

Fleming, C.M. Adolescence. London : Routledge and Kegan Poul etd, 1957.

Hilton, John Bing Jey, Jr. “Teacher Moral Resoning and Students’ perception of Teacher
Affect.” Dissertation Abstract International 50,7 (January 1990) : 1986 - A.

Hoffman, M.L. "Moral Development." In Carmichael's Manual of Child Psychology, 60 – 62.

Edited by Paul Mussen . New York : Mcgraw Hill Book Company, 1970.

Holestein, C.B. "Stepwise sequence in the Development of judgment : A Longitudinal study of

Males and Females." Child Development 47 (1976) : 51 – 61.

Hurlock, E.B. Adolescent Development. 2nd ed. New York : Mcgraw Hill Book Company, 1956.

John, K.B. "Parental – child interaction variables related to the moral reasoning of high school

Senior mates." Dissertation Abstract International 46 (August 1984) : 2836 B.

Kohlberg, L. "Moral stage and Moralization : The cognitive Development Approach."

In Development and Behavior: Theory Research and Social Issues, 31 – 35. Edited

by Rinehart Winton. New York : Holt, 1976.

_____. "The Cognitive Development Approach to Education." Phi Delta Kappan

10 (June 1975) : 671.

_____. "Development of Moral Character and moral Ideology." In Review of child

Development Research, 40 – 45. New York : Russell – Sage Foundation, 1971.

_____. "Moral and Moralization : the Cognitive Development Approach." in Moral

Development : Theory, Research and Social Issues, 296 – 308. Edited by Thom

Licon. New York : Holt Rinehart and Winston, 1964.

_____. The Philosophy of Moral Development. New York : Harper & row, Inc. , 1981.

Kohn, Mevin L. "Social Class and Parent – Child Relationship : An Interpretation." Child

Development Abstract and Bibliography 38,19 (October –December 1963) : 48 – 50.

Piaget, J. The moral Judgement of the child. Illinois : The Free Press, 1960.

Power, C., and J. Reimer. "Moral Atmosphere : and Educational bridge between moral

Judgment and Action." In Moral Development New Direction for child envelopment,

60 – 66. Edited by William Damon. New York : Jossey – Bass, 1978.

- Reimers, Vallegas E. "Judgment of Responsibility : Their Relationship with self and Moral Resoning in Venezuelan Adolescents." Dissertation Abstracts International 49 (March 1989) : 2597 – A.
- Rest, J.R. "The Cognitive - Developmental Approach to Morality : The stage of the art." Counseling and Values 18 (1974) : 64 – 78.
- Roe, A., and M. Siegelman. "A Parent – Child Relations Questionnaire." Child Development 34 (March – December 1963) : 357.
- Roger, Dorothy. Issues in Adolescent Psychology. New York : Meredith Corporation, 1972.
- Sears, P.S. and others. Patterns of Child Rearing. New York : Paterson Row and Company, 1957.
- Shapira, A. "Developmental Differences in Competitive Behavior of kibbutz and City children in Israel." Journal of social Psychology 6 (1976) : 16 – 26.
- Skinner, B.F. Beyond Freedom and Dignity. New York : Penguin Books, 1971.
- Smart and Smart. An Introduction to Family Relationship. New York : D. Appleton – Century, 1957.
- Snarey, John R. "Cross – Culture Universality of Social Moral Development : A Critical Review of Kohlbergian Research." Psychological Bulletin 2 (1985) : 202 – 232.
- Symonds, P.M. The Psychology of Parent – Child Relationship. New York : Appleton Century – Crifts, 1939.
- Walsh, H.M. Introducing the young Child to the Social World. New York : Macmillan, 1980.
- Warshaw, R. "Moral Resoning of Children in Fouth and Sixth Grades in Two Different Educational Environments." Dissertation Abstracts International 39 (November 1978) : 1450 – 1451.

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาคผนวก

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดู สัมพันธภาพในครอบครัว ความใกล้ชิดทางศาสนา กับการ
ใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ของนักศึกษาผู้ใหญ่สายสามัญ
วิธีการเรียนทางไกล ในจังหวัดราชบุรี

คำชี้แจง แบบสอบถามนี้ถามเกี่ยวกับความคิดเห็นและลักษณะที่ท่านเคยปฏิบัติ ด้วยเหตุนี้จึงไม่มี
คำตอบใดถูกหรือผิด สิ่งที่สำคัญที่สุดคือ ขอให้ท่านตอบตรงกับความคิดเห็นและสภาพ
ความเป็นจริงที่ท่านประพฤติปฏิบัติ คำตอบของท่านจะนำไปใช้วิเคราะห์ในลักษณะ
ภาพรวม ซึ่งไม่มีผลกระทบต่อท่านแต่อย่างใด

แบบสอบถามแบ่งเป็น 5 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1	ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม	มีคำถาม 6 ข้อ
ตอนที่ 2	การอบรมเลี้ยงดูจากพ่อแม่ ผู้ปกครอง	มีคำถาม 20 ข้อ
ตอนที่ 3	สัมพันธภาพในครอบครัว	มีคำถาม 30 ข้อ
ตอนที่ 4	ความใกล้ชิดทางศาสนา	มีคำถาม 30 ข้อ
ตอนที่ 5	การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม	มีคำถาม 10 ข้อ

โปรดตอบทุกข้อ เพราะถ้าขาดข้อใดข้อหนึ่งไป แบบสอบถามนี้จะนำไปใช้ประโยชน์
ไม่ได้ ผู้วิจัยขอขอบคุณที่ท่านให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามเป็นอย่างยิ่ง

ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

พระชูชาติ คงสีดา

นักศึกษาระดับปริญญาโท

สาขาวิชาการศึกษาระดับปริญญาโทและการศึกษาต่อเนื่อง

มหาวิทยาลัยศิลปากร

ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง () หน้าข้อความที่นักศึกษาเห็นว่าตรงกับความเป็นจริงของนักศึกษามากที่สุดเพียงข้อเดียว หรือเติมคำในช่องว่าง

1 . เพศ

() ชาย

() หญิง

2. อายุ.....ปี

3. สถานภาพสมรส

() โสด

() สมรส

4. สถานภาพในการทำงาน

() มีงานทำ

() ไม่มีงานทำ

5. สถานภาพสมรสของบิดามารดา

() อยู่ด้วยกัน

() ไม่ได้อยู่ด้วยกัน

() บิดา และ/หรือมารดาเสียชีวิต

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

แบบสอบถามเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูพ่อ แม่ ผู้ปกครอง

คำชี้แจง กรุณานึกถึงเฉพาะผู้ที่อบรมเลี้ยงดูท่านมากที่สุดเพียงคนเดียว ซึ่งอาจจะเป็นพ่อ แม่ หรือญาติผู้ใหญ่ เป็นต้น ขอให้ท่านอ่านข้อความทีละข้อ แล้วคิดว่าข้อความนั้นกล่าวถึงความ เป็นจริงตรงกับที่ท่านได้รับการปฏิบัติจากผู้นั้นมากน้อยเพียงใด หรือไม่จริงเลย แล้วทำ เครื่องหมาย ✓ ลงบนเส้น _____ ที่อยู่เหนือคำตอบ เพียงแห่งเดียวในแต่ละข้อ กรุณาตอบตามความเป็นจริง และตอบให้ครบทุกข้อด้วย มีทั้งหมด 20 ข้อ

1. ท่านแสดงให้ข้าพเจ้ารู้ว่ารักข้าพเจ้ามาก

_____ : _____
จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

2. ท่านชอบพูดคุยหยอกล้อฉันท์เพื่อนกับข้าพเจ้าเสมอ

_____ : _____
จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

3. ท่านต้องการให้ข้าพเจ้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมแทบทุกอย่าง

_____ : _____
จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

4. ท่านเอาใจใส่ดูแลทุกข์สุขของข้าพเจ้าอยู่เสมอ

_____ : _____
จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

5. ท่านมักแสดงให้ข้าพเจ้ารู้ว่า ท่านภูมิใจในตัวของข้าพเจ้า

_____ : _____
จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

6. ท่านให้คำปรึกษาหารือคำแนะนำแก่ข้าพเจ้า

_____ : _____
จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

7. ท่านชอบพูดคุยกับข้าพเจ้าด้วยเสียงอันไพเราะนุ่มนวล

_____ : _____
จริงที่สุด จริง ก่อนข้างจริง : ก่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

8. ท่านช่วยผ่อนคลายความทุกข์ ความกังวลใจของข้าพเจ้าอยู่เสมอ

_____ : _____
จริงที่สุด จริง ก่อนข้างจริง : ก่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

9. ท่านไม่เคยแสดงให้ข้าพเจ้ารู้ว่าท่านรักลูกมากเพียงใด

_____ : _____
จริงที่สุด จริง ก่อนข้างจริง : ก่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

10. ท่านมักเห็นข้าพเจ้าดีกว่าคนอื่นเสมอ

_____ : _____
จริงที่สุด จริง ก่อนข้างจริง ก่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

11. ท่านจะอธิบายถึงเหตุผลในการที่ลงโทษข้าพเจ้าทุกครั้ง

_____ : _____
จริงที่สุด จริง ก่อนข้างจริง : ก่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

12. ท่านจะลงโทษข้าพเจ้ารุนแรงแค่ไหนขึ้นอยู่กับอารมณ์ของท่าน

_____ : _____
จริงที่สุด จริง ก่อนข้างจริง : ก่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

13. ท่านสนับสนุนให้ข้าพเจ้าทำสิ่งต่างๆ โดยไม่อธิบายเหตุผล

_____ : _____
จริงที่สุด จริง ก่อนข้างจริง : ก่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

15. เมื่อท่านอารมณ์เสีย ท่านมักจะพาลคุณค่าหรือลงโทษข้าพเจ้าอยู่เสมอ

_____ : _____
จริงที่สุด จริง ก่อนข้างจริง : ก่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

16. ท่านเปิดโอกาสให้ข้าพเจ้าอธิบายก่อนที่จะดูหรือลงโทษข้าพเจ้า

_____ : _____
จริงที่สุด จริง ก่อนข้างจริง : ก่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

17. ท่านจะลงโทษข้าพเจ้าตามปริมาณความผิดของข้าพเจ้าเสมอ

_____ : _____
จริงที่สุด จริง ก่อนข้างจริง : ก่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

17. ท่านมักจะเพิกเฉยไม่ชมเชยข้าพเจ้าเมื่อข้าพเจ้าทำความดี

_____ : _____
จริงที่สุด จริง ก่อนข้างจริง : ก่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

18. ท่านไม่เคยกล่าวขอโทษข้าพเจ้า เมื่อท่านคิดว่าข้าพเจ้าโดยเข้าใจผิด

_____ : _____
จริงที่สุด จริง ก่อนข้างจริง : ก่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

19. ท่านทำให้ข้าพเจ้าไม่กล้าเข้าหน้า เมื่อท่านอารมณ์เสีย

_____ : _____
จริงที่สุด จริง ก่อนข้างจริง : ก่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

20. ก่อนที่ท่านจะให้สิ่งของต่างๆ แก่ข้าพเจ้า ท่านมักจะบอกข้าพเจ้าด้วยว่าท่านให้เพราะ

ข้าพเจ้าทำความดีอะไรไว้

_____ : _____
จริงที่สุด จริง ก่อนข้างจริง : ก่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

มหาวิทยาลัยศิลปากร - สวนเฉลิมฉัตร

แบบสอบถามเกี่ยวกับสัมพันธภาพในครอบครัว

คำชี้แจง ขอให้นักศึกษาใส่เครื่องหมาย ✓ ลงบนเส้น _____ ที่ตรงกับคำว่า “เป็นประจำ” เป็นส่วนมาก” “เป็นบางครั้ง” หรือ “ไม่เคยเลย” เพียงแห่งเดียวในแต่ละข้อ โดยขอให้นักศึกษาตอบตรงกับความรู้สึกและความเป็นจริงของการกระทำที่เกิดขึ้นในครอบครัวของนักศึกษามากที่สุด

กรุณาตอบตามความเป็นจริง และตอบให้ครบทุกข้อด้วย มีทั้งหมด 30 ข้อ

1. เมื่อนั่งเจ็บป่วย พ่อ แม่ หรือสมาชิกในครอบครัวดูแลเอาใจใส่ หรือพาไปรักษา

เป็นประจำ	เป็นส่วนมาก	เป็นบางครั้ง	ไม่เคยเลย
-----------	-------------	--------------	-----------

2. เมื่อนั่งมีปัญหาไม่สบายใจ พ่อ แม่ หรือสมาชิกในครอบครัวมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือปัญหา

เป็นประจำ	เป็นส่วนมาก	เป็นบางครั้ง	ไม่เคยเลย
-----------	-------------	--------------	-----------

3. เมื่อนั่งผิดหวัง พ่อ แม่ หรือสมาชิกในครอบครัวให้กำลังใจ มีให้ฉันతోแท้

เป็นประจำ	เป็นส่วนมาก	เป็นบางครั้ง	ไม่เคยเลย
-----------	-------------	--------------	-----------

4. พ่อ แม่ หรือสมาชิกในครอบครัว โอบกอดหรือสัมผัสฉันอย่างอบอุ่น

เป็นประจำ	เป็นส่วนมาก	เป็นบางครั้ง	ไม่เคยเลย
-----------	-------------	--------------	-----------

5. พ่อ แม่ หรือสมาชิกในครอบครัว พูดคุยและถามไถ่เกี่ยวกับเรื่องการเรียนรู้ สุขภาพ และเพื่อนๆ ของฉัน

เป็นประจำ	เป็นส่วนมาก	เป็นบางครั้ง	ไม่เคยเลย
-----------	-------------	--------------	-----------

6. พ่อ แม่ หรือ สมาชิกในครอบครัวแสดงความดีใจและชื่นชมเมื่อนั่งทำอะไรได้สำเร็จ

เป็นประจำ	เป็นส่วนมาก	เป็นบางครั้ง	ไม่เคยเลย
-----------	-------------	--------------	-----------

7. พ่อ แม่ หรือสมาชิกในครอบครัว มีการพูดคุย หยอกล้อกัน

เป็นประจำ เป็นส่วนมาก เป็นบางครั้ง ไม่เคยเลย

8. เมื่อเกิดความขัดแย้ง ไม่เข้าใจกันในครอบครัวของฉัน เราจะค่อย ๆ พุดจาปรึกษาหารือกัน

เป็นประจำ เป็นส่วนมาก เป็นบางครั้ง ไม่เคยเลย

9. พ่อ แม่ หรือสมาชิกในครอบครัวให้โอกาสฉัน ในการตัดสินใจเกี่ยวกับการเรียนของฉัน

เป็นประจำ เป็นส่วนมาก เป็นบางครั้ง ไม่เคยเลย

10. เมื่อฉันมีปัญหา พ่อ แม่ หรือสมาชิกในครอบครัวจะให้โอกาสฉันในการแก้ปัญหาด้วยตัวเอง และจะช่วยเมื่อฉันแก้ไขปัญหานั้นไม่ได้

เป็นประจำ เป็นส่วนมาก เป็นบางครั้ง ไม่เคยเลย

11. พ่อ แม่ หรือสมาชิกในครอบครัว ยอมรับได้ ถ้าฉันแสดงความไม่พอใจ และชี้แจงเหตุผล

เป็นประจำ เป็นส่วนมาก เป็นบางครั้ง ไม่เคยเลย

12. พ่อ แม่ หรือสมาชิกในครอบครัวเปิดโอกาสให้ฉันมีเวลาเป็นของตัวเอง

เป็นประจำ เป็นส่วนมาก เป็นบางครั้ง ไม่เคยเลย

13. พ่อ แม่ หรือสมาชิกในครอบครัวคอยจัดการและควบคุมฉันในทุกเรื่อง แม้เรื่องส่วนตัว

เป็นประจำ เป็นส่วนมาก เป็นบางครั้ง ไม่เคยเลย

14. พ่อ แม่ หรือสมาชิกในครอบครัว ให้อิสระฉันในการมีและเลือกของใช้ส่วนตัว

เป็นประจำ เป็นส่วนมาก เป็นบางครั้ง ไม่เคยเลย

15. พ่อ แม่ สมาชิกในครอบครัว และตัวฉันช่วยกันรับผิดชอบในงานบ้าน

เป็นประจำ เป็นส่วนมาก เป็นบางครั้ง ไม่เคยเลย

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

16. พ่อ แม่ สมาชิกในครอบครัว และตัวฉันแบ่งปันของใช้กันและกัน

เป็นประจำ เป็นส่วนมาก เป็นบางครั้ง ไม่เคยเลย

17. เมื่อฉัน หรือสมาชิกในครอบครัว กระทบสิ่งใดผิดพลาดจะถูกตำหนิ และซ้ำเติมจากคนอื่นๆ ในครอบครัว

เป็นประจำ เป็นส่วนมาก เป็นบางครั้ง ไม่เคยเลย

18. พ่อ แม่ สมาชิกในครอบครัว และตัวฉันมีโอกาสได้ดูโทรทัศน์ ฟังเพลง ด้วยกัน

เป็นประจำ เป็นส่วนมาก เป็นบางครั้ง ไม่เคยเลย

19. พ่อ แม่ สมาชิกในครอบครัว และตัวฉันมีโอกาสได้ออกกำลังกายหรือเล่นกีฬาด้วยกัน

เป็นประจำ เป็นส่วนมาก เป็นบางครั้ง ไม่เคยเลย

20. พ่อ แม่ สมาชิกในครอบครัวและตัวฉันได้มีโอกาสรับประทานอาหารนอกบ้านด้วยกัน

เป็นประจำ เป็นส่วนมาก เป็นบางครั้ง ไม่เคยเลย

21. พ่อ แม่ สมาชิกในครอบครัวและตัวฉันได้มีโอกาสออกไปเที่ยวพักผ่อนนอกบ้านด้วยกัน

เป็นประจำ เป็นส่วนมาก เป็นบางครั้ง ไม่เคยเลย

22. พ่อ แม่ สมาชิกในครอบครัวและตัวฉันมีโอกาสไปซื้อของใช้ต่างๆ ด้วยกัน

เป็นประจำ เป็นส่วนมาก เป็นบางครั้ง ไม่เคยเลย

23. พ่อ แม่ สมาชิกในครอบครัวและตัวฉันมีโอกาสทำงานอดิเรกด้วยกัน เช่น ปลูกต้นไม้

เป็นประจำ เป็นส่วนมาก เป็นบางครั้ง ไม่เคยเลย

24. เมื่อมีปัญหาไม่เข้าใจกันระหว่างสมาชิกในครอบครัวจะพูดกันอย่างมีเหตุผล

เป็นประจำ เป็นส่วนมาก เป็นบางครั้ง ไม่เคยเลย

25. เมื่อมีปัญหาไม่เข้าใจกันระหว่างสมาชิกในครอบครัว เรามักใช้อารมณ์ดูว่ากล่าวกัน

เป็นประจำ	เป็นส่วนมาก	เป็นบางครั้ง	ไม่เคยเลย
-----------	-------------	--------------	-----------

26. สมาชิกในครอบครัวฉันทุกคนมีสิทธิ์แสดงความคิดเห็นของตนเองต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในครอบครัว

เป็นประจำ	เป็นส่วนมาก	เป็นบางครั้ง	ไม่เคยเลย
-----------	-------------	--------------	-----------

27. พ่อ แม่ หรือสมาชิกในครอบครัวยอมรับฟังเหตุผลซึ่งกันและกัน

เป็นประจำ	เป็นส่วนมาก	เป็นบางครั้ง	ไม่เคยเลย
-----------	-------------	--------------	-----------

28. เมื่อฉันมีข้อสงสัยใดๆ ที่ถามพ่อ แม่ หรือผู้ใหญ่ในครอบครัว ท่านยอมรับฟังคำถามของฉันอย่างตั้งใจ

เป็นประจำ	เป็นส่วนมาก	เป็นบางครั้ง	ไม่เคยเลย
-----------	-------------	--------------	-----------

29. พ่อ แม่ หรือผู้ใหญ่ในครอบครัว พยายามตอบคำถามของฉันโดยไม่แสดงความหงุดหงิด

เป็นประจำ	เป็นส่วนมาก	เป็นบางครั้ง	ไม่เคยเลย
-----------	-------------	--------------	-----------

30. พ่อ แม่ หรือผู้ใหญ่ในครอบครัว เปิดโอกาสให้ฉันชี้แจงเหตุผลหรือโต้แย้งในเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับตัวฉัน

เป็นประจำ	เป็นส่วนมาก	เป็นบางครั้ง	ไม่เคยเลย
-----------	-------------	--------------	-----------

แบบสอบถามเกี่ยวกับความใกล้ชิดทางศาสนา

คำชี้แจง คำถามชุดนี้ เกี่ยวกับความใกล้ชิดทางศาสนา ซึ่งอาจมีความแตกต่างกันในแต่ละบุคคล ขอให้ท่านอ่านข้อความแต่ละประโยคที่ให้มาแล้วพิจารณาว่าข้อความนั้นเป็นจริงหรือไม่จริง สำหรับท่านมากน้อยเพียงใด ถ้า “จริง” ขอให้ท่านพิจารณาว่า จริงในปริมาณใด จาก จริงที่สุด จริง หรือ ก่อนข้างจริง ถ้า “ไม่จริง” ก็ขอให้ท่านพิจารณาว่า ไม่จริงในปริมาณใดจาก ก่อนข้างไม่จริง ไม่จริง หรือไม่จริงเลย โดยขีดเครื่องหมาย ✓ ลงบนเส้น _____ ที่อยู่เหนือคำตอบ เพียงแห่งเดียวในแต่ละข้อ

กรุณาตอบตามความเป็นจริง และตอบให้ครบทุกข้อด้วย มีทั้งหมด 30 ข้อ

1. ข้าพเจ้าเชื่อว่าการปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระผู้มีพระภาคเจ้าจะทำให้ข้าพเจ้ามีความสุขอย่างแท้จริง

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนสิทธิ์

จริงที่สุด จริง ก่อนข้างจริง ก่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

2. พระสงฆ์บางรูปได้ช่วยให้ข้าพเจ้าใกล้ชิดและศรัทธาในศาสนามากขึ้น

_____ : _____
จริงที่สุด จริง ก่อนข้างจริง ก่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

3. ข้าพเจ้าเชื่อว่ามนุษย์เราเมื่อตายแล้วก็จบสิ้นเพียงแค่นั้น

_____ : _____
จริงที่สุด จริง ก่อนข้างจริง ก่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

4. ความเชื่อว่า “ชีวิตเป็นทุกข์” เป็นการมองโลกในแง่ร้าย และเป็นเรื่องเหลวไหล

_____ : _____
จริงที่สุด จริง ก่อนข้างจริง ก่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

5. ข้าพเจ้าเชื่อว่าบุญกุศลเป็นสิ่งเดียวที่ข้าพเจ้าสามารถนำติดตัวไปได้ทุกภพ

_____ : _____
จริงที่สุด จริง ก่อนข้างจริง ก่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

6. ข้าพเจ้าเชื่อว่านรกสวรรค์และภพภูมิต่างๆ เป็นเรื่องมมาย

_____ : _____
จริงที่สุด จริง ก่อนข้างจริง : ก่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

7. พระพุทธเจ้ามีความสำคัญต่อชีวิตของข้าพเจ้า

_____ : _____
จริงที่สุด จริง ก่อนข้างจริง : ก่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

8. ข้าพเจ้าเป็นคนดีได้โดยไม่จำเป็นต้องสนใจคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า

_____ : _____
จริงที่สุด จริง ก่อนข้างจริง : ก่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

9. การพัฒนาตนเองเพื่อเข้านิพพาน เป็นสิ่งที่ไม่เกินความพยายามของมนุษย์

_____ : _____
จริงที่สุด จริง ก่อนข้างจริง : ก่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

10. ข้าพเจ้าซาบซึ้งในความเมตตาของพระพุทธเจ้าต่อมวลมนุษย์

_____ : _____
จริงที่สุด จริง ก่อนข้างจริง : ก่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

11. ข้าพเจ้าพร้อมที่จะพูดปด ถ้าคำพูดนั้นจะช่วยให้ข้าพเจ้าได้รับประโยชน์

_____ : _____
จริงที่สุด จริง ก่อนข้างจริง : ก่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

12. ข้าพเจ้าเห็นว่าการสวดมนต์ไหว้พระก่อนเข้านอน เป็นการกระทำที่ไร้สาระ

_____ : _____
จริงที่สุด จริง ก่อนข้างจริง : ก่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

13. คงต้องรอให้ร่ำรวยกว่านี้ก่อน ข้าพเจ้าจึงจะทำบุญให้ทานแก่ผู้อื่น

_____ : _____
จริงที่สุด จริง ก่อนข้างจริง : ก่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

14. ข้าพเจ้าดื่มสุราและ/หรือเบียร์ โดยไม่สนใจว่าผิดศีลหรือไม่

_____ : _____
จริงที่สุด จริง ก่อนข้างจริง : ก่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

15. ข้าพเจ้าไม่คิดว่าการทำสมาธิจะให้ประโยชน์อะไรแก่ข้าพเจ้าได้

_____ : _____
จริงที่สุด จริง ก่อนข้างจริง : ก่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

มหาวิทยาลัยศรีปทุม กรุงเทพมหานคร สำนักวิชาศิลปศาสตร์

16. การแอบหยิบของราคาเพียงเล็กน้อยจากร้านค้า ไม่น่าจะเป็นความผิด เพราะเจ้าของร้าน
ได้กำไรจากสินค้าอื่นๆ มากอยู่แล้ว

_____ : _____
จริงที่สุด จริง ก่อนข้างจริง : ก่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

17. ข้าพเจ้าชอบแนะนำให้คนอื่นอ่านหนังสือเกี่ยวกับพุทธศาสนา

_____ : _____
จริงที่สุด จริง ก่อนข้างจริง : ก่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

18. ข้าพเจ้าจะอาฆาตเคียดแค้นคนที่จ้องใจทำให้ข้าพเจ้าเจ็บช้ำน้ำใจ

_____ : _____
จริงที่สุด จริง ก่อนข้างจริง : ก่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

19. การตกปลาเป็นเกมกีฬาที่น่าตื่นเต้น

_____ : _____
จริงที่สุด จริง ก่อนข้างจริง : ก่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

20. ข้าพเจ้าจะคำนึงถึงเรื่องบาปบุญก่อนตัดสินใจกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดเสมอ

_____ : _____
จริงที่สุด จริง ก่อนข้างจริง : ก่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

21. ข้าพเจ้าชอบที่จะไปเที่ยวตามวัดวาอารามมากกว่าสถานที่อื่นๆ

_____ : _____
จริงที่สุด จริง ก่อนข้างจริง : ก่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

22. ข้าพเจ้ามักระลึกถึงพระพุทธ พระธรรม หรือพระสงฆ์เมื่อผ่านสถานที่ทางศาสนา

_____ : _____
จริงที่สุด จริง ก่อนข้างจริง : ก่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

23. อาชีพของข้าพเจ้าไม่ว่าในปัจจุบันหรืออนาคต ต้องเป็นอาชีพที่ไม่ทำให้ข้าพเจ้าผิดศีล
เช่น ไม่ต้องฆ่าสัตว์ ไม่ต้องโกหก

_____ : _____
จริงที่สุด จริง ก่อนข้างจริง : ก่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

24. ข้าพเจ้าใช้เวลาส่วนใหญ่ในชีวิตในการทำความดีและทำบุญสุนทาน

_____ : _____
จริงที่สุด จริง ก่อนข้างจริง : ก่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

25. ข้าพเจ้ามักใช้เวลาว่างไปในการศึกษาธรรมะหรือปฏิบัติธรรม

_____ : _____
จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง : ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

26. ขณะเที่ยวเตร่กับเพื่อนฝูงข้าพเจ้ามักไม่สนใจว่า สิ่งที่ทำลงไปนั้นจะผิดศีลหรือไม่

_____ : _____
จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง : ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

27. ข้าพเจ้าเคยคุยทางด้านธรรมะกับผู้อื่น

_____ : _____
จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง : ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

28. ข้าพเจ้ารู้สึกว่าคุณเองเป็นพุทธแต่เพียงในนามหรือในทะเบียนบ้านเท่านั้น

_____ : _____
จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง : ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

29. การหมกมุ่นกับศาสนาทำให้คนเรามีความก้าวหน้าในชีวิตไม่มากเท่าที่ควร

_____ : _____
จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง : ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

30. ข้าพเจ้าช่วยเหลือคนอื่นและสังคมอยู่เสมอเพื่อสร้างกุศล

_____ : _____
จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง : ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

แบบสอบถามเกี่ยวกับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม

คำชี้แจง คำถามนี้เป็นเรื่องสั้นๆ ของบุคคลต่างๆ ขอให้ท่านอ่านอย่างพิจารณา บุคคลในเรื่องจะเลือกกระทำบางเรื่องบางสิ่งบางอย่าง ให้ท่านอ่านเรื่องแล้ว หยุดคิดถึงเหตุผล ว่าถ้านักศึกษาเป็นคนนั้น นักศึกษาจะเลือกกระทำเช่นนั้นเพราะเหตุผลใด เมื่อนักศึกษาได้เหตุผลแล้ว จึงอ่านคำตอบที่มีให้เลือก 6 คำตอบ สำหรับแต่ละเรื่อง คำตอบใดตรงกับเหตุผลที่นักศึกษาคิดไว้ล่วงหน้ามากที่สุด ก็ขีด เครื่องหมาย ✓ ลงใน ____ หน้าตัวเลือกนั้น ในการตอบคำถามแต่ละข้อ ให้เลือกตอบได้เพียงคำตอบเดียว

กรุณาตอบตามความเป็นจริง และตอบให้ครบทุกข้อด้วย มีทั้งหมด 10 ข้อ

1. ถ้าหน่วยแพทย์เคลื่อนที่มารับบริจาคโลหิตที่โรงเรียนของข้าพเจ้าข้าพเจ้าจะไม่ร่วมในการ

บริจาค เพราะ

เป็นการเสียสละที่ได้ผลไม่คุ้มค่า

____ เป็นหน้าที่ของข้าพเจ้าที่จะต้องรักษาสุขภาพของตนเอง

____ ข้าพเจ้ากลัวว่าจะรู้สึกเจ็บ และเมื่อบริจาคโลหิตแล้ว จะทำให้ร่างกายอ่อนแอติดโรคได้ง่าย

____ บุคคลไม่จำเป็นจะต้องละอายใจตนเอง เมื่อไม่ได้บริจาคโลหิต เพราะการจะทำความดีนั้น ทำได้หลายทาง

____ ข้าพเจ้าไม่กลัวเพื่อนๆ จะหาว่าข้าพเจ้าเป็นคนใจแคบ เพราะมีเพื่อนของข้าพเจ้าหลายคน ที่คงจะไม่ยอมบริจาคโลหิต

____ คนที่ไม่บริจาคโลหิต เพราะมีเหตุผลอันสมควร ย่อมไม่ทำให้ความภาคภูมิใจในตนเองลดลง

2. ชายคนหนึ่งกำลังขับรถคว้นด้วยความเร็วสูงเพื่อรีบนำคนเจ็บหนักส่งโรงพยาบาล รถติดไฟแดง

ถ้าข้าพเจ้าเป็นชายคนนั้น ข้าพเจ้าจะหยุดรถตามกฎจราจร เพราะ

____ เป็นหน้าที่ของข้าพเจ้าที่จะช่วยรักษากฎจราจร

____ ข้าพเจ้ากลัวจะถูกตำรวจจับไปลงโทษตามกฎหมาย

____ การฝ่าไฟแดงเป็นการกระทำของผู้ที่โง่เขลาเบาปัญญา

- ข้าพเจ้าต้องการให้คนอื่น ๆ เห็นว่าข้าพเจ้าเป็นนักขับรถที่ดี
- ชีวิตคน ๆ เดียวมีค่าน้อยกว่าชีวิตคนอื่น ๆ อีกหลายคนรวมกัน
- เป็นการป้องกันมิให้ข้าพเจ้าได้รับบาดเจ็บเนื่องจากอาจชนรถคันอื่น
3. ข้าพเจ้าเห็นผู้ร้ายกำลังลักทรัพย์และต่อมาผู้ร้ายถูกจับได้ ตำรวจขอร้องให้ข้าพเจ้าเป็นพยาน
ข้าพเจ้าจะไม่ยอมเป็นพยานให้ เพราะ
- ข้าพเจ้า ไม่ยอมเป็นพยานก็ไม่ใช่เป็นการกระทำที่ขัดกับกฎเกณฑ์ใดๆ
- ข้าพเจ้ากลัวผู้ร้ายจะแก้แค้นภายหลัง
- การปรักปรำผู้อื่น โดยข้าพเจ้าไม่แน่ใจว่าเขาเป็นผู้ร้ายจริงเป็นสิ่งที่น่าละอายใจเกินกว่าที่
ข้าพเจ้าที่ข้าพเจ้าจะทำได้
- เป็นการฉลาดที่จะปฏิเสธไม่ยอมเป็นพยาน เพราะคนอื่น ๆ ก็คงจะเห็นว่าข้าพเจ้าทำถูกต้อง
แล้ว
- การเป็นพยานให้ตำรวจจะทำให้ข้าพเจ้ามีแต่ทางเสียมากกว่าทางได้
- ไม่เป็นการเห็นแก่ตัว ที่ข้าพเจ้าจะปฏิเสธไม่ยอมเป็นพยาน ถ้าข้าพเจ้ามีเหตุผลที่สมควร
4. ข้าพเจ้าตั้งใจจะไปชมภาพยนตร์เรื่องหนึ่ง ถึงแม้จะมีคนเข้าคิวซื้อตั๋วเป็นแถวยาวมาก และถ้าไป
ต่อคิว ตั๋วอาจหมดเสียก่อน แต่ข้าพเจ้าก็จะเข้าคิวตามลำดับก่อนหลัง เพราะ
- ข้าพเจ้ากลัวการแย่งชิง ซึ่งอาจทำให้เกิดการทะเลาะวิวาทขึ้นได้
- เป็นการรักษาความยุติธรรมที่ทุกคนต้องการ
- เป็นหน้าที่ของข้าพเจ้าที่จะต้องช่วยรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม
- ข้าพเจ้าอยาก让别人เห็นว่าข้าพเจ้ามีมารยาทดี
- ข้าพเจ้าคิดว่า ไม่มีใครในแถวอยากให้ข้าพเจ้าแซงคิด เพราะข้าพเจ้าเอง ก็ไม่ยอม让别人
มาแซงคิวข้าพเจ้าเช่นกัน
- ข้าพเจ้ามาที่หลังคนอื่น ๆ จึงต้องรับผิดชอบในผลของการมาที่หลังนั้น
5. ถ้าข้าพเจ้าจำเป็น ต้องซื้อของอย่างหนึ่ง แต่พ่อค้าเรียกราคาแพงกว่าปกติ เพราะรู้ว่า
ข้าพเจ้าจำเป็นจะต้องใช้ของสิ่งนั้น ถ้าผิอญพ่อค้าคนนั้น ทอนเงินเกินมาให้ข้าพเจ้า ข้าพเจ้า
จะไม่คืนเงินที่เกินให้คนขาย เพราะ
- คนที่ไม่ดีควรได้รับการกระทำตอบแทนที่ไม่ดีเช่นเดียวกัน
- พ่อค้าทอนเงินให้ข้าพเจ้าแล้ว ข้าพเจ้าจึงมีสิทธิที่จะเก็บเงินนั้นไว้
- การรับเงินที่ทอนมามีใช่การกระทำที่ผิดกฎหมาย
- เงินนั้นแม้มีค่าเพียงเล็กน้อยแต่ไม่ควรให้เสียไป

___ การสอนให้พ่อค้า รู้จักระมัดระวังผลประโยชน์ของตน ช่วยลดความละอายใจของข้าพเจ้าที่จะรับเงินเกิน

___ ถ้าข้าพเจ้าคืนเงินให้พ่อค้า คนอื่นๆ จะหาว่าข้าพเจ้าโง่

6. ตามปกติเมื่อข้าพเจ้าเดินข้ามถนน ข้าพเจ้าจะเดินไปข้ามตรงทางม้าลาย เพราะ
- ___ เป็นหน้าที่ของข้าพเจ้าที่จะต้องช่วยไม่ให้เกิดการจราจรติดขัด
 - ___ การเห็นแก่ความสะดวกของตนฝ่ายเดียวไม่เหมาะสมกับกาลเทศะในที่นี่
 - ___ ความเป็นระเบียบเรียบร้อยย่อมทำให้เกิดความปลอดภัยและความสงบสุขของสังคม
 - ___ ข้าพเจ้าต้องเป็นตัวอย่างที่ดีแก่คนอื่นๆ
 - ___ ถ้าเกิดอุบัติเหตุข้าพเจ้าจะได้เป็นฝ่ายถูก และสามารถเรียกร้องค่าเสียหายได้
 - ___ โอกาสที่ข้าพเจ้าจะโดนรถชนบนทางม้าลายมีน้อยกว่าการข้ามทางที่อื่นๆ
7. ถ้าข้าพเจ้าได้รับมอบหมายจากโรงเรียน ให้มีหน้าที่สอดส่องดูแลความประพฤติของนักเรียน แต่มีเพื่อนสนิทของข้าพเจ้าคนหนึ่ง กระทำความผิดอย่างร้ายแรง ด้วยการหนีโรงเรียนไปเล่นการพนัน ข้าพเจ้าจะไม่รายงานความผิดให้ทางโรงเรียนทราบ เพราะ
- ___ ข้าพเจ้าจะได้มีเพื่อนสนิทต่อไป
 - ___ การให้อภัยและตักเตือนผู้ทำผิดจะเหมาะสมกว่า
 - ___ ข้าพเจ้าไม่กลัวว่าจะถูกลงโทษจากทางโรงเรียน
 - ___ การทำความผิดแค่ครั้งเดียว แต่ถึงกับต้องออกจากโรงเรียน ไม่เป็นการยุติธรรมเลย
 - ___ เพื่อนๆ จะได้ชมว่าข้าพเจ้าเป็นคนรักพวกพ้อง
 - ___ การทำหน้าที่ของข้าพเจ้าอาจทำให้คนอื่นๆ เสียนาคตในการเรียน
8. ในการสอบคราวหนึ่ง ข้าพเจ้าทำข้อสอบไม่ได้ เพราะไม่ได้เตรียมตัวมาล่วงหน้า เพื่อนที่นั่งข้างๆ ส่งสารถึงแอบส่งกระดาษคำตอบให้ข้าพเจ้า แต่ข้าพเจ้าก็จะไม่ยอมรับกระดาษคำตอบของเพื่อน เพราะ
- ___ ข้าพเจ้ากลัวจะถูกจับได้และถูกลงโทษให้สอบตก
 - ___ เป็นหน้าที่ของนักเรียนที่จะต้องเตรียมพร้อมในการสอบ
 - ___ อยากให้เพื่อนเห็นว่าข้าพเจ้าเป็นคนซื่อตรง
 - ___ ข้าพเจ้ากลัวเป็นหนี้บุญคุณต้องตอบแทนเพื่อคนนั้นภายหลัง
 - ___ เป็นการไม่ยุติธรรมและขาดความรับผิดชอบอย่างมากที่ข้าพเจ้าจะลอกคำตอบของเพื่อน
 - ___ ข้าพเจ้าต้องการรักษาศักดิ์ศรีของตนเอง

9. เพื่อนบ้านของข้าพเจ้าปลูกมะม่วงไว้ริมรั้วบ้าน และกิ่งที่ขึ้นเข้ามาในเขตบ้านของข้าพเจ้ามีลูกมะม่วงกำลังสุกติดอยู่ ถ้าเจ้าของไม่ทราบ ข้าพเจ้าจะเก็บมะม่วงลูกนั้นก่อนขออนุญาตเจ้าของเพราะ

___ ข้าพเจ้าคิดว่าข้าพเจ้าจะขออนุญาตเขาทีหลัง และบ้านข้าพเจ้าจะมีโอกาสให้ของตอบแทนเขาได้

___ การกระทำดังกล่าวเหมาะสมกว่าการที่จะปล่อยให้มะม่วงนั้นเน่าเสียไปโดยเปล่าประโยชน์

___ เป็นการนำละอายใจอย่างมาก ที่ทำเช่นนั้น แต่ข้าพเจ้าทำไป เพื่อตนเองจะได้รู้สึกของความไม่

สบายใจ เพื่อเป็นบทเรียน ให้ข้าพเจ้าละเว้นจากการกระทำเช่นนี้ตลอดไป

___ การเก็บมะม่วงเพียงสองสามลูกของผู้อื่นมิใช่เป็นความผิดที่ร้ายแรงอะไร

___ ข้าพเจ้าคิดว่าคนอื่นๆ ก็คงทำเช่นนี้ คงจะไม่มีใครว่าข้าพเจ้ามากนัก

___ กิ่งมะม่วงล้ำเข้ามาในเขตบ้านของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าจึงมีสิทธิตามกฎหมาย ที่จะเก็บมะม่วงนั้น

มหาวิทยาลัยศิลปากร ส่วนบัณฑิต

10. ข้าพเจ้า ขึ้นรถประจำทาง ที่มีผู้โดยสารแน่นมาก และกระเป๋ารถล้มเก็บค่าโดยสารข้าพเจ้าจะยื่นเงินค่าโดยสารให้เขา เพราะ

___ ถ้าข้าพเจ้าเป็นกระเป๋ารถ ก็คงต้องการให้ผู้โดยสารเสียค่าโดยสาร โดยไม่ต้องตามทวง

___ การช่วยเหลือผู้อื่นที่บกพร่องต่อหน้าที่โดยไม่เจตนาย่อมเป็นการกระทำที่เหมาะสม

___ ข้าพเจ้าต้องการจะป้องกันมิให้มีเรื่องบาดหมางกับกระเป๋ารถ ไม่ว่าจะกรณีใดๆ

___ ข้าพเจ้าต้องการให้เป็นตัวอย่างที่ดีแก่ผู้พบเห็น

___ เป็นหน้าที่ของผู้ใช้บริการที่จะต้องเสียค่าบริการ

___ ข้าพเจ้าจะเกิดความละอายใจตนเองมาก ที่ถือโอกาสไม่ให้เงินแก่เขา

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ

พระชุธาติ กลยาณชมโม (คงสีดา)

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2528

สำเร็จการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จากโรงเรียนบ้านโคกสะอาด ตำบลหนองแวง อำเภอน้ำโสม จังหวัดอุดรธานี

พ.ศ. 2532

สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 จากโรงเรียนผู้ใหญ่วัดอัมพวัน อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย

พ.ศ. 2535

สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 จากโรงเรียนบาลีสาธิตศึกษามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ วิทยาเขตหนองคาย

พ.ศ. 2539

สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาพุทธศาสตรบัณฑิต (พธ.บ.)

วิชาเอกรัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ วิทยาเขตหนองคาย

พ.ศ. 2541

ศึกษาต่อปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษาต่อเนื่อง ภาควิชาการศึกษานอกโรงเรียน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ประวัติการทำงาน

พ.ศ. 2539 – ปัจจุบัน เป็นพระวิทยากรอบรมคุณธรรม จริยธรรม “ค่ายพุทธบุตร” ณ ศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาวัดพระศรีอารีย์ ตำบลบ้านเลื่อม อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี 70120